

กระบวนการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่

กรณีศึกษาเทศบาลนครสงขลา

The Process of Feasibility Study in Developing Livable City Indicators

: Songkhla Municipality Case Study

จิตราวดี ฐิตินันท์กร

Jitrawadee Thitinthakorn

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of

Master of Science in Environmental Management

Prince of Songkla University

2554

๑) ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เลขหมู่ HN 900.55. 29d6 ค63 2๕๕4 ๒.2

Lib Key 352947

2.1 พ.ย. 2554

(1)

ชื่อวิทยานิพนธ์ กระบวนการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่
 กรณีศึกษาเทศบาลนครสงขลา
 ผู้เขียน นางสาวจิตราวดี ฐิตินันท์
 สาขาวิชา การจัดการสิ่งแวดล้อม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

(ดร.ชานิญา ชูสุข)

ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันวาคม สุขสาโรจน์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

กรรมการ
 (ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวนิจ กิตติธรรมกุล)

กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

กรรมการ
 (ดร.ชานิญา ชูสุข)

กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวนิจ กิตติธรรมกุล)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

(ศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ พงศ์คารา)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์	กระบวนการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเทศบาลนครสงขลา
ผู้เขียน	นางสาวจิตราวดี จูตินันทร
สาขาวิชา	การจัดการสิ่งแวดล้อม
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยการสำรวจ ประมวล สังเคราะห์และจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดตามแนวคิดการพัฒนายั่งยืนและเมืองน่าอยู่ 2) เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้จากข้อ 1 โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา 3) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้จากข้อ 2 ไปศึกษาพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา 4) เพื่อศึกษาความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คนประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา ผู้บริหาร และกลุ่มภาคประชาชน ได้แก่ ตัวแทนชุมชน ชมรม/กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มสามล้อ นักวิชาการ สื่อมวลชน ผู้มีความรู้ในชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชน วิธีการวิจัยประกอบด้วย การสำรวจเอกสาร การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม โดยเริ่มต้นจาก 1) การสำรวจเอกสารเพื่อจัดทำตัวชี้วัด 2) การพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย 3) การนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้ ไปประเมินความน่าอยู่ในพื้นที่เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของตัวชี้วัดเหล่านั้น และศึกษาความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ประชาชนได้พัฒนาขึ้น แบ่งได้เป็น 3 มิติ คือ มิติสังคม มี 6 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ประชากร มี 2 ตัวชี้วัดหลัก คือ ลักษณะของประชากรในเมือง และการตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของประชากรในเมือง ซึ่งในสองตัวชี้วัดหลักมีตัวชี้วัดย่อยทั้งหมด 3 ตัว 2) สุขภาพและสาธารณสุข มี 3 ตัวชี้วัดหลัก คือ ประชาชนได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ปัญหาสาธารณสุขลดลง และประชาชนให้ความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น ซึ่งในสามตัวชี้วัดหลักมีตัวชี้วัดย่อยทั้งหมด 6 ตัว 3) การศึกษา มี 2 ตัวชี้วัดหลัก คือ ประชาชนเข้าถึงสถานศึกษาหรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ในเมือง และคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในเมือง ซึ่งในสองตัวชี้วัดหลักมีตัวชี้วัดย่อยทั้งหมด 8 ตัว 4) ความปลอดภัย ตัวชี้วัดหลัก คือ ความปลอดภัยในเมือง ซึ่งมีตัวชี้วัดย่อยทั้งหมด 2 ตัว 5) การมีส่วนร่วม ตัวชี้วัดหลัก คือ การรวมกลุ่มต่างๆ ในเมือง ซึ่งมีตัวชี้วัดย่อย

ทั้งหมด 3 ตัว และ 6) วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมือง มี 2 ตัวชี้วัดหลัก คือ คุณค่าทางวัฒนธรรมของเมือง และการอนุรักษ์วัฒนธรรมของเมือง ซึ่งในสองตัวชี้วัดหลักมีตัวชี้วัดย่อยทั้งหมด 5 ตัว

มิติเศรษฐกิจ มี 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง มี 4 ตัวชี้วัดหลัก คือ การประกอบอาชีพและรายได้ของประชาชนในเมือง รายได้ของเมือง กิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมือง และราคาสินค้าและบริการ ซึ่งในสี่ตัวชี้วัดหลักมีตัวชี้วัดย่อยทั้งหมด 5 ตัว และ 2) ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดหลัก คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง ซึ่งมีตัวชี้วัดย่อยทั้งหมด 5 ตัว

มิติสิ่งแวดล้อม มี 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) คุณภาพสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดหลัก คือ การให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำในเมือง (คลองสำโรง) ซึ่งมีตัวชี้วัดย่อยทั้งหมด 5 ตัว และ 2) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มี 3 ตัวชี้วัดหลัก คือ ความสะอาดของเมือง ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง และการได้รับบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ทั่วถึงทุกกลุ่ม ซึ่งในสามตัวชี้วัดหลักมีตัวชี้วัดย่อยทั้งหมด 12 ตัว

ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาตัวชี้วัดในพื้นที่โดยใช้กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน และเนื้อหาของตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ครอบคลุมทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ในระดับปานกลางถึงร้อยละ 87 กล่าวคือ เป็นตัวชี้วัดใหม่ที่ไม่เคยมีการจัดเก็บข้อมูลมาก่อน ซึ่งจะต้องพัฒนาระบบและวิธีการเก็บข้อมูลต่อไป เช่น ตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับการที่พื้นที่มีองค์ความรู้ต่างๆ ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง ประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงหรือเกี่ยวข้องกับประมงที่หลงเหลืออยู่ การใช้ประโยชน์ของคลองในอดีตกับปัจจุบัน การใช้ที่ดินและพื้นที่ที่มีความหลากหลาย (การมีพื้นที่ที่เป็นชุมชนแออัด พื้นที่ที่มีสถานที่ราชการ พื้นที่เมืองเก่าและพื้นที่ธรรมชาติ) เป็นต้น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยในการระบุแหล่งข้อมูลของตัวชี้วัด ทำให้ตัวชี้วัดมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ประโยชน์มากขึ้น สำหรับลักษณะเด่นของตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่แตกต่างจากตัวชี้วัดอื่นๆ ได้แก่ เอกลักษณ์ของเมืองทั้งทางกายภาพ ประวัติศาสตร์และพัฒนาการความเป็นเมือง และวิถีชีวิตของประชาชน ตลอดจนผลการพัฒนาเมืองที่ผ่านมา ทั้งนี้ การที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ประชาชนได้เสนอปัญหาของเมือง เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขและการพัฒนาเมืองให้มีความน่าอยู่ด้วยกัน

Thesis Title	The Process of Feasibility Study in Developing Livable City Indicators :Songkhla Municipality Case Study
Author	Miss Jitrawadee Thitinthakorn
Major Program	Environmental Management
Academic Year	2010

Abstract

The objectives of this qualitative research are 1) to develop the indicators of livable cities by surveying, collating, synthesizing and classifying the indicators based on the concepts of sustainable development and livable cities ; 2) to develop the derived indicators from item 1 by using a participatory process of civil groups in Songkhla municipal area; 3) to study the possibility of employing the indicators in assessing the livable state of Songkhla municipal area; and 4) to study the livable state of the area. Forty informants consist the representatives of governmental sector, including governmental officials, municipal staff and executives; and those of various civil groups: community groups, small-scale fishermen group, tricycle group, academics, mass media, local key persons, and non-governmental organization. The research methods include documentary research, semi-structured interviews and focus groups. Three research steps began with 1) reviewing literature to formulate the indicators; 2) developing the indicators of livable cities with the participation of target groups in the Songkhla municipal area; and 3) employing the indicators in assessing the livable state of the area.

The indicators developed by the informants are classified into 3 dimensions: Social dimension comprising 6 issues: 1) population with 2 key indicators – the characteristics of urban population, and urban settlements and residency, together with 3 sub-indicators; 2) health and public health consisting an adequate distribution of public health services, a decrease in public health problems, and higher public attentions of health issues, together with 6 sub-indicators; and education with 2 key indicators: public access to urban educational institutes and other learning resources, and quality and standard of urban educational institutes, together with 8 sub-indicators; 4) safety: urban safety with 2 sub-indicators; 5) participation : urban group organizations with 3 sub-indicators; and 6) culture: urban identity with 2 key indicators: cultural

values and cultural conservation of the city, together with 5 sub-indicators. Economic dimension includes 2 issues: 1) urban economic characteristics with 4 key indicators : occupations and incomes of urban population, income of the city, city's economic activities, and prices of goods and services, together with 5 sub-indicators; and 2) factors supporting the economy with a key indicator – the promotion of tourist attractions in the city, together with 5 sub-indicators. Environmental dimension incorporates 2 issues: 1) environmental quality with a key indicator – the significance of city's water supply (Samroang canal), together with 5 sub-indicators; and 2) physical environment with 3 key indicators – city's cleanliness, urban plan and the utilization of urban land, and an adequate distribution of infrastructural services for all social groups, together with 12 sub-indicators.

With reference to the research findings, the possibility of developing the indicators of livable cities with the public participatory process is evident. The content of indicators incorporates the social, economic and environmental dimensions. Eighty-seven percent of them is categorized into the group with a moderate degree of development possibility, as they are newly developed, related data bases hardly prevail. Therefore, it is necessary to develop the systems and methods of data collection, including the availability of local wisdom i.e. the history of city, the remaining number of fishermen retaining fishing, the uses of canal in the past and the present, the variety of land uses and areas (slum, official building location, old town, and natural areas), etc. The public participation will contribute to identifying data sources of the indicators, as well as promoting the possibility of utilizing the indicators. The difference of the derived indicators of livable cities to be highlighted are as follows: the physical and historical identities of the city, and its urban development, the people's ways of life, together with the results of the urban development in the past. Moreover, the process of involving the people in developing the indicators could be another channel for them to voice out their city problems. This will lead to guidelines for solution and development for the livable city as well.

กิตติกรรมประกาศ

ตลอดระยะเวลาเกือบ 4 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ผู้วิจัยได้เข้ามาศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ผู้วิจัยมีหลายคำถามทั้งจากตัวผู้วิจัยเองและจากบุคคลที่อยู่รอบข้างว่า “ทำไมถึงเรียนต่อ เรียนจบแล้วไปทำอะไร แล้วทำไมถึงเรียนสาขานี้” ขณะที่ผู้วิจัยยังไม่สามารถหาคำตอบให้กับคำถามเหล่านั้น ในเวลาต่อมาผู้วิจัยก็เจอกับอีกหลายประเด็นเกี่ยวกับงานวิจัยที่ชวนให้หาคำตอบอีก “งานวิจัย ทำแล้วได้อะไร” “งานวิจัยทำแล้วขึ้นหิ้ง” แต่ประโยคสุดฮิตที่เป็นทั้งคำถามและคำทักทายเวลาเจอหน้ากับหลายๆ คน คือ “เมื่อไหร่จะเรียนจบ หรือเรียนจบแล้วหรือยัง” ซึ่งขณะที่เขียนอยู่นี้ คิดว่าต้องจบแล้วล่ะค่ะ

ในที่สุดผู้วิจัยก็เริ่มเห็นทางเลือกที่พอจะเป็นคำตอบของคำถามเหล่านั้น แม้ที่มาที่ไปของการเรียนอาจจะมองเห็นได้ไม่ชัดเจนนัก แต่ก็เป็นการเปิดประตูให้ผู้วิจัยได้รู้จักโลกอีกใบหนึ่ง ส่วน “วิทยานิพนธ์” ซึ่งเป็นนิยามของผลผลิตที่ได้จากการศึกษา แต่ทว่าใครต่อหลายคนที่ได้ทำมาด้วยมือก็จะรู้สึกว้าว เล่มๆ นี้มีคุณค่าและชวนระลึกถึง สำหรับ “งานวิจัยทำแล้วขึ้นหิ้ง” ผู้วิจัยก็เห็นว่าถูกต้องแล้ว เนื่องจากงานวิจัยหลายเล่มได้ตั้งเรียงกันอยู่บนชั้นวางหนังสือในหอสมุด และงานวิจัยเหล่านั้นต่างก็เป็นที่ทำให้เกิดการศึกษาแตกขยายออกไปอีก ซึ่งก็เกิดจากการเรียนรู้วิทยานิพนธ์ที่ตั้งเรียงอยู่บนชั้นเหล่านั้น และเมื่อมองย้อนกลับไป ผู้วิจัยไม่ได้มองเห็นวิทยานิพนธ์เป็นเล่มเท่านั้น แต่เห็นเป็นกระบวนการทั้งหมดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างน่าประหลาดใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “วิธีคิด” ที่ไม่เพียงได้จากการทำวิจัยเท่านั้น ยังรวมถึงการทำงานอย่างอื่นด้วย ซึ่งเป็นช่วงเวลาและประสบการณ์ที่หาซื้อไม่ได้

วิทยานิพนธ์สำเร็จไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่าน ดร.ชนิษฐา ชูสุข และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขาวนิจ กิตติธรกุล ซึ่งไม่เพียงแต่ให้คำปรึกษาเฉพาะงานวิจัย แต่ยังอบรม สั่งสอนวิธีการดำเนินชีวิตและหล่อหลอมให้ผู้วิจัยเป็นผู้เป็นคนมากขึ้น ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและดีใจที่มีโอกาสได้มาเป็นศิษย์ และจะระลึกถึงความกรุณานี้ตลอดไป

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันวดี สุขสาโรจน์ ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ ประธานและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบพระคุณทีมผู้บริหารของเทศบาลนครสงขลาทั้งสองสมัย ปลัดวิชากร บัวหอม ผอ.สมนึก คุณเกษรา ผอ.ดวงพร หัวหน้าบุษ พี่แอม พี่เล็ก พี่กิ่ง พี่สาคร พี่เจน พี่วิชัย พี่แดง พี่อ่อง พี่เสรี พี่อ๊อ พี่สาว พี่ศรี พี่โปง พี่สกล พี่อุทท พี่สุวณา ลุงบัง และพนักงานเทศบาลนครสงขลา

ทุกท่าน ขอขอบพระคุณพี่سانی ป้าดุก คุณสิทธิศักดิ์ และนักวิชาการท่านอื่นๆ ที่ได้กรุณาให้แนวคิด และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัย

ขอขอบพระคุณป้าพัชร ป้าลีลี พี่สมาร์ท พี่เทียน ป้าสมจิต พี่ช้าง พี่อุ๋ พี่ดำรงกิจ พี่ปริดาพร พี่อุบลวรรณ ป้าชูลี ป้าสมนึก ป้าอุษา ลุงเล่ง ลุงเฉียง ลุงวิจิตร ลุงประจวบ ลุงเจิมศักดิ์ ลุงพล พี่มนัสพล พี่เอกศิริ รวมถึงท่านอื่นๆ ที่อยู่ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาที่ผู้วิจัยไปรบกวนแล้ว รบกวนเล่า

ขอขอบพระคุณบุคคลเบื้องหลังที่น่ารักทุกท่าน คุณอารมณ์ มีรุ่งเรือง (พี่ก๊วง) คุณอาทิตย์ วงศ์พุทธรักษา (พี่ซ่ง) คุณกิตติคมน์ สงเอียด (พี่ชาย) พี่น้อง พี่แอน อ.พี่แก้ว ป้าจิ้ม แอม พี่ปอย นุช ฮั่ว พี่เอ็กซ์ พี่เต๊ะ พี่นู ดิน เบิร์ด รวมทั้งเพื่อนทุกรุ่นทั้งม.ปลาย เพื่อนรปศ. และอื่นๆ เพื่อนๆ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อมทุกคน

ขอขอบพระคุณครอบครัว “ฐิตินันท์กร” (แซ่ลิ้ม) ทั้งคุณพ่อเสกสรรค์ คุณแม่นิภา และนางสาววิสา ครอบครัว “จันทร์ตระกูล” ที่คอยเป็นกำลังใจ ให้การสนับสนุน และให้อิสระทางความคิดแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยมายัง ณ โอกาสนี้ด้วย

จิตราวดี ฐิตินันท์กร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(3)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(9)
รายการตาราง	(12)
รายการภาพประกอบ	(13)
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	6
1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.6 ขอบเขตการศึกษา	8
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเมืองและเมืองน่าอยู่	13
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดและตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	26
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองท้องถิ่น	38
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	40
2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับของเทศบาลนครสงขลา	44
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 ช่วงเวลาในการวิจัย	62
3.2 พื้นที่ศึกษา	62
3.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	62
3.4 การเก็บและการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม	65
3.5 การตรวจสอบข้อมูล	68
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	68
3.7 ขั้นตอนการวิจัย	69
4 ผลการศึกษา	
4.1 ตัวชี้วัดที่ประมวลภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนายั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่	75
4.2 ตัวชี้วัดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา	90
4.3 มิติความน่าอยู่ของเมือง	128
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	168
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	172
5.3 ข้อเสนอแนะ	192
บรรณานุกรม	195
ภาคผนวก	206
ก ประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์	207
ข เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม	209
ค ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนายั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่	219
ง รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม	238
ประวัติผู้เขียน	242

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1 ประเด็นความน่าอยู่ในแต่ละด้าน เพื่อจัดทำตัวชี้วัดความเป็นเมืองน่าอยู่	35
ตารางที่ 2 ระดับของตัวชี้วัดและมิติที่มีการประเมิน	79
ตารางที่ 3 ประเด็นหลักที่หน่วยงานต่างๆ ใช้ประเมินเมือง	86
ตารางที่ 4 ตัวอย่างตารางตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและ แนวคิดเมืองน่าอยู่	88
ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาโดยประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา	94
ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	106
ตารางที่ 7 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านประชากร	128
ตารางที่ 8 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านสุขภาพและสาธารณสุข	130
ตารางที่ 9 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านการศึกษา	132
ตารางที่ 10 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านความปลอดภัย	134
ตารางที่ 11 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านการมีส่วนร่วม	136
ตารางที่ 12 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของเมือง	137
ตารางที่ 13 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านลักษณะเศรษฐกิจของเมือง	143
ตารางที่ 14 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ	145
ตารางที่ 15 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม	148
ตารางที่ 16 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านความสะอาดของเมือง	150
ตารางที่ 17 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	152
ตารางที่ 18 ความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา	166
ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม)	209
ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่	219

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย	7
ภาพที่ 2 แผนที่เทศบาลนครสงขลา	46
ภาพที่ 3 แผนภาพที่ผู้วิจัยนำเสนอในการสัมภาษณ์	71
ภาพที่ 4 ขั้นตอนวิธีการวิจัย	74
ภาพที่ 5 กรอบการศึกษาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	76
ภาพที่ 6 ประเด็นหลักที่ใช้ในการประเมินเมืองน่าอยู่ในมิติต่างๆ	87
ภาพที่ 7 กลุ่มตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พบในพื้นที่ศึกษา	103
ภาพที่ 8 ศาสนสถานและสถานที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง	140
ภาพที่ 9 สถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลนครสงขลา	147
ภาพที่ 10 การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครสงขลา	154
ภาพที่ 11 แผนผังกำหนดการใช้ที่ดินของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา	155
ภาพที่ 12 สถานที่ราชการที่ตั้งในเขตเทศบาลนครสงขลา	158
ภาพที่ 13 สถานศึกษาที่ตั้งในเขตเทศบาลนครสงขลา	159
ภาพที่ 14 แผนภาพสรุปตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา	171

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเจริญเติบโตของเมือง เพื่อรองรับการพัฒนาและตอบสนองความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรในเมือง ซึ่งผลจากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมทั้งคุณภาพสิ่งแวดล้อมคุณภาพสังคมและคุณภาพชีวิตของคนในเมือง (จิราภรณ์ คชเสนี, 2540: 133-134 และสุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์, 2550: 141-142) โดยปัญหาที่เกิดจากการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านกายภาพของเมือง ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำเน่า ขยะ สิ่งปฏิกูล การจราจรติดขัด การขาดพื้นที่สีเขียว และปัญหาอื่นๆ ที่ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนเขตเมือง (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 30-31) จึงนำมาสู่การให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนอันเป็นแนวทางในการพัฒนายุคปัจจุบัน

องค์การอนามัยโลกภาคพื้นยุโรป (World Health Organization (WHO) Europe) เริ่มดำเนินการ โครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy Cities) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 และในการประชุมสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล ปี พ.ศ.2535 ที่ประชุมได้มีการเสนอแผนปฏิบัติการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน แผนดังกล่าวได้มุ่งเน้นการส่งเสริมบทบาทของกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของท้องถิ่น จึงทำให้ประเทศที่เป็นสมาชิกรวมถึงประเทศไทยให้ความสำคัญและตอบรับกับแนวทางดังกล่าว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) โดยบูรณาการแนวคิดเมืองน่าอยู่และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนไปด้วยกัน เพราะเมืองน่าอยู่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 29)

ประเทศไทยนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) เป็นต้นมา และนำแนวคิดเมืองน่าอยู่มาใช้ครั้งแรกเมื่อปี

พ.ศ.2537 โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จากนั้นรัฐบาล หน่วยงานและสถาบันต่างๆ จึงกำหนดนโยบายแผนและโครงการ รวมทั้งกิจกรรมที่ตอบรับกับแนวคิดเมืองน่าอยู่ ตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับท้องถิ่น เช่น การนำแนวคิด Healthy Cities ขององค์การอนามัยโลกและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) และดำเนินการต่อเนื่องในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ซึ่งเน้นการทำให้เกิดเมืองและชุมชนน่าอยู่ในทางปฏิบัติมากขึ้น ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ กระทรวงมหาดไทย กำหนดให้ “บ้านเมืองน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม” เป็นนโยบายในการบริหารจัดการภาครัฐในปี พ.ศ.2545 และรัฐบาลได้ประกาศให้ “เมืองไทยแข็งแรง” เป็นวาระแห่งชาติในปี พ.ศ.2547 (กระทรวงมหาดไทยและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) ซึ่งจากการดำเนินงานที่เกี่ยวกับเมืองน่าอยู่จากส่วนกลางข้างต้นนำมาสู่การดำเนินงานในระดับท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรหลักที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการเมืองด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในเขตการปกครองของตน จากเงื่อนไขของกฎหมาย และการมีส่วนร่วม จากเครือข่ายของภาคประชาสังคมในเมือง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทต่อการทำเมืองให้น่าอยู่ (ลือชา วรรัตน์, น.ป.ป.)

เมื่อหน่วยงานในระดับต่างๆ ดำเนินงานตามนโยบาย และโครงการเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ ในแต่ละหน่วยงานจัดให้มีการประเมิน ซึ่งการประเมินจะทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงาน นำมาสู่การพัฒนาทางเลือก เพื่อปรับนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยผลจากการประเมินนำมาใช้แก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมในชุมชน (สมบัติ ชำรงรัฐวงศ์, 2550: 483-484)

ในการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ของประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐและหลายองค์กรมีการจัดทำตัวชี้วัดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาไปสู่เมืองน่าอยู่ เช่น ปี พ.ศ.2541 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับสำนักงานความร่วมมือสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ประเทศเดนมาร์ก (Danish Cooperation for Environment and Development: DANCED) จัดทำตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมเมือง ต่อมาปี พ.ศ.2544-2545 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ร่วมกับคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำตัวชี้วัดเมืองและชุมชนน่าอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) จากนั้นช่วงปี พ.ศ.2546-2547 หน่วยงานต่างๆ ได้จัดทำตัวชี้วัดของแต่ละหน่วยงานขึ้น เช่น ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยของสศช.ซึ่งจัดทำร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และสถาบันคีนันแห่งเอเชีย ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานเมืองไทยแข็งแรงของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ตัวชี้วัด

มาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์และดัชนีทุนทางสังคมของกระทรวงการพัฒนาการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น นอกจากนี้ ตัวชี้วัดที่มีอยู่บางส่วนเน้นการวัดเฉพาะด้าน เช่น ด้านสังคม มีการจัดทำตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม รวมทั้งดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ด้านเศรษฐกิจ มีการจัดทำดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของ สศช. ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 และด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดทำตัวชี้วัดธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นต้น (กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือในการประเมินของแต่ละองค์กร ซึ่งในการวัดความน่าอยู่ หน่วยงานและสถาบันต่างๆ มีการจัดทำและพัฒนาตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับความน่าอยู่ โดยตัวชี้วัดที่จัดทำนั้น มีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละหน่วยงาน และส่วนใหญ่เป็นตัวชี้วัดที่ไม่ได้ครอบคลุมมิติความเป็นเมืองน่าอยู่ด้านต่างๆ ครบทุกด้าน แต่มักเน้นการเน้นวัดในมิติด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนี้ ตัวชี้วัดเหล่านั้นไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำตัวชี้วัดดังกล่าวมาสะท้อนความเป็นเมืองน่าอยู่เฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งได้ รวมทั้งในพื้นที่ของเทศบาลนครสงขลาด้วย

ขณะเดียวกัน ในระดับท้องถิ่นก็มีการประเมินผลโดยใช้ตัวชี้วัดเพื่อวัดเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่ด้วยเช่นกัน เช่น สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยได้ดำเนินโครงการประกวดและจัดทำตัวชี้วัดเทศบาลน่าอยู่ในปี 2545 และในเวลาต่อมา กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยและสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยได้เริ่มดำเนิน โครงการประเมินเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน ประจำปี และตัวชี้วัดเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน ได้ถูกพัฒนาและนำมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา แต่ตัวชี้วัดเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่ที่มีและใช้ในระดับท้องถิ่น เป็นตัวชี้วัดที่ใช้ในระดับเทศบาลทั่วประเทศ เป็นการวัดภาพรวมของเทศบาลในลักษณะกว้างๆ เท่านั้น อีกทั้งตัวชี้วัดที่จัดทำขึ้น ไม่ได้จัดทำตัวชี้วัดเพื่อใช้เฉพาะกับเทศบาลใดเทศบาลหนึ่ง ทำให้ขาดบริบทของความเป็นเมืองน่าอยู่ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้นๆ

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ในระดับเทศบาลของพรศรี ยงค์ประพันธ์ (2543) ที่ศึกษาเมืองน่าอยู่ในทัศนะของประชาชนเทศบาลเมืองบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร และงานวิจัยของวันเพ็ญ บุญเผือก (2546) ที่ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมและความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านฉางให้เป็นเมืองน่าอยู่ โดยทั้งสองงานวิจัยพบว่า ประชาชนมองความน่าอยู่ของเมืองในประเด็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นอันดับแรก ในขณะที่สมชัย ศิริสมบัติ (2545) ศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาล

ไปสู่เมืองนำอยู่ของเทศบาลเมืองบ้านบึง จังหวัดชลบุรี กลับพบว่า โครงการเมืองนำอยู่มีประโยชน์ต่อประชาชนในเรื่องของสุขภาพ

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การกำหนดมติความเป็นเมืองนำอยู่และตัวชี้วัดเมืองนำอยู่จะมีความหลากหลาย โดยอาจมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันขึ้นอยู่กับมุมมองของคนในพื้นที่ ซึ่งควรเป็นตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในพื้นที่ และหากพัฒนาตัวชี้วัดเหล่านั้นให้สามารถเก็บข้อมูลในพื้นที่ ก็จะกลายเป็นฐานข้อมูลของแต่ละเมืองที่สามารถบอกความเป็นเมืองนำอยู่ที่มีความเฉพาะของตนเองได้

เทศบาลนครสงขลาเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พ.ศ.2546 (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น, 2548: 8) และมีความรับผิดชอบงานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่และงานเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน และในการดำเนินงานเกี่ยวกับเมืองนำอยู่ในเทศบาลนครสงขลา โดยนายอุทิศ ชูช่วย นายกเทศมนตรียุคเทศบาลนครสงขลา กำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ “สงขลาเมืองนำอยู่ เมืองนำเที่ยว” ในปี 2547 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเทศบาลนครสงขลาได้รับรางวัลที่ เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองให้นำอยู่ในด้านต่างๆ เช่น รางวัลด้านการบริหารจัดการที่ดีจากกระทรวงมหาดไทย ปี 2547 2548 และ 2550 ตามลำดับ การผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจากสถาบันพระปกเกล้าปี 2548 รางวัลเทศบาลดีเด่นจากนิตยสารเส้นทางไทยปี 2549 รางวัลมาตรฐานศูนย์บริการร่วมดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) เป็นต้น ข้อมูลข้างต้นแสดงถึงความพยายามของเทศบาลนครสงขลาในการดำเนินงานเกี่ยวกับเมืองนำอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เทศบาลนครสงขลาได้รางวัลเทศบาลนำอยู่อย่างยั่งยืนยอดเยี่ยมระดับ ประเทศจากการเข้าร่วมประกวดโครงการประเมินเทศบาลนำอยู่อย่างยั่งยืนปี 2547 ยิ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถของเทศบาลนครสงขลาในการทำให้เทศบาลนครสงขลากลายเป็นเมืองนำอยู่มากขึ้น

ที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับเมืองนำอยู่และตัวชี้วัดในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา จำนวนเล็กน้อย ได้แก่ โดยงานวิจัยของจุฑารัตน์ บุญญาวัตต์ (2546) ซึ่งศึกษาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการสงขลาเมืองนำอยู่ แต่ศึกษาเฉพาะชุมชนวชิรา และงานวิจัยของวรนิษฐา บุญฤทธิ์ (2546) ศึกษาตัวชี้วัดเมืองยั่งยืนของเทศบาลนครสงขลา แต่เน้นศึกษาเพียงตัวชี้วัดทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

โดยสรุป ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่มีส่วนใหญ่มากเป็นการวัดภาพรวมระดับประเทศ และมีตัวชี้วัดบางส่วนเป็นตัวชี้วัดที่ใช้ในระดับเทศบาลอยู่บ้าง แต่ในบางประเด็นตัวชี้วัดไม่สามารถบ่งชี้

ความน่าอยู่ที่เป็นบริบทเฉพาะของพื้นที่ได้ทั้งหมด ทั้งในเรื่องของเอกลักษณ์ของเมือง ความรู้สึกของคนในเมือง ความเข้มแข็งของชุมชน ความมีชีวิตชีวาในเมือง ฯลฯ (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2550) ซึ่งในประเด็นเหล่านี้ยังมีตัวชี้วัดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอยู่น้อย และจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมายังไม่พบตัวชี้วัดที่เอื้อต่อการศึกษาความเป็นเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา ทั้งนี้ ในการประเมินความเป็นเมืองน่าอยู่ ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่จะต้องเป็นตัวชี้วัดที่มาจากความร่วมมือของประชาชนในเมือง แต่การพัฒนาตัวชี้วัดที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการจากหน่วยงานต่างๆ โดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

เนื่องจากเทศบาลนครสงขลา เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีความสามารถและศักยภาพในการดำเนินการเพื่อให้เป็นเมืองน่าอยู่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความน่าอยู่ของพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา โดยการศึกษาตัวชี้วัดเพื่อวัดความเป็นเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา จากการประมวลตัวชี้วัดตามแหล่งต่างๆ และนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกับแนวคิดเมืองน่าอยู่มาเป็นกรอบในการจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัด จากนั้นได้พัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่โดยอาศัยการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวชี้วัดจากประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับบริบทของเมือง และในการพัฒนาตัวชี้วัด เพื่อให้ได้เป็นตัวชี้วัดที่สามารถนำไปใช้ได้ นั้น มีการนำตัวชี้วัดที่ผ่านการพัฒนาไปศึกษาในพื้นที่ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อดูขอบเขตความเป็นไปได้ในการใช้ตัวชี้วัดดังกล่าว ในการบ่งชี้มิติความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา รวมทั้งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของเมืองอื่นๆ ต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งตอบคำถามในการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

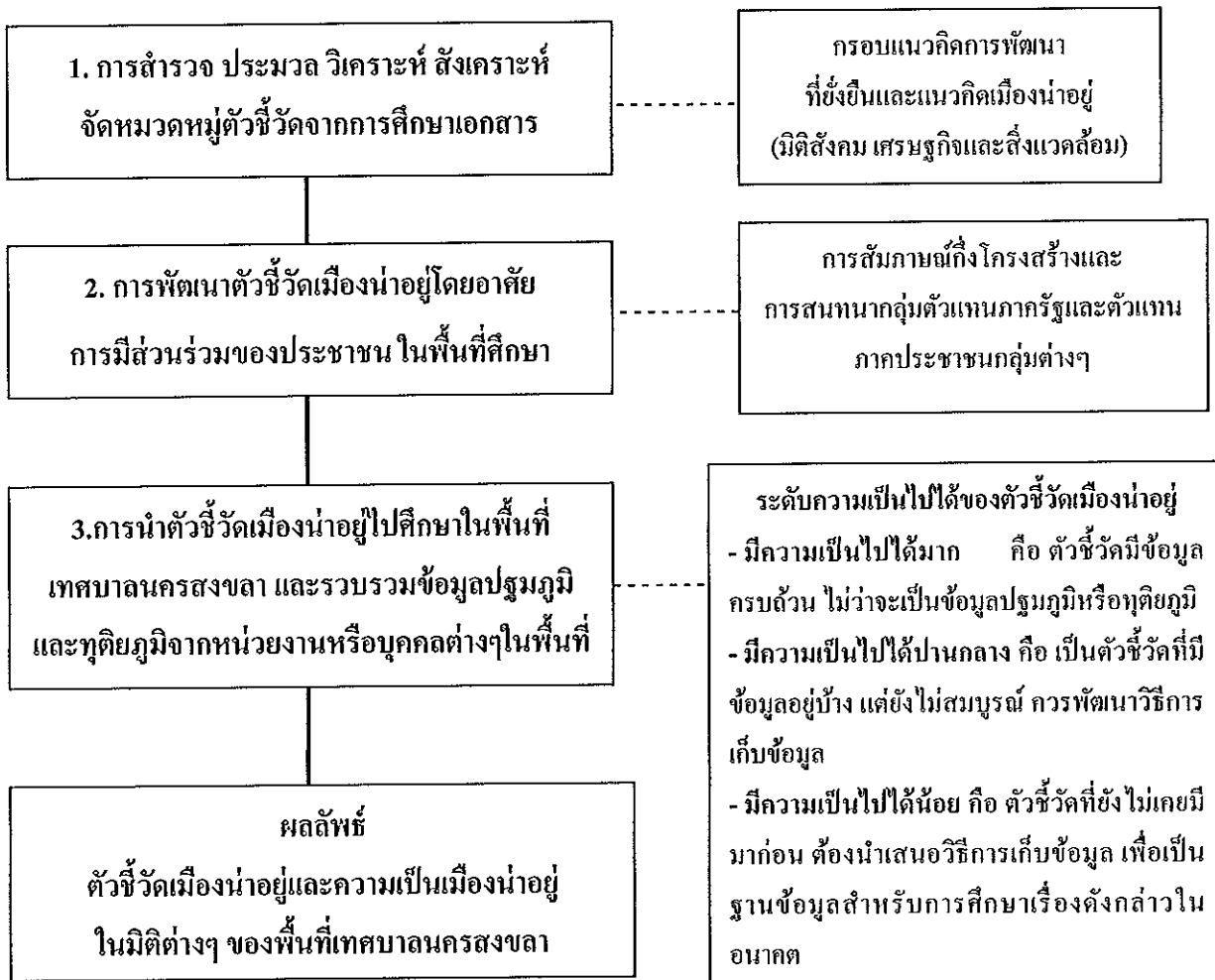
- 1) เมื่อใช้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ มาประมวล สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่แล้ว ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่เป็นอย่างไร
- 2) ตัวชี้วัดที่ได้จากข้อ 1) เมื่อผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาแล้ว ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้เป็นอย่างไร
- 3) ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากข้อ 2) สามารถนำมาใช้ศึกษาพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลาได้หรือไม่ อย่างไร
- 4) เมื่อนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้ไปศึกษาพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา พื้นที่ศึกษาดังกล่าวมีมิติความเป็นเมืองน่าอยู่อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยการสำรวจ ประมวล สังเคราะห์และจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่
- 2) เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้จากข้อ 1 โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา
- 3) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้จากข้อ 2 ไปศึกษาพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา
- 4) เพื่อศึกษาความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา โดยใช้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาขึ้น

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งเน้นศึกษากระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ 3 มิติ ได้แก่ มิติสังคม มิติเศรษฐกิจและมิติสิ่งแวดล้อม โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกับประชาชนกลุ่มต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่และความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่สำหรับพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลาและทราบความเป็นไปได้ของตัวชี้วัดในการนำไปบ่งชี้ความเป็นเมืองน่าอยู่ ในมิติต่างๆ ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

2) ได้แนวทางในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับขอบเขตและความเป็นไปได้ และทราบข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ไปใช้ศึกษาพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา

3) ทราบความเป็นเมืองน่าอยู่ในมิติต่างๆ ของพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา

4) ได้ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาและการศึกษาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับเมืองอื่นๆ

1.6 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ขอบเขตด้านประชากร คือ ตัวแทนประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ซึ่งผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มภาครัฐและตัวแทนกลุ่มภาคประชาชน

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยการสำรวจ ประมวล สังเคราะห์ วิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัด ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ จากนั้นนำมาพัฒนาโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัด และสามารถบ่งชี้ความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่เทศบาลนครสงขลา หมายถึง พื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลนครสงขลา มีพื้นที่ 9.27 ตารางกิโลเมตร (เทศบาลนครสงขลา, 2550: 2-2)

ความน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา เป็นความน่าอยู่ในมิติต่างๆ ของเมืองตามตัวชี้วัดที่พัฒนาจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ ที่ครอบคลุมมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่สำหรับเทศบาลนครสงขลา หมายถึง ตัวชี้วัดที่ได้รับการพัฒนาจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ และผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ ในเทศบาลนครสงขลา เป็นตัวชี้วัดที่สามารถใช้บอกความน่าอยู่ของเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ครอบคลุมทุกมิติของความน่าอยู่ มีความเหมาะสมสำหรับเทศบาลนครสงขลา

ความเป็นไปได้ หมายถึง ความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ มี 3 ประเภท ได้แก่

1) มีความเป็นไปได้ในระดับมาก คือ เป็นตัวชี้วัดที่มีข้อมูลครบถ้วน ไม่ว่าจะป็นข้อมูลปฐมภูมิหรือทุติยภูมิ

2) มีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง คือ เป็นตัวชี้วัดที่มีข้อมูลอยู่บ้าง แต่ยังไม่สมบูรณ์ ควรพัฒนาวิธีการเก็บข้อมูล

3) มีความเป็นไปได้ในระดับน้อย คือ เป็นตัวชี้วัดที่ยังไม่มีข้อมูลเดิมอยู่ ต้องนำเสนอวิธีการเก็บข้อมูล เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษาเรื่องดังกล่าวในอนาคต

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ในงานวิจัยครั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ ในเทศบาลนครสงขลามีส່วร่วมในการพัฒนาตัวชี้วัด เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ และสามารถสะท้อนความเป็นเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลาได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ การประชุม การสัมมนา ตำราเรียน บทความต่างๆ วารสาร และรายงานการวิจัย และสรุปเป็นหัวข้อหลักตามลำดับ ได้แก่ 2.1 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเมืองและแนวคิดเมืองน่าอยู่ 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดและตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลนครสงขลา และ 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นกระแสแนวคิดที่หลายประเทศได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศของตนเองรวมทั้งประเทศไทยที่เช่นเดียวกัน และผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการศึกษาและพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) พัฒนาการของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง กระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2515 องค์การสหประชาชาติ จัดประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ที่ประเทศสวีเดน จากนั้นในปี พ.ศ.2526 มีการประชุมว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือ Brundtland Commission ซึ่งสมาชิกโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในรายงาน Our Common Future (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 2) ต่อมาปี พ.ศ.2535 มีการประชุมสุดยอดระดับ โลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) หรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล และมีการเสนอแผนปฏิบัติการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ที่พัฒนามาบนพื้นฐานของสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในที่ประชุมครั้งนี้ด้วย

Agenda 21 เป็นแผนปฏิบัติการของโลกในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจและการปรับปรุงคุณภาพของประชาชน ต้องควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังเน้นความสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่น หรือ Local Agenda 21 ที่เน้นให้ท้องถิ่นกับประชาชนร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการ 21 ของท้องถิ่นขึ้นเอง ส่วนหนึ่งใน Agenda 21 กล่าวถึงความสำคัญของท้องถิ่นในการดำเนินการแก้ไขและจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมถึงความรับผิดชอบหรือภารกิจที่จะปฏิบัติในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศบาล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเมือง ประเทศชาติและโลก

ในปี พ.ศ. 2545 สหประชาชาติได้จัดประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development: WSSD) ที่ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ได้สานต่อแผนปฏิบัติการ 21 ที่ประเทศไทยต้องดำเนินการในการปฏิบัติมากขึ้น โดยคณะกรรมการกำกับการอนุวัติตามแผนปฏิบัติการ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและภาคีต่างๆ นิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทของประเทศไทยไว้ในการประชุมครั้งนี้ด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 4)

2) นิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืน

สมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในรายงาน Our Common Future ในที่ประชุม เมื่อปี พ.ศ. 2526 ไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 2) ส่วนองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization: UNESCO) นิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม UNESCO (2007 อ้างถึงใน UNESCO, 2007: 5-6)

คณะกรรมการกำกับการอนุวัติตามแผนปฏิบัติการ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและภาคีต่างๆ ได้นิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทของประเทศไทยไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย เป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ, 2546: 4) โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เห็นว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทของประเทศไทยประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่

1) มิติเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพและมีเสถียรภาพ เป็นการเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและยั่งยืนในระยะยาว มีการกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง รวมทั้งอำนวยความสะดวกต่อคนส่วนใหญ่

2) มิติสังคม เป็นการพัฒนาที่มุ่งให้คนและสังคมไทย มีคุณภาพ สามารถปรับตัว รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึก พฤติกรรมและวิถีชีวิตที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีการนำทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยอยู่ภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่ดี ที่มุ่งให้คนและสังคมไทยเข้มแข็ง อยู่ดีมีสุข และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

3) มิติสิ่งแวดล้อม เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ตลอดจนคงไว้ซึ่งคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและสงวนรักษาไว้ให้คนรุ่นอนาคต รวมทั้งการกระจายโอกาสและการมีส่วนร่วมในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและสถาบันคีนันแห่งเอเชีย, 2547: 11-13)

อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เน้นการเพิ่มรายได้ กระจายรายได้เพื่อนำรายได้มาบริโภควัตถุ รวมถึงบริการต่างๆ แต่เป้าหมายของการพัฒนาที่แท้จริงควรเป็นไปเพื่อความสุข ความเป็นปกติ หรือสภาวะของคนที่สังคม (ลีอชา วรรัตน์, 2542: 12) โดยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวคิดพัฒนาที่สนองตอบความต้องการของมนุษย์โดยคำนึงถึงคนรุ่นอนาคต เป็นการพัฒนาที่มองภาพในระยะยาว โดยเป็นการพัฒนาที่มีความสัมพันธ์ในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นบทบาทของท้องถิ่นและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการเมือง อันจะส่งผลต่อความน่าอยู่ของเมืองในระยะยาว

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเมืองและเมืองน่าอยู่

ผู้วิจัยทำการรวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวกับเมืองจากเอกสารตามแหล่งต่างๆ มีดังนี้

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเมือง

จากการทบทวนเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับเมือง มีดังนี้

1) กระบวนการเป็นเมือง

กระบวนการเกิดเป็นเมือง (Urbanization) เกิดจากปัจจัยทั้ง 4 ประการ ได้แก่ 1) ประชากร 2) การจัดระเบียบ 3) สภาวะแวดล้อม และ 4) เทคโนโลยี กล่าวคือ เมื่อประชากรมีจำนวนมากขึ้น จะเกิดการจัดระเบียบสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกัน โดยมีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่างๆ เพื่อช่วยให้สามารถจัดการทรัพยากรและควบคุมสภาวะแวดล้อมได้ในระดับหนึ่ง เป็นผลให้เกิดชุมชนและเกิดการขยายตัวออกไปและพัฒนาไปเป็นเมือง (กฤษ เพิ่มทันจิตต์, 2543: 33) นอกจากนี้ ภูมิศาสตร์กายภาพของเมือง เป็นองค์ประกอบทางด้านภูมิศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่งการที่มนุษย์สามารถรวมอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมากขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ความสะดวกในการคมนาคมและขนส่ง และการจัดหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการยังชีพในชีวิตประจำวันของประชากร (สุพจน์ บุรพุกสลศรี, 2531 อ้างถึงในกฤษ เพิ่มทันจิตต์, 2543: 33)

สุพจน์ บุรพุกสลศรี (2531 อ้างถึงในกฤษ เพิ่มทันจิตต์, 2543: 89) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การจำแนกภาวะของความเป็นเมืองโดยพิจารณาเปรียบเทียบกับชนบท โดยสามารถสรุปได้ว่า ความหนาแน่นของประชากรและพื้นที่ทางการปกครองตามกฎหมายหรือการบริหารที่รัฐบาลกำหนดขึ้น เป็นเกณฑ์ที่มีความสอดคล้องกับกระบวนการเป็นเมืองข้างต้น ส่วนเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาความเป็นเมืองเพิ่มเติม ได้แก่ เกณฑ์คุณสมบัติขั้นต่ำของความเป็นเมือง ได้แก่ เมืองต้องมีความสมบูรณ์พร้อมทางด้านไฟฟ้า ประปา ตำรวจ โรงเรียน โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย ศาล และระบบการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น และเกณฑ์กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็น โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม รวมทั้ง โครงสร้างพื้นฐานการบริการขั้นพื้นฐานที่เมืองพึงมี (สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2551: 33)

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2549: 205) และจำลอง โพธิ์บุญ (2544: 1) นิยามคำจำกัดความของเมืองว่า เมือง คือ พื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ซึ่งประกอบด้วยเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนครรวมทั้งกรุงเทพฯ และพัทยา โดยมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ทั้งเขตที่ประชากรมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงและเขตชุมชนแออัด

การเจริญเติบโตของเมือง ทำให้เมืองมีการขยายตัวจนเกิดประเภทเป็นเมืองหลัก และเมืองรอง โดยเมืองหลักเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางความเจริญทางเทคโนโลยี ด้านการศึกษา ด้านพลังงาน ด้านการสื่อสารคมนาคม รวมถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 13-14) ขณะที่เมืองรองจะเป็นแหล่งสนับสนุนปัจจัยด้านต่างๆ แก่เมืองหลัก เช่น แรงงาน เป็นต้น โดยที่เมืองที่มีขนาดเล็กจนกระทั่งเมืองที่มีขนาดใหญ่ จะมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (สุวัฒนา ธาตานิติ, 2550)

โดยสรุป ลักษณะของชุมชนเมืองที่นอกจากการพิจารณาถึงพื้นที่ที่เป็นเขตเทศบาล ความหนาแน่นของประชากร และศูนย์กลางของกิจกรรมและความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองแล้ว ดังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่บ่งบอกความเป็นเมือง ได้แก่ เป็นเขตเมืองเก่าซึ่งมีถนนแคบ เป็นเขตที่มีความหลากหลายในชุมชน มีความแตกต่างด้านการดำรงชีวิต เป็นเขตที่มีปัญหาด้านความปลอดภัยและเป็นเขตที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2549: 205-206)

2) ทฤษฎีการพัฒนาเมือง

ทฤษฎีและแนวคิดจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง มีดังนี้

การพัฒนาเมือง หมายถึง การทำให้เมืองดีขึ้นหรือทำให้เมืองเจริญขึ้น เพื่อให้ประชากรของเมืองมีมาตรฐานความเป็นอยู่สูงขึ้น (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 9) ซึ่งในการพัฒนาเมือง มีทิศทางการขยายตัวของเมืองหลายรูปแบบ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2549: 214-215) สรุปและรวบรวมทฤษฎีการพัฒนาเมืองไว้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ทฤษฎี ได้แก่

1) ทฤษฎีการพัฒนาเมืองจากศูนย์กลาง (The concentric-zone theory) การพัฒนาเมืองจะเริ่มจากศูนย์กลางแล้วแผ่ขยายออกไปโดยรอบ ซึ่งทฤษฎีนี้แบ่งส่วนของเมืองเป็น 5 ย่าน ได้แก่ ย่านใจกลางธุรกิจ ย่านที่กำลังพัฒนาไปเป็นย่านธุรกิจ ย่านพื้นที่ธุรกิจที่ปนกับที่อยู่อาศัยชนชั้นกลางขึ้นไป ย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีฐานะดี และย่านแถบชานเมือง

2) ทฤษฎีการพัฒนาเมืองที่เจริญเติบโตเฉพาะบางส่วน (The sector theory) เมืองจะมีการเจริญเติบโต จากศูนย์กลางในลักษณะขยายออกไปเฉพาะด้าน การขยายตัวของเมืองอาจขยายไปตามเส้นทางคมนาคม ขยายตามพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน หรือขยายตามผังเมืองที่กำหนดขึ้น ซึ่งทฤษฎีนี้แบ่งส่วนของเมืองเป็น 5 ย่าน ได้แก่ ย่านธุรกิจ ย่านอุตสาหกรรมขนาดย่อม ย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ต่ำ ผู้มีรายได้ปานกลาง และผู้มีรายได้สูง

3) ทฤษฎีการพัฒนาเมืองแบบผสมผสาน (The multiple-nuclei theory) เป็นการพัฒนาเมืองโดยการกำหนดพื้นที่ตามลักษณะความจำเป็นและประโยชน์ของการทำกิจกรรมนั้นๆ เช่น พื้นที่อุตสาหกรรมบางอย่างจำเป็นต้องตั้งใกล้กับแหล่งคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

ซึ่งทฤษฎีนี้แบ่งส่วนของเมืองเป็น 9 ย่าน ได้แก่ ย่านธุรกิจ ย่านอุตสาหกรรมขนาดย่อม ย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ผู้มีรายได้ปานกลาง และผู้มีรายได้สูง ย่านอุตสาหกรรมหนัก ย่านธุรกิจชานเมือง ย่านที่พักอาศัยชานเมือง และย่านอุตสาหกรรมชานเมือง

เมืองเก่า

เมืองเก่าหรือเมืองในประวัติศาสตร์ เป็นลักษณะหนึ่งที่บ่งบอกพัฒนาการของการเป็นเมืองตั้งแต่อดีต เป็นพื้นที่ที่ควรได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นอัตลักษณ์และคุณลักษณะเฉพาะ (Identity and Character) ซึ่งทำให้เกิดคุณค่าและเป็นการให้ความสำคัญกับความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Intangible heritage) ที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 8) และจากการวิเคราะห์สถานภาพเมืองเก่าในประเทศไทย “เมืองสงขลา” เป็นเมืองเก่า เนื่องจากมีองค์ประกอบของการเป็นเมืองเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการใช้สอยในลักษณะเมืองที่ยังมีชีวิตอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 11)

ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ.2546 อธิบายลักษณะเมืองเก่าไว้ว่า เป็นเมืองที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์ บริเวณของเมืองมีรูปแบบผสมผสานสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะเป็นรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาในยุคต่างๆ มีบริเวณที่เคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง และยังคงมีลักษณะเด่นประกอบด้วย โบราณสถาน สถาปัตยกรรม หรือคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์ โดยการปรากฏของหลักฐานทางกายภาพจะบ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมืองหรือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมจากอดีต และการใช้สอยในลักษณะเมืองที่ยังมีชีวิต (Living environment) ในปัจจุบัน (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 9-11)

อย่างไรก็ตาม เมืองเก่าส่วนใหญ่มีลักษณะการใช้ที่ดินที่สลับซับซ้อน เนื่องจากเป็นที่ตั้งของชุมชนจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ที่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนถือครองกรรมสิทธิ์ปะปนกัน จึงไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่ง เมืองเก่าลักษณะนี้ จำเป็นต้องมีการประสานวางแผนการดำเนินงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

3) ปัญหาของเมือง

การพัฒนาในอดีตทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองและการเพิ่มของจำนวนประชากร ทำให้มีการใช้ทรัพยากรมากขึ้นในการประกอบกิจกรรมของประชาชนในเมือง ทั้งภาคการผลิตและการบริโภค (สุวรรณ ชาคานิติ, 2550) โดยจะเกิดของเสียในรูปของมลพิษ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในเมือง ทั้งประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ น้ำเสีย อากาศ รวมถึงปัญหาด้านสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำในสังคม ความเสื่อมโทรมทางจิตใจ ส่งผลทำให้การใช้ทรัพยากรของประเทศจะต้องถูกนำมาใช้แก้ปัญหา แทนที่จะถูกนำไปใช้เพื่อพัฒนาส่วนอื่นๆ ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กลายเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องทำให้เกิดความเท่าเทียมกันท่ามกลางการเจริญเติบโตของเมือง ทั้งด้านประชากร เศรษฐกิจ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม แนวคิดทางสังคมและการเมืองจึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการทำให้เกิดการกระจายความเท่าเทียมของทรัพยากรแก่คนรุ่นปัจจุบัน และระหว่างคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต (The United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT) and UK Government Department for International Development (DFID), 2002: 6-7)

สำหรับปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง ได้จัดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่กระทบต่อสุขอนามัยของประชากรในเมืองทั้งทางสรีรวิทยาและด้านจิตใจ และ 2) ปัญหาด้านการป้องกันและลดปัญหาต่างๆ ที่ต้องอาศัยมาตรการในการวางแผนระยะยาวซึ่งเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป.) โดยแนวทางที่ใช้ในการพัฒนาเมืองมีหลายรูปแบบ ทั้งการออกกฎหมาย เช่น กฎหมายการผังเมืองใหม่ กฎหมายหรือแผนการพัฒนาพื้นที่เฉพาะ กฎหมายริบหรือเวนคืนที่ดินเพื่อการสาธารณะ แผนการจัดการที่ดิน กฎหมายการจัดระบบอาคารหรือการก่อสร้างต่างๆ

สำหรับการพัฒนาเมืองในประเทศไทยที่ผ่านมา ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) เป็นต้นมา ได้เน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน และพื้นที่ส่วนใหญ่ที่มีการพัฒนาประสบกับปัญหาการเพิ่มขึ้นจากการอพยพของประชากร ความแออัด การขาดแคลนทรัพยากร ปัญหามลพิษ ซึ่งกลายเป็นปัญหาของเมือง (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 9-15) จากปัญหาที่เป็นผลของการพัฒนาดังกล่าว เป็นจุดเริ่มต้นและนำมาสู่การให้ความสำคัญกับแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเมือง ซึ่งระบุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) เป็นต้นมา

นอกจากนี้ มีการนำหลักแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ มาใช้เป็นแนวทางพัฒนาเมือง เช่น การนำหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับฟังความ

คิดเห็น ตลอดจนการทำประชาพิจารณ์ ส่วนการพัฒนาเมืองในลักษณะของกิจกรรมและการดำเนินงาน เช่น การถมทะเลเพื่อขยายพื้นที่เมือง การดำเนินงานแก้ไขปัญหามลพิษของเมืองด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เป็นต้น (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2549: 214-215) ทั้งนี้ แนวคิดเมืองน่าอยู่ก็เป็นอีกกระแสหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมือง

2.2.2 แนวคิดเมืองน่าอยู่

แนวคิดเมืองน่าอยู่ เป็นอีกหนึ่งกระแสการพัฒนาเมือง ที่ประเทศไทยก็ได้นำมาใช้เป็นนโยบาย รวมถึงเป็นแนวทางในการดำเนินงานตั้งแต่ระดับรัฐบาล หน่วยงานราชการส่วนกลาง จนถึงระดับท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

1) พัฒนาการของแนวคิดเมืองน่าอยู่ในประเทศไทย

พัฒนาการของเมืองน่าอยู่เริ่มต้นมาพร้อมกับพัฒนาการด้านการส่งเสริมสุขภาพในระดับโลก ซึ่งมีการตื่นตัวกันมากในเรื่องดังกล่าว ทั้งการประกาศตัวจะเป็นเมืองน่าอยู่ของโตรอนโต (ลือชา วรรัตน์, 2542: 10-11) ประเทศแคนาดา ปี ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) แนวคิด Healthy Cities หรือเมืองน่าอยู่ เมืองโตรอนโตได้จัดตั้งหน่วยส่งเสริมสุขภาพขึ้น และประกาศตัวว่าโตรอนโตจะเป็น Healthy Cities ในปี ค.ศ.2000 (พ.ศ.2543) ต่อมาปี ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) องค์การอนามัยโลกหรือ World Health Organization (WHO) ได้เสนอแนวคิด Healthy Cities โดยดำเนินงานที่เป็นลักษณะของโครงการในเมือง 11 เมืองในทวีปยุโรป (ลือชา วรรัตน์, 2542)

แนวคิดเรื่องเมืองน่าอยู่ เป็นพัฒนาการต่อเนื่องของแนวคิดสาธารณสุขมูลฐาน (Primary health care) และยุทธศาสตร์สุขภาพดีถ้วนหน้า (Health for all) เน้นพื้นที่ชุมชนเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะความหนาแน่นของประชากรและลักษณะของปัญหาที่มีความเกี่ยวพันกันหลายด้านและมีความสลับซับซ้อน สิ่งแวดล้อมในเมืองด้านต่างๆ ทั้งสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม รวมถึงทุกๆ ด้าน (ลือชา วรรัตน์, 2542: 10-11)

การดำเนินงานเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ในประเทศไทย กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขนำกลยุทธ์เมืองน่าอยู่มาพัฒนาเมืองและชุมชนตั้งแต่ปีพ.ศ.2537 โดยใช้หลักการขององค์การอนามัยโลก มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับลักษณะของเมืองในระดับท้องถิ่น (พรศรี ยงค์ฤประพันธ์, 2543: 8) และในช่วงปี พ.ศ.2535-2539 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสีเขียวและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง (กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป.)

การพัฒนาเกี่ยวกับเมืองนำอยู่ในระดับประเทศ ในช่วงปีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ประเทศไทยได้ดำเนินงานเรื่องสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาตามแผนปฏิบัติการที่ 21 โดยนำมาบรรจุเป็นวาระแห่งชาติ และตั้งคณะกรรมการพัฒนาเมืองแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ.2542 เพื่อสนับสนุนให้เมืองในประเทศไทยวางแผนปฏิบัติการของตนเอง และดำเนินการต่อในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) โดยอัญเชิญหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการสนับสนุนจากส่วนกลาง (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 8) ขณะเดียวกันในปี พ.ศ.2548 ประเทศไทยประกาศ “เมืองไทยแข็งแรง” เป็นวาระแห่งชาติ และกลายเป็นวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ.2550-2554 คือ “มุ่งพัฒนาสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (พณีส พุทธิสุนันท์ และคณะ, 2550: 46) ซึ่งเป็นแนวทางที่ทำให้หลายหน่วยงานและสถาบันต่างๆ เริ่มดำเนินการเพื่อสนองตอบต่อแนวคิดดังกล่าว

หน่วยงานราชการที่สังกัดกระทรวง ทบวง กรม และสถาบันอื่นๆ ได้จัดทำนโยบายวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่มีทิศทางเดียวกัน โดยเริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เป็นต้นมา เช่น นโยบายบ้านเมืองนำอยู่ เชิดชูคุณธรรมของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นโยบายสนับสนุนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมืองยั่งยืนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดประกวดโครงการเทศบาลนำอยู่อย่างยั่งยืนของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีองค์กรระหว่างประเทศที่สนับสนุนและให้ความร่วมมือ เช่น การสนับสนุนจากรัฐบาลสวีเดนในการจัดทำโครงการนำร่องที่เทศบาลนครราชสีมา และเทศบาลนครตรัง องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (Deutsche Gesellschaft Fuer Technische Zusammenarbeit: GTZ) และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยดำเนินโครงการจัดทำแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง (เทศบาลเมืองสงขลา, 2540: 3)

2) นิยามเมืองน่าอยู่

นักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ให้คำจำกัดความเมืองน่าอยู่ ดังนี้

เมืองน่าอยู่ มีความหมายและมุมมองต่างกัน องค์การอนามัยโลกใช้คำว่า Healthy Cities แปลว่าเมืองสุขภาพ หรือเมืองสุขภาพดี และคำที่ใช้ในกลุ่มเดียวกันและใช้หลักการเดียวกัน ในองค์การอนามัยโลก เช่น Healthy hospital, Healthy workplace, Health promotion school ส่วนประเทศไทย กรมอนามัยใช้คำว่า เมืองน่าอยู่ คำว่า น่าอยู่ เป็นความหมายที่กว้าง ครอบคลุมถึงสุขภาพของคนที่สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ แนวคิดเมืองน่าอยู่ ยังครอบคลุมถึงเรื่องการดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อมโลกด้วย (Agenda 21 Rio De Ja Nairo) (ลือชา วนรัตน์, 2542)

องค์การอนามัยโลกได้นิยามของคำว่า Healthy Cities หรือเมืองสุขภาพหรือเมืองสุขภาพดี คือ เป็นเมืองที่มีสุขภาพะทั้งทางกาย จิต สังคม (Social & well being) และทางจิตวิญญาณ (Spiritual well being) (องค์การอนามัยโลก, 2529 อ้างถึงใน ลือชา วนรัตน์, 2542) และได้ให้ความหมายเมืองน่าอยู่ไว้ว่า เมืองน่าอยู่ หมายถึง เมืองที่มีการสร้างสรรค์และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกายภาพและสังคมอย่างต่อเนื่อง มีการขยายแหล่งทรัพยากรของชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินวิถีชีวิต เพื่อให้ได้คุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 22) โดยองค์การอนามัยโลก กล่าวถึงลักษณะเมืองน่าอยู่ไว้ 11 ประการ ได้แก่ เมืองน่าอยู่จะต้องเป็นเมืองที่มีการรักษาความสะอาดทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม และคุณภาพของที่อยู่อาศัย มีระบบนิเวศที่สมดุล ชุมชนเกื้อกูลกัน ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เป็นเมืองที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน ได้ มีการทำงานร่วมกันในชุมชน เป็นเมืองที่ระบบเศรษฐกิจหลากหลายและมีนวัตกรรมอยู่เสมอ มีการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของชุมชน มีรูปแบบการดำเนินงานที่ขับเคลื่อน โครงการ โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีระบบบริการสุขภาพทั่วถึง และสุขภาพของประชาชนอยู่ในระดับดีมาก (สุคนธ์ เจียสกุล, 2540)

แนวคิด Livable City และ Habitat Agenda ของสหประชาชาติ (อ้างถึงใน ปรีดี บุรณศิริ, 2544: 52) สรุปได้ว่า การทำให้เมืองน่าอยู่อาศัย จะต้องพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง ความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศของเมือง ที่รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นกับผู้อยู่อาศัย จะต้องมีความสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลและนำมาสู่ความยั่งยืน ทั้งในเรื่องการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน เมืองต้องมีการจัดหาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้ประชากรเมืองและการมีที่อยู่อาศัยอย่างพอเพียง การคมนาคมขนส่งที่ยั่งยืน และแต่ละเมืองมีการอนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปและมรดกทางวัฒนธรรม

เซอร์เบิต จิราเคย์ (1996 อ้างถึงใน พิภพ อุดมอิทธิพงศ์, 2539: 169, 173) นิยามเมืองที่สมบูรณ์ไว้ว่า เมืองที่สมบูรณ์ คือ เมืองที่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ที่ทำให้ผู้อาศัยมีสุขภาพที่ดีบนรูปแบบการดำเนินชีวิตที่หลากหลายและเหมาะสม และการมีส่วนร่วมในการดูแลเมืองของประชาชนในโครงการต่างๆ และเมืองมีการเคลื่อนไหวและส่งเสริมให้มีสิ่งร่ำทางความรู้สึกประชาชนไม่เครียดในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมให้มีการเข้าถึงพื้นที่สีเขียวได้ง่าย และลดเงื่อนไขที่ทำให้คนเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นิยามเมืองน่าอยู่ไว้ว่า เมืองน่าอยู่เป็นเมืองที่มีคนอยู่อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการศึกษาและเข้าถึงบริการสาธารณสุข มีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง มีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและจารีตประเพณีของตนเอง ซึ่งเมืองน่าอยู่แต่ละแห่งแต่ละพื้นที่ย่อมไม่เหมือนกัน จะต่างกันไปตามศักยภาพ ความพร้อม ความต้องการและค่านิยมของคนในสังคมและชุมชนนั้นๆ นอกจากนี้ ความน่าอยู่มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 12-13)

3) ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นเมืองน่าอยู่

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง นอกจากการนิยามเมืองน่าอยู่ที่เป็นคุณสมบัติของเมืองที่พึงประสงค์แล้ว ยังมีปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเป็นเมืองน่าอยู่ มีดังนี้

สุวรรณา ธาณานิติ (2550) และดวงจันทร์ อภาวพัชรุตน์ เจริญเมือง (2545: 198-206) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความน่าอยู่ของเมือง ซึ่งผู้วิจัยสรุปไว้ดังนี้

(1) ปัจจัยทางด้านสังคม

ปัจจัยทางด้านสังคมที่มีผลต่อความน่าอยู่ของเมือง ได้เน้นประเด็นคุณภาพชีวิตของคนในเมือง เช่น การมีสุขภาพที่ดีของทุกเพศ ทุกวัย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การได้รับบริการที่ดีจากภาครัฐ บริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การมีที่อยู่อาศัยที่สะอาด มั่นคง แข็งแรง การสาธารณสุข การนันทนาการ กิจกรรมทางวัฒนธรรม การได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ ยังเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในเมือง ทั้งในการบริหารจัดการและพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงบทบาทของสังคมเมือง เช่น กลุ่มภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ ภาคพลเมือง ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคที่ไม่ใช่รัฐ องค์กรศาสนา องค์กรประชาชน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส รวมถึงความเข้มแข็งของชุมชน ความเท่าเทียมกันในสังคม ส่วนในด้านการบริหารจัดการเมือง จะ

เน้นหลักธรรมาภิบาลในการจัดการเมือง เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเมืองและท้องถิ่น ทั้งการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานและการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร การร้องเรียนเรื่องการคอร์รัปชัน เป็นต้น

มาตรฐานผังเมืองได้กำหนดคุณสมบัติของเมืองที่มีคุณภาพ (Characteristics of good cities) ว่าจะต้องเป็นเมืองที่ประชาชนมีสุขภาพที่ดี (Healthy) โดยเมืองที่ดีจำเป็นจะต้องมีสุขภาพดีหรือสุขอนามัยที่ดี ทั้งสภาพแวดล้อมที่ดี มีที่อยู่อาศัยสุขสบาย ไม่มีมลพิษ มีระบบบริการสาธารณสุขที่ทั่วถึง มีอัตราการเจ็บป่วยอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ ความมั่นคงและปลอดภัย (Safety) ก็เป็นปัจจัยพื้นฐานในการเลือกที่อยู่อาศัย ซึ่งพื้นที่ที่ไม่เสี่ยงต่อภัยพิบัติ เป็นเมืองที่ไม่มีอาชญากรรม หรือภัยต่างๆ มีมาตรการควบคุมความปลอดภัย มีการเตือนภัย จะช่วยให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความมั่นใจในการพักอาศัยในเมืองนั้นๆ (สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2551:84-87)

(2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่อความน่าอยู่ เช่น ประชาชนในเมืองและชุมชนมีโอกาสทางเศรษฐกิจ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการลงทุน รวมถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจในเมือง เช่น การว่างงาน การจ้างงาน การหมุนเวียนทางกระแสเงิน การเงินการคลังของเมือง รายได้และภาษีจากสถานที่ต่างๆ ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ในทำนองเดียวกัน คุณสมบัติของการเป็นเมืองที่มีคุณภาพตามมาตรฐานของผังเมือง ได้ระบุถึงความมั่นคงทางการเงินและการคลังของเมืองที่เกิดจากการพัฒนาพื้นที่ในเมืองเอาไว้ เช่น การสร้างศูนย์การค้า การจัดหาพื้นที่สำหรับการลงทุนอุตสาหกรรม การจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย ซึ่งจะทำให้เมืองมีการเติบโตจากการเป็นแหล่งงาน เป็นแหล่งรายได้ รวมถึงการกลับคืนรายได้ในรูปของภาษี (สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2551: 84-87)

(3) ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมเมือง

ปัจจัยด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น คุณภาพของน้ำ อากาศและเสียงที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต การจัดการขยะ มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่สาธารณะ บรรยากาศของเมือง และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ส่วนปัจจัยทางกายภาพที่ส่งเสริมความน่าอยู่ของเมือง เช่น การออกแบบชุมชนเมืองและการจัดภูมิทัศน์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเมืองและชุมชน ตลอดจนการมีโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่จำเป็นต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ

ในมิติทางกายภาพของเมือง มาตรฐานผังเมืองได้กำหนดคุณสมบัติของเมืองที่มีคุณภาพว่า จะต้องเป็นเมืองที่ทำให้ประชาชนมีความสะดวกสบาย (Comfort) ที่เกิดจากประสิทธิภาพในการจัดการการใช้ที่ดิน การบริการสาธารณะ และการจัดภูมิทัศน์ ทำให้เกิดความ

สภายุทธศาสตร์และสอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน (สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2551:84-87)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลทำให้เมืองมีความน่าอยู่ มีดังนี้

1) ทูทางสังคม

การที่แต่ละเมืองมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ทูทางสังคมมีส่วนที่ทำให้เมืองมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เมืองน่าอยู่ โดยแนวคิดเกี่ยวกับทูทางสังคม มีดังนี้

1.1) นิยามของทูทางสังคม นักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามทูทางสังคม ดังนี้

อูทซ์ คูลยเกษม (2545 อ้างถึงในรัชดา บุญแก้ว, 2551: 20) กล่าวถึงทุนของชุมชนไว้ 5 ประเภทคือ 1) ทุนระบบนิเวศ เช่น แม่น้ำ ลำธาร ที่ดิน ระบบนิเวศ และ 2) ทุนคน เช่น ทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่น 3) ทุนสังคมและวัฒนธรรม เช่น ระบบเครือข่าย 4) ทุนสติปัญญา เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 5) ทุนเงินตรา เช่น การสะสมทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน

Putnam (1993a) และ Coleman (1994) กล่าวถึงทูทางสังคมที่เป็นความสำคัญของเครือข่ายทางสังคมภายในชุมชน เพื่อสร้างบรรทัดฐานในการผลักดันกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนร่วมกัน (Putnam (1993a) และ Coleman (1994) อ้างถึงใน จามะวี เชียงทอง, 2549: 163)

เอนก นาคบุตร (2544) และ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2544) (อ้างถึงในวรวิฑูรี โธมรัตน์พันธ์, 2551: 317) มองทูทางสังคมในทิศทางเดียวกันว่า ทูทางสังคมในลักษณะของความเข้มแข็งของชุมชนเป็นพลังที่จะขับเคลื่อนชุมชนต่างๆ ให้สามารถจัดการกับปัญหาได้มากขึ้น และเป็นพื้นฐานของท้องถิ่นและชุมชนให้มีการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยที่สามารถพึ่งพิงตนเองได้ในระยะยาว

1.2) ความสำคัญของทูทางสังคม

ทูทางสังคมที่เป็นรูปแบบของทุนที่ถูกสร้างขึ้นในอดีตและมีความพยายามที่จะนำมาใช้ในปัจจุบัน และอนาคต ได้แก่ ความไว้วางใจ การพึ่งพาอาศัยกัน ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นทุนที่มีความเชื่อมโยงระหว่างกันของคนที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน เป็นทุนที่มีการสะสมอยู่ในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหาของชุมชนเอง

ชุมชนที่มีการสะสมทุนเหล่านี้ คนในสังคมจะเกิดการรวมตัวกัน มีการสร้างสำนึกร่วมกัน และเกิดค่านิยมเรื่องส่วนรวมระหว่างคนในสังคม ซึ่งการที่ทูทางสังคม

เชื่อมโยงระหว่างคนที่มีความแตกต่างกันให้มีจุดที่ร่วมกันได้ แสดงให้เห็นถึงระบบและกระบวนการของทุนทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบคิดที่เริ่มจากความสำเร็จร่วมกันในการเป็นเจ้าของ และความเป็นชุมชนเดียวกัน ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของคนในชุมชนมากขึ้น (Putnam (1991), New Hampshire Charitable Foundation (1998) อ้างถึงในวรวิภา โรมรัตน์พันธ์, 2551: 309-310) ซึ่งในการสร้างทุนทางสังคม ธนาคารโลก ได้ให้ความสำคัญต่อ “ประชาสังคม” ในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน โดยการที่มีพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนริเริ่มและร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการรวมตัวกัน เสริมสร้างความเข้มแข็งมากขึ้น จนกลายเป็นพลัง หรือทุนทางสังคมของชุมชน (จาเมธี เชียงทอง, 2549: 164)

ดังจะเห็นได้ว่า ทุนทางสังคมของเมืองเป็นสิ่งที่แต่ละชุมชนและเมืองมีอยู่แล้ว แต่คนที่อยู่อาศัยในเมืองและชุมชนก็สามารถสร้างขึ้นและสะสมกลายเป็นทุนของสังคมได้ ทุนทางสังคมจะมีความแตกต่างกันหรือมีความเฉพาะ หรือมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับพื้นที่นั้นๆ ดังนั้น ในแต่ละเมืองและชุมชนที่มีความน่าอยู่ต่างกัน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากทุนทางสังคม

2) เอกลักษณ์ของเมือง

ความมีอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Identity/Sense of Place) เมืองที่ดีต้องมีอัตลักษณ์ที่ทำให้สามารถตระหนักถึงความเป็นเมือง ชุมชน และความเป็นย่านของเมือง ซึ่งเกิดจากลักษณะเด่นทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมของเมือง จินตภาพของเมือง (City Image) ที่เป็นองค์ประกอบเมืองที่ช่วยให้เกิดการจดจำและคุ้นเคยต่อผู้อยู่อาศัย และสัญลักษณ์ของเมือง (Urban Symbol) ที่เกิดจากการใช้พื้นที่ซึ่งสอดคล้องเหมาะสมกับกิจกรรม เป็นคุณค่าที่ลงตัวระหว่างสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ ในเรื่องของอัตลักษณ์ของเมือง เมืองจะต้องมีความมีชีวิตชีวาที่หลากหลาย (Variety) ซึ่งเกิดจากความแตกต่างของแต่ละย่าน ทั้งในเรื่องกิจกรรมของผู้อยู่อาศัย และผู้ใช้ประโยชน์ที่มีวัยและรายได้แตกต่างกัน (สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2551:84-87)

นอกจากนี้ เอกลักษณ์ของเมืองยังปรากฏอยู่ในพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนในเมือง ซึ่งมีผลต่อการเป็นเมืองน่าอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อส่วนรวม เช่น การทิ้งขยะเกลื่อนกลาด การขับขี่ยานยนต์ไม่ถูกกฎจราจร ไม่สวมหมวกนิรภัย ไม่คาดเข็มขัดนิรภัย ไม่ข้ามถนนทางม้าลายหรือทางข้าม การเจ็บป่วยหรือการระบาดของโรคที่อาจเกิดขึ้นจากการพฤติกรรมของแม่ในการเลี้ยงลูก กลุ่มเด็กขาดสารอาหาร การไม่ได้รับวัคซีนป้องกันโรคที่ทั่วถึง นอกจากนี้ กลุ่มของพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมั่งง่าย ไม่มีจิตสำนึกสาธารณะ (Public minded)

ไม่เคารพกฎระเบียบของสังคม ความก้าวร้าว ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น การชอบเอา
 ใจเอาเปรียบเล็กๆ น้อยๆ การขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้ำใจ การหมกมุ่นอยู่ในการพนันและ
 อบายมุข นำมาสู่การเกิดอาชญากรรมต่างๆ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีผลทำให้คนที่อยู่อาศัยเกิด
 ความเครียด หวาดกลัว หวั่นวิตก หรืออึดอัด รู้สึกไม่ปลอดภัย (เลื้อชา วรรัตน์, 2542)

จากปัจจัยที่ทำให้เมืองน่าอยู่ข้างต้น ประกอบกับการศึกษาสถานการณ์
 เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ในประเทศไทย ในโครงการประสานการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่
 ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่น่าอยู่สำหรับประชากรทั้งที่เป็นผู้อยู่อาศัยและผู้ท่องเที่ยวผ่านดัชนีความ
 น่าอยู่ของเมืองใน 5 มิติ ได้แก่ มิติความปลอดภัย มิติความสะอาด มิติความมีคุณภาพชีวิตที่ดี มิติการ
 บริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล และมิติความเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม
 (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2551: 42-43) ซึ่งจากองค์ประกอบข้างต้นจะเห็นได้ว่าในแต่ละมิติจะ
 มีองค์ประกอบย่อยๆ เพื่อขยายความในเรื่องนั้น และนำมาเป็นองค์ประกอบของตัวชี้วัดได้

4) บทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาไปสู่เมืองน่าอยู่

กระบวนการที่จะนำไปสู่เมืองน่าอยู่หรือการเป็นเมืองยั่งยืน จะต้องอาศัยการให้
 ความสำคัญ และความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับชาติสู่ระดับ
 ท้องถิ่น โดยในระดับท้องถิ่นจะอาศัยบทบาทที่สำคัญจากภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ รัฐบาลท้องถิ่น
 ชุมชนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน (The United Nations Human Settlements
 Programme (UN-HABITAT) and UK Government Department for International Development
 (DFID), 2002: 6-7) ซึ่งนักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ เห็นว่าการทำเมืองให้น่าอยู่ต้องอาศัย
 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

(1) นโยบายและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของเมือง (ปรีดี บุรณศิริ, 2544 อ้าง
 ถึงในจุฑารัตน์ บุญญานวัตร์, 2546) ข้อเสนอที่สอดคล้องกับแนวคิดของกรมการปกครอง ที่เน้นว่า
 มองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองที่มีประสิทธิภาพจะต้องประกอบด้วยนโยบายสิ่งแวดล้อม
 เมือง โครงสร้างองค์กร และแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โดยเป็นระบบการจัด
 การเมืองที่เน้นการป้องกัน มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ (กระทรวงมหาดไทย,
 ม.ป.ป.)

(2) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการเมืองน่าอยู่
 ได้แก่ การตัดสินใจนำนโยบายมาจัดทำเป็นแผนชุมชน โดยครอบคลุมในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม
 และเศรษฐกิจของประชาชนในเมือง

กรมอนามัย (2550) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาเมืองนำอยู่ของท้องถิ่น ในประเด็นของการมีนโยบายเมืองนำอยู่และการพัฒนาบุคลากร โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีบทบาทในการนำเรื่องเมืองนำอยู่ชุมชนนำอยู่ผ่านสภา แล้วประกาศนโยบายเป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงอาจตั้งผู้รับผิดชอบหรือกลุ่มงานทำหน้าที่เป็นสำนักงานเมืองนำอยู่

ส่วนการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาบุคลากรอาจเป็นในลักษณะของการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกระบวนการเมืองนำอยู่ การสร้างวิทยากร และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน โดยบุคลากรที่ได้รับการพัฒนา ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นต้น

นอกจากนี้ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลก็มีความจำเป็นด้วยเช่นกัน เนื่องจากกรณีที่เมืองมีข้อมูลที่แสดงสถานการณ์ของเมืองในด้านต่างๆ และการปรับปรุงให้ทันสมัย รวมทั้งการมีระบบรายงาน มีตัวชี้วัด และแผนพัฒนาชุมชน ทำให้ทราบความเป็นไปของเมือง เพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือแก้ไขให้เมืองนำอยู่มากยิ่งขึ้น

(3) บทบาทภาคประชาชน เอกชนและประชาสังคม รวมตัวกันเป็นเครือข่ายในการทำเมืองให้น่าอยู่ (ลีธชา วรรัตน์, 2542) โดยอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากกลุ่มต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของเมือง ซึ่งการมีภาคีเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เมืองนำอยู่ โดยจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกัน การมีส่วนร่วมมีตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับท้องถิ่น ดังในรูปของคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการเมืองไทยแข็งแรงระดับจังหวัด คณะกรรมการพัฒนาเมืองนำอยู่ชุมชนนำอยู่ระดับท้องถิ่น อาจเป็นในลักษณะของการดำเนินงาน เช่น ผู้นำชุมชนมีส่วนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน การรวมกลุ่มของประชาชนในรูปของประชาคมหรือชมรม (กรมอนามัย, 2550)

โดยสรุป จากแนวคิดการพัฒนาเมืองทั้งสอง ทั้งแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และแนวคิดเมืองนำอยู่ ล้วนเป็นกระแสการพัฒนาจากต่างประเทศ และประเทศไทยก็ได้นำมาใช้ในการพัฒนา โดยหน่วยงานต่างๆ ได้ดำเนินงานตามกระแสแนวคิดดังกล่าว ตั้งแต่ระดับส่วนกลางลงมาถึงระดับท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในลักษณะของนโยบาย แผนพัฒนา และโครงการและกิจกรรมต่างๆ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาที่มาที่ไปของแนวคิดการพัฒนาเมืองทั้งสอง ช่วยให้เห็นที่มาที่ไปของกระแสการพัฒนาเมือง และสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษาและพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ได้

จากการทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยสรุปความน่าอยู่ของเมืองได้ว่า เมืองนำอยู่เป็นเมืองที่มีลักษณะทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสภาพที่ดีในบริบทของเมืองนั้นๆ หรือมีความเป็นเมืองในสภาวะการณ์ที่ประชาชนในเมืองเห็นว่ามีความน่าอยู่ ซึ่งในแต่ละเมือง

จะให้ความสำคัญกับประเด็นหรือมิติความน่าอยู่ที่แตกต่างกัน และการจะทำให้เมืองเป็นเมืองที่มีความน่าอยู่ได้นั้น นอกจากการดำเนินการจากระดับนโยบายแล้ว ในทางปฏิบัติจะต้องอาศัยความร่วมมือและบทบาทของส่วนต่างๆ ในเมือง ทั้งบทบาทของผู้ดูแลเมืองอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนผู้อาศัยอยู่ในเมืองเป็นผู้ทำให้เมืองมีความน่าอยู่ในบริบทของเมืองตนเอง นอกจากนี้ ปัจจัยความน่าอยู่ของเมืองในแต่ละมิติ ทั้งสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เมืองมีความน่าอยู่

นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับเมือง เป็นเรื่องขององค์ประกอบที่ทำให้เป็นเมืองที่สำคัญเป็นเรื่องความเจริญที่สังเกตจากจำนวนประชากรที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น หรือความหนาแน่นของประชากร และการปกครองเมืองที่เป็นระดับเทศบาล นอกจากนี้ การพัฒนาเมืองให้น่าอยู่เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่เมืองมีอยู่ บางอย่างเป็นเอกลักษณ์ที่แต่ละเมืองมีอยู่แล้ว ทั้งลักษณะทางกายภาพทางธรรมชาติของเมือง ความเป็นเมืองเก่า ภูมิปัญญาวัฒนธรรม และนิสัยของคนในเมือง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละเมือง และเป็นองค์ประกอบที่อยู่ในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของเมือง

ดังนั้น ในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ งานวิจัยนี้จึงได้สามารถกำหนดตัวชี้วัดจากประเด็นต่างๆ ในมิติทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดและตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่

จากการทบทวนเอกสารและข้อมูลจากแหล่งต่างๆ พบแนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดและตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ดังนี้

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัด

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดที่น่าสนใจ มีดังต่อไปนี้

1) ความหมายของตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด เป็นการให้คุณค่าแก่สิ่งหนึ่ง โดยการให้คุณค่าขึ้นกับความชำนาญและประสบการณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยตัวชี้วัดจะถูกประยุกต์ตามความแตกต่างของบริบทและพื้นที่ และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัด เช่น ตัวแปร การวัดและหน่วยของการวัด ความเป็นตัวแทน การให้คุณค่า เครื่องมือและวิธีการวัด แหล่งข้อมูล ตัวเลข เศษส่วน เป็นต้น (Gallopian, 1997 อ้างถึงใน

UNESCO, 2007: 23-24) โดยค่าที่แสดงเป็นตัวเลขในลักษณะของร้อยละ อัตราส่วน สัดส่วน จำนวนและค่าเฉลี่ย (วรนิษฐา บุญฤทธิ์, 2546: 5)

2) คุณลักษณะตัวชี้วัด

Sterling (2006 อ้างถึงใน UNESCO, 2007: 26) กล่าวถึงคุณลักษณะต่างๆ ของตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ลักษณะเฉพาะของตัวชี้วัด (Specificity) ที่สามารถประเมินในเรื่องทั่วไปกับตัวชี้วัดที่สามารถบอกรายละเอียดเฉพาะเรื่องได้ 2) วัตถุประสงค์ของตัวชี้วัด (Purpose) สามารถเป็นตัวชี้วัดที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน กับตัวชี้วัดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการชี้แนะ 3) ตัวชี้วัดที่เน้นการประเมิน (Focus) โดยเป็นตัวชี้วัดที่ประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานกับตัวชี้วัดที่เน้นประเมินกระบวนการ 4) บริบทของการประเมิน (Context) คือ เป็นตัวชี้วัดที่ประเมินพื้นที่ทั่วไป กับตัวชี้วัดที่ประเมินเฉพาะพื้นที่ และ 5) ข้อมูลตัวชี้วัดสามารถเป็นได้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นในรูปแบบของอัตราส่วนและตัวเลข กับข้อมูลตัวชี้วัดเชิงคุณภาพที่เป็นลักษณะของการพรรณนา

จากที่ Sterling (2006a อ้างถึงใน UNESCO, 2007: 26) ได้กล่าวถึงข้อมูลตัวชี้วัดที่สามารถเป็นได้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพข้างต้นนั้น ในส่วนของตัวชี้วัดก็แบ่งเป็นตัวชี้วัดเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพด้วยเช่นกัน Bernstein และ Hilborne (1993 อ้างถึงใน จิรุตม์ ศรีรัตนบัลล์ และคณะ, 2543: 38-39) ได้เสนอว่าตัวชี้วัดคุณภาพสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ตัวชี้วัดเชิงโครงสร้าง (Structural Indicators) เป็นการประเมินด้านโครงสร้างของระบบ 2) ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicators) เป็นการประเมินกระบวนการ กิจกรรมหรือขั้นตอนในดำเนินงาน และ 3) ตัวชี้วัดผลลัพธ์ (Outcome Indicators) เป็นการประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นจากกระบวนการ อาจแบ่งเป็นผลลัพธ์ระหว่างกระบวนการ (Proximate Outcome) ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าแก่ขั้นตอนต่อไป และผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย (Ultimate Outcome) โดยตัวชี้วัดเชิงคุณภาพนี้สามารถบ่งบอกถึงประสิทธิภาพ (Efficiency) การเข้าถึงบริการ (Access to care) ความเหมาะสมของการดูแล (Appropriateness of care) ของผลการปฏิบัติงาน หรือผลการดำเนินงาน (Performance) ในด้านต่างๆ ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับการนำไปใช้

ในกรณีที่เป็นตัวชี้วัดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและสังคมของประเทศไทย จะมีลักษณะที่เน้นวัดสถานภาพหรือผลของการดำเนินงาน โดยสามารถเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ต่างๆ เช่น จังหวัด ภาค ประเทศ กลุ่มประเทศ และอาจใช้ในการบ่งชี้สภาพที่ยังเป็นปัญหาของพื้นที่นั้นๆ ว่ามีปัญหาด้านใด มีความรุนแรงระดับไหน เพื่อให้ผู้ที่รับผิดชอบรับทราบและดำเนินการจัดสรรทรัพยากรและแก้ปัญหาได้ถูกต้อง (อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ, 2541: 233-234)

ประเทศออสเตรเลียได้กำหนดคุณลักษณะของตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่ดีไว้หลายประการ เช่น ตัวชี้วัดต้องสามารถวัดได้ (Measurability) ซึ่งรวมไปถึงตัวชี้วัดที่สามารถวัดได้ แต่วัดได้ยากมักเป็นการวัดสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือเป็นสิ่งที่แอบแฝงอยู่ เช่น ความเข้าใจหรือการรับรู้บริการของรัฐ ไม่สามารถกำหนดตัวชี้วัดโดยตรงได้ ต้องใช้ตัวชี้วัดทางอ้อม เช่น วัดความสนใจกีฬาของประชาชนจากจำนวนประชาชนที่เข้าร่วมชมการแข่งขันฟุตบอลแทน เป็นต้น และตัวชี้วัดต้องมีความพร้อมของข้อมูลที่สนับสนุนการวัด (Obtainable) ตัวชี้วัดไม่สามารถใช้งานได้หากไม่มีข้อมูล ดังนั้น องค์กรจึงต้องมีความพร้อมและสามารถหาข้อมูลมาใช้กับตัวชี้วัดที่กำหนด ในกรณีที่ยังไม่มีข้อมูลนั้น องค์กรอาจใช้ตัวชี้วัดอื่นที่มีข้อมูลอยู่แล้วได้ (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548:5-6)

สมคิด บางโม (2550: 286 อ้างถึงใน กิตติคมน์ สงเอียด, 2552: 59-60) ได้นำเสนอเกณฑ์การเลือกตัวชี้วัดที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ 1) ตัวชี้วัดต้องมีความสอดคล้องโดยตรงกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ของหน่วยงาน หรือมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาที่กำลังศึกษาอยู่ 2) ตัวชี้วัดจะต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกับกลุ่มผู้นำตัวชี้วัดไปใช้ โดยกลุ่มผู้ใช้ที่แตกต่างกันย่อมมีความต้องการใช้ตัวชี้วัดที่ต่างกันด้วย 3) ตัวชี้วัดต้องมีความครอบคลุมในด้านมิติของพื้นที่และเวลา ไม่ว่าจะดำเนินการในพื้นที่ใดหรือเวลาใด ก็สามารถให้ผลลัพธ์ที่เที่ยงตรงเหมือนกัน และ 4) ตัวชี้วัดจะต้องสร้างจากข้อมูลที่สะดวกต่อการเก็บรวบรวม หรือมีการจัดเก็บอยู่แล้ว โดยข้อมูลที่มีความถูกต้อง เชื่อถือได้ และอยู่ในระดับการวัดเดียวกัน

ในทำนองเดียวกันกับ Hoorweg, D. et al (2006: 12) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของตัวชี้วัดเมืองและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด โดยมีมุมมองสำหรับตัวชี้วัดเมืองว่า ข้อมูลที่ดีเป็นส่วนประกอบหนึ่งของตัวชี้วัด ซึ่งข้อมูลสถิติที่ได้จากการใช้ตัวชี้วัดต้องสามารถนำมาใช้เป็นตัวแทนในระดับเมืองได้ และการจะได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าว ตัวชี้วัดจะต้องมีความถูกต้อง เหมาะกับสถานการณ์และตรงกับวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมถึงตัวชี้วัดเมืองที่ดีจะต้องมีความชัดเจนง่ายต่อการเข้าใจและการนำไปใช้ รวมทั้งตัวชี้วัดจะต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวชี้วัดหรือวิธีการวัดได้ โดยตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพจะเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการตัดสินใจ การวางแผนและการจัดการที่เป็นระบบให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น

3) การพัฒนาตัวชี้วัด

สำหรับการพัฒนาตัวชี้วัด มีรายละเอียดดังนี้

สมคิด บางโม (2550: 286 อ้างถึงใน กิตติคมน์ สงเอียด, 2552: 55) กล่าวถึงการสร้างตัวชี้วัดว่ามี 3 วิธี คือ 1) การคัดแปลงมาจากตัวชี้วัดระดับองค์กร 2) การเลียนแบบของฝ่ายอื่นที่มีการพัฒนาตัวชี้วัดไว้แล้ว และ 3) การสร้างตัวชี้วัดขึ้นเอง ซึ่งในการสร้างหรือพัฒนาตัวชี้วัด เสน่ห์ จามริก (2537 อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ, 2541: 206) มีมุมมองเกี่ยวกับตัวชี้วัดว่า ตัวชี้วัดไม่ควรเป็นตัวชี้วัดที่เราคิดขึ้นมาเอง แต่ต้องอยู่บนหลักการและแนวทางที่เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนศักยภาพและจิตสำนึกของชุมชนท้องถิ่น

ในประเทศไทย กรณีของตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมที่มีอยู่ ส่วนใหญ่หน่วยงานราชการได้จัดทำตัวชี้วัดขึ้นเอง โดยนำข้อมูลที่มีอยู่จากแหล่งต่างๆ หรือจากตัวชี้วัดของหน่วยงานอื่นที่จัดทำไว้แล้ว เช่น จปฐ. มาจัดทำเป็นตัวชี้วัด รวมไปถึงการนำตัวชี้วัดจากที่อื่นแล้วนำมาปรับให้เข้ากับหน่วยงานของตนเอง ได้แก่ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้นำตัวชี้วัดจากสากลมาประยุกต์ใช้ เช่น Health for All, Basic Minimum Needs เป็นต้น นอกจากนี้ การกำหนดตัวชี้วัดของประเทศไทยจะควบคู่กับแนวคิดการพัฒนาที่ส่วนใหญ่ถูกถ่ายทอดมาจากประเทศพัฒนาแล้ว โดยแนวคิดการพัฒนาขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น ธนาคาร โลก องค์กรเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติหรือ United Nations Children's Fund (UNICEF) โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติหรือ United Nations Development Programme (UNDP) (อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ, 2541: 201-234)

สำหรับการนำตัวชี้วัดไปใช้ หน่วยงานราชการส่วนกลางจะนำตัวชี้วัดที่ตนเองสร้างขึ้น ไปใช้กับประชาชนทั่วประเทศผ่านหน่วยงานในสังกัดระดับภูมิภาค และวัดผลโดยให้ท้องถิ่นส่งข้อมูลวิเคราะห์ในระดับจังหวัด แล้วจึงส่งผลมายังส่วนกลาง นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่ตัวชี้วัดถูกสร้างขึ้นโดยไม่มีหน่วยงานใดมารองรับ ซึ่งตัวชี้วัดที่ออกมาขึ้นอยู่กับว่าหน่วยงานใดต้องการนำไปใช้ และไม่มีผลสะท้อนกลับมา เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นต้น

ส่วนอุปสรรคในการจัดทำตัวชี้วัด เกิดจากการนำข้อมูลมาจัดทำตัวชี้วัดซ้ำเกินไป ทำให้บางเรื่องไม่ได้นำมาจัดทำเป็นตัวชี้วัด นโยบายที่ไม่ต่อเนื่องเพราะต้องเปลี่ยนไปตามผู้บริหาร ทำให้งานหยุดชะงัก งบประมาณที่มีจำกัด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบราชการที่มีการทำงานซ้ำซ้อนหลายขั้นตอน (อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ, 2541: 201-202)

ขั้นตอนหลักของการพัฒนาตัวชี้วัดในประเทศไทย

จากการศึกษาตัวชี้วัดในประเทศไทยเบื้องต้น ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนหลักของการพัฒนาตัวชี้วัด โดยอ้างอิงจากตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม และตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

1) การกำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาตัวชี้วัด เป็นการจำกัดขอบเขตการพัฒนาตัวชี้วัด โดยกรอบแนวคิดอาจมาจาก

(1) แนวคิดจากต่างประเทศ แล้วนำมาปรับให้เข้ากับบริบทไทย โดยผ่านกระบวนการระดมความคิดจากผู้เชี่ยวชาญและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิจัย ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และสถาบันคีนันแห่งเอเชีย, 2547: 3-4)

(2) กรอบแนวคิดที่มาจากกฎหมาย เช่น ตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่ดีของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมกับสถาบันพระปกเกล้า อาศัยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 เป็นกรอบในการศึกษา

(3) กรอบแนวคิดที่มาจากชุมชน เช่น ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม ได้กำหนดกรอบแนวคิดคุณภาพชีวิตพร้อมกับประเมินสภาพชุมชนร่วมกัน ทั้งจากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากคณะผู้ศึกษาร่วมกับผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนกลุ่มต่างๆ จนได้ประเด็นกรอบแนวคิดคุณภาพชีวิต (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545: 37-39)

2) การพิจารณาตัวชี้วัด

ในขั้นตอนนี้เป็นการคัดเลือกตัวชี้วัด ซึ่งตัวชี้วัดอาจมาจากตัวชี้วัดที่มีอยู่หรือเป็นตัวชี้วัดที่มีการพัฒนาขึ้นมาใหม่ โดยมีกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ หรือพิจารณาคัดเลือกตัวชี้วัดที่เห็นว่าเหมาะสม ตัวชี้วัดของหน่วยงานส่วนกลางมักจะมีผู้เชี่ยวชาญ แต่หากเป็นงานวิจัยหรือเป็นกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่ก็จะให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่หรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องที่ทำกรประเมินเข้ามามีส่วนพิจารณาตัวชี้วัดด้วย

Tilbury และ Cooke (2005 อ้างถึงใน UNESCO, 2007: 41) กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมว่าเป็นองค์ประกอบหลักในการศึกษาและพัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนในการพัฒนาตัวชี้วัด รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตัวชี้วัด เช่น การรับรู้ การตัดสินใจและการดำเนินการ ซึ่งวิธีการพัฒนาตัวชี้วัดจาก

ส่วนบนลงล่าง (Top-down) และการพัฒนาตัวชี้วัดจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom-up) ร่วมกันจะช่วยให้ได้ผลลัพธ์หรือตัวชี้วัดที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับ

เทคนิควิธีการพัฒนาตัวชี้วัดมีหลายวิธี เช่น เทคนิคการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม หรือ Participatory Learning Appraisal (PLA) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือ Participatory Action Research (PAR) การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เป็นต้น ซึ่งการนำไปใช้จะขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่จัดทำตัวชี้วัด (สถาบันพระปกเกล้า, 2548: 1-17)

3) การจัดเก็บข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด

เมื่อนำตัวชี้วัดไปประเมิน เทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดจะมีหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ หรือการจัดประชุมกลุ่มใหญ่ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง หรือข้อมูลจากแหล่งต่างๆ (สถาบันพระปกเกล้า, 2548: 1-17) ซึ่งข้อมูลตัวชี้วัดที่ได้จากขั้นตอนนี้ นำไปใช้ประโยชน์ทั้งในเรื่องฐานข้อมูล และการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน

4) การใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัด

จากการศึกษาเอกสารผู้วิจัยสรุปประโยชน์ของตัวชี้วัดได้ ดังนี้

(1) การใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดในการกำหนดมาตรฐานเปรียบเทียบ

(Benchmark)

ความสมบูรณ์ของตัวชี้วัด นอกจากตัวชี้วัดแล้ว เกณฑ์การประเมินสำหรับตัวชี้วัดถือเป็นส่วนประกอบของตัวชี้วัดที่ไปควบคู่กัน ซึ่งจะใช้เป็นหลักสำหรับเปรียบเทียบหรือประเมินในเรื่องที่ต้องการจะวัด เพื่อบอกว่าสิ่งที่ต้องการวัดอยู่ในระดับใด ซึ่งกรณีของตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการพัฒนาเกณฑ์การประเมินไว้ ได้แก่ 1) กรณีที่ตัวชี้วัดมีเกณฑ์มาตรฐานหรือเป้าหมายอยู่แล้ว กำหนดให้ใช้เกณฑ์มาตรฐานต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือนโยบายที่เกี่ยวข้อง 2) กรณีที่ตัวชี้วัดไม่มีเกณฑ์หรือเป้าหมายในประเทศ จะใช้เกณฑ์มาตรฐานสากล 3) กรณีตัวชี้วัดมีเกณฑ์มาตรฐานหรือเป้าหมายหลายระดับ เช่น เป้าหมายระดับ ประเทศ และเป้าหมายระดับชาติ การประเมินผลบางตัวได้นำไปเปรียบเทียบกับเป้าหมายทั้ง 2 ระดับ เพื่อให้ทราบถึงผลว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติ และ 4) กรณีเป็นตัวชี้วัดใหม่ การกำหนดเป้าหมายของตัวชี้วัดประเภทนี้โดยคณะผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และสถาบันคีนันแห่งเอเชีย, 2547: 5)

(2) การใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดในการจัดทำฐานข้อมูลและแผนพัฒนาของท้องถิ่น

ในระดับท้องถิ่น ตัวชี้วัดที่สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล จะเป็นประโยชน์แก่เทศบาล ทั้งการเป็นฐานข้อมูลสำหรับเทศบาล และนำมาประกอบการวางแผนกิจกรรมการพัฒนา การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในอนาคต (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 4)

สำหรับประโยชน์ที่ท้องถิ่นได้รับจากการมีตัวชี้วัด คือ ช่วยให้ท้องถิ่นมีการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลได้อย่างเป็นระบบและตรงเป้าหมายมากขึ้น รวมทั้งข้อมูลที่ไม่เคยรวบรวมมาก่อน นอกจากนี้ เทศบาลสามารถเริ่มต้นการเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นในการนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาเทศบาล และสามารถดึงตัวชี้วัดบางตัวที่เหมาะสมไปประเมินผลการพัฒนาตนเอง หรือสามารถพัฒนาตัวชี้วัดอื่นๆ เพิ่มเติมได้ในภายหลัง ตามสภาพจริงของท้องถิ่นและตามศักยภาพของการจัดเก็บข้อมูลที่เพิ่มขึ้นในอนาคต (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2552)

แหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดในระดับท้องถิ่นอาจมาจากหลายแหล่ง ซึ่งขึ้นอยู่กับภารกิจและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน เช่น ข้อมูลจากเทศบาลอาจกระจายอยู่ตามสำนักหรือกองต่างๆ ส่วนข้อมูลจากหน่วยงานอื่น มักเป็นข้อมูลที่ไม่ได้ลงรายละเอียดถึงระดับเทศบาลหรือระดับชุมชน นอกจากนี้ การประเมินโดยส่วนใหญ่จะมาจากหน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งในแต่ละครั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องมีการรวบรวมข้อมูลใหม่ และประสบปัญหาเรื่องความร่วมมือในการให้ข้อมูล ดังนั้น การที่เทศบาลสามารถพัฒนาตัวชี้วัดและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เองได้จะช่วยให้เทศบาลมีฐานข้อมูลของตนเอง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการพัฒนาเมืองต่อไป

รายละเอียดของข้อมูลที่ท้องถิ่นควรจัดเก็บ ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับตัวชี้วัดผลงานและความจำเป็นในการนำมาใช้ประโยชน์ ซึ่งข้อมูลของท้องถิ่นควรประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของท้องถิ่น ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านภาวะมลพิษ ด้านสิ่งแวดล้อมมนุษย์ และข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 66-70)

การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานข้อมูลของตนเอง สามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 และ 17 รวมถึงระเบียบว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2546 ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งข้อมูลที่ต้องเตรียมสำหรับการจัดทำแผน ได้แก่ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของท้องถิ่น เช่น พื้นที่ อาณาเขต สภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรท้องถิ่น 2) ข้อมูลเฉพาะด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข ความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในท้องถิ่น โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค ซึ่งข้อมูลเฉพาะด้านช่วยให้เห็นถึงข้อเท็จจริงและปัญหาความต้องการด้านต่างๆ ของประชาชนในท้องถิ่น และ 3) ข้อมูลพื้นฐานด้านคุณภาพชีวิต ได้แก่ ข้อมูล กชช.2ค เป็นข้อมูลในการสำรวจสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ทราบถึงระดับของปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งสภาพทั่วไป สภาพโครงสร้างพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคม และข้อมูล จปฐ. ที่เป็นข้อมูลที่ช่วยให้ทราบถึงระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม และคณะ, 2544: 45-63)

สรุปได้ว่า การพัฒนาตัวชี้วัดจะเริ่มจากการกำหนดกรอบแนวคิด ซึ่งจะแตกต่างกันตามความสนใจหรือเจตนาของแต่ละหน่วยงานที่สร้างตัวชี้วัด หลังจากนั้นเป็นขั้นของการคัดเลือกหรือพิจารณาตัวชี้วัดที่เหมาะสม และขั้นสุดท้ายคือการนำตัวชี้วัด ไปใช้หรือการจัดเก็บข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสิ่งสำคัญของการพัฒนาตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน และเทคนิควิธีการที่เอื้อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด

การพัฒนากระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด ในบางครั้งอาจใช้วิธีการเก็บข้อมูลได้หลายวิธีการ และอาจมากกว่าหนึ่งวิธีการ ส่วนการได้มาซึ่งข้อมูลทีนอกจากจะใช้เทคนิคเดียวกันกับการพัฒนาตัวชี้วัดแล้ว บางตัวชี้วัดที่ท้องถิ่นอาจจะยังไม่เคยมีการจัดเก็บข้อมูลมาก่อน อาจต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ในการระบุแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเหล่านั้น

2.3.2 ตัวชี้วัดเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น มีตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ ดังนี้

ในต่างประเทศ มีหน่วยงานต่างๆ ที่จัดทำตัวชี้วัดภายใต้แนวคิดเมืองน่าอยู่ เช่น ตัวชี้วัดโครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy Cities Project) ขององค์การอนามัยโลก โดยในระยะแรกของโครงการเมืองน่าอยู่ มีตัวชี้วัด 53 ตัว สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการรวบรวมข้อมูลเพื่ออธิบายสถานการณ์ของเมือง ระหว่างปี ค.ศ. 1992-1994 โดยนำไปใช้รวบรวมข้อมูลจาก 47 เมือง แล้วนำไปวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขา จนได้มาเป็นตัวชี้วัดจำนวน 53 ตัว ภายใต้ประเด็นที่เกี่ยวกับสุขภาพ บริการสุขภาพ สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ ซึ่งหลายๆ เมืองก็ได้้นำตัวชี้วัดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ เช่น ไตรอนโต เขตไซกิงประเทศจีน บัลติมอร์ จากาตาร์ เบลฟาสต์ และกลาสโกว์ (Hoomweg, D. et al, 2006: 31-32) นอกจากนี้ ยังมีตัวชี้วัดจากหน่วยงานอื่นๆ อีก เช่น

ดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติหรือ United Nations Development Programme (UNDP) ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตของสำนักงานองค์การสหประชาชาติ ประจำภูมิภาคพื้นเอเชียแปซิฟิกหรือ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) ดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนายั่งยืนของคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนายั่งยืนแห่งสหประชาชาติหรือ United Nations Commission on Sustainable Development (UNCSD) ความสุขมวลรวมประชาชาติ Gross National Happiness (GNH) ของภูฏาน เป็นต้น

ในประเทศไทย มีหน่วยงานและสถาบันต่างๆ จัดทำตัวชี้วัดเพื่อวัดความน่าอยู่ของเมืองในประเด็นที่แตกต่างกันตามแนวทางการดำเนินงานของตน โดยเริ่มจากช่วงปีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 และ 9 เป็นต้นมา เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนิน โครงการศึกษาจัดทำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยจัดทำตัวชี้วัดบ้านเมืองน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม และร่วมกับสำนักงานความร่วมมือสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาประเทศเดนมาร์กหรือ Danish Cooperation for Environment and Development (DANCED) จัดทำตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมเมือง สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดทำตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมชุมชน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขจัดทำตัวชี้วัดด้านสุขภาพดีและดัชนีชี้วัดเมืองไทยแข็งแรง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดทำดัชนีชี้วัดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบของ UNDP กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย จัดทำตัวชี้วัดเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ หน่วยงานทั้งสามได้ร่วมกับกรุงเทพมหานครจัดทำโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเทศบาลและเขตในกรุงเทพมหานครน่าอยู่อย่างยั่งยืน เป็นต้น

จากการประมวลและสำรวจตัวชี้วัดที่มีความเกี่ยวข้องกับเมืองน่าอยู่จากที่ต่างๆ ผู้วิจัยสรุปประเด็นความน่าอยู่ที่เป็นประเด็นหลักๆ ที่ใช้ในการประเมินเมือง และอาจใช้เป็นแนวทางสำหรับการคัดเลือกประเด็นความน่าอยู่ สำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเด็นหลักของตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินความน่าอยู่ของเมือง

ตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ	ประเด็นหลักที่ประเมินความน่าอยู่ของเมือง
1. ตัวชี้วัด โครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy Cities Project) ของ WHO	1) ด้านสุขภาพกาย 2) ด้านสุขภาพจิต 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่
2. ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมของธนาคารโลก	1) ด้านประชากรเมือง และ 2)ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ทรัพยากรดินและการใช้ที่ดิน ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรธรณี และแร่ ทรัพยากรพลังงาน ทรัพยากรทางอากาศ มลพิษทางน้ำ ทางอากาศและสิ่งแวดล้อมชุมชน
3. ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรในเขตเมืองใหญ่ในเอเชีย (2538)	1) ด้านสุขภาพกาย 2) ด้านสุขภาพจิต 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านคุณภาพชีวิต (สังคมและเศรษฐกิจ)
4. ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของนิตยสารเอเชียวิค (1999)	1) ด้านปัจจัยโอกาสทางเศรษฐกิจ 2) ด้านคุณภาพการศึกษา 3) ด้านสิ่งแวดล้อมและอนามัย 4) ด้านระบบบริการสาธารณสุข 5) ด้านค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย และ 6) ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ
5. การประเมินความกระตือรือร้นของพลเมืองจากการพัฒนาองค์ประกอบของตัวชี้วัด (2008)	1) ด้านชีวิตชุมชน 2) ด้านตัวแทนประชาธิปไตย 3) ด้านคุณค่าความเสมอภาค และ 4) ด้านการประท้วงและการเปลี่ยนแปลงสังคม
6. ตัวชี้วัดการพัฒนายั่งยืนของประเทศไทยของ สสช. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและสถาบันกีนันแห่งเอเชีย	1) ด้านสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี
7. ตัวชี้วัดภาวะสังคม (รายปี)	1) ด้านคุณภาพของคน และ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม
8. ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านสุขภาพ	1) ตัวชี้วัดกระบวนการเมืองน่าอยู่ด้านสุขภาพ และ 2) ตัวชี้วัดที่เป็นผลลัพธ์
9. โครงการจัดทำตัวชี้วัดเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน ประจำปี 2550	1) ด้านเมืองอยู่ดี 2) ด้านคนมีสุข 3) ด้านสิ่งแวดล้อมยั่งยืน 4) ด้านการเรียนรู้และพัฒนา และ 5) ด้านการบริหารจัดการที่ดี
10. ตัวชี้วัดสถานการณ์เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ของสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา	1) ด้านคุณภาพชีวิต 2) ด้านความปลอดภัย 3) ด้านธรรมาภิบาล 4) ด้านวัฒนธรรม และ 5) ด้านสิ่งแวดล้อม
11. เทศบาลเข้มแข็ง ห้องถิ่นน่าอยู่ เมืองไทยแข็งแรง (เฉพาะเทศบาลนคร)	1) ด้านสังคม (เมืองคุณภาพชีวิต เมืองธรรมาภิบาล และเมืองวัฒนธรรม) และ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม (เมืองสะอาด)
12. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน	1) ทุนการเงิน 2) ทุนที่สร้างขึ้น 3) ทุนมนุษย์ 4) ทุนทางสังคม และ 5) ทุนธรรมชาติ
13. ตัวชี้วัดเรื่องความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือน ปี 2550-2554	1) ด้านสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม

ตารางที่ 1 ประเด็นหลักของตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินความน่าอยู่ของเมือง (ต่อ)

ตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ	ประเด็นหลักที่ประเมินความน่าอยู่ของเมือง
14. ตัวชี้วัดแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก 2550-2554 (พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)	ด้านสิ่งแวดล้อม
15. ชุดตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ระดับเมือง	1) ระดับบุคคล 2) ระดับครอบครัว 3) ระดับชุมชน และ 4) ระดับเมือง
16. ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น	1) ด้านประชากร และ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ทรัพยากรน้ำ พื้นที่สีเขียว มลพิษทางอากาศ ทางน้ำ ขยะมูลฝอย
17. ตัวชี้วัดโครงการกรุงเทพฯ เมืองน่าอยู่ปี พ.ศ.2541	1) ด้านสุขภาพกายและจิตของประชาชน 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการประกอบอาชีพและความมั่นคง และ 4) ด้านเศรษฐกิจของประชาชน
18. ตัวชี้วัดความยั่งยืนเมืองเชียงใหม่	1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กายภาพและผังเมือง สิ่งแวดล้อมเมือง การคมนาคม/จราจร การท่องเที่ยว 3) ด้านสังคม ได้แก่ การศึกษา สาธารณสุข สังคม วัฒนธรรม และการบริหาร การเมือง เช่น ธรรมชาติบาล การมีส่วนร่วม
19. การเปรียบเทียบเมือง: การเสนอวิธีการอ้างอิงเฉพาะของเมืองแกรนาดา ประเทศสเปน	1) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ 2) ด้านประชากรและอาณาเขต 3) ด้านการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต 4) ด้านการเข้าถึงการสื่อสาร 5) ด้านการขนส่งและการเคลื่อนไหวของเมือง 6) ด้านที่อยู่อาศัย และ 7) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
20. ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนในเลบานอน	1) ด้านประชากรและเศรษฐกิจสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านนโยบายและกิจกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืน
21. ตัวชี้วัดจังหวัดน่าอยู่ (จังหวัดสงขลา)	1) ด้านปัจจัยโอกาสในทางเศรษฐกิจ 2) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 3) ด้านความมั่นคงและความเป็นระเบียบของสังคม 4) ด้านบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน 5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 6) ด้านภาวะแวดล้อมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ
22. ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของเมืองวินนิเพก ประเทศแคนาดา (1997)	1) ด้านเศรษฐกิจ เช่น การจ้างงาน การคลังเทศบาล ความมีชีวิตชีวาทางเศรษฐกิจ และความมั่งคั่ง 2) ด้านสังคม เช่น บริการภาครัฐ ความภาคภูมิใจในผู้นำและชุมชน การบ่งชี้และภาพลักษณ์ของเมือง ความเป็นพลเมือง ศิลปวัฒนธรรม การใช้เวลาว่างและกิจกรรมนันทนาการ การศึกษา ประชากร ความปลอดภัยทางสังคม สุขภาพ และความเท่าเทียมกัน และ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 1 ประเด็นหลักของตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินความน่าอยู่ของเมือง (ต่อ)

ตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ	ประเด็นหลักที่ประเมินความน่าอยู่ของเมือง
	เช่น สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ การจัดการใช้ที่ดิน และการบริโภค และการอนุรักษ์
23. ขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม วิทยาลัยศึกษา ต.พะตง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสังคม และ 4) ด้านจิตวิญญาณ
24. วิธีการเชิงระบบในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองยั่งยืน วิทยาลัยศึกษาเทศบาลนครสงขลา	ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
25. ตัวชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองหลักในภูมิภาคของประเทศไทย 11 เมือง	1) ด้านคุณภาพการศึกษา 2) ด้านบริการสาธารณสุขและสุขภาพอนามัย 3) ด้านปัจจัยโอกาสทางเศรษฐกิจ 4) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินส่วนบุคคล 5) ด้านความมั่นคงและเป็นระเบียบของสังคม และ 6) ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

ที่มา: Hoornweg, D. et al (2006), สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2549), สถาบันเทคโนโลยีเอเซีย (2000), ไพบลีย์ สุชาสุภา (2543) อ้างถึงใน วรนิษฐา บุญฤทธิ์, 2546), Nader M. R. et al (2007), ลดาวัลย์ชาติไทย (2549), ปณิตา จิระภา นุวัฒน์ (2545), สุคนธ์ ชัยชนะ (2549), วรนิษฐา บุญฤทธิ์ (2546) และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม (2552)

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดไปประยุกต์เป็นแนวทางในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการประมวล จัดหมวดหมู่ประเด็นตัวชี้วัด ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ และวิธีการในการคัดเลือกตัวชี้วัดรวมถึงรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลทั้งแหล่งข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิ และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่สามารถใช้ประเมินความเป็นเมืองน่าอยู่ในบริบทของเทศบาลนครสงขลาได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การทำเมืองนำอยู่เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาเมือง เทศบาลซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้เกิดเมืองนำอยู่ในฐานะขององค์กรที่ต้องรับผิดชอบและดูแลเมืองตามกฎหมาย ซึ่งทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับเทศบาล

จากการทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยสรุปแนวคิดพื้นฐานของเทศบาล ดังนี้

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546 เทศบาลมี 3 ประเภท ได้แก่ เทศบาลตำบล เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร ส่วนเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลขึ้นกับความหนาแน่นของจำนวนประชากร ความเจริญทางเศรษฐกิจ และการที่ประชาชนให้ความสำคัญทางการเมือง รวมถึงศักยภาพของท้องถิ่นนั้น

เกณฑ์การเป็นเทศบาลนคร ต้องมีประชากรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป มีรายได้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด โครงสร้างของเทศบาล ประกอบด้วยสภาเทศบาลและฝ่ายบริหาร ซึ่งทั้งสองส่วนมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีสมาชิกสภาเทศบาล 24 คนที่มาจากการเลือกตั้ง มีนายกเทศมนตรี 1 คน รองนายกเทศมนตรี 4 คน และเลขา/ที่ปรึกษา 5 คน (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548)

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติหรือหน้าที่บังคับให้ปฏิบัติ และอำนาจหน้าที่ที่จะเลือกปฏิบัติ โดยภารกิจหรือความรับผิดชอบของเทศบาลสามารถแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 10 ประเภท ในมาตรา 50, 51, 53, 54, 56 และ 57 ตามกฎหมายว่าด้วยเทศบาล คือ รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การสาธารณสุข การคมนาคมขนส่ง การสาธารณสุขปโภคและสาธารณูปการ การศึกษาการสังคมสงเคราะห์ การบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร การสันตนาการ เทศพาณิชย์ หน้าที่อื่นๆ ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยหรือกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2549: 35-36)

2) การกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระทำหรือมาตรการที่รัฐบาลกลางหรือการบริหารราชการ ส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ได้มอบอำนาจให้ท้องถิ่นจัดทำกิจกรรมหรือการบริการสาธารณะบางเรื่องภายในเขตของแต่ละท้องถิ่น หรือโอนภารกิจการบริการสาธารณะบางกิจการจากรัฐไปให้หน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การกระจายอำนาจเป็นการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดูแลจัดการปัญหาของตนเอง ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548) ขณะที่ปิยะวุฒิ ศิริรัตน์ (2548) ระบุว่าการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังถูกควบคุมและดูแลจากรัฐบาลในระดับหนึ่ง

ในรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2550 มาตรา 78 กล่าวถึงการที่รัฐกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของตนเองได้ รวมทั้งส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น ทั้งระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศให้ทั่วถึงและเทียบกัน/ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 97) นอกจากนี้ ระเบียบว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2546 ของกระทรวงมหาดไทย ระบุถึงการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ประกอบด้วย แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา และแผนพัฒนาสามปี และกำหนดให้มีการติดตามประเมินผล (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 4)

การกระจายอำนาจในรูปแบบของการโอนอำนาจบางส่วนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่และความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเองในเรื่องการวางแผน การปฏิบัติงาน รวมถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานตามที่กฎหมายกำหนด โดยในรัฐธรรมนูญ มาตรา 289 ได้ระบุว่า องค์กรปกครองท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และมาตรา 290 ได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 99-100)

นอกจากนี้ มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญเป็นแนวทางการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ได้แก่ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (โกวิทย์ พวงงาม และคณะ, 2544) ในมาตรา 12 ได้ระบุให้คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจและหน้าที่จัดทำแผนการกระจาย

อำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการ นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดภารกิจที่หน่วยงานของรัฐในการจัดบริการสาธารณะที่จะต้องถ่ายโอนให้ท้องถิ่น มี 3 ลักษณะ ได้แก่ ภารกิจที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเอง ภารกิจที่ต้องดำเนินการร่วมกันกับรัฐ และภารกิจชั่วคราว ส่วนในมาตรา 16 ได้กำหนดให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548)

โดยสรุป ในการจัดการเมืองให้น่าอยู่ เทศบาลเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับปัญหา มากที่สุด และในฐานะผู้ดูแลเมืองตามกฎหมาย เทศบาลจึงมีบทบาทโดยตรงในการจัดการเมืองให้น่าอยู่ (เทศบาลเมืองสงขลา, 2540) ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าภารกิจที่ท้องถิ่นมีตัวชี้วัดเพื่อปั่งชี้สถานการณ์ของเมือง และเป็นเครื่องมือในการประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาเมืองของเทศบาลในช่วงเวลาที่ผ่านมามีด้วย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นอกจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งอยู่ในฐานะขององค์กรที่มีบทบาทในการดูแลเมืองโดยตรงตามกฎหมายและหลักการกระจายอำนาจแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญและส่งผลต่อการทำให้เมืองน่าอยู่ โดยมีแนวคิดที่น่าสนใจ ดังนี้

1) ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง (พจนานุกรมอังกฤษฉบับ Oxford อ้างถึงใน โกวิทช์ พวงงาม, 2553: 53) ในทางวิชาการจะหมายถึง ความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ ความรู้สึก นึกคิดของแต่ละคนที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม เป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยทำให้เกิดความสำเร็จ เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง เข้าไปช่วยเหลือและมีความรับผิดชอบ (โกวิทช์ พวงงาม, 2553: 54)

โกวิทช์ พวงงาม (2553: 53-63) ได้รวบรวมและสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการหลายท่าน โดยสรุปการมีส่วนร่วมเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมในมิติเชิงกระบวนการ (Process) ที่เน้นขั้นตอนเกี่ยวกับการส่งเสริม การชักนำ และการเปิดโอกาสให้คนกลุ่มต่างๆ เข้ามามีโอกาสและมีส่วนในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

2) การมีส่วนร่วมในมติเชิงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ (Decision-maker) ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับอำนาจในการตัดสินใจของบุคคล กลุ่ม และองค์กรในการบริหารและการพัฒนา เพื่อให้ผลการพัฒนาตอบสนองความต้องการของตนเองและชุมชน

3) การมีส่วนร่วมในมติเชิงผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) โดยจะเน้นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งอาจเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา ทั้งที่เป็นผู้ดำเนินการเอง หรืออยู่ในฐานะผู้ถูกพัฒนา

4) การมีส่วนร่วมในมติอื่นๆ จะเป็นความหมายที่หลากหลาย เช่น การช่วยเหลือโดยสมัครใจ การตื่นตัวเพื่อรับทราบและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา การมีส่วนร่วมในเรื่องของการพัฒนาที่ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการร่วมรับผลประโยชน์ รวมถึงการประเมินผลโครงการนั้นๆ นอกจากนี้ ยังรวมถึงความพยายามของกลุ่มในการจัดการและการเคลื่อนไหวที่ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่างๆ และการมีส่วนร่วมหมายรวมถึง สิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น โดยมีความรับผิดชอบในการสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ การระดมทรัพยากร และการรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

2) รูปแบบการมีส่วนร่วม

จากการศึกษารูปแบบวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบ โกวิทย์ พวงงาม (2553: 344-345) พบว่ารูปแบบวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 5 ประเภท ดังนี้

1) การเปิดช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นพื้นฐานสำคัญในขั้นต้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดช่องทางให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 และในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ก็ได้ระบุไว้ในมาตรา 57 ที่กล่าวถึงสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

2) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งมีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับรู้ข้อมูลปัญหาและความต้องการ รวมทั้งเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา และยังพบอีกว่าเวทีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นทางการและกึ่งทางการอย่างเวทีประชุมประชาคมหมู่บ้าน การทำประชาคมตำบลเพื่อจัดทำแผน เวทีการจัดประชุมสภาท้องถิ่นสัญจร เวทีการประชุมกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ เป็นรูปแบบที่ประชาชนสามารถสื่อสารได้ทั้งสองทาง ซึ่งในรัฐธรรมนูญพ.ศ.2550 ก็ได้เน้นถึงสิทธิของประชาชนในการร่วมคิดในรูปของการทำประชาพิจารณ์ไว้ในมาตรา 57

3) การจัดตั้งคณะกรรมการต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเรื่องพื้นฐานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งต้องจัดให้มีตามระเบียบ โดยถือเป็นการเปิดพื้นที่ให้ตัวแทนประชาชนได้มีส่วนเป็นคณะกรรมการต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น

4) รูปแบบอาสาสมัครพลเมือง เป็นรูปแบบที่ประชาชนมีจิตอาสาโดยการเป็นอาสาสมัครทำงานเพื่อส่วนรวม และพบว่าในท้องถิ่นต่างๆ จะมีกลุ่มที่มีจิตสำนึกสาธารณะ โดยกลุ่มเหล่านี้มีส่วนขับเคลื่อนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะกระบวนการประชาชนอาสาสมัครในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ อาสาสมัครสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับร่วมกับภาคีต่างๆ เป็นความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป หรือเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอื่นๆ หรือประชาชน โดยพบว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะต่างๆ สามารถพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้จริง (โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 344-347) ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนพึงจะมี

กรณีของ Friedmann (1993) ได้กล่าวถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของการพัฒนาทางเลือก ที่เน้นการเสริมสร้างศักยภาพของระดับครัวเรือน เช่น ครัวเรือนต้องมีพื้นที่ในการดำรงชีวิตและพื้นที่ในชุมชน ต้องมีเวลาในการพัฒนาตนเอง การได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องสามารถจัดองค์กรได้ การมีเครือข่ายทางสังคม เป็นต้น โดยมองว่าสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ประชาชนต้องเรียกร้อง และรัฐต้องมีการตอบสนองในการจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งจะนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพและอำนาจของภาคประชาชน (Empowerment) (Friedmann, 1993 อ้างถึงใน จามะรี เชียงทอง, 2549: 140)

ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ได้ระบุถึงการมีส่วนร่วมในการมีอำนาจตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ รวมถึงการร่วมตรวจสอบ โดยในมาตรา 66 ที่กล่าวถึงการที่ชุมชนดั้งเดิมมีสิทธิในการอนุรักษ์ฟื้นฟูความดั้งเดิมของชุมชนตนเอง และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นนั้นๆ และถือเป็นการยอมรับแนวคิดเรื่องสิทธิชุมชน (Community's Right) ส่วนการร่วมตรวจสอบ ได้กล่าวไว้ในมาตรา 67 ที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งคุ้มครอง และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น การประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสิทธิในการฟ้องร้องหน่วยงานรัฐหากละเลยการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าว (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2551: 122-126)

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Public Participation in Environmental Impact Assessment) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนแบบหนึ่ง โดยการที่ให้ฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ เข้าร่วมรับทราบข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็น เสนอข้อเสนอแนะ รวมถึงมาตรการแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอนของโครงการ ในขณะที่ฝ่ายที่จัดทำโครงการได้รับทราบผลกระทบที่จะเกิด และนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจ ซึ่งบทบาทของผู้มีส่วนร่วมมีหลายฝ่าย โดยสามารถจัดแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่เป็นหน่วยงานราชการ ได้แก่ หน่วยงานราชการระดับส่วนกลาง ภูมิภาคและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และ 2) กลุ่มที่เป็นภาคประชาชน ได้แก่ องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษาภายในท้องถิ่นและระดับอุดมศึกษานักวิชาการอิสระ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจ (สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และสถาบันนโยบายศึกษา, 2539: 11-14)

สิทธิมนุษยชน เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกทางหนึ่ง โดยสิทธิมนุษยชน (คำประกาศของสหประชาชาติปีค.ศ.1948) เน้นมาตรฐานการดำรงชีวิตและความปลอดภัยมั่นคง ที่มนุษย์ทุกคนต้องมีโดยพื้นฐาน และสิทธิของความเป็นพลเมืองที่เน้น โอกาสและการได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันตามกฎหมาย ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ หมายถึง โอกาสที่จะได้รับการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลให้เพิ่มขึ้นมากกว่าสถานภาพปัจจุบันเท่าที่จะเป็นไปได้ (จามะรี เชียงทอง, 2549: 138)

การรวมกลุ่มของประชาชนเป็นกลุ่มต่างๆ ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น โดยกลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะแสดงออกให้เห็นถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) รวมถึงแสดงถึงการมีส่วนร่วมและการแสดงความโปร่งใสเป็นพื้นฐานของธรรมาภิบาลในท้องถิ่นได้ ซึ่งสามารถจัดแบ่งเป็น

1) กลุ่มที่ทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ การทำมาหากิน ด้านอาชีพ กลุ่มตามวัยต่างๆ และกลุ่มที่มีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการพึ่งพาในแง่การให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ

2) กลุ่มที่มีลักษณะที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในลักษณะได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม เช่น กลุ่มสตรี หรือกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มอสม. อปพร. เป็นต้น นอกจากนี้ การเกิดกลุ่มจะเกี่ยวข้องกับกลุ่มธุรกิจและกลุ่มการเมือง

3) กลุ่มที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มักเป็นกลุ่มที่มีลักษณะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มเกษตรกรรมทางเลือก และกลุ่มศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

4) กลุ่มที่จัดตั้งโดยส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นกลุ่มสนับสนุนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 335-413)

โดยสรุป จากแนวคิดการมีส่วนร่วม ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มาช่วยในการคัดเลือกตัวชี้วัด ตัวบ่งชี้ และกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัด เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่มีความเหมาะสมและสามารถบอกความเป็นเมืองน่าอยู่บริบทของเทศบาลนครสงขลาได้

2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

จากการทบทวนเอกสารและค้นหาข้อมูลตามแหล่งต่างๆ ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอในส่วนที่เป็นข้อมูลทั่วไป และการพัฒนาเมืองที่ผ่านมาของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ดังนี้

2.6.1 ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา เป็นข้อมูลที่อธิบายภาพรวมของพื้นที่ในเรื่องของการพัฒนาและความเป็นมาของเมืองและลักษณะทางกายภาพของเมือง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) พัฒนาการและความเป็นมาของเมือง

สงขลาเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีเรื่องราวสืบต่อมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น โครงกระดูก เครื่องมือของมนุษย์โบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งมีอายุประมาณ 3,000 ปี ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-19 เมืองสทิงพระเป็นศูนย์กลางปกครองดินแดนรอบๆ ทะเลสาบสงขลาที่เก่าแก่ที่สุด หลังจากนั้น ได้เกิดชุมชนใหม่บริเวณใกล้เคียงขึ้นมา คือ เมืองพัทลุงที่พะโคะ และเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชุมชนที่นับถือพุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์ แต่ต่อมาในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-22 ได้ถูกพวกโจรสลัดมลายูคุกคาม เมืองพัทลุงที่พะโคะก็ได้เสื่อมลง จากนั้นจึงมี 2 ชุมชนเกิดใหม่ 2 แห่ง คือ เมืองสงขลาพิมพาแดง และเมืองพัทลุง

สมัยอยุธยา ระหว่างปี พ.ศ.2162-2223 เมืองสงขลาที่พิมพาแดงอยู่ในฐานะเมืองขึ้นของพัทลุง โดยเป็นเมืองท่าที่พ่อค้าชาวตะวันตกใช้เป็นท่าเรือสินค้า ปรากฏชื่อในแผนที่เก่าของชาวตะวันตกว่า “Singora” ต่อมาเมืองสงขลาย้ายมาอยู่ที่บ้านแหลมสนปลายสุดของคาบสมุทร เรียกว่า เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน ในสมัยสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองสงขลาอยู่ในช่วงของการพัฒนาเมือง รัชกาลที่ 3 ทรงให้สร้างเมืองที่ฝั่งตำบลบ่อยาง (ใช้เวลาสร้างเมือง 10 ปี)

(เอนก นาวิกมูล, 2536) และในปี พ.ศ.2318 จินเหยียง แซ่เฮา นายอากรรังนกเป็นเจ้าของสงขลา โดยเป็นต้นตระกูล ณ สงขลา และสืบทอดการปกครองมาไม่ขาดสาย และเมืองสงขลามีความเจริญมากมายในช่วงนี้ (ศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2539: 1-5)

เมื่อมีเกิดการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ในปีพ.ศ.2439 สงขลาได้เป็นที่ตั้งของที่ว่ากรมณฑลนครศรีธรรมราช (มณฑลนครฯ ประกอบด้วยสงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี ยะลา ยะหริ่ง ระแงะ รามันห์¹ สายบุรี นนทบุรี) ต่อมารัฐบาลยุบมณฑลให้มีแต่จังหวัดในปี พ.ศ.2475 (เอนก นาวิกมูล, 2536)

ปี พ.ศ.2463 มีการสถาปนาเป็นสุขาภิบาลเมืองสงขลา และยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองสงขลาในปี พ.ศ.2478 และเป็นเทศบาลนครสงขลาในปี พ.ศ. 2542 ตามลำดับ (เทศบาลนครสงขลา, 2554)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ปรากฏในเมือง ส่วนมากเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเมือง สถานที่ทำการปกครอง รวมถึงอาคารที่พักอาศัยในอดีต ได้แก่ หลักเมืองสงขลาตั้งอยู่ที่ถนนนางงาม กำแพงเมืองสงขลาที่ถนนจะนะและถนนนครใน วัดมัสยิดมวาส พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลาและศาลากลางจังหวัดสงขลาหลังเก่าตั้งอยู่บนถนนวิเชียรชม ศาลาวิหารและ โบราณสถานบนเขาดังกวน โบราณสถานที่สำคัญในวัดมัสยิดมวาส ป้อมปากน้ำแหลมทรายตั้งอยู่บนถนนแหลมทราย และพระเจดีย์บนยอดเขาเก้าเส้ง นอกจากนี้ ยังมีสถานที่สำคัญๆ ที่มีความเป็นมาอย่างยาวนานอีกหลายแห่งที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4-5 ได้แก่ ถนนวิเชียรชม วัดคอนรัก วัดโพธิปฐมมวาส ถนนไทรบุรี วัดเพชรมงคล วัดชัยมงคล และพระตำหนักเขาน้อย ส่วนสถาปัตยกรรมที่มีอายุนับร้อยปี คือ ตึกเก่าบนถนนนครในและถนนนครนอกที่ เคยมีกำแพงสมัยรัชกาลที่ 3 ทั้ง 4 ด้าน ส่วนลักษณะตึกจะเป็นตึกเก่าแบบจีน และมีตึกรุ่นพ.ศ.2470-2490 ซึ่งเป็นลักษณะของตึกแบบตะวันตกที่แทรกอยู่ด้วย (สัญญา วัชรพันธุ์, 2538)

2) ลักษณะทางกายภาพของเมือง

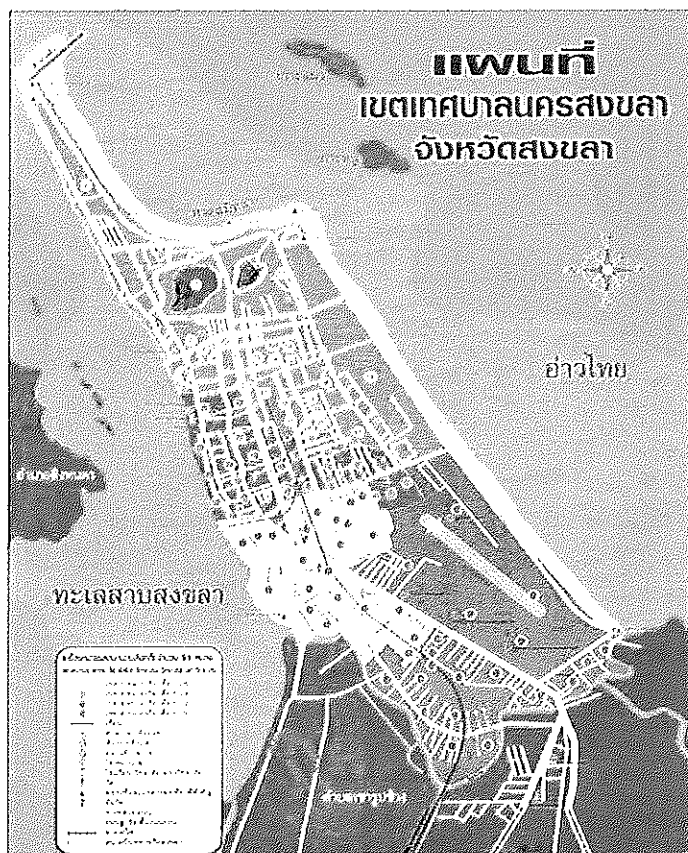
สภาพพื้นที่ของเทศบาลนครสงขลาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ธรรมชาติ มีเกาะหนู เกาะแมวภูเขาเก้าเส้งหรือเก้าแสน เขาดังกวน เขาน้อยหรือสวนเสรีเป็นเขาเล็กๆ ในตัวเมืองแหลมสมิหลา แหลมสนอ่อน เป็นต้น ลักษณะทางกายภาพดังกล่าวทำให้เป็นสถานที่สำหรับท่องเที่ยวทางธรรมชาติของเมือง (สัญญา วัชรพันธุ์, 2538)

¹ หมายเหตุ คำว่า รามัน มีการเขียนหลายแบบ เช่น รามัน รามันย์ รามันท์ แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้อ้างอิงหนังสือของ เอนก นาวิกมูล (2536) ซึ่งเขียนว่า รามันห์

เนื่องจากลักษณะที่ตั้งของจังหวัดสงขลา ทางฝั่งตะวันออกและตะวันตกเฉียงเหนือ ขนาบด้วยอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา ทำให้สงขลามีความเหมาะสมต่อการเป็นศูนย์กลางการคมนาคม พื้นที่เทศบาลนครสงขลาปัจจุบัน (พ.ศ.2554) มีพื้นที่ 9.27 ตารางกิโลเมตร ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่ของหน่วยราชการประมาณร้อยละ 55 และที่ดินในครอบครองของเอกชนร้อยละ 45 ของพื้นที่ทั้งหมด ประกอบกับในตัวเมืองซึ่งมีเขา 2 ลูก และทิศเหนือจรดทะเล ทำให้การขยายตัวเมืองลงมาทางทิศใต้ (เทศบาลนครสงขลา, 2554)

เทศบาลเมืองสงขลายกระดับเป็นเทศบาลนครสงขลา เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ประชากรในเขตเทศบาลนครสงขลาจำนวน 72,066 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 7,774.41 คน/ตร.กม. จำนวนประชากรเฉลี่ย 2.84 คน/หลังคาเรือน จำนวนราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 51,911 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2553) ปัจจุบันมีนายพีระ ตันติเศรณีเป็นนายกเทศมนตรี (เทศบาลนครสงขลา, 2554)

ผู้วิจัยนำเสนอแผนที่เทศบาลนครสงขลา (เทศบาลนครสงขลา, 2553) ดังแสดงในภาพที่ 2 แผนที่เทศบาลนครสงขลา

ภาพที่ 2 แผนที่เทศบาลนครสงขลา

ที่มา: เทศบาลนครสงขลา (2554)

จากข้อมูลเทศบาลนครสงขลาเบื้องต้น สรุปได้ว่า เทศบาลนครสงขลาเป็นศูนย์กลางความเจริญทั้งทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีเส้นทางคมนาคมที่หลากหลาย อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยว ปัจจุบันเทศบาลนครสงขลามีการเจริญเติบโตและมีการขยายตัวของเมืองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประชากรที่เพิ่มจำนวนมาก ทำให้มีการใช้ทรัพยากรในกิจกรรมต่างๆ ของเมือง ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ในเมืองเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องหาแนวทางการพัฒนาเมืองที่เหมาะสมกับเทศบาลนครสงขลา ซึ่งการพัฒนาตัวชีวิตเมืองน่าอยู่เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะสะท้อนถึงความเป็นเมืองน่าอยู่ในบริบทของเทศบาลนครสงขลา ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อเทศบาลนครสงขลาในการพัฒนาแนวทางการจัดการเมืองให้มีความน่าอยู่อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ต่อไป

2.6.2 การดำเนินงานที่ผ่านมาของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของเทศบาล เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นบทบาทและศักยภาพของเทศบาลในการพัฒนาเมืองที่ผ่านมา มีดังนี้

1) การพัฒนาเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2539-2542

ในช่วงปีพ.ศ.2539-2542 เทศบาลเมืองสงขลา มีนายประ โขติ เอกอรุเป็นนายกเทศมนตรี ได้เน้น โครงการและกิจกรรมการพัฒนาเมืองที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนลาดยาง ถนนประจำซอย กุระบายน้ำ ไฟฟ้า น้ำประปา เนื่องจากในสมัยนั้นสงขลายังขาดการพัฒนาในเรื่องความจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นความพร้อมของเมือง²

2) การพัฒนาเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2542-2552

การพัฒนาเมืองในช่วงปี พ.ศ.2542-ปลายปี พ.ศ.2552 เป็นช่วงที่นายอุทิศ ชูช่วย เป็นนายกเทศมนตรี เนื่องจากเมืองได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแล้ว ในการพัฒนาเมืองต่อมาผู้บริหารจึงได้นำทรัพยากรธรรมชาติของเมือง ซึ่งเป็นทุนทางนิเวศที่เมืองมีอยู่เดิมมาพัฒนาต่อ ประกอบกับกระแสแนวคิดการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ในขณะนั้น จึงได้เกิด โครงการที่เป็นการพัฒนา ด้านกายภาพของเมืองเกิดขึ้นหลายโครงการ

การที่เทศบาลนครสงขลาได้รับรางวัลต่างๆ เช่น รางวัลเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน ยอดเยี่ยมระดับประเทศจากการเข้าร่วมประกวด โครงการประเมินเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืนประจำปี

² (ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 4 มีนาคม 2554)

2547 รางวัลด้านการบริหารจัดการที่ดีจากกระทรวงมหาดไทยในปี 2547- 2548 และ 2550 รางวัลเทศบาลผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนของสถาบันพระปกเกล้าในปี 2548 รางวัลเทศบาลดีเด่นจากนิตยสารเส้นทางไทย และรางวัลมาตรฐานศูนย์บริการร่วมรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ในปี 2549 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนท่าสะพานได้รับคัดเลือกเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่นขนาดกลางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี 2551 สำนักทะเบียนดีเด่น ประจำปี 2551 รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 และเทศบาลนครสงขลากลายเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการจัดการเมืองและสิ่งแวดล้อม (ภาคใต้) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเทศบาลด้วยกัน เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองของตนเอง โดยมีสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยสนับสนุน ภายใต้การสนับสนุนจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และ UN-Habitat ภายใต้ โครงการส่งเสริมธรรมาภิบาลภาคเมืองและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาเทศบาลนครสงขลาอย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนาการของเทศบาลนครสงขลาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2542-2552) มีดังต่อไปนี้

การพัฒนาเทศบาลนครสงขลาใน 10 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่ยกฐานะเป็นเทศบาลนครสงขลาในปีพ.ศ.2542 กระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ในระดับประเทศนำมาสู่การจัดทำนโยบายและแผนทั้งในระดับภูมิภาคสู่ระดับท้องถิ่น ในช่วงปี พ.ศ.2549-2551 โดยนายอุทิศ ชูช่วย นายกเทศมนตรีนครสงขลาในขณะนั้น ได้มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสงขลาให้เป็น “สงขลาเมืองน่าอยู่เมืองน่าเที่ยว” แนวทางปฏิบัติรวมถึงโครงการและกิจกรรมจึงถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนาของเทศบาล (เทศบาลนครสงขลา, 2549) นอกจากนี้ เทศบาลนครสงขลามีคำขวัญ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์ สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง” เป็นการรวมกลุ่มที่เป็นลักษณะของเครือข่ายของกระบวนการพัฒนาเมืองร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงและจังหวัดสงขลา ได้แก่ เทศบาลตำบลสิงหนคร อบต.เขารูปช้าง อบต.เกาะแต้ว อบต.พะวง และอบต.เกาะยอ เพื่อดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานครสงขลาและปริมณฑลใน 20 ปีข้างหน้า (จุฑารัตน์ บุญญาวิตรี, 2545: 46)

สำหรับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่จะทำให้เทศบาลนครสงขลาเป็นเมืองน่าอยู่น่าเที่ยว ได้มีการจัดทำโครงการและกิจกรรมเพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์นั้น ได้แก่

- 1) โครงการและกิจกรรมที่เน้นปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของเมือง

ในปี พ.ศ.2546 ได้มีการชูประเด็น “หาดสมิหลา เป็นห้องรับแขกของภาคใต้” โครงการก่อสร้างต่างๆ จึงเกี่ยวกับการพัฒนา ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและเน้นการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว เช่น ลานอเนกประสงค์ ลานกีฬาบริเวณหาดชลาทัศน์ สวนหย่อม ศาลาที่

พักและจุดชมวิวบนเขาตังกวน รูปปั้นหนู-แมวบริเวณหน้าถ้ำ รูปเหมือนหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ลิฟท์ขึ้นเขาตังกวน โครงการสวนสองทะเล โครงการศูนย์สันตนาการและลานแคมป์ปิ้ง มีโครงการประจูดูทะเลสาบบริเวณปากคลองลำโรงริมทะเลสาบสงขลา การก่อสร้างท่าเทียบเรือในทะเลสาบสงขลา สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ โครงการสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ (Songkhla Aquarium)

โครงการก่อสร้างประติมากรรมพญานาคพันน้ำ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนหัว สร้างที่หัวเขื่อนปลายแหลมสนอ่อน ส่วนลำตัวสร้างบริเวณลานชมดาว สนามสระบัว ส่วนหางของพญานาคสร้างบริเวณริมถนนชลาลัย สร้างท่าเรือท่องเที่ยว (Songkhla jetty) ที่บริเวณสวนสองทะเลใกล้ท่าแพขนานยนต์ เพื่อเป็นจุดบริการแก่นักท่องเที่ยวและเป็นศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว โครงการก่อสร้างสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำสงขลา ตั้งอยู่บริเวณแหลมสนอ่อน โครงการก่อสร้างลานแคมป์ปิ้ง โครงการสร้างสรรค์ประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อมนานาชาติ (The international symposium of monumental Sculpture) 14 ชิ้นงานตามชายหาดสมิหลา โครงการสามล้อชมเมือง

นอกจากโครงการและกิจกรรมก่อสร้างเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าว ได้มีการพัฒนาลักษณะทางกายภาพของเมืองในส่วนอื่นๆ ด้วย โดยลักษณะของโครงการและกิจกรรมจะเน้นปรับปรุงพื้นที่ที่เป็นแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองให้ดีขึ้น โดยปรับให้เป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรม แหล่งสันตนาการ เช่น โครงการเมืองน่าอยู่ เมื่อนำเที่ยว มีกิจกรรมปลูกต้นไม้ โครงการผลิตปุ๋ยจากขยะ โครงการปรับปรุงคลองลำโรงและโครงการปรับปรุงคลองขวางเพื่อดำเนินการบำบัดฟื้นฟูคุณภาพน้ำในคลองทั้ง 2 แห่ง โดยการขุดลอกตะกอน บำบัดสภาพน้ำเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำและป้องกันการบุกรุกแนวคลองทั้ง 2 แห่ง โครงการฟื้นฟูระบบนิเวศวิทยาบริเวณปากคลองลำโรงและป้องกันการบุกรุกที่สาธารณะบริเวณชุมชนริมคลองลำโรง บริเวณชุมชนเตาอิฐและท่าสะพาน เช่น สวนเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินีเป็นสวนสาธารณะบริเวณชุมชนท่าสะพาน โครงการก่อสร้างประจูดูทะเลสาบ และโครงการกลุ่มเรือประมงพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยวให้เป็นโครงการนำร่องในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

บางกรณีเป็นโครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินการต่อเนื่อง ได้แก่ โครงการก่อสร้างระบบระบายน้ำ ระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย ระยะที่ 2 เป็นระบบที่รวบรวมน้ำเสียในชุมชน ไปบำบัดให้ได้มาตรฐานน้ำทิ้งก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งโรงบำบัดตั้งที่บ้านบ่ออิฐ ตำบลเกาะแก้ว ก่อสร้างโดยกรมโยธาธิการดำเนินการก่อสร้างและงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ มีโครงการแก้วิกฤติปัญหาน้ำท่วมรับมรสุมที่เกิดขึ้นทุกปี เช่น การก่อสร้างท่อระบายน้ำ ทำรางระบายน้ำ ท่อลอดในลำรางระบายน้ำ ท่อระบายน้ำฝน ท่อลอดถนน สร้างเครื่องเก็บขยะอัตโนมัติ สร้างโรงสูบน้ำฝน สร้างสถานีสูบน้ำฝน ในพื้นที่

ชัยมงคล บริเวณถนนทะเลหลวง (วชิรา) พื้นที่บริเวณชุมชนเตาอิฐ และพื้นที่บริเวณถนนนครนอก
โค้งแปดห้อง พื้นที่บริเวณถนนนครนอก ถนนนางงาม

นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับประเด็นเร่งด่วนของเมืองด้วย ในปี พ.ศ.2548 กรณี
ฝนตกอย่างต่อเนื่องในเดือนพฤศจิกายน 2548 เกิดน้ำทะเลสาบหนุนสูง น้ำไม่สามารถระบายลง
ทะเลสาบและคลองสำโรงได้ในทันที ทำให้เกิดน้ำท่วมขังตามแหล่งชุมชนเกือบทุกพื้นที่ในเขต
เทศบาล เกิดโคลนถล่มที่บริเวณเขาน้อย เทศบาลนครสงขลาจึงกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันน้ำท่วม
ขัง และมีการดำเนินการต่างๆ เช่น การขุดลอกคูระบายน้ำ การกำจัดผักตบชวาคลองสำโรง การก่อสร้างคู
ระบายน้ำเพิ่ม การวางท่อระบายน้ำเพื่อระบายลงสู่ทะเล การวางแผนควบคุมตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา
การปลูกหญ้าแฝก ป้องกันดินถล่มบริเวณเขาน้อย การติดตั้งเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ตามจุดวิกฤติริม
ทะเลสาบและคลองสำโรง มีการใช้ข้อมูลจากเรดาร์ตรวจอากาศของกรมอุตุนิยมวิทยาทาง Internet ที่
คาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างใกล้เคียงที่สุดเพื่อแจ้งเตือนภัยแก่ประชาชน จัดตั้งชุดเฉพาะกิจแก้ไขปัญหา
น้ำท่วมขังเตรียมพร้อมตลอด 24 ชั่วโมง ใช้ข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ตรวจสอบ
สภาพพื้นที่และการถือครอง ได้แก่ กองเรือภาคที่ 2 ฐานทัพเรือสงขลา สนามบินทหารเรือสงขลา
กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 43 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าศรีวิชัย เป็นต้น และแผน
เผชิญเหตุป้องกันอุทกภัยและโคลนถล่มของเทศบาลนครสงขลากลายเป็นที่ถือปฏิบัติมาจนถึง
ปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2546 ได้เกิดปัญหาคลื่นกัดเซาะชายหาดสมิหลาบางส่วน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งบริเวณสถานีสูบน้ำบำบัดน้ำเสียรวมย่านชุมชนเก่าแก่วัดและบริเวณรูปปั้นหนู-แมวบน
ชายหาดด้านเหนือ ตลอดถนนชลาทัศน์ริมชายหาดสมิหลา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมแก้ไข
ปัญหาและพัฒนาชายหาดสมิหลาร่วมกับเทศบาลนครสงขลา มีอาสาสมัครพิทักษ์หาดสมิหลา
และได้มีการจัดเวทีสาธารณะคนรักสมิหลา เพื่อระดมความคิดเห็นของประชาชนและนักวิชาการ
ทั้งภาคราชการและองค์กรเอกชน เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาลื่นกัดเซาะชายหาดสมิหลา และการ
พัฒนาชายหาดสมิหลาอย่างยั่งยืนในระยะยาว มีนักวิชาการศึกษาและรวบรวมปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง
ดังกล่าว มีการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น สร้างกำแพงกันคลื่นแบบหินทิ้ง แบบตาข่าย
ห่อหุ้มหิน ตั้งกระสอบทราย

2) โครงการและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม โดยส่วนมากจะจัดเป็นงานเทศกาลเพื่อให้
คนเข้ามาท่องเที่ยว เช่น โครงการเทศกาลอาหารสองทะเลและอาหารพื้นบ้าน โดยจัดประจำปีทุกปี
โดยมีหน่วยงานภายนอกสนับสนุน เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
อบจ.สงขลา และถูกบรรจุในปฏิทินการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โครงการประกวดว่า
หาดสมิหลาประจำปี โครงการลานคนตรี โครงการและกิจกรรมที่เป็นประเพณีประจำปี ได้แก่ งาน

ลอยกระทงที่สวนสองทะเล งานทอดกฐินอุโบสถวัดท่าทาง งานประเพณีลากพระและตักบาตรเทโวที่เชิงบันไดนาค เขาตังกวน พิธีบวงสรวงพระเจดีย์หลวงเขาดังกวนตามหลักศาสนาพราหมณ์ พุทธและอิสลาม กิจกรรมวันพ่อและแม่แห่งชาติ งานสมโภชปูทวดเขาดังประจำปี โครงการถนนนางงามตำนานแห่งเมืองสงขลา และงานสมโภชน์หลักเมือง (สารสมิหลา, 2544, 2546, 2547, 2548, 2550, 2551, 2552)

3) โครงการและกิจกรรมเชิงสวัสดิการสังคม ได้แก่ การเพิ่มพื้นที่สาธารณะสำหรับการสื่อสารระหว่างประชาชนและองค์กรต่างๆในพื้นที่ โดยดำเนินการจัดปฏิบัติการเรียนรู้ วิทยุชุมชน ทน.สงขลา F.M.106.25 MHz โครงการเทศบาลเคลื่อนที่บริการพบประชาชน ประจำปี 2548 กรมธนารักษ์พื้นที่สงขลามอบหนังสืออนุญาตให้เทศบาลนครสงขลาใช้ที่ราชพัสดุเพื่อสร้างสวนสาธารณะและห้องสมุด โครงการมอบเกียรติบัตรและจับรางวัลผู้ชำระภาษีโรงเรียนและที่ดินงานมหกรรมเมืองแห่งการเรียนรู้ จัดให้มีการรณรงค์หยอดวัคซีนโปลิโอ แก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขให้รณรงค์พร้อมกันทั่วประเทศ 2 ครั้ง โครงการบริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) และเคาน์เตอร์เซอร์วิส (Counter Service) รวม 71 รายการ โครงการรณรงค์บ้านชุมชนโรงเรียนปลอดลูกน้ำยุงลาย ในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี งานมหกรรมกีฬาชุมชนด้านยาเสพติด ประจำปี 2549 และงานเทศบาลเคลื่อนที่พบประชาชนซึ่งเป็นกิจกรรมประจำปี ที่จัดขึ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การพัฒนาที่ผ่านมาของเทศบาลนครสงขลาเป็น โครงการและ กิจกรรมที่มีลักษณะที่สัมพันธ์กันระหว่างมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม แต่มักเน้นการพัฒนา ในมิติสิ่งแวดล้อมของเมือง ซึ่งพื้นที่เทศบาลนครสงขลาที่มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนของเมือง และนโยบายของผู้บริหารที่นำศักยภาพที่เมืองมีอยู่แล้วไปพัฒนาต่อให้เป็นเมืองท่องเที่ยว โดยเชื่อมโยง กับมิติเศรษฐกิจ ผลที่เกิดขึ้น คือ การเมืองท่องเที่ยวและเป็นเมืองที่มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในเมืองมาโดยตลอด นำมาซึ่งรายได้ของเมืองอันจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองอีกด้วย

3) การพัฒนาเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2552-ปัจจุบัน (2554)

การพัฒนาเมืองในช่วงปลายปี พ.ศ.2552 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2554) หลังจากที คณะผู้บริหารชุดใหม่ได้รับเลือกตั้งและเข้ารับตำแหน่งในเดือนพฤศจิกายน 2552 นายพีระ ตันติเศรษฐี นายกเทศมนตรีคนปัจจุบัน (พ.ศ.2554)

จากการพัฒนาที่ผ่านมา เมืองได้ถูกพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้เป็นความพร้อมของเมือง ต่อจากนั้นมีการนำทุนทางนิเวศที่เมืองมี โดยเป็นการพัฒนาด้านกายภาพของเมือง และปัจจุบัน (พ.ศ.2554) ผู้บริหารได้พัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยนำเรื่องวัฒนธรรม ซึ่งเป็น

อัตลักษณ์ของเมืองที่มีอยู่มาเดิมเต็ม และกระแสการพัฒนาที่อิงวิถีชีวิตดั้งเดิม เน้นความเป็นเมืองเก่า ที่มีอยู่ในขณะนี้ ทำให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความเป็นเมืองเก่า เกิดขึ้น โดยเน้นรากฐานทางประวัติศาสตร์ของเมือง วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนบริเวณถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม รวมถึงการที่เมืองมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในเมือง ซึ่งเป็น “ขุนนางวัฒนธรรม” ของเมือง จึงกลายเป็นประเด็นที่ผู้บริหารปัจจุบันให้ความสำคัญ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งในโครงการ และกิจกรรมทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมประจำปี รวมทั้งโครงการ และกิจกรรมฟื้นฟูเมืองเก่าดังในโครงการ “สงขลาแต่แรก” ซึ่งเป็นกิจกรรมถนนคนเดินที่จัดขึ้นบริเวณหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและกำแพงเมืองโบราณ ตลอดจนการรวมตัวของประชาชนกลุ่มคนรักเมืองเก่า โดยจะเห็นได้ว่าผู้บริหารเริ่มให้ความสำคัญและมุ่งเน้นการพัฒนาของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมืองมากขึ้นจากเดิม

กล่าวโดยสรุป จากการพัฒนาเทศบาลนครสงขลาที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า มีลำดับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในช่วงแรกเป็นการพัฒนาในเรื่องที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนในเมือง ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานของเมือง สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ลำดับต่อมาเป็นการยกระดับทุนของเมือง ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของเมืองซึ่งเอื้อต่อการเป็นเมืองท่องเที่ยว และประวัติศาสตร์ของเมืองที่เอื้อต่อการเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งทั้งสองประเด็นเป็นจุดแข็งของพื้นที่ และผู้บริหารได้มีการนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง สืบเนื่องจากโครงการและกิจกรรมบางอย่างที่ต้องจัดเป็นประจำจนกระทั่งกลายเป็นงานเทศกาลประจำปี อย่างไรก็ตามผลของการดำเนินงานที่ผ่านมาของเทศบาลนครสงขลา ก็ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่มได้ จึงเป็นเพียงนโยบายที่เอื้อสำหรับคนบางกลุ่มเท่านั้น เช่น นักท่องเที่ยว พ่อค้าแม่ค้า เป็นต้น สำหรับวิสัยทัศน์และนโยบายในปัจจุบัน (พ.ศ.2553) เป็นความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่มในเมือง สืบเนื่องจากพันธกิจที่เน้นการพัฒนาในทุกมิติของเมือง ซึ่งบางอย่างเป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องจากผู้บริหารชุดที่แล้ว

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยพบการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาตัวชี้วัด และความเป็นเมืองน่าอยู่ มีดังนี้

2.7.1 งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดและขอบเขตการใช้ตัวชี้วัด

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัด ผู้วิจัยพบงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดและขอบเขตการใช้ตัวชี้วัด ดังนี้

งานวิจัยที่อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด มักจะใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม เทคนิคการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Appraisal: PLA) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นต้น

1) การพัฒนาตัวชี้วัดด้วยวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน

ดั่งงานของ Nader M. R. et al (2007) ที่ศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมและตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเลบานอน: มติการนำไปใช้ในระดับเทศบาล โดยอาศัยการมีส่วนร่วมในรูปแบบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในระดับท้องถิ่น โดยมีข้าราชการเทศบาล นักวิชาการ นักวิจัย และ NGOs เข้าไปมีส่วนร่วม จนได้ตัวชี้วัดทั้งหมด 110 ตัว และนำตัวชี้วัดที่ได้ไปทำการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม “Door to door” และ Municipal archive survey จากตัวอย่างทั้งหมด 6,250 ตัวอย่าง โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มที่เป็นระบบแบบหลากหลายชั้น (Multistage Cluster Systematic Random Sampling) แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วย “Indicator Software Application” ข้อมูลที่ได้จะอยู่ในรูปของฐานข้อมูลที่มีลักษณะเป็นแบบฟอร์มข้อมูลสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาในระดับเทศบาล

ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของเมืองวินนิเพก ประเทศแคนาดา เกิดจากโครงการร่วมกันระหว่างกองแผนงานยุทธศาสตร์ของเมืองวินนิเพกกับโครงการของ International Institute for Sustainable Development (IISD) โดยมีเป้าหมาย คือ การทำให้เมืองวินนิเพกเกิดการพัฒนายั่งยืน ซึ่งการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตเริ่มจากการกำหนดกรอบแนวคิดคุณภาพชีวิต แล้วนำมาสู่การจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดเป็นหมวดต่างๆ จากนั้นอาศัยการมีส่วนร่วมของตัวแทนประชาชนในเมืองเพื่อแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของชุมชน ร่วมคัดเลือกและพัฒนาตัวชี้วัด การให้ประชาชนเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลความรู้และสารสนเทศ มีการรายงานและการสื่อสารเผยแพร่ และร่วมประเมิน ร่วมเรียนรู้และร่วมปรับปรุง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ซึ่งในการคัดเลือกผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมต้องมีความเท่าเทียมกันทางเพศและเป็นกลุ่มของพลเมือง ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากแรงงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคมและมุมมองจากประชาชนแควดวงเดียวกัน ประกอบด้วยสมาชิกของชุมชนใกล้เคียง ชุมชนธุรกิจ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สมาคม องค์กรศึกษา กลุ่มท้องถิ่น และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (NGOs) (International Institute for Sustainable Development (IISD), 2009: 8)

ในประเทศไทยก็มีการพัฒนาตัวชี้วัดด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน ดั่งงานวิจัยของลดาวัลย์ ชาดีไทย (2549) ที่ศึกษาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรตามแนวชายแดนไทย-พม่า ไทย-ลาว ไทย-กัมพูชา และไทย-มาเลเซีย ให้ประชาชนที่อยู่ตามแนวชายแดนได้

มีส่วนในการคัดเลือกตัวชี้วัดจากประเด็นที่ตั้งไว้ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ แล้วจึงนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกตัวชี้วัดให้เป็นกลุ่ม (Factor analysis) และวิเคราะห์จำแนกประเภท (Discriminant analysis) เพื่อระบุกลุ่มตัวชี้วัดที่บ่งบอกคุณภาพชีวิตตามแนวชายแดนไทยในด้านต่างๆ

เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของสุคนธ์ ชัยชนะ (2549) ซึ่งได้ศึกษาขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ใช้ทั้งวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเริ่มจากการถกแถลงนโยบาย เพื่อดูผลกระทบทางสุขภาพว่าควรมีการประเมินในเรื่องสุขภาพะทางกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณหรือไม่ แล้วจึงสร้างตัวชี้วัดโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มตัวแทนจากหน่วยงานราชการ กลุ่มผู้นำทางศาสนา กลุ่มเอกชน และกลุ่มประชาชนทั่วไป จากนั้นจัดประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส แล้วจึงประเมินพื้นที่ด้วยแบบสอบถามสุขภาพเฉพาะด้านสังคมและจิตวิญญาณ รวมถึงรวบรวมข้อมูลทุกข้อมูจากเอกสารต่างๆ และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และใช้สถิติเชิงพรรณนา ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

นอกจากนี้ มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้วัด โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพหลายวิธีร่วมกัน ดังตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคมของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545: 37-39) ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กระบวนการจัดทำตัวชี้วัดเริ่มจากการประเมินสภาพพื้นที่ทั่วไปและกำหนดกรอบแนวคิดคุณภาพชีวิตร่วมกันในชุมชนระหว่างนักวิจัยกับผู้นำชุมชนและประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั้งการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม จนได้ประเด็นกรอบแนวคิดคุณภาพชีวิต 8 ด้านมา กำหนดเป็นประเด็นตัวชี้วัด แล้วนำไปปรึกษา และปรับใช้ในชุมชน โดยใช้เทคนิคการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Appraisal: PLA) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในชุมชน จนได้ตัวชี้วัดตามเกณฑ์ด้านเทคนิค 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสะดวกในการเก็บ (Practicality) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ความสมเหตุสมผล (Validity) และความอ่อนไหว (Sensibility)

เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของกิตติคมน์ สงเอียด (2552) ที่ศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินความพร้อมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล มีกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการพัฒนาตัวชี้วัดจากการทบทวนเอกสาร ขั้นตอนการศึกษาบริบทรอบต.ในพื้นที่ทดลอง เป็นการตรวจสอบตัวชี้วัดกับบริบทพื้นที่จริงและได้เป็นประเด็นข้อค้นพบใหม่ ขั้นตอนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ที่ทำให้

พบว่าตัวชี้วัดที่ได้เป็นตัวชี้วัดกระบวนการและกิจกรรม (ผลลัพธ์) และขั้นตอนการสนทนากลุ่มที่ช่วยเชื่อมโยงตัวชี้วัดและเกณฑ์ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งพบในงานวิจัยที่ทำการศึกษาระดับพื้นที่หรือเป็นกรณีศึกษา หรือเป็นเรื่องที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

ในงานวิจัยของต่างประเทศ ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของเมืองวินนิเพก ประเทศแคนาดาที่เกิดจากโครงการร่วมกันระหว่างกองแผนงานยุทธศาสตร์ของเมืองวินนิเพกกับโครงการของ International Institute for Sustainable Development (IISD) โดยมีเป้าหมาย คือ การทำให้เมืองวินนิเพกเกิดการพัฒนายั่งยืน ได้อาศัยการมีส่วนร่วมของตัวแทนประชาชนในเมืองเพื่อแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของชุมชน ร่วมคัดเลือกและพัฒนาตัวชี้วัด เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล และร่วมการประเมินการเรียนรู้และการปรับปรุงเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ซึ่งในการคัดเลือกผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ต้องมีความเท่าเทียมกันทางเพศและเป็นกลุ่มของพลเมือง โดยประกอบด้วยตัวแทนจากแรงงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคมและมุมมองจากประชาชนแควดวงเดียวกัน ประกอบด้วยสมาชิกของชุมชนใกล้เคียง ชุมชนธุรกิจ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สมาคม องค์กรศึกษา กลุ่มท้องถิ่น และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (NGOs) (International Institute for Sustainable Development (IISD), 2009: 8)

จากงานวิจัยของสุคนธ์ ชัยชนะ (2549) ซึ่งศึกษาขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งได้รับผลกระทบ ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและชุมชน ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) กลุ่มตัวแทนจากหน่วยราชการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู ปลัดเทศบาล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้ากองสาธารณสุขของเทศบาลตำบลพะตง 3) กลุ่มผู้นำทางศาสนา 4) กลุ่มเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรม แรงงานรับจ้าง และ 5) กลุ่มประชาชนทั่วไป และให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

ส่วนงานวิจัยของกิตติคมน์ สงเอียด (2552) พบว่านักวิชาการ และผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ด้านตัวชี้วัดมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้มีมุมมองและช่วยตีกรอบให้ตัวชี้วัดชัดเจน โดยเห็นว่าขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เนื่องจากพบว่า มุมมองของนักวิชาการ นักการเมืองท้องถิ่น และนักสิ่งแวดล้อมที่มีความรู้และมีประสบการณ์สามารถเชื่อมโยง

ตัวชี้วัดและเกณฑ์ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน และยังพบอีกว่า การเปิดโอกาสให้กับทุกภาคส่วน ได้ระดมความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้ตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่ได้มีความน่าเชื่อถือ มีความครอบคลุม และสามารถนำไปใช้ได้ และพบว่าเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ใช้ในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด ไม่ว่าจะเป็นการทบทวนเอกสาร การสัมภาษณ์กับบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จะทำให้ได้มุมมองเกี่ยวกับอบต. ในประเด็นที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประสบการณ์ของบุคคลที่สัมภาษณ์เป็นหลักด้วย

3) การพิจารณาความเป็นไปได้ของตัวชี้วัดจากข้อมูลตัวชี้วัด

ประเด็นความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลมีผลต่อการเลือกตัวชี้วัด การวัดในบางเรื่องไม่สามารถนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดได้ เนื่องจากคุณภาพของแหล่งข้อมูลและข้อมูลมีไม่เพียงพอต่อการประเมินในเรื่องนั้น ในงานวิจัยของสุคนธ์ ชัยชนะ (2549) ซึ่งศึกษาขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม ในตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่าดัชนีผลกระทบสุขภาพะทางสังคมที่ถูกตัดออก ได้แก่ ด้านการสนับสนุนทางสังคม ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านการช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและด้านความเชื่อศรัทธาของคนในชุมชน ไม่สามารถใช้ทำนายแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ เนื่องจากประเด็นดังกล่าวล้วนมีคุณภาพของข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในระดับน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่มีเพียงข้อมูลเชิงคุณภาพเท่านั้น

2.7.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการนำตัวชี้วัดไปใช้ประเมินในพื้นที่จริง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตัวชี้วัด ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1) การใช้ตัวชี้วัดของส่วนกลางมาประเมินในระดับพื้นที่

ความแตกต่างในวิธีการวัดของแต่ละหน่วยงาน และการหาค่าดัชนีในระดับจังหวัด ไม่สามารถนำมาใช้ในระดับชุมชนได้ เนื่องจากชุมชนมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถใช้วิธีการวัดแบบเดียวกันได้ วลดี จันทนธมาน (2546) เช่น ดัชนีจำนวนผู้ติดยาเสพติดที่รับการรักษาต่อประชากร ในระดับจังหวัด มีจำนวนสถานพยาบาลตั้งอยู่ โดยดูจากจำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาต่อจำนวนประชากร แต่ระดับชุมชนอาจทำได้ยาก และอาจใช้เวลานานหากต้องการรวบรวมข้อมูล เช่น ชุมชนไม่มีสถานพยาบาลที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ หรือการที่ผู้ติดยาสามารถเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลได้ทั่วประเทศ ซึ่งต้องเลือกข้อมูลตามประวัติภูมิลาเนาของผู้ป่วย นอกจากนี้ ผู้ทำการศึกษาได้เสนอแนะ

ว่าควรมีการตีความหรือกำหนดความหมายสิ่งที่จะวัดให้ชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้นำดัชนีมาใช้และควรพัฒนาฐานข้อมูลในพื้นที่ระดับชุมชน

2) ปัญหาการจัดเก็บข้อมูลของตัวชี้วัดและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลตัวชี้วัด

การทดสอบความเป็นไปได้ในการนำตัวชี้วัดเมื่องนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้ง 45 ตัวชี้วัด ไปใช้ในพื้นที่เป้าหมาย 4 แห่งได้แก่ เทศบาลนครพิษณุโลก เทศบาลเมืองสุรินทร์ เทศบาลเมืองภูเก็ท และเทศบาลตำบลแพรงษา จังหวัดสมุทรปราการที่พบว่า ความไม่สมบูรณ์ของแหล่งข้อมูลและระบบข้อมูลเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการขาดความชัดเจนในเรื่องระเบียบข้อบังคับในการนำตัวชี้วัดดังกล่าว ไปใช้อย่างพร้อมเพรียงอย่างจริงจัง และทำให้มีความลำบากในการประเมินความนำอยู่ของเทศบาล (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548)

นอกจากนี้ ปณิตา จิระภาณุวัฒน์ (2545: 110-111) ศึกษาการสร้งกรอบความคิดในการพัฒนาตัวชี้วัดเมื่องนำอยู่ในประเทศไทย และสร้งชุดตัวชี้วัดที่ใช้วัด 5 ระดับ รวมถึงทดลองใช้ชุดตัวชี้วัดในระดับเมื่องกับกรุงเทพมหานคร โดยใช้รายงานสถิติ 2545 (ข้อมูลปี 2544) ของสำนักงานนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่าข้อมูลที่เก็บในภาพรวมของกรุงเทพฯ ไม่สามารถตอบตัวชี้วัดที่ตั้งขึ้นได้ ต้องมีการเก็บข้อมูลหรือวิเคราะห์เพิ่มเติม โดยเก็บข้อมูลแยกเป็นรายเขต และในแต่ละเขตสามารถใช้ตัวชี้วัดระดับเมื่องลงไปในพื้นที่ย่อยๆ จะทำให้มองเห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น

งานวิจัยของวัลลภ จันทร์นุมา (2546) ศึกษาการทดสอบดัชนีชี้วัดการพัฒนาเมื่องและชุมชนนำอยู่ กรณีศึกษาโครงการเคหะชุมชน การเคหะแห่งชาติ พบว่าข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด มีหน่วยงานระดับส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นหน่วยงานจัดเก็บในภาพรวม แต่ไม่ได้มีการจัดเก็บข้อมูลระดับเขต แขวง ตำบล และชุมชนที่ศึกษาโดยเฉพาะ เช่น ด้านองค์ประกอบพื้นฐานของชุมชนกายภาพ โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม ซึ่งตัวชี้วัดในองค์ประกอบดังกล่าวบางตัวมีข้อมูลที่จำแนกตามระดับพื้นที่ระดับจังหวัด ระดับประเทศเท่านั้น เช่น อายุขัยเฉลี่ยของประชากรในพื้นที่ การบริการสาธารณสุข อัตราการเข้าเรียน จำนวนผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาต่อประชากร อัตราการป่วยโรคเครียด โรคจิตประสาทต่อประชากร 100,000 คน อัตราการตายของทารกอายุต่ำกว่า 1 ปีต่อจำนวนทารกเกิดมีชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ พบว่าความไม่ครบถ้วนของข้อมูลทุกขุมมีสำหรับหน่วยงานที่เป็นแหล่งข้อมูล มักเป็นปัญหาที่เกิดระหว่างการรวบรวมข้อมูล เช่น กระทรวง

สาธารณสุขฯ ได้ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ส่งไปยังสถานพยาบาลต่างๆ และพบว่าสถานพยาบาลที่ไม่ได้อยู่ในสังกัดของกระทรวงสาธารณสุข ไม่ตอบแบบสอบถามกลับคืนมา รวมถึงการไม่ได้แจ้งข้อมูลของประชาชน เช่น ไม่มีการจดทะเบียน ไม่มีการแจ้งการเกิดของทารก การไม่ได้แจ้งตาย ซึ่งปัญหาดังกล่าวล้วนมีผลต่อการบ่งชี้ในเรื่องนั้นๆ

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัด ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตัวชี้วัดในแต่ละขั้นตอนการวิจัย รวมถึงการพัฒนาและเลือกวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมกับตัวชี้วัด และทราบข้อจำกัดในการใช้ตัวชี้วัด เพื่อนำมาปรับวิธีการศึกษา และพัฒนาวิธีการเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด และได้ตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ในการวัดความเป็นเมืองนำอยู่ในบริบทของเทศบาลนครสงขลา

2.7.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาความน่าอยู่ในพื้นที่

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความน่าอยู่ของชุมชนหรือเมือง มีประเด็นดังต่อไปนี้

ประชาชนในแต่ละเมือง ให้ความหมายหรือนิยามความเป็นเมืองนำอยู่ที่หลากหลาย โดยจะมีความแตกต่างตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้น งานวิจัยของพรศรี ยงค์ประพันธ์ (2543) ศึกษาเมืองนำอยู่ในทัศนะของประชาชนเทศบาลเมืองบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะเมืองนำอยู่ที่ต้องการ พบว่า เมืองนำอยู่ของชาวบางมูลนาก คือ เมืองที่ปราศจากยาเสพติด ประชาชนมีระเบียบวินัย มีความต้องการร่วมพัฒนา ไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภคเพียงพอ ความสะอาดของสถานที่ต่างๆ ในเมืองและแหล่งน้ำ และการบริการที่ดีจากสถานที่ราชการและ โรงพยาบาล เป็นต้น

บางงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเมืองนำอยู่ และพบว่าประชาชนให้ความสำคัญกับประเด็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ได้แก่ งานของพรศรี ยงค์ประพันธ์ (2543) วันเพ็ญ บุญเผือก (2546) และสมชัย ศิริสมบัติ (2545) ในงานวิจัยของพรศรี ยงค์ประพันธ์ (2543) ที่ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในเทศบาลเมืองบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ส่วนใหญ่เห็นว่า การทำให้เกิดความน่าอยู่ควรมุ่งไปที่สิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ ทั้งปัญหาขยะมูลฝอย คุณภาพอากาศ และการกำจัดสิ่งปฏิกูล ซึ่งตรงกับงานวิจัยของวันเพ็ญ บุญเผือก (2546) ที่ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมและความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านฉางให้เป็นเมืองนำอยู่ โดยพบว่า ด้านที่ควรพัฒนาเป็นอันดับแรก คือ ด้านสิ่งแวดล้อม และเห็นว่าปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยสำคัญที่สุด ในขณะที่งานวิจัยของสมชัย ศิริสมบัติ (2545) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลไปสู่เมืองนำอยู่ กรณีศึกษา เทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้าน

บึง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า กรรมการชุมชนเห็นว่าโครงการเมืองน่าอยู่มีประโยชน์ต่อประชาชนในเรื่องของสุขภาพ

วนิดา สุชี (2550) ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลนครนครปฐม ใช้วิธีการสำรวจเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยการสำรวจข้อมูลภาคสนามและการสำรวจความคิดเห็นของผู้นำชุมชน และพบว่า จากวิถีชีวิตและบริบทของเมืองนครปฐมที่ประชาชนในพื้นที่ได้ใช้กิจกรรมหรือพื้นที่ของศาสนสถาน โบราณสถาน พื้นที่ของสถานศึกษา และศูนย์การค้าต่างๆ ในการพักผ่อน คลายเครียด และส่วนใหญ่เลือกที่จะพักผ่อนอยู่ในบ้านเรือน หรือสถานที่เป็นส่วนตัวมากกว่าการใช้บริการสวนสาธารณะ จึงทำให้ปริมาณพื้นที่สวนสาธารณะที่ต้องเพิ่มตามเกณฑ์มาตรฐานลดลง รวมทั้งหากเทศบาลมีวิธีบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากสวนสาธารณะตามวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินมีความหลากหลายทำให้ยากต่อการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ทั้งการเป็นเมืองเพื่อการอยู่อาศัย เมืองเพื่อการอนุรักษ์ศาสนสถานและวัฒนธรรม ศูนย์กลางพาณิชย์กรรม และศูนย์กลางการศึกษา บางพื้นที่มีสภาพแออัดเสื่อมโทรม บางพื้นที่มีปัญหาลพิษสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง รวมทั้งความเสื่อมโทรมของศาสนสถาน/แหล่งวัฒนธรรมและการสูญเสียทัศนียภาพที่สวยงามของเมือง

ระยะเวลาการอยู่อาศัย การรับรู้ข่าวสารและแรงจูงใจ เป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนในแต่ละเมืองมองความน่าอยู่แตกต่างกัน ในงานวิจัยของจุฑารัตน์ บุญญานุวัตร (2546) ศึกษาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา ในชุมชนวิชรา โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์จากอาสาสมัครประจำซอย ผู้นำคณะกรรมการซอยและผู้รู้ และใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุขั้นตอน พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนแรงจูงใจและระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ สงขลาเมืองน่าอยู่ และผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองจะเป็นผู้บอกหรือยอมรับว่าเมืองมีความน่าอยู่หรือไม่ รวมทั้งประชาชนจะมีความต้องการในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองของตนเอง

ความน่าอยู่เป็นผลมาจากความพร้อมของพื้นที่ โดยความเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนความพร้อมในการพัฒนาในพื้นที่นั้นๆ กิตติคมน์ สงเอียด (2552) ศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินความพร้อมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล เห็นว่า ความเป็นลักษณะพิเศษของพื้นที่หรือบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน มีผลต่อความพร้อมในการพัฒนา เช่น อบต. บางพื้นที่มีทรัพยากรต่างๆ ทั้งน้ำ ดิน อากาศ ป่าไม้ ทรัพยากรทางทะเล หรือมีระบบสาธารณูปโภคทั่วถึง ขณะที่อบต. บางพื้นที่อยู่ห่างไกล ขาดการ

กระจายการพัฒนาสาธารณูปโภคที่ยังไม่ทั่วถึง โดยเน้นว่าเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่เป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม และขึ้นอยู่กับ การสำรวจ ค้นหา และส่งเสริมสิ่งเหล่านั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีส่วนช่วยให้เมืองน่าอยู่ พลังขับเคลื่อนของประชาชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ กิตติคมน์ สงเอียด (2552) ที่ศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินความพร้อมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล อธิบายว่าประชาชนหรือคนที่อยู่ในอบต. เป็นส่วนสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาของอบต. โดยควบคู่ไปกับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ผู้บริหาร ซึ่งการที่ประชาชนมีความตระหนักรู้ มีความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่และสิทธิตนเองต่อชุมชนจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนนำพา อบต. ไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้

บทบาทของประชาชนกลุ่มต่างๆ มีส่วนในการพัฒนาเมืองให้มีความน่าอยู่ ทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทในการจัดการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในเมือง ซึ่งประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน หรือเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชน จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาเมือง ในงานวิจัยของจุฑารัตน์ บุญญาวัฒน์ (2546) พบว่า ผู้นำและคณะกรรมการชอย มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพนัส พุกภัยสุนันท์ (2547) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างแกนนำประชาชน นักวิจัยและผู้แทนเทศบาลตำบลปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในการทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการ การดำเนินการตามแผน และการติดตามประเมินผล โดยชุมชน โดยวิธีการศึกษาวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดโครงสร้างใหม่ทางสังคม คือ กลุ่มรักษ์เมืองปราณ 2002 มีโครงการเกิดขึ้น 48 โครงการ และประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ มากขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของวันเพ็ญ บุญเผือก (2546) ที่เห็นว่าประชาชนที่ดำรงตำแหน่งในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองมากกว่าประชาชนที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีตำแหน่งต่างๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานโครงการ หัวหน้ากลุ่ม คณะกรรมการโครงการ อาสาสมัคร รวมทั้งกลุ่มสมาชิกสโมสรโรตารี ไลออน มีความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ทุกด้าน ทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม กายภาพ เศรษฐกิจ และการบริหารจัดการ เนื่องจากผู้ที่ดำรงตำแหน่งในชุมชนหรือเป็นสมาชิกในกลุ่มต่างๆ ที่มีบทบาทในชุมชน เป็นผู้ที่มีส่วนในการวางแผนและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้มีความรู้ มีความพร้อมและมีความต้องการในการร่วมกิจกรรมในโครงการเมืองน่าอยู่มากกว่าประชาชนที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม

กิจกรรมในการพัฒนาเมืองควรเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนในเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนในเมืองเข้ามามีส่วนในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ ซึ่งในงานวิจัยของจุฑารัตน์ บุญญาวัฒน์ (2546) ที่ศึกษาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ

สงขลาเมืองนำอยู่ของเทศบาลนครสงขลา พบว่า กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำให้เมืองนำอยู่ที่ทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติยังมีไม่มาก และส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เทศบาลเป็นผู้กำหนด และในงานวิจัยของภัสสุรีย์ ภูณกลาง (2546) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเมืองนำอยู่อย่างยั่งยืน เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมมากในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นมากกว่ากิจกรรมที่เกิดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัด โดยในชั้นการดำเนินกิจกรรม พบว่า คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมมากในการดำเนินกิจกรรมการแข่งขันกีฬาชุมชน แต่จะมีส่วนร่วมน้อยในกิจกรรมที่เทศบาลเป็นผู้จัดขึ้น เช่น การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายและการเป็นตัวแทนชุมชนประกวดในกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาล

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการศึกษาและพัฒนาเมืองนำอยู่ในมิติต่างๆ ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากบทบาทของประชาชนกลุ่มต่างๆ มีผลต่อการดำเนินการเพื่อให้เมืองพัฒนาไปสู่เมืองนำอยู่ จากแนวทางดังกล่าวผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้โดยให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มีส่วนร่วมในการพิจารณา คัดเลือกตัวชี้วัด ตัวบ่งชี้ กำหนดเกณฑ์ชี้วัดความเป็นเมืองนำอยู่สำหรับพื้นที่เทศบาลนครสงขลา รวมถึงเป็นแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อนำไปพัฒนาวิธีการรวบรวมข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดในพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเป็นเมืองนำอยู่ผ่านการมีส่วนร่วมจากประชาชนในเมือง และสามารถชี้วัดความเป็นเมืองนำอยู่ในบริบทของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาได้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด ตลอดจนความเป็นเมืองนำอยู่ของเทศบาลนครสงขลา โดยใช้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกับแนวคิดเมืองนำอยู่ มาเป็นกรอบในการจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัด จากนั้นพัฒนาตัวชี้วัดโดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากประชาชนกลุ่มต่างๆ แล้วจึงนำตัวชี้วัดที่ได้ ไปศึกษาในบริบทของเทศบาลนครสงขลาเพื่อประเมินความเป็นเมืองนำอยู่ โดยกระบวนการศึกษามีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

3.1 ช่วงเวลาในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในช่วงระหว่างเดือน ธันวาคม พ.ศ.2550 – มกราคม พ.ศ.2554

3.2 พื้นที่ศึกษา

การศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ โดยมีพื้นที่ศึกษา คือ เทศบาลนครสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มองค์กรภาครัฐ และกลุ่มภาคประชาชน ซึ่งใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้วิจัยกำหนดคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่สำหรับการสัมภาษณ์ ซึ่งมีทั้งหมด 40 คน ดังนี้

3.3.1 กลุ่มตัวแทนภาครัฐ

กลุ่มตัวแทนภาครัฐที่ทำการสัมภาษณ์ มีจำนวน 14 คน ประกอบด้วยตัวแทนเทศบาลนครสงขลา จำนวน 13 คน ได้แก่ ข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของเมือง ประกอบด้วยตัวแทนที่เป็นฝ่ายข้าราชการการเมือง และข้าราชการประจำของเทศบาลนครสงขลา ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครสงขลา รองนายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล และตัวแทนผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ได้แก่ สำนักปลัดเทศบาล สำนักงานช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สำนักงานการศึกษา กองวิชาการและแผนงาน และกองสวัสดิการสังคม นอกจากนี้ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานส่วนภูมิภาค ได้แก่ สำนักงานสิ่งแวดล้อมจังหวัด (ทสจ.) สำหรับมุมมองเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองพบว่าหน่วยงานส่วนภูมิภาคจะดำเนินงานและรับผิดชอบงานในพื้นที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนมุมมองเกี่ยวกับเมืองพบว่า ข้าราชการประจำที่ปฏิบัติงานเป็นคนที่มาจากที่อื่นแล้วมาทำงานในพื้นที่ ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลานาน ทำให้ข้อมูลที่ได้ เป็นเพียงภาพความน่าอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น

แม้ว่าผู้วิจัยไม่ได้ลงไปสัมภาษณ์กับหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาคที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ แต่ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลทุติยภูมิสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่จากหน่วยงานดังกล่าวแทน เช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสงขลา สถานีตำรวจภูธรเมืองสงขลา สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา พบว่าข้อมูลส่วนใหญ่ที่มีการจัดเก็บจะเป็นข้อมูลภาพรวมของพื้นที่รายอำเภอและจังหวัด ไม่มีข้อมูลเฉพาะเจาะจงเทศบาลใดเทศบาลหนึ่ง และต้องมีการรายงานข้อมูลที่จัดเก็บเข้าสู่หน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัด

3.3.2 กลุ่มตัวแทนภาคประชาชน

กลุ่มตัวแทนภาคประชาชนที่ทำการสัมภาษณ์ มีจำนวน 26 คน โดยผู้วิจัยคำนึงถึงความหลากหลายของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

1) ตัวแทนกลุ่มต่างๆ จำนวน 13 คน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิค Snow ball จากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยกัน จนได้มาเป็นตัวแทนกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มภาคธุรกิจหรือองค์กรธุรกิจเอกชน 2 คน ตัวแทนกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน หรือองค์กรอิสระ 3 คน ตัวแทนสื่อมวลชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาจำนวน 2 คน ตัวแทนนักวิชาการท้องถิ่น ครู อาจารย์ หรือผู้ที่สามารถให้ข้อมูลในทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องของเมือง 3 คน และตัวแทนผู้มีความรู้ในชุมชน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน 3 คน

2) ตัวแทนประชาชน จำนวน 13 คน มีรายละเอียด ดังนี้

ผู้วิจัยเริ่มจากการเลือกชุมชน โดยพิจารณาจากระยะเวลาการก่อตั้งชุมชนแต่เดิมในช่วงที่เป็นสุขาภิบาลสงขลาเป็นเพียงหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองสงขลาในเขตพื้นที่เทศบาลประกอบด้วยชุมชน 11 ชุมชน และเมื่อเมืองมีการขยายตัวมากขึ้น ประกอบกับโครงการและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเริ่มเข้ามาในพื้นที่ เพื่อให้พื้นที่ได้รับการพัฒนาที่ทั่วถึง

เทศบาลจึงประกาศให้มีชุมชนเพิ่มขึ้นเป็นระยะๆ จนกระทั่งได้ยกฐานะเป็นเทศบาลนครสงขลา ในปี พ.ศ. 2542 และมีชุมชนที่เกิดขึ้นจนถึงปัจจุบัน (2554) ทั้งหมด 33 ชุมชน

ชุมชนในเขตเทศบาลนครสงขลาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะตามการเกิดชุมชน ได้แก่ ชุมชนดั้งเดิม (ที่ตั้งขึ้นและประกาศเป็นชุมชนเมื่อปี พ.ศ.2536) มี 11 ชุมชน ชุมชนที่ได้รับการพัฒนาในระยะกลาง (ช่วงปี พ.ศ.2537-2546) มี 17 ชุมชน และชุมชนใหม่ที่เพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นชุมชน (ช่วงปี พ.ศ. 2547-2554) มี 5 ชุมชน

จนกระทั่งปัจจุบัน (พ.ศ.2554) เทศบาลนครสงขลา มีชุมชนรวมทั้งหมด 33 ชุมชน ได้แก่ 1) บ่อนว้าวเกล้า 2) ร่วมใจพัฒนา 3) สมหวัง 4) มิตรเมืองลุง 5) พาณิชย์สำโรง 6) บ้านบน 7) หัวป้อม 8) หลังอาชีวะ 9) ศาลาเหล็ก 10) วังเขียว-วังขาว 11) วัดศาลาหัวยาง 12) ภราดร 13) นอกสวน 14) ภูโบว์ 15) วัดไทรงาม 16) วัดสระเกษ 17) วัดดินเมรุ 18) ท่าสะพาน 19) วัดชัยมงคล 20) วัดแหลมทราย 21) แห่หลวงพระราม 22) วัดคอนรัก 23) พาณิชย์สำโรง 24) บ่อหว้า 25) ริมคลองสำโรง 26) แก้วเส็ง 27) สนามบิน 28) หลังตำหนักเขาน้อย 29) วชิราชอยคู่ 30) วชิราชอยคู่ 31) พิเศษทหารเรือ 32) พิเศษตำรวจตระเวนชายแดน และ 33) พิเศษตำรวจภูธร

สำหรับการเลือกชุมชน ผู้วิจัยพิจารณาจาก “ระยะเวลาการก่อตั้งชุมชน” มาเป็นเกณฑ์ในการเลือกชุมชน แบ่งได้เป็น 3 ระยะ

1) ชุมชนเก่าแก่ หรือชุมชนดั้งเดิม (มีมาก่อนและจัดตั้งเป็นชุมชนเมื่อปี พ.ศ.2536) โดยเป็นชุมชนเก่าแก่ของเมือง เป็นชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่สืบต่อกันมาช้านาน ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแทนมาจาก 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนแหลมทราย ไทรงาม และดินเมรุ

2) ชุมชนที่ได้รับการพัฒนาในระยะกลาง (พ.ศ.2537-2541) เป็นชุมชนที่มีการพัฒนา และมีการดำเนินงานในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้เรื่องที่อยู่อาศัย กิจกรรมการฟื้นฟูและดูแลคลองสำโรง โดยผู้วิจัยคัดเลือกตัวแทนมาจาก 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวังเขียว-วังขาว ศาลาเหล็ก บ่อหว้า สมหวัง ริมคลองสำโรง และชุมชนที่อยู่บริเวณเมืองเก่าของสงขลา คือ บ้านบน

3) ตัวแทนชุมชนใหม่ที่เกิดหลังจากปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา แต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีอยู่ก่อน หลังจากนั้นเทศบาลนครสงขลาจึงประกาศเป็นชุมชนใหม่ ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกตัวแทนมาจาก 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดคอนรักที่เดิมที่นั่น เรียกบริเวณนี้ว่า “หน้าเรือนจำ” ส่วนชุมชนวชิราชอยคู่ และวชิราชอยคู่ ซึ่งแต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนวัดชัยมงคล

หลังจากที่ได้ 12 ชุมชนแล้ว ในขั้นต่อมาเป็นการเลือกตัวแทนชุมชนเพื่อทำการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเลือกตัวแทนชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน 5-10 ปี เนื่องจากสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเมือง และมีมุมมองความน่าอยู่ของเมืองในอดีตที่สามารถ

เปรียบเทียบกับปัจจุบันได้ นอกจากนี้ ตัวแทนเหล่านั้นมีบทบาทหน้าที่ทางสังคมในทางที่เกี่ยวข้องกับเมือง เช่น เป็นคณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ของชุมชน รวมทั้งเป็นการแนะนำจากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนองค์กรอิสระและเคยทำงานในพื้นที่ และตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา ซึ่งมีความใกล้ชิดและทำงานในชุมชน จนได้มาเป็นตัวแทนชุมชนที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์ต่อไป

3.4 การเก็บและการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การเก็บและการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีขั้นตอนต่อไปนี้

3.4.1 การเตรียมพื้นที่ศึกษา

เริ่มจากการประสานงานและติดต่อกับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยเข้าไปแนะนำตัวกับผู้บริหารและข้าราชการประจำของเทศบาล รวมถึงชุมชนของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

3.4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) จากกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มตัวแทนภาครัฐและภาคประชาชน โดยประเด็นหรือแนวคำถามเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่ และปัญหาของพื้นที่ศึกษา

2) ประเด็นหรือแนวคำถามในการสนทนากลุ่มย่อย เกี่ยวกับประเด็นตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่

3) ประเด็นหรือกรอบที่เป็นแนวทางในการสังเกตการณ์การทำกิจกรรมระหว่างเทศบาลกับชุมชน เพื่อประกอบเป็นข้อมูลในการศึกษา

3.4.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามหลายวิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการสนทนากลุ่ม ดังมีรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ก.การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) กับบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับเมืองและมีหน้าที่ในการพัฒนา

เมือง โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มตัวแทนภาครัฐ และ (2) กลุ่มตัวแทนภาคประชาชนที่กล่าวไว้ข้างต้น

สำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีรายละเอียดดังนี้

1) ขั้นเตรียมการ

1.1) ผู้วิจัยทำเอกสารประกอบการสัมภาษณ์ โดยทำเป็นแผนภาพวงกลม เพื่อช่วยในการจดจำประเด็นหลักต่างๆ ของแต่ละมิติ และเพื่อใช้ทำความเข้าใจแก่ผู้ให้สัมภาษณ์

1.2) ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลาและสถานที่สำหรับสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นหลัก

1.3) ผู้วิจัยเตรียมเครื่องบันทึกเสียง เอกสารแนะนำตัว พร้อมประเด็นสัมภาษณ์ที่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนภาคประชาชน และตัวแทนภาครัฐ

2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์

2.1) เมื่อถึงสถานที่นัดหมาย ผู้สัมภาษณ์แนะนำตนเอง งานวิจัยและกล่าวถึงความสำคัญของผู้ให้สัมภาษณ์บางท่าน

2.2) เริ่มการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยเริ่มทำการจดบันทึก และขออนุญาตบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์บางท่าน

2.3) เมื่อพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแนะนำบุคคลอื่นๆ ที่สามารถให้ข้อมูลเพิ่มเติมได้ ผู้วิจัยขอรายชื่อ หลังจากนั้นทบทวนให้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของการวิจัย

2.4) เมื่อจบการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ประมวลและสรุปประเด็นที่ได้เป็นความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา และประมวลออกมาเป็นตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

สำหรับเนื้อหาการสัมภาษณ์ ทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา มีเนื้อหาการสัมภาษณ์ได้แก่ ประเด็นหรือแนวคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่

ข. การสนทนากลุ่ม

เมื่อพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่จากการสัมภาษณ์แล้ว ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความเข้าใจที่ตรงกัน และสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในเรื่องเหล่านั้นได้ ประกอบด้วยตารางตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่เบื้องต้นที่

พัฒนาขึ้นในพื้นที่ และเว้นช่องว่างสำหรับเพิ่มเติมเรื่องแหล่งข้อมูลทุติยภูมิสำหรับตัวชี้วัดเหล่านั้น (ภาคผนวก)

ผู้วิจัยได้จัดให้มีการสนทนากลุ่ม 3 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมการสนทนาทั้งจากกลุ่มตัวแทนภาครัฐและภาคประชาชน ได้แก่ 1) การสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 (19 มีนาคม 2553) เป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลจำนวน 17 คน 2) การสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 (26 มีนาคม 2553) เป็นตัวแทนประชาชนจำนวน 12 คน และ 3) การสนทนากลุ่มครั้งที่ 3 (22 เมษายน 2553) เป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลจำนวน 15 คน

สำหรับการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ขั้นเตรียมการ

1.1) ผู้วิจัยเตรียมเอกสารที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยเอกสารเกี่ยวกับงานวิจัยและเอกสารเกี่ยวกับตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มต่างๆ

1.2) ผู้วิจัยเตรียมอุปกรณ์สำหรับการสนทนากลุ่ม ได้แก่ กระดาษปรีฟปากกาเคมี เครื่องบันทึกเสียง

1.3) ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลาและสถานที่สำหรับการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งในที่นี้คือ ห้องประชุมชั้น 2 เทศบาลนครสงขลา โดยนัดหมายผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ตามเวลาที่ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเห็นว่าเหมาะสม

นอกจากนี้ ในแต่ละครั้งมีผู้ช่วยจัดการสนทนากลุ่ม จำนวน 5 คน ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จัดบันทึกประเด็นสำคัญและบันทึกภาพ

2) ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม มีดังนี้

2.1) กล่าวต้อนรับและให้ทุกคนแนะนำตนเอง

2.2) ชี้แจงรายละเอียดงานวิจัย วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม และบทบาทที่สำคัญในการให้ข้อมูลของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

2.3) ดำเนินการสนทนากลุ่ม พร้อมกับการจดแผนภาพบนกระดาษปรีฟ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเห็นภาพไปพร้อมๆ กัน และยังทำให้เห็นประเด็นที่ขาดและช่วยเพิ่มเติมประเด็นเหล่านั้นได้ โดยใช้เวลาในการสนทนากลุ่มแต่ละครั้งไม่เกิน 3 ชั่วโมง และก่อนปิดการสนทนากลุ่มมีการขอคำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับงานวิจัยและเทศบาลนครสงขลา

2.4) เมื่อจบการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยสรุปสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่ม โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก แผนภาพ และเครื่องบันทึกเสียง ประกอบกับข้อมูลเพิ่มเติมของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจากเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

ค. การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูล ทำให้ได้เห็นภาพต่างๆ ชัดเจนขึ้น อันทำให้ทราบถึงลักษณะของกิจกรรมในพื้นที่ว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร รวมถึงลักษณะและรูปแบบในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นกิจกรรมของชุมชนเอง และเป็นกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัดขึ้น รวมทั้งการสังเกตกิจกรรมอื่นๆ ด้วย เช่น การประชุมระหว่างเทศบาลกับชุมชน กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาของชุมชนที่จัดขึ้น เป็นต้น

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลตลอดเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม กล่าวคือ ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ก็ตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาไปด้วย หากตรวจพบว่าข้อมูลที่ได้อาจไม่ครบถ้วนก็ทำการรวบรวมข้อมูลที่ขาดหายไปมาเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) กล่าวคือ การตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณา 3 ด้าน คือ ข้อมูลที่ได้มาจากบุคคลที่ต่างกัน ในเวลาที่ต่างกัน และมาจากสถานที่ที่ต่างกัน เพื่อป้องกันมิให้ข้อมูลบกพร่องหรือเกิดความคลาดเคลื่อน โดยตรวจสอบข้อมูลตามแนวคำถาม และวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลสามเส้าโดยใช้ประเด็นคำถามเกี่ยวกับผลของการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ เพื่อตรวจสอบข้อมูลระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เป็นภาคประชาชน และเจ้าหน้าที่เทศบาล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยกระทำไปพร้อมๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย นั่นคือ หลังจากเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านั้นมาสรุปและอภิปรายผล โดยแยกแยะและจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.7 ขั้นตอนการวิจัย

กระบวนการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ กรณีศึกษา เทศบาลนครสงขลา มีขั้นตอนการศึกษาที่ดำเนินการตามคำถามวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลและจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดจาก แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่

สำหรับคำถามวิจัยข้อ 1 “เมื่อใช้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ มาประมวล สังเคราะห์และจัดหมวดหมู่แล้ว ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่เป็นอย่างไร” ส่วนเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ที่เป็นตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่จาก เอกสารและงานวิจัยต่างๆ ดังมีรายละเอียดดังนี้

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และแนวคิด เมืองน่าอยู่ และนำมาเป็นกรอบในการศึกษา 3 มิติ ได้แก่ มิติสังคม มิติเศรษฐกิจ และมิติสิ่งแวดล้อม

จากการสำรวจ ประมวลตัวชี้วัดภายใต้แนวคิดข้างต้น จากหน่วยงานต่างๆ จาก หน่วยงาน องค์กร ทั้งในและต่างประเทศจากเอกสาร งานวิจัยและเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง ประมาณ 25 แหล่ง แล้วจัดกลุ่มตัวชี้วัดเป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติสังคม มิติเศรษฐกิจ และมิติสิ่งแวดล้อม และแบ่งการ วัดเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ใช้ในระดับสากล ระดับประเทศและระดับเฉพาะพื้นที่

เมื่อทำการประมวลตัวชี้วัดที่มาจากแหล่งต่างๆ ผู้วิจัยพบว่า ในแต่ละมิติประกอบ ไปด้วยประเด็นที่หลากหลาย และมีประเด็นที่หน่วยงานต่างๆทำการประเมิน หรือเกือบทุก หน่วยงานมีการประเมิน อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าประเด็นนั้นสำคัญ สิ่งที่ได้จากขั้นตอนนี้ คือ ประเด็นหลัก

ผู้วิจัยพบว่าในประเด็นที่ใช้ประเมินข้างต้นนั้น ประกอบด้วยตัวชี้วัดเรื่องต่างๆ ซึ่ง ผู้วิจัยจัดหมวดหมู่ให้อยู่ใน 3 มิติ ทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ประเด็นที่อยู่ในแต่ละมิติ ประกอบ ไปด้วยตัวชี้วัดหลัก ตัวชี้วัดย่อย และเกณฑ์การประเมิน

ขั้นที่ 2 การพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

สำหรับคำถามวิจัยข้อ 2 “ตัวชี้วัดที่ได้จากข้อ 1 เมื่อผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาแล้ว ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้เป็นอย่างไร”

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มีรายละเอียดดังนี้

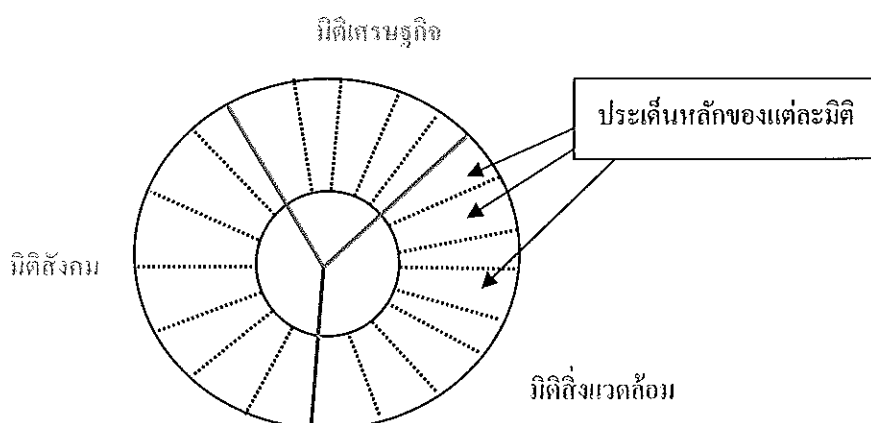
ผู้วิจัยลงพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา เพื่ออาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั้งมุมมองจากตัวแทนภาครัฐ จำนวน 14 คน และตัวแทนภาคประชาชนกลุ่มต่างๆ จำนวน 26 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้จัดให้มีการสนทนากลุ่ม 3 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมการสนทนาทั้งจากกลุ่มตัวแทนภาครัฐและภาคประชาชน ได้แก่ 1) การสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 (19 มีนาคม 2553) เป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลจำนวน 17 คน 2) การสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 (26 มีนาคม 2553) เป็นตัวแทนประชาชนจำนวน 12 คน 3) การสนทนากลุ่มครั้งที่ 3 (22 เมษายน 2553) เป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลจำนวน 15 คน เพื่อบ่งชี้ประเด็นความน่าอยู่ของพื้นที่ศึกษา

ผลที่ได้จากขั้นตอนนี้ คือ ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 มิติของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา คือ มิติสังคม มิติเศรษฐกิจ และมิติสิ่งแวดล้อม

สำหรับคำถามที่ผู้วิจัยถามกลุ่มตัวอย่างเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นที่มีต่อประเด็นความน่าอยู่ เช่น “เมืองน่าอยู่หมายถึงอะไร แล้วสงขลา น่าอยู่ตรงไหน” แต่ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเข้าใจความน่าอยู่ที่เป็นภาพรวมของระดับจังหวัด สงขลา ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามต่อเนื่องว่า “แล้วในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา คิดว่าน่าอยู่ตรงไหน อย่างไร และเพราะอะไร” จากนั้นผู้วิจัยจัดหมวดหมู่ของคำตอบที่ออกเป็นกลุ่มสังคม กลุ่มเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม แล้วจึงถามต่อในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ ว่ากลุ่มตัวอย่างมีมุมมองต่อเมืองตนเองในเรื่องนั้นอย่างไร แล้วคิดว่าเรื่องนั้นช่วยให้เมืองน่าอยู่หรือไม่ อย่างไร และทำอย่างไรให้เมืองมีความน่าอยู่ในเรื่องนั้นๆ มากขึ้น

สืบเนื่องจากการประมวลตัวชี้วัดจากการทบทวนเอกสาร แล้วแยกแยะออกเป็นประเด็นหลักๆ ในแต่ละมิติที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำผลลัพธ์ดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในพื้นที่ศึกษา โดยนำมาตั้งเป็นคำถามเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่สำหรับพื้นที่เทศบาลนครสงขลา เช่น ในมิติสังคม ประเด็นหลักเรื่องความปลอดภัย ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามความน่าอยู่ของเมืองในเรื่องความปลอดภัยว่า “เทศบาลนครสงขลาถือเป็นเมืองที่มีความปลอดภัยหรือไม่อย่างไร และมีความปลอดภัยอยู่ในระดับใด” ซึ่งผู้ตอบส่วนใหญ่มีอธิบายประเด็นความปลอดภัยที่เป็นปัญหาอาชญากรรมในเมืองว่าบริเวณจุดไหน สถานที่ใดที่เป็นจุดอันตราย มาตรการที่เทศบาลนครสงขลาได้ดำเนินการ ส่วนเกณฑ์ความปลอดภัยของเมืองอยู่ระดับไหน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่สามารถบอกได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม นอกจากความน่าอยู่แล้ว กลุ่มตัวอย่างได้สะท้อนความไม่น่าอยู่ของเมืองในประเด็นอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

ในช่วงแรกของการนำเสนอประเด็นหลักที่ได้จากขั้นตอนของการประมวลตัวชี้วัดจากเอกสาร เนื่องจากประเด็นหลักในแต่ละมิตินั้นมีความหลากหลาย และในแต่ละประเด็นมีประเด็นย่อยๆ ซึ่งนับว่ามีความละเอียดซับซ้อนค่อนข้างมาก เพื่อเป็นการทำความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่าง และเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถจำประเด็นดังกล่าวได้ ผู้วิจัยได้จัดทำแผนผังเป็นรูปวงกลมสองวงซ้อนกัน โดยใช้สีแทนแต่ละมิติ ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แผนภาพที่ผู้วิจัยนำเสนอในการสัมภาษณ์
ที่มา: ผู้วิจัย

นอกจากนี้ สำหรับคำถามที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถบ่งชี้ความน่าอยู่ได้ ผู้วิจัยได้ใช้การเปรียบเทียบ โดยใช้เรื่องของ “เวลา” และ “สถานที่” เพื่อให้เห็นภาพมากยิ่งขึ้น ในการใช้เวลาตั้งคำถาม เช่น “เมื่อก่อนกับตอนนี้ แบบไหนน่าอยู่มากกว่ากัน เพราะอะไร” ผู้วิจัยพบว่าการกำหนดขอบเขตระยะเวลาของการอยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ผู้ตอบสามารถระบุการเปลี่ยนแปลงของเมืองได้ นอกจากนี้ยังมีการอภิปรายถึงการพัฒนาเมืองขององค์ปกครองท้องถิ่น (เทศบาลนครสงขลา) ว่าในแต่ละยุคแต่ละสมัยผู้บริหารเมืองให้ความสำคัญกับการพัฒนาเรื่องอะไร เช่น ในสมัยของนายอุทิศ ชูช่วย เป็นนายกเทศมนตรีได้นั้นเรื่องเมืองน่าอยู่ เมืองน่าเที่ยว เป็นต้น รวมทั้งมีการนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการดำเนิน โครงการและกิจกรรมที่ผ่านมาว่ามีความน่าอยู่หรือไม่ อย่างไร ซึ่งตัวชี้วัดและข้อมูลดังกล่าวเป็นการประเมินผลและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของเทศบาลนครสงขลาอีกด้วย

ส่วนข้อมูลความเป็นเมืองน่าอยู่ เพื่อบ่งชี้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา นั้น ได้จากข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ ข้อมูลบางส่วนสามารถใช้กับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่โดยตรง แต่บางส่วน

ผู้วิจัยต้องค้นหาข้อมูลทุติยภูมิเพิ่มเติม ซึ่งบางครั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานสถิติจังหวัด สถานีตำรวจนครเมืองสงขลา สำนักงานพาณิชย์จังหวัด เทศบาลนครสงขลา เป็นต้น มีทั้งที่เป็นเอกสารของหน่วยงาน เอกสารจากหอสมุด เว็บไซต์ รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลของหน่วยงานเหล่านั้น

ขั้นที่ 3 การนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้ ไปประเมินความน่าอยู่ในพื้นที่ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของตัวชี้วัดเหล่านั้น และความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่ศึกษา

จากคำถามวิจัยข้อ 3 “ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากข้อ 2 สามารถนำมาใช้ศึกษาพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลาได้หรือไม่ อย่างไร” และคำถามวิจัยข้อ 4 “เมื่อนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้ไปศึกษาในพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา พื้นที่ศึกษาดังกล่าวมีมิติความเป็นเมืองน่าอยู่อย่างไร” สำหรับเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม การรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ที่มีข้อมูลความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

หลังจากนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้ไปศึกษาประเมินพื้นที่เทศบาลนครสงขลาแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลว่าส่วนใดเป็นตัวชี้วัด โดยสังเกตได้จากคำว่า “ดูจาก” “วัดจาก” ถ้าใช้เวลาเปรียบเทียบความน่าอยู่ให้สังเกตว่า “มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไรเปรียบเทียบระหว่างอดีตกับปัจจุบัน หรือ เมื่อก่อนกับตอนนี้เปลี่ยนไปอย่างไร แบบไหนดีกว่ากัน” ในกรณีที่ใช้สถานที่เป็นตัวเปรียบเทียบความน่าอยู่ ให้มักใช้คำถามว่า “ที่อื่นกับที่เทศบาลนครสงขลา ที่ไหนน่าอยู่กว่ากัน ที่สงขลาที่น่าอยู่เพราะอะไร ไม่น่าอยู่เพราะอะไร”

จากคำถามแบบกึ่ง โครงสร้างดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างได้สะท้อนความไม่น่าอยู่ หรือ ปัญหาของเมืองทั้งในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม แต่เนื่องจากการศึกษาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ จึงได้เปลี่ยนประเด็นดังกล่าวเป็นข้อเสนอแนะสำหรับพื้นที่เทศบาลนครสงขลา และมีการถามต่อว่า “หากจะให้เมืองเพิ่มขึ้น ควรทำอย่างไรกับปัญหาเหล่านั้น หรือ มีการแก้ปัญหาเรื่องนั้นมาก่อนหรือไม่ อย่างไร” นอกจากนี้ ในการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดเชิงคุณภาพในเรื่องของเกณฑ์การประเมินความน่าอยู่ นอกจากผู้วิจัยใช้คำว่า “ดูจาก” “วัดจาก” แล้ว ได้มีการถามเพิ่มเติมว่า “แล้วคิดว่าประเด็นนั้นตอนนี้อยู่ระดับใด หรือความน่าอยู่ในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร” และ “หากจะให้มีความน่าอยู่ควรเป็นอย่างไร” ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างกำหนดความน่าอยู่ออกมาเป็นตัวเลข ระดับ 1 ระดับ 2 ระดับ 3 ระดับ 4 และระดับ 5 (จากน้อยไปมาก) แต่พบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่สามารถนำเสนอเกณฑ์ในแต่ละประเด็น ว่าควรเป็นระดับใด เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องตัวชี้วัด จึงยังไม่สามารถพัฒนาไปถึงเกณฑ์การวัดในเรื่องเหล่านั้นได้ นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิง

คุณภาพ เป็นลักษณะของการบรรยายให้เห็นสภาพมากกว่าการเจาะจงเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหรือ บ่งชี้เป็นตัวเลข เช่น ความสะอาดของเมือง กลุ่มตัวอย่างเน้นที่การไม่มีขยะ ความเป็นระเบียบ ซึ่งค่านิยามของการไม่มีขยะของแต่ละคนอาจไม่เหมือนกัน อาจขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการรับรู้ของแต่ละบุคคล ในขณะที่หน่วยงานต่างๆ ได้ทำตัวชี้วัดที่สามารถระบุได้ว่าความสะอาดต้องมีปริมาณขยะไม่เกินกี่ตันต่อวัน การพัฒนาตัวชี้วัดในพื้นที่ศึกษาจึงยังไม่อยู่ในระดับของเกณฑ์ที่เป็นเชิงปริมาณได้

2) การจัดประเภทตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้

ผู้วิจัยจัดประเภทของตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่มีความเป็นไปได้ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ ซึ่งสามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 มีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ในระดับมาก หมายถึง ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากพื้นที่ศึกษา เป็นตัวชี้วัดที่มีข้อมูลครบถ้วน ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ

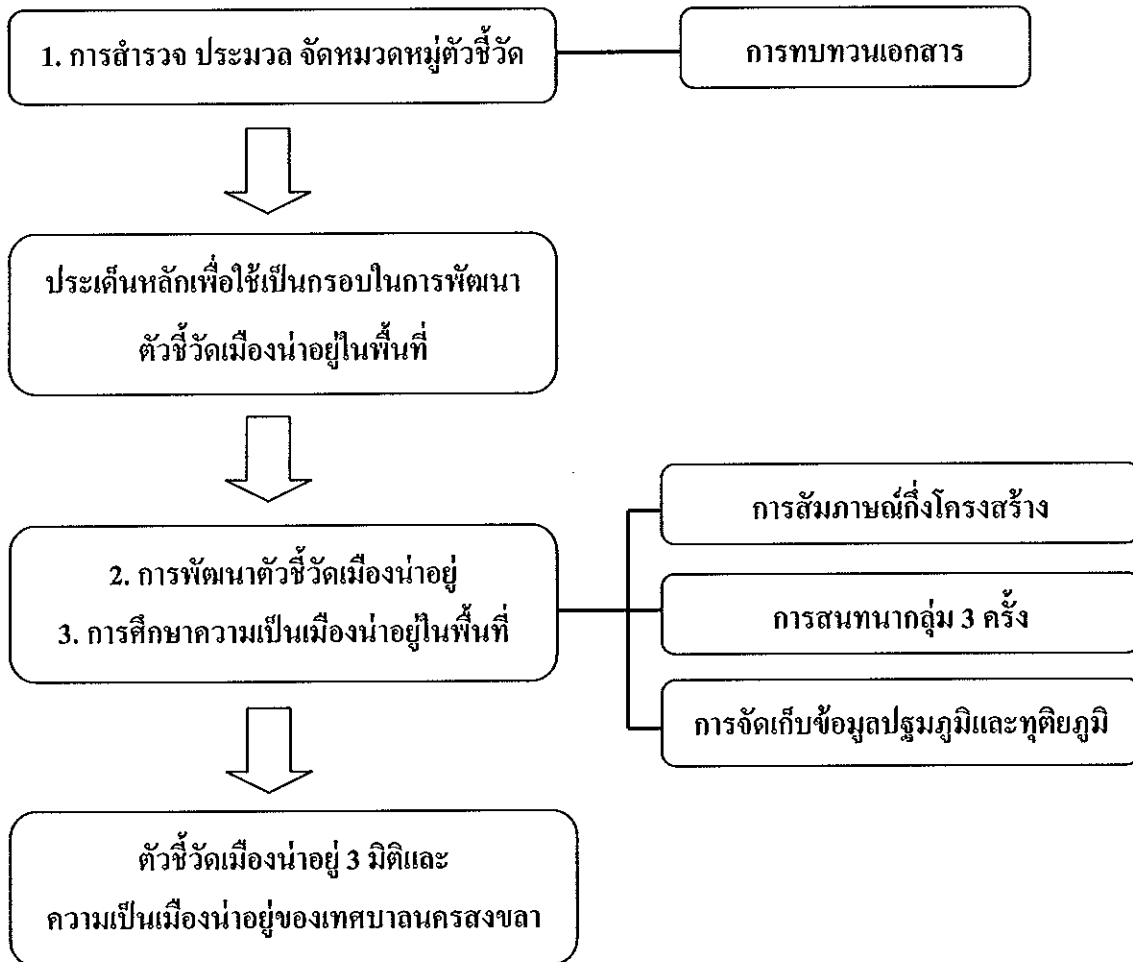
ประเภทที่ 2 มีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ระดับปานกลาง หมายถึง ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากพื้นที่ศึกษา เป็นตัวชี้วัดที่มีข้อมูลอยู่บ้าง แต่ยังไม่สมบูรณ์ ควรพัฒนาวิธีการเก็บข้อมูล โดยอาจประยุกต์จากตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้ทำการประมวลจากไว้แล้วจากเอกสาร

ประเภทที่ 3 มีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ระดับน้อย หมายถึง ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากพื้นที่ศึกษา เป็นตัวชี้วัดที่ยังไม่เคยมีมาก่อน เป็นเรื่องที่คนในพื้นที่เห็นว่ามีความสำคัญสำหรับท้องถิ่น และอาจเป็นประเด็นที่อาจนำมาบ่งบอกความน่าอยู่ในบริบทของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาได้ในอนาคต จึงต้องนำเสนอวิธีการเก็บข้อมูล เพื่อพัฒนาเป็นฐานข้อมูลในระยะยาว

โดยสรุป ในการทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาตามลำดับ คือ 1) การสำรวจประมวล สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ และ 2) การพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่และศึกษาความเป็นเมืองนำอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ จากตัวแทนภาครัฐ และตัวแทนภาคประชาชนกลุ่มต่างๆ ด้วยวิธีสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม ซึ่งสรุปไว้ในภาพที่ 4 ขึ้นตอนวิธีการวิจัย

ผลลัพธ์จากการดำเนินงานวิจัยก็คือ 1) ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เมื่อใช้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองนำอยู่มาประมวล สังเคราะห์และจัดหมวดหมู่ 2) ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พัฒนา

จากการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา และ 3) มิตិความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทต่อไป

ภาพที่ 4 ขั้นตอนวิธีการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นกระบวนการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเทศบาลนครสงขลา โดยการพัฒนาตัวชี้วัด เริ่มตั้งแต่การทบทวนเอกสารเพื่อประมวลตัวชี้วัดที่มีอยู่ภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ การลงพื้นที่ เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่จากการมีส่วนร่วมของประชาชน และการประเมินความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาในด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 4.1 ตัวชี้วัดที่ประมวลภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ 4.2 ตัวชี้วัดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา และ 4.3 มิติความน่าอยู่ของเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

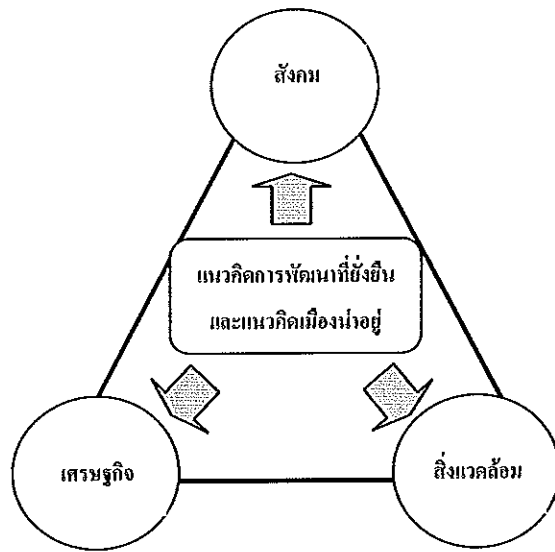
4.1 ตัวชี้วัดที่ประมวลภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่

จากคำถามวิจัยข้อ 1 ที่ว่า เมื่อใช้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ มาประมวล สังเคราะห์และจัดหมวดหมู่แล้ว ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่เป็นอย่างไร

ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อตอบคำถามวิจัยข้อนี้ โดยศึกษาแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ เพื่อนำมาเป็นการกรอบในการศึกษาตัวชี้วัด หลังจากนั้น ผู้วิจัยสำรวจและประมวลตัวชี้วัดจากแหล่งข้อมูลจำนวน 25 แหล่ง นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และจัดหมวดหมู่เป็นกลุ่มตัวชี้วัดมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้

1) กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาตัวชี้วัด

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ ผู้วิจัยได้นำมาประมวลเป็นกรอบในการศึกษาและพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยสรุปว่า การพัฒนาเมืองให้น่าอยู่นั้น ควรพัฒนาเมืองทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนจะต้องพัฒนาทั้งสามส่วนให้สมดุลกัน ดังภาพที่ 5 กรอบการศึกษาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่

ภาพที่ 5 กรอบการศึกษาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่

ที่มา: ผู้วิจัยประยุกต์จากแนวความคิดพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่

2) ตัวชี้วัดที่ประเมินในระดับต่างๆ

จากกรอบการศึกษาตัวชี้วัดข้างต้น ผู้วิจัยทำการสำรวจและประมวลตัวชี้วัดในเบื้องต้นจากเอกสาร งานวิจัยและเว็บไซต์ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดทั้งในและต่างประเทศ ประมาณ 25 แห่ง และเมื่อทำการประเมินตัวชี้วัดเหล่านี้ พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) ตัวชี้วัดที่ใช้ในระดับสากล 2) ตัวชี้วัดที่ใช้ในระดับประเทศ และ 3) ตัวชี้วัดที่ใช้เฉพาะพื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

1) ตัวชี้วัดที่ใช้ในระดับสากล เป็นตัวชี้วัดที่หน่วยงานระดับสากลสร้างขึ้น ได้แก่ ตัวชี้วัดขององค์การอนามัยโลก ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมของธนาคารโลก ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรในเขตเมืองใหญ่ในเอเชีย ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของนิตยสารเอเชียวิก และการประเมินความกระตือรือร้นของพลเมืองจากการพัฒนาองค์ประกอบของตัวชี้วัด

2) ตัวชี้วัดที่ใช้ในระดับประเทศ เป็นตัวชี้วัดที่หน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทยสร้างขึ้น ซึ่งผู้สร้างตัวชี้วัดมีทั้งหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางและหน่วยงานภายนอก

หน่วยงานภาครัฐที่มาจากส่วนกลางหรือกระทรวงต่างๆ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักนายกรัฐมนตรี ฯลฯ ส่วนตัวชี้วัดที่หน่วยงานเหล่านี้สร้างขึ้น ได้แก่ ตัวชี้วัดภาวะสังคม (รายปี) ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านสุขภาพ ปี 2550 ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

(จปฐ.) ของครัวเรือน ตัวชี้วัดแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก พ.ศ. 2550-2554 ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น และข้อมูลเทศบาลเข้มแข็ง ท้องถิ่นนำอยู่ เมืองไทยแข็งแรง

ส่วนหน่วยงานภายนอกที่สร้างตัวชี้วัดขึ้น ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันคีนันแห่งเอเชีย สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา รวมถึงงานวิจัยต่างๆ ตัวชี้วัดที่หน่วยงานเหล่านี้สร้างขึ้น ได้แก่ ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย โครงการจัดทำตัวชี้วัดเทศบาลนำอยู่อย่างยั่งยืน ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน และชุดตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ระดับเมือง

3) ตัวชี้วัดที่ใช้เฉพาะพื้นที่ เป็นตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่สร้างขึ้นเพื่อวัดเฉพาะพื้นที่หนึ่งๆ ทั้งที่เป็นระดับจังหวัดหรือภูมิภาค และระดับท้องถิ่น ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ประเมินในระดับจังหวัดหรือภูมิภาค ได้แก่ ตัวชี้วัด โครงการกรุงเทพฯ เมืองนำอยู่ ตัวชี้วัดความยั่งยืนของเมืองเชียงใหม่ การเปรียบเทียบเมือง: การเสนอวิธีการอ้างอิงเฉพาะของเมืองเกรนาดา ประเทศสเปน ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนในเลบานอน ตัวชี้วัดจังหวัดนำอยู่จังหวัดสงขลา และตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของเมืองวินนิเพก ประเทศแคนาดา

ตัวชี้วัดที่ประเมินในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม กรณีศึกษา ต.พะตง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา วิธีการเชิงระบบในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองยั่งยืน กรณีศึกษาเทศบาลนครสงขลา และตัวชี้วัดความนำอยู่ของเมืองหลักในภูมิภาคของประเทศไทย 11 เมือง

การแบ่งกลุ่มตัวชี้วัดทั้ง 3 ระดับ เป็นการแบ่งอย่างคร่าวๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าตัวชี้วัดมีการสร้างเพื่อการใช้งานในระดับที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการนำไปใช้ประโยชน์ กล่าวคือ หากหน่วยงานต้องการทราบข้อมูลในภาพรวม ก็จะสร้างตัวชี้วัดขึ้นเพื่อใช้วัดระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ หากต้องการทราบข้อมูลในบางพื้นที่ ก็สร้างตัวชี้วัดสำหรับประเมินในระดับพื้นที่หรือเฉพาะพื้นที่นั้นๆ

ดังนั้น สำหรับการประเมินในระดับท้องถิ่น หากผู้สร้างเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆ เอง ก็จะทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสะท้อนความต้องการในการพัฒนาเมืองของตนเอง เพื่อให้เทศบาลได้รับทราบสถานการณ์ของพื้นที่จากประชาชน และนำมาแก้ไขปัญหามองต่อไป

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ตัวชี้วัดของประเทศไทยที่ใช้ประเมินกัน โดยทั่วไปในระดับประเทศ เป็นตัวชี้วัดที่หน่วยงานส่วนกลาง องค์กรต่างๆ เป็นผู้กำหนด ส่วนตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินเฉพาะพื้นที่ เป็นตัวชี้วัดที่ประเมินพื้นที่ที่ต้องการ หรือเป็นกรณีศึกษาเฉพาะนั้น ส่วนใหญ่

เป็นงานวิจัย ทั้งนี้ ระดับต่างๆ ของตัวชี้วัด และมิติที่ประเมินขึ้นอยู่กับนโยบาย ภารกิจและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน กล่าวคือ หน่วยงานมีขอบเขตความรับผิดชอบในพื้นที่ระดับใดและมีภารกิจเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร ตัวชี้วัดที่ออกมาที่จะเป็นไปในทิศทางนั้นด้วย

3) การประเมินความเป็นเมืองนำอยู่ในมิติต่างๆ

ผู้วิจัยนำตัวชี้วัดที่ประมวลมาจัดหมวดหมู่เป็น 3 มิติ ได้แก่ ตัวชี้วัดมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นไปตามกรอบแนวคิดการศึกษาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ (แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองนำอยู่) และเมื่อผู้วิจัยประเมินตัวชี้วัดที่จัดหมวดหมู่แล้วพบว่า ตัวชี้วัดบางแห่งมีการประเมินเมืองในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมปะปนกัน ขณะที่บางตัวชี้วัดเน้นการประเมินเมืองบางมิติเท่านั้น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ตัวชี้วัดที่มีการประเมินเมืองทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยนำเสนอเป็นหมวดหมู่ตามระดับของตัวชี้วัด ดังนี้

ในระดับสากล ตัวชี้วัดที่มีการประเมินเมืองทุกมิติ ได้แก่ 1) ตัวชี้วัดขององค์การอนามัยโลก 2) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมของธนาคารโลก 3) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรในเขตเมืองใหญ่ในเอเชีย และ 4) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของนิตยสารเอเชียวิก

ในระดับประเทศ ตัวชี้วัดที่มีการประเมินเมืองทุกมิติ ได้แก่ 1) ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย 2) ตัวชี้วัดภาวะสังคม (รายปี) 3) โครงการจัดทำตัวชี้วัดเทศบาลนำอยู่อย่างยั่งยืนประจำปี 2550 4) ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ 5) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน 6) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน (จปร.) ปี 2550-2554 7) ชุดตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ระดับเมือง

ในระดับพื้นที่ ตัวชี้วัดที่มีการประเมินเมืองทุกมิติ ได้แก่ 1) ตัวชี้วัดโครงการกรุงเทพฯ เมืองนำอยู่ 2) ตัวชี้วัดความยั่งยืนของเมืองเชียงใหม่ 3) การเปรียบเทียบเมือง: การเสนอวิธีการอ้างอิงเฉพาะของเมืองแกรนาดา ประเทศสเปน 4) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนในเลบานอน 5) ตัวชี้วัดจังหวัดนำอยู่ จังหวัดสงขลา 6) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของเมืองวินนิเพก ประเทศแคนาดา และ 7) ตัวชี้วัดความนำอยู่ของเมืองหลักในภูมิภาคของประเทศไทย 11 เมือง

2) ตัวชี้วัดที่มีการประเมินเมืองบางมิติ

ตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ มีการประเมินเมืองที่เน้นบางมิติ ได้แก่ 1) การประเมินความกระตือรือร้นของพลเมืองผ่านการพัฒนาองค์ประกอบตัวชี้วัด 2) ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านสุขภาพปี 2550 3) ข้อมูลเทศบาลเข้มแข็ง ท้องถิ่นนำอยู่ เมืองไทยแข็งแรง 4) ตัวชี้วัดแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออกปี 2550-2554 5) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น นอกจากนี้ ในงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวชี้วัดที่ผู้วิจัยประมวลมา มีการเน้นการประเมินในบางมิติ

ด้วยเช่นกัน ได้แก่ 1) ขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม วิทยาลัย ต.พะตง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา และ 2) วิธีการเชิงระบบในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองยั่งยืน วิทยาลัยเทศบาลนครสงขลา

ผู้วิจัยสรุป ผลการศึกษาตัวชี้วัดที่ประเมินในระดับต่างๆ และการประเมินเมืองในมิติต่างๆ ไว้ในตารางที่ 2 ระดับของตัวชี้วัดและมิติที่มีการประเมิน

ตารางที่ 2 ระดับของตัวชี้วัดและมิติที่มีการประเมิน

ระดับตัวชี้วัด	มิติที่มีการประเมิน			แหล่งที่มา
	สังคม	เศรษฐกิจ	สิ่งแวดล้อม	
1. ตัวชี้วัดระดับสากล				
1) ตัวชี้วัดขององค์การอนามัยโลก (WHO)	/	/	/	WHO ¹
2) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมของธนาคารโลก (World Bank)	/	/	/	World Bank อ้างถึงในฝ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2551)
3) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรในเขตเมืองใหญ่ในเอเชีย (ASIAN URBAN INFORMATION CENTER) (1995)	/	/	/	ASIAN URBAN INFORMATION CENTER ²
4) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของนิคมสารเอเชีย (ASIA WEEK) (1999)	/	/	/	ASIA WEEK อ้างถึงในปณิตา จิระกานูวัฒน์ (2545)
5) การประเมินความกระตือรือร้นของพลเมืองจากการพัฒนาองค์ประกอบของตัวชี้วัด (2008)	/	-	-	Hoomweg, D. , Ruiz Nuñez, F. , Freire, M. , Palugyai, N. , Villaveces, M. and Wills Herrera, E. (2006)
2. ตัวชี้วัดระดับประเทศ				
6) ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย	/	/	/	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (2550)

¹ ปณิตา จิระกานูวัฒน์ (2545)

² ปณิตา จิระกานูวัฒน์ (2545)

ตารางที่ 2 ระดับของตัวชี้วัดและมิติที่มีการประเมิน (ต่อ)

ระดับตัวชี้วัด	มิติที่มีการประเมิน			แหล่งที่มา
	สังคม	เศรษฐกิจ	สิ่งแวดล้อม	
2. ตัวชี้วัดระดับประเทศ (ต่อ)				
7) ตัวชี้วัดภาวะสังคม (รายปี)	/	/	/	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (2550)
8) ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านสุขภาพ ปี 2550	/	-	-	กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2550)
9) โครงการจัดทำตัวชี้วัดเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน ประจำปี 2550	/	/	/	สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย (ส.ท.ท.) สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2550)
10) ตัวชี้วัดสถานการณ์เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่	/	/	/	สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (2551)
11) ข้อมูลเทศบาลเข้มแข็ง ท้องถิ่นน่าอยู่ เมืองไทยแข็งแรง (เฉพาะเทศบาลนคร)	/	-	/	สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (2551)
12) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน	/	/	/	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2550)
13) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือน ปี 2550-2554	/	/	/	กระทรวงมหาดไทย แบบสอบถามข้อมูลจปฐ. ปี 2550-2554
14) ตัวชี้วัดแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก 2550-2554	-	-	/	สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2550-2554)
15) ชุดตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ระดับเมือง	/	/	/	ปณิศา จิระภาณุวัฒน์ (2545)
16) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น สถานการณ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	/	-	/	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2552)

ตารางที่ 2 ระดับของตัวชี้วัดและมิติที่มีการประเมิน (ต่อ)

ระดับตัวชี้วัด	มิติที่มีการประเมิน			แหล่งที่มา
	สังคม	เศรษฐกิจ	สิ่งแวดล้อม	
3. ตัวชี้วัดเฉพาะพื้นที่				
17) ตัวชี้วัดโครงการกรุงเทพฯ เมืองน่าอยู่	/	/	/	กรุงเทพมหานคร ³
18) ตัวชี้วัดความยั่งยืนของเมืองเชียงใหม่	/	/	/	สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ สถาบันสิ่งแวดล้อม ไทย และสถาบันคีนันแห่ง เอเชีย (2547)
19) การเปรียบเทียบเมือง: การเสนอวิธีการ อ้างอิงเฉพาะของเมืองแกรนาดา ประเทศ สเปน	/	/	/	Luque-Martinez T. and Munoz-Leiva F. (2005)
20) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ ยั่งยืนในเลบานอน	/	/	/	Nader, M. R. , Salloum, B. A. and Karam, N. (2007)
21) ตัวชี้วัดจังหวัดน่าอยู่ จังหวัดสงขลา	/	/	/	สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ⁴
22) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของเมืองวินนิเพก ประเทศแคนาดา	/	/	/	M. Joseph Sirgy, Don Rahtz and David Swain (2006)
23) ขอบเขตและความเป็นไปได้ในการ ประเมินผลกระทบต่อสุขภาพจากการเพิ่มขึ้น ของโรงงานอุตสาหกรรม กรณีศึกษา ต.พะตง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	/	-	-	สุคนธ์ ชัยชนะ (2549)
24) วิธีการเชิงระบบในการพัฒนาตัวชี้วัด เมืองยั่งยืน กรณีศึกษา เทศบาลนครสงขลา	-	-	/	วรนิษฐา บุญฤทธิ์ (2546)
25) ตัวชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองหลักใน ภูมิภาคของประเทศไทย 11 เมือง	/	/	/	ปณิตา จิระภานุวัฒน์ (2545)

จากตารางที่ 2 ระดับของตัวชี้วัดและมิติที่มีการประเมิน จะเห็นได้ว่า ตัวชี้วัดที่แต่ละหน่วยงานหรือองค์กรสร้างขึ้น จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดไว้

³ ปณิตา จิระภานุวัฒน์ (2545)

⁴ สมจิต ภาวะวี (2541) อ้างถึงในวรนิษฐา บุญฤทธิ์, 2546)

ไม่ว่าจะเป็นการใช้ตัวชี้วัดเพื่อประเมินในระดับสากล ระดับประเทศและระดับพื้นที่ เช่นเดียวกันกับการประเมินเมือง การกำหนดว่าจะประเมินเมืองครบทุกมิติหรือเน้นมิติใด ก็จะขึ้นอยู่กับทำให้ความสนใจและการให้ความสำคัญของแต่ละหน่วยงานที่เป็นผู้สร้างตัวชี้วัดเหล่านั้น

4) ประเด็นหลักที่ใช้ประเมินเมือง

ตัวชี้วัดที่ประมวลมามีการประเมินในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม และในแต่ละมิติมีประเด็นที่หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยอาศัยความถี่ที่พบประเด็นนั้น 5 แหล่งตัวชี้วัดขึ้นไป ดังแสดงในตารางที่ 3 ประเด็นหลักที่หน่วยงานต่างๆ ใช้ประเมินเมือง

ประเด็นหลักที่พบได้จากในตัวชี้วัดจากที่ต่างๆ หรือส่วนใหญ่นำมาใช้ประเมินเมือง มีดังนี้

มิติสังคม

ในมิติสังคม ประเด็นส่วนใหญ่ที่นำมาประเมินมี 7 ประเด็นหลัก ได้แก่

1) ประชากร 2) สุขภาพและสาธารณสุข 3) การศึกษา 4) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 5) การมีส่วนร่วม (การเมือง กลุ่ม และการร้องเรียน) 6) วัฒนธรรม เอกอัครราชทูตและจิตวิญญาณ และ 7) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น⁹ ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1) ประชากร ประกอบด้วยเรื่องการเกิด การกระจายและความหนาแน่นของประชากร การอพยพของประชากร

2) สุขภาพและสาธารณสุข ประกอบด้วยเรื่องการเจ็บป่วย โรคติดต่อ สุขภาพจิต การบริการสาธารณสุข สถานบริการด้านสาธารณสุข การออกกำลังกาย ความเพียงพอของบุคลากรด้านสาธารณสุข สิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า สวัสดิการด้านสาธารณสุขแก่เด็ก ผู้สูงอายุและคนพิการ ส่วนที่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้มีตัวชี้วัดที่น่าสนใจอื่นๆ เช่น โรคจากการประกอบอาชีพ การออกกำลังกาย การให้ความรู้ด้านสาธารณสุข สุขอนามัย โภชนาการด้านอาหาร และน้ำดื่ม

3) การศึกษา ประกอบด้วยเรื่องประชากรที่เรียนหนังสือระดับชั้นต่างๆ มาตรฐานและสถาบันการศึกษา บุคลากรด้านการศึกษา ศูนย์เด็กเล็ก แหล่งเรียนรู้ในเมือง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา งานวิจัยในท้องถิ่น

⁹ เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ ทำการศึกษาในระดับท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงนำตัวชี้วัดเกี่ยวกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมาเป็นประเด็นหลักในมิติสังคมด้วย

4) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบด้วยเรื่องผู้ประสบเหตุจากอุบัติเหตุจากรถ คดีเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สิน การจรรยา ยาเสพติด และมูลค่าความเสียหายจากสาธารณภัยในพื้นที่ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก

5) การมีส่วนร่วม ประกอบด้วยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้ง กิจกรรมการแสดงความคิดเห็นของประชาชน การรวมกลุ่มและการดำเนินงานของกลุ่ม ช่องทางในการร้องเรียน การรับเรื่องราวร้องทุกข์ นอกจากนี้มีเรื่องการรวมกลุ่มอพพร. สหกรณ์ มูลนิธิ พรรคการเมือง พลเมืองทำตามกฎหมายและการมีส่วนร่วมในนโยบายและแผน

6) วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมืองและจิตวิญญาณ ประกอบด้วยเรื่องการอนุรักษ์ การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ จิตวิญญาณ ความเชื่อ ความศรัทธา ความเอื้ออาทร ความภาคภูมิใจ มีนโยบายรัฐและงบประมาณที่ใช้สืบสานวัฒนธรรม กลุ่มหรือชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีเรื่องกิจกรรมนันทนาการ เช่น การท่องเที่ยว และการใช้เวลาว่าง

7) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยเรื่องนโยบายและแผน กฎหมายระเบียบข้อบังคับและมาตรการต่างๆ ความโปร่งใสในการจัดทำงบประมาณ ฐานข้อมูล การประเมินผล สภาพแวดล้อมของสถานที่ทำงาน การมีเครือข่ายในการดำเนินงาน การมีภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วม และอัตราการพึงพอใจของประชาชนต่อการได้รับบริการภาครัฐ

มิติเศรษฐกิจ

ในมิติเศรษฐกิจ ประเด็นส่วนใหญ่ที่นำมาประเมินมี 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การผลิตโดยภาพรวม 2) รายได้ 3) การว่างงานและแรงงาน และ 4) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (การออม การคมนาคมขนส่ง การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ) ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1) การผลิตโดยภาพรวม ประกอบด้วยเรื่องผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ราคาสินค้าและบริการ ราคาที่ดิน ภาษีและรายได้ แหล่งเงินทุน ในชุมชน ปัจจัยการผลิตในชุมชน ผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน คริวเรือนที่เป็นเจ้าของที่ดินที่ทำการเกษตร

2) รายได้ ประกอบด้วยเรื่องรายได้ของประชากร รายได้ของท้องถิ่น การเสียภาษี รายได้จากการท่องเที่ยว สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

3) การว่างงานและแรงงาน ประกอบด้วยเรื่องประชากรวัยทำงานที่ไม่มีงานทำ การใช้แรงงานเด็ก แรงงานภาครัฐ การจ้างงานภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการในพื้นที่ จำนวนและการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวและร้านค้า

4) ปัจจัยการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยเรื่องการออม รูปแบบการคมนาคมขนส่ง มีกลุ่ม ชมรมด้านเศรษฐกิจ มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยและสิ่งปลูกสร้าง

มิติสสิ่งแวดล้อม

ในมิติสสิ่งแวดล้อม ประเด็นส่วนใหญ่ที่นำมาประเมินมี 7 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) อากาศและเสียง 2) น้ำ 3) พลังงาน 4) การใช้สารเคมี 5) ขยะ 6) ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน และ 7) โครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1) อากาศและเสียง ประกอบด้วยเรื่องดัชนีคุณภาพอากาศ แหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศ ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การร้องเรียน มีรายงานสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าสุด มีกิจกรรมรณรงค์และให้ความรู้เพื่อลดการเผาในที่โล่ง และมาตรฐานของเสียงในชุมชนเมือง มลภาวะทางเสียงจากการจราจร นอกจากนี้ ยังมีเรื่องการตรวจสภาพ มีแหล่งกำเนิดและการปล่อยแก๊สพิษ

2) น้ำ ประกอบด้วยเรื่องดัชนีคุณภาพน้ำ ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีเครือข่ายเฝ้าระวังและดูแลแหล่งน้ำ มีรายงานข้อมูลสิ่งแวดล้อม โครงการ กิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังมีเรื่องระบบระบายน้ำ การบำบัดน้ำเสีย คุณภาพน้ำผิวดินในเมือง คู่มือน้ำวิฤติ (ทะเลสาบสงขลา)

3) พลังงาน ประกอบด้วยเรื่องแหล่งผลิตและการใช้ไฟฟ้า การใช้แก๊สธรรมชาติ

4) การใช้สารเคมี ประกอบด้วยเรื่องปริมาณการใช้ยาฆ่าแมลง การใช้สารเคมีที่ลดลง การใช้ปุ๋ย

5) ขยะ ประกอบด้วยเรื่องปริมาณขยะประเภทต่างๆ ปริมาณขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ ปริมาณขยะที่นำไปกำจัด มีศูนย์รวมของเสียอันตรายชุมชน เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับขยะและเหตุรำคาญ นอกจากนี้ยังมีเรื่องโครงการ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เทศบาลสนับสนุน มีนโยบายมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับขยะ การจัดการของเสียจากแหล่งต่างๆ คริวเรือนที่ประสบปัญหาการจัดการของเสียในครัวเรือน

6) ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประกอบด้วยเรื่องเกี่ยวกับพื้นที่ต่างๆ ในเมือง ได้แก่ ตัวชี้วัดเรื่องพื้นที่ป่า พื้นที่ป่าที่ถูกเผา พื้นที่สีเขียว สวนสาธารณะ มีสถานที่ออกกำลังกาย มีสวนหย่อม พื้นที่ชุมชนแออัด พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่บุกรุก จำนวนชุมชนแออัดที่ได้รับการฟื้นฟู จำนวน โรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรม แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีชื่อเสียงของพื้นที่ ชายฝั่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การปกป้องพื้นที่ชายฝั่งทะเล มีอาณาเขตน่านน้ำสาธารณะ แหล่งน้ำสำคัญของจังหวัด ผลกระทบจากดินถล่ม การกระจายตัวของเหมืองแร่ นอกจากนี้ยังมีเรื่องการปฏิบัติตามข้อกำหนดเพื่ออนุรักษ์ผังเมืองรวมและพื้นที่เฉพาะ การใช้

ประโยชน์พื้นที่เปิดโล่ง การดูแลพื้นที่ชัชวาลของเมือง การจัดระเบียบป้ายโฆษณา มีการขอ
อนุญาตสร้างอาคารทรงโบราณ ตลาดสดที่ผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ

7) โครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วยเรื่องการมีน้ำใช้ คุณภาพของน้ำที่ใช้ การมี
ไฟฟ้าใช้ ถนนมีคุณภาพได้มาตรฐาน มีเส้นทางจักรยาน มีบาทวิถีสำหรับคนพิการ ถนนมีสภาพร่ว
มรื่น มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาสภาพถนน ระบบขนส่งสาธารณะในเมือง มีระบบระบายน้ำ การ
เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สื่อต่างๆ ในพื้นที่ สุขากิจภัตตาคารอาหาร มาตรฐานของตลาดสด มีส่วนใช้ถูก
สุขลักษณะ นอกจากนี้มีเรื่องที่อยู่อาศัยสะอาดถูกสุขลักษณะ บ้าน ไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ

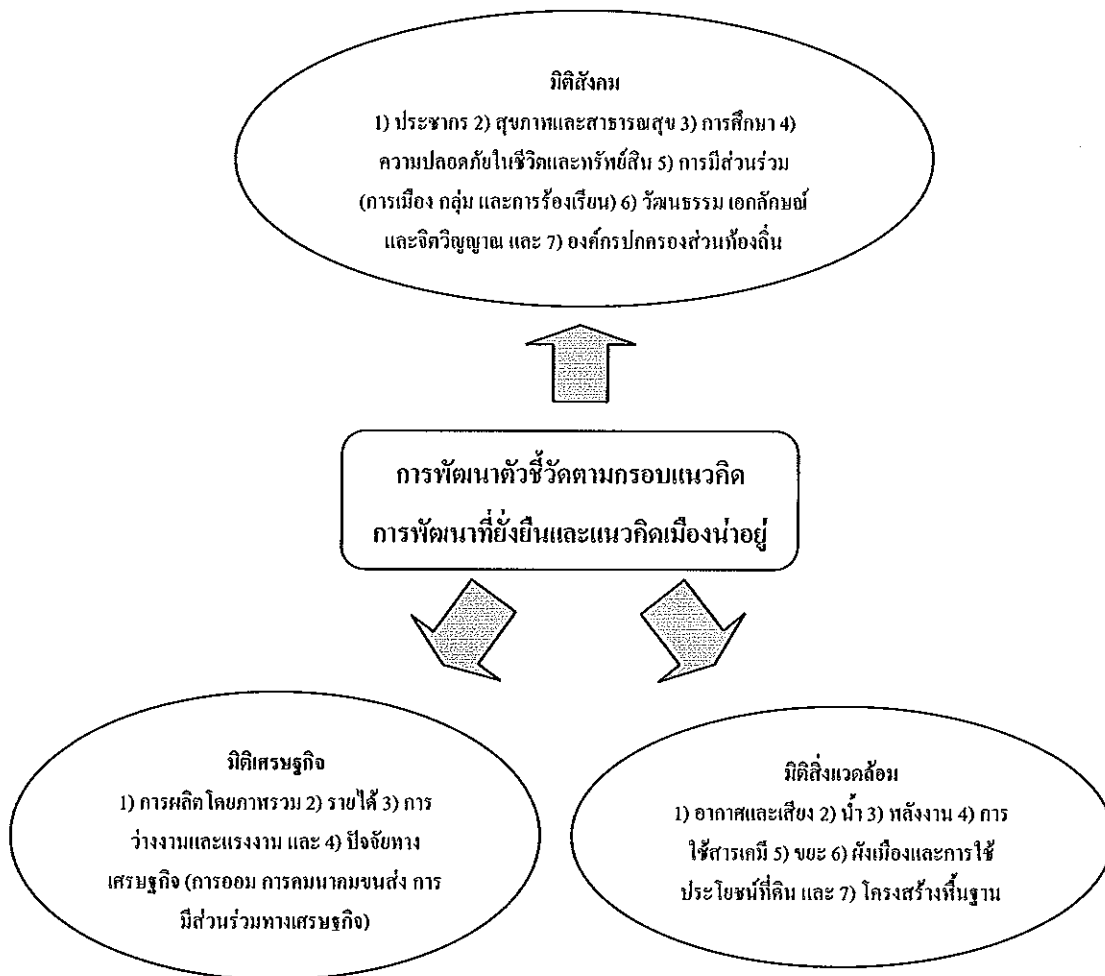
ตารางที่ 3 ประเด็นหลักที่หน่วยงานต่างๆ ใช้ประเมินเมือง

ตัวชี้วัดที่ผู้วิจัยประมวลมา	มิติสังคม							มิติเศรษฐกิจ				มิติสิ่งแวดล้อม						
	ประชากร	สุขภาพ	การศึกษา	ความปลอดภัย	การมีส่วนร่วม	วัฒนธรรม	อุปโภค	การผลิต	รายได้	การว่างงาน	ข้อดีสิ่งแวดล้อม	อากาศและเสียง	น้ำ	พลังงาน	การใช้เทคโนโลยี	ขยะ	สิ่งแวดล้อม	โครงการพื้นฐาน
1) ตัวชี้วัดขององค์การอนามัยโลก (WHO)	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-	/	/	/	-	-	/	/
2) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมของธนาคารโลก (World Bank)	/	/	-	-	/	-	-	-	-	-	/	/	/	/	/	-	-	/
3) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรในเขตเมืองใหญ่ในเอเชีย	/	/	/	/	-	-	-	/	-	/	/	/	-	-	-	-	/	-
4) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของนิตยสารเอเชียค ASIA WEEK (1999)	-	/	/	/	-	-	-	/	/	/	/	-	-	-	-	-	/	-
5) การประเมินความกระตือรือร้นของพลเมืองจากการพัฒนาองค์ประกอบของตัวชี้วัด (2008)	-	-	-	-	/	/	-	-	-	-	/	/	-	-	-	-	-	-
6) คำนวณวิธีการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย	/	/	/	/	/	/	-	/	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/
7) ตัวชี้วัดภาวะสังคม (รายปี)	-	/	-	-	-	-	-	/	-	/	-	/	-	-	/	/	-	/
8) ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านสุขภาพ ปี 2550	-	-	/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	-
9) โครงการจัดทำตัวชี้วัดเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน ประจำปี 2550	-	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/
10) ตัวชี้วัดสถานการณเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่	-	/	/	/	/	/	-	-	/	-	-	-	-	-	-	-	/	/
11) ข้อมูลเทศบาลเข้มแข็ง ห้องถิ่นน่าอยู่ เมืองไทยแข็งแรง (เฉพาะเทศบาลนคร)	-	-	/	-	/	/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/
12) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน	-	/	/	-	-	/	-	-	/	-	/	-	-	-	/	-	-	/
13) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) ของครัวเรือน ปี 2550-2554	/	/	/	-	/	/	-	-	/	/	/	-	-	-	-	-	-	/
14) ตัวชี้วัดแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก 2550-2554	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	/	-	-	-
15) ชุดตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ระดับเมือง	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/
16) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น สถานการณ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	/	/	/	/
17) ตัวชี้วัดโครงการกรุงเทพฯ เมืองน่าอยู่	/	/	/	-	/	/	-	-	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/
18) ตัวชี้วัดความยั่งยืนของเมืองเชียงใหม่	-	/	-	/	/	/	-	-	/	-	/	/	-	-	/	/	/	/
19) การเปรียบเทียบเมือง: การเสนอวิธีการอ้างอิงเฉพาะของเมืองแกรนาดา ประเทศสเปน	/	-	-	-	/	-	-	-	/	/	/	/	-	-	-	/	-	/
20) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเลบานอน	/	-	/	-	-	-	-	-	/	/	/	/	/	/	-	/	/	/
21) ตัวชี้วัดจังหวัดน่าอยู่ จังหวัดสงขลา	-	-	-	/	-	/	-	-	/	/	/	-	-	-	-	-	/	/
22) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของเมืองวินนิเพก ประเทศแคนาดา	/	-	/	/	/	/	-	-	/	/	/	/	/	/	-	/	/	/
23) ขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานฯ	/	/	-	/	-	/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/
24) วิธีการเชิงระบบในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองยั่งยืน กรณีศึกษา เทศบาลนครสงขลา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	/	/	/	/
25) ตัวชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองหลักในภูมิภาคของประเทศไทย 11 เมือง	/	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/	/	/	-	-	/	/	/
ความถี่ในการพบประเด็นหลัก (ครั้ง)	13	15	15	13	14	15	2	5	15	14	14	17	13	6	5	12	16	20
คิดเป็นร้อยละ	52	60	60	52	56	60	8	20	60	56	56	68	52	24	20	48	64	80

* ผู้วิจัยเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นประเด็นหลักที่ควรมีการประมวลไว้ เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาในระดับเทศบาล

ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นหลักที่ใช้ประเมินเมือง ดังภาพที่ 6 ประเด็นหลักที่ใช้ในการประเมินเมืองนำอยู่ในมิติต่างๆ

จากภาพที่ 6 ประเด็นหลักที่ใช้ในการประเมินเมืองนำอยู่ในมิติต่างๆ แสดงให้เห็นว่าประเด็นหลักในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ล้วนอยู่ภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองนำอยู่

ภาพที่ 6 ประเด็นหลักที่ใช้ในการประเมินเมืองนำอยู่ในมิติต่างๆ

ที่มา: ผู้วิจัยประยุกต์จากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองนำอยู่

ในส่วนของรายละเอียดของประเด็นหลักที่ใช้ประเมินเมือง ที่ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก ตัวชี้วัดย่อยและเกณฑ์การประเมิน ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในตารางที่ 4 ตัวอย่างตารางตัวชี้วัดภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองนำอยู่ (ภาคผนวก ตารางที่ 20) และจากการประเมินตัวชี้วัดเหล่านี้ พบว่าตัวชี้วัดส่วนใหญ่มีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วยประเด็น

หลัก ตัวชี้วัดหลัก ตัวชี้วัดย่อย และเกณฑ์การประเมิน แต่ก็มีบ้างที่ยังไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ ยังพบว่าบางตัวชี้วัดเป็นการประเมินว่ามี/ไม่มี การประเมินที่เป็นจำนวนตัวเลข เป็นเปอร์เซ็นต์ เพื่อจัดเก็บเป็นสถิติเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ

ตารางที่ 4 ตัวอย่างตารางตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์
มิติสังคม			
1. ประชากร	1.1 การเกิด-ตายของทารก	อัตราการตายทารกต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คนของจังหวัด	ร้อยละ 15
		อัตราการตายของทารก 1ปี/1,000 การเกิด	ระดับดีมาก <25 ระดับดี 25-50 ระดับปานกลาง 51-75 ระดับต้องแก้ไข 76-100 ระดับไม่ดี >100
	1.2 การอพยพ	ประชากรที่ไม่ได้เกิดในเมือง (สำมะโนครัว) อัตราการอพยพ (ข้อมูลจังหวัด)	-
	1.3 การกระจายตัวและความหนาแน่นของประชากร	จำนวนประชากรทั้งหมด/พื้นที่ของเทศบาล (หลังการเรือนต่อตารางกิโลเมตร)	-
2. สุขภาพและสาธารณสุข	2.1 สุขภาพกาย - ผู้เป็นโรคไข้เลือดออก	จำนวนผู้ป่วยโรคติดต่อ (ไข้เลือดออก) ต่อประชากรแสนคน	<50คนต่อ100,000คน
	2.2 สุขภาพจิต - การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน	อัตราส่วนผู้ป่วยโรคจิตประสาท/ประชากรแสนคน	<10คนต่อประชากร 100,000คน
	2.3 การทำอัตวินิบาตกรรม	อัตราส่วนผู้ป่วยและผู้ตายจากการทำอัตวินิบาตกรรมต่อประชากรแสนคน	<10คนต่อประชากร 100,000คน
	2.4 โรคจากการประกอบอาชีพ	-	-
	2.5 การออกกำลังกาย	จำนวนสถานที่เพื่อออกกำลังกายและสถานที่เพื่อออกกำลังกายได้มาตรฐาน	มีสถานที่เพื่อออกกำลังกายได้มาตรฐานอย่างน้อย 1 แห่ง

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ตัวชี้วัดที่มาจากหน่วยงานส่วนกลางเป็นตัวชี้วัดที่สำเร็จรูป กล่าวคือ พร้อมที่จะนำไปใช้ เนื่องจากมีองค์ประกอบของการวัดค่อนข้างสมบูรณ์ ได้แก่ มีตัวชี้วัดหลัก มีรายละเอียดของตัวชี้วัดย่อย และมีเกณฑ์การประเมิน ซึ่งมีประมาณร้อยละ 50 ส่วนที่เหลือเป็นตัวชี้วัดที่มีองค์ประกอบการวัดที่ยังไม่สมบูรณ์ ตัวชี้วัดบางตัวไม่มีเกณฑ์การ

ประเมิน เป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นเป็นตัวเลข ทางสถิติ เป็นจำนวนนับ แต่อีกส่วนหนึ่งยังไม่สมบูรณ์เนื่องจากไม่ได้กล่าวไว้ในเอกสารที่ผู้วิจัยทบทวนมา

อนึ่ง ผู้วิจัยมิได้นำตัวชี้วัดทั้งหมด ไปประเมินในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา แต่เป็นการประมวล เพื่อให้เห็นภาพรวมของตัวชี้วัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นหลักๆ ที่ปรากฏในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่หน่วยงานต่างๆ นำมาใช้ประเมินเมืองเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้นำมาเป็นแนวทางเบื้องต้นในการดำเนินงานการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ศึกษาซึ่งจะกล่าวถึงในขั้นตอนต่อไป

4.2 ตัวชี้วัดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

จากคำถามวิจัยข้อ 2 และ 3 ที่ว่า เมื่อผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาแล้ว ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้เป็นอย่างไร สามารถนำมาใช้ศึกษาพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลาได้อย่างไร

ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาข้อมูลในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ และประเมินความน่าอยู่ในพื้นที่ช่วงที่ศึกษา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับตัวแทนภาครัฐและประชาชน สำหรับผลการศึกษาที่เป็นส่วนของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในพื้นที่ หลังจากทำการสัมภาษณ์ตัวแทนจากภาครัฐและภาคประชาชน จำนวน 40 คน และสนทนากลุ่มกับตัวแทนภาครัฐและภาคประชาชนแล้ว จำนวน 3 ครั้ง ซึ่งกลุ่มที่เป็นตัวแทนจากภาครัฐประกอบด้วย ตัวแทนเจ้าหน้าที่สำนักและกองต่างๆ ของเทศบาลนครสงขลา และตัวแทนสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา ส่วนตัวแทนภาคประชาชนประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำชุมชนที่เป็นประธานชุมชน และอสม. ตัวแทนกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า ตัวแทนกลุ่มสามล้อ ตัวแทนกลุ่มประมงพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังมีตัวแทนที่เป็นสื่อมวลชนในพื้นที่ ตัวแทนนักวิชาการ และตัวแทนจากองค์กรอิสระ

เมื่อทำการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่เป็นมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นจึงจัดหมวดหมู่เป็นประเด็นหลัก แยกข้อมูลในส่วนที่เป็นตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ออกมา ซึ่งคำที่สื่อถึงตัวชี้วัด เช่น “น่าอยู่ ดูจากตรงไหน” “อะไร คือความน่าอยู่” ถือเป็นคำสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถแยกแยะตัวชี้วัดจากข้อมูลอื่นๆ ได้ ซึ่งรายละเอียดที่เป็นตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่มีดังนี้

มิติสังคม

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในมิติสังคมที่พัฒนาในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มี 6 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ประชากร 2) สุขภาพและสาธารณสุข 3) การศึกษา 4) ความปลอดภัย 5) การมีส่วนร่วม และ 6) วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ประชากร ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

1.1) ลักษณะของประชากรในเมือง ดูจากจำนวนประชากรแฝงในเมือง

1.2) การตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของประชากรในเมือง ดูจากจำนวน

ประชากรที่อาศัยในที่นุกรุก และระยะเวลาการอยู่อาศัยของประชากร

2) สุขภาพและสาธารณสุข ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

2.1) ประชาชนได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง จากการมี ศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานพยาบาลใกล้ชุมชนหรือตั้งในเมือง มีอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ช่วยดูแลในชุมชน มีการใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานสาธารณสุข มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่เพื่อดำเนินงานด้านสาธารณสุข

2.2) ปัญหาสาธารณสุขลดลงเมื่อเทียบกับในอดีต จากการจำนวนชุมชนที่ เคยเกิดโรคระบาด

2.3) ประชาชนให้ความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น จากการจัดตั้งกลุ่ม กิจกรรมออกกำลังกาย

3) การศึกษา ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

3.1) ประชาชนสามารถเข้าถึงสถานศึกษาหรือแหล่งเรียนอื่นๆ ในเมือง จากจำนวนสถานศึกษาในพื้นที่และใกล้เคียง จำนวนสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ใน พื้นที่ มีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้น (โครงการก่อสร้างต่างๆ) มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง มีการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ

3.2) คุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในเมือง จากการจำนวนนักเรียน ที่จบจากสถานศึกษาแล้วสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ จำนวนศูนย์เด็กเล็กที่มีมาตรฐาน จำนวน สถานศึกษาในพื้นที่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (ส.ม.ศ.)

4) ความปลอดภัย ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

4.1) ความปลอดภัยของเมือง จากระดับความรุนแรงของคดีลดลงจาก อดีต การมีมาตรการการป้องกันเหตุที่มีในเมือง เช่น มีการติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) ระบบการ ตรวจคนเข้าเมือง มีไฟฟ้าแสงสว่างบริเวณจุดต่างๆ ของเมือง มีโครงการ มีเครือข่ายดูแลความปลอดภัยของเมือง

5) การมีส่วนร่วม ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

5.1) การรวมกลุ่มต่างๆ ในเมือง จากรูปแบบการเกิดกลุ่ม เช่น มีกลุ่มที่เทศบาลหรือประชาชนจัดตั้ง มีกลุ่มที่มาจากฐานอาชีพ มีกลุ่มที่มาจากปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชุมชน เช่น ปัญหาคลองลำโรง ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย

6) วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของเมือง ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

6.1) คุณค่าทางวัฒนธรรมของเมือง จากความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อาหาร เชื้อชาติ ภาษา การแต่งกาย)

6.2) การอนุรักษ์วัฒนธรรมของเมือง ดูจากจำนวนสถานที่หรือแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่ (สถานที่สำคัญ สถานที่ศาสนา ตัวบุคคล) มีลานวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมงานเทศกาล งานประเพณีที่สำคัญของเมือง มีพื้นที่หรือชุมชนที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิม (บริเวณย่านเมืองเก่า และร้านค้าเก่าแก่)

มิติเศรษฐกิจ

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ในมิติเศรษฐกิจที่พัฒนาในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มี 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง และ 2) ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

1.1) การประกอบอาชีพและรายได้ของประชาชนในเมือง ดูจากประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงหรือเกี่ยวข้องกับประมงที่หลงเหลืออยู่

1.2) รายได้ของเมือง ดูจากภาษีที่เทศบาลเก็บได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษีที่ดิน

1.3) กิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมือง ดูจากการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำหรือเกี่ยวกับประมง มีร้านค้าส่งขนาดเล็กตั้งกระจายในพื้นที่

1.4) ราคาสินค้าและบริการ ดูจากอัตราราคาสินค้าและบริการที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหรือเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงอย่างหาคใหญ่

2) ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

2.1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง ดูจากโครงการและกิจกรรมปรับภูมิทัศน์ สร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการรวมตัวของกลุ่มอาชีพ มีโครงการกิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรม มีการประชาสัมพันธ์ และมีโรงแรมในพื้นที่

มิติสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ในมิติสิ่งแวดล้อมที่พัฒนาในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มี 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) คุณภาพสิ่งแวดล้อม และ 2) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) คุณภาพสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

1.1) การให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำในเมือง (คลองสำโรง) ดูจากสภาพทางกายภาพของคลองในอดีตกับปัจจุบัน การใช้ประโยชน์ของคลองในอดีตกับปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มและตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูคลองสำโรง มีโครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือดูแลคลองสำโรง มีหน่วยงานที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลคลองสำโรง

2) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ได้แก่

2.1) ความสะอาดของเมือง ดูจากความสะอาดของพื้นที่ต่างๆ ในเมือง (ชุมชน ตลาด ถนน ระบายน้ำ สถานที่ท่องเที่ยว) ปริมาณขยะและการร้องเรียนเรื่องขยะ พฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน มีโครงการ กิจกรรมหรือมีการดำเนินการจัดการขยะในพื้นที่

2.2) ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง ดูจากที่ดินและการใช้พื้นที่ที่มีความหลากหลาย มีสถานที่ราชการ มีพื้นที่ที่เป็นชุมชนแออัด มีพื้นที่เมืองเก่าหรือมีความเป็นดั้งเดิม (อาคาร บ้านเรือนเก่าแก่ ซุปเปอร์มาร์เก็ต ถนนสายเก่า วิถีชีวิตดั้งเดิม) มีพื้นที่ธรรมชาติ (ชายหาด เขา ทะเล เกาะ) มีโครงการและกิจกรรมปรับปรุงพื้นที่เพื่อความสวยงาม พักผ่อน และใช้ประโยชน์อื่นๆ

2.3) การได้รับบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ทั่วถึงทุกกลุ่ม ดูจากจำนวนการร้องขอทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ จำนวนทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ จำนวนการร้องขอน้ำประปา ไฟฟ้าของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่ได้จากพื้นที่ศึกษา ได้บ่งชี้ความเป็นเมืองนำอยู่ทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยแต่ละมิติประกอบด้วยประเด็นหลัก ตัวชี้วัดหลัก และตัวชี้วัดย่อย และเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยจึงสรุปไว้ในตารางที่ 5 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พัฒนาโดยประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ทั้งนี้ ในขั้นตอนของการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ ไม่ได้มีการระบุเกณฑ์การประเมิน เนื่องจากขอบเขตการวิจัยที่มุ่งเน้นที่การพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่มีความเป็นไปได้ ซึ่งในที่นี้ หมายถึง ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่มีข้อมูลในพื้นที่

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาโดยประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

มิติ	ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	
สังคม	1. ประชากร	1.1 ลักษณะของประชากรในเมือง	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนประชากรแฝงในเมือง 	
		1.2 การตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของประชากรในเมือง	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนประชากรที่อาศัยในที่นุกรุก • ระยะเวลาการอยู่อาศัยของประชากร 	
	2. สุขภาพและสาธารณสุข	2.1 ประชาชนได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง	2.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • มีศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานพยาบาลใกล้ชุมชนหรือตั้งในเมือง • มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ช่วยเหลือคนในชุมชน • มีการใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานสาธารณสุข • มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่
			2.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนชุมชนที่เคยเกิดโรคระบาด
			2.1.3	<ul style="list-style-type: none"> • มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมออกกำลังกาย
			2.1.4	
	2.2 ปัญหาสาธารณสุขลดลงเมื่อเทียบกับในอดีต	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนชุมชนที่เคยเกิดโรคระบาด 		
	2.3 ประชาชนให้ความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> • มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมออกกำลังกาย 		
	3. การศึกษา	3.1 ประชาชนเข้าถึงสถานศึกษาหรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ในเมือง	3.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • มีสถานศึกษาในพื้นที่และใกล้เคียง • มีสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่ • มีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้น • มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาประวัติศาสตร์เมือง • มีการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ
			3.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนนักเรียนที่จบจากสถานศึกษาแล้วสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้
			3.1.3	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนศูนย์เด็กเล็กที่มีมาตรฐาน
			3.1.4	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (ส.ม.ศ.)
3.1.5				
3.2 คุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในเมือง		<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนนักเรียนที่จบจากสถานศึกษาแล้วสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ • จำนวนศูนย์เด็กเล็กที่มีมาตรฐาน • จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (ส.ม.ศ.) 		

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พัฒนาโดยประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	
สังคม (ต่อ)	4. ความปลอดภัย	4.1 ความปลอดภัยของเมือง	<ul style="list-style-type: none"> ระดับความรุนแรงของคดีลดลงจากอดีต มีมาตรการการป้องกันเหตุที่มีในเมือง เช่น มีการติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) ระบบการตรวจคนเข้าเมือง มีไฟฟ้าแสงสว่างบริเวณจุดต่างๆ ของเมือง มีโครงการ มีเครือข่ายดูแลความปลอดภัยของเมือง 	
			5. การมีส่วนร่วม	5.1 การรวมกลุ่มต่างๆ ในเมือง <p>รูปแบบการเกิดกลุ่ม</p> <ul style="list-style-type: none"> มีกลุ่มที่เทศบาลหรือประชาชนจัดตั้ง มีกลุ่มที่มาจากฐานอาชีพ มีกลุ่มที่มาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่ ปัญหาคลองสาโร่ง ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย
	6. วัฒนธรรมเอกลักษณ์ของเมือง	6.1 คุณค่าทางวัฒนธรรมของเมือง	6.2 การอนุรักษ์วัฒนธรรมของเมือง	<ul style="list-style-type: none"> มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อาหาร เชื้อชาติ ภาษา การแต่งกาย)
				<ul style="list-style-type: none"> มีสถานที่หรือมีแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่ (สถานที่สำคัญ สถานที่ศาสนา ตัวบุคคล)
				<ul style="list-style-type: none"> มีลานวัฒนธรรม
				<ul style="list-style-type: none"> มีการจัดกิจกรรม งานเทศกาล งานประเพณีที่สำคัญของเมือง
<ul style="list-style-type: none"> มีพื้นที่หรือชุมชนที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิม (บริเวณย่านเมืองเก่า ร้านค้าเก่าแก่) 				

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พัฒนาโดยประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	
เศรษฐกิจ	1. ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง	1.1 การประกอบอาชีพและรายได้ของประชาชนในเมือง	<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงหรือเกี่ยวข้องกับประมงที่หลงเหลืออยู่ 	
		1.2 รายได้ของเมือง	<ul style="list-style-type: none"> มีการเก็บภาษีที่ดิน 	
		1.3 กิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมือง	<ul style="list-style-type: none"> มีการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำหรือเกี่ยวกับประมง มีร้านค้าส่งขนาดเล็กตั้งกระจายในพื้นที่ 	
		1.4 ราคาสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ราคาสินค้าและบริการที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหรือเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงอย่างหาคัดใหญ่ 	
	2. ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ	2.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง	<ul style="list-style-type: none"> มีโครงการ กิจกรรมปรับภูมิทัศน์ สร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการรวมตัวของกลุ่มอาชีพ มีโครงการ กิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรม มีการประชาสัมพันธ์ มีโรงแรมในพื้นที่ 	
สิ่งแวดล้อม	1. คุณภาพสิ่งแวดล้อม	1.1 การให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำในเมือง (คลองสำโรง)	<ul style="list-style-type: none"> สภาพทางกายภาพของคลองในอดีตกับปัจจุบัน การใช้ประโยชน์ของคลองในอดีตกับปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มและตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูคลองสำโรง มีโครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือดูแลคลองสำโรง มีหน่วยงานที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลคลองสำโรง 	

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาโดยประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย
สิ่งแวดล้อม (ต่อ)	2. สิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ	2.1 ความสะอาดของเมือง	• ความสะอาดของพื้นที่ต่างๆ ในเมือง (ชุมชน ตลาด ถนน คูระบายน้ำ สถานที่ท่องเที่ยว)
			• ปริมาณขยะและการร้องเรียนเรื่องขยะ
			• พฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน
			• มีโครงการ กิจกรรมหรือมีการดำเนินการจัดการขยะในพื้นที่
		2.2 ค้างเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง	ที่ดินและการใช้พื้นที่ที่มีความหลากหลาย
			<ul style="list-style-type: none"> • มีสถานที่ราชการ • มีพื้นที่ที่เป็นชุมชนแออัด • มีพื้นที่เมืองเก่าหรือมีความเป็นดั้งเดิม (อาคาร บ้านเรือนเก่าแก่ ซ็อบเฮ้าส์ ถนนสายเก่า วิถีชีวิตดั้งเดิม) • มีพื้นที่ธรรมชาติ (ชายหาด เขา ทะเล เกาะ)
2.3 การได้รับบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ทั่วถึงทุกกลุ่ม		• จำนวนการร้องขอทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ	
		• จำนวนทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ	
		• จำนวนการร้องขอไฟฟ้าของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ	

จากผลการศึกษา พบว่าการพัฒนาตัวชี้วัด โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ทำให้ได้ตัวชี้วัดที่มีความหลากหลาย และได้ตัวชี้วัดใหม่ที่เกิดจากเงื่อนไขของสภาพพื้นที่ศึกษาและประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในเมือง นอกจากนี้ ประเด็นหลักของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่บางตัวมีความสอดคล้องกันกับประเด็นหลักของตัวชี้วัดที่ผู้วิจัยประมวลมา แสดงให้เห็นว่าตัวชี้วัดดังกล่าวมี

ความสำคัญ เนื่องจากตัวแทนประชาชนในพื้นที่เห็นตรงกับตัวชี้วัดที่หน่วยงานต่างๆ สร้างขึ้น ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดในลำดับถัดไป

4.2.2 การเปรียบเทียบระหว่างตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้จากการมีส่วนร่วมกับตัวชี้วัดที่ประมวลมา

เมื่อผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่กับตัวชี้วัดที่ประมวลมา พบว่ามีทั้งตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องกันและตัวชี้วัดที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

1) ลักษณะของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่สอดคล้องและแตกต่างกับตัวชี้วัดที่ประมวลมา

เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นในพื้นที่กับตัวชี้วัดที่ประมวลมา พบว่ามีความสอดคล้องและต่างกัน ดังนี้

(1) ความสอดคล้องกันของตัวชี้วัด

ความสอดคล้องในที่นี้ เป็นความสอดคล้องที่เป็น “ประเด็นหลัก” และ “ตัวชี้วัดย่อย” ของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นจากพื้นที่ศึกษา) กับตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ (ตัวชี้วัดจากการประมวลเอกสาร)

มิติสังคม ตัวชี้วัดที่สอดคล้องกัน ได้แก่

1) จำนวนประชากรแฝงในเมืองที่สามารถใช้ข้อมูลประชากรที่ไม่ได้เกิดในเมืองจากสำมะโนครัว และอัตราการอพยพจากข้อมูลจังหวัด 2) จำนวนชุมชนที่เคยเกิดโรคระบาด สามารถใช้ข้อมูลสัดส่วนประชากรที่ใช้สวมหน้ากากลักษณะ 3) มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมออกกำลังกาย สามารถใช้ข้อมูลจำนวนชมรม/กลุ่มที่ประชาชนในเขตเทศบาลมีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมออกกำลังกาย 4) มีสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่ สามารถใช้ข้อมูลแหล่งเรียนรู้/อัตราศูนย์เรียนรู้ (แห่ง) 5) จำนวนศูนย์เด็กเล็กมีมาตรฐาน สามารถใช้ข้อมูลร้อยละของศูนย์เด็กเล็กในเขตเทศบาลที่ได้มาตรฐานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือร้อยละ 80 ของศูนย์เด็กเล็กทุกสังกัด ได้มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กน่าอยู่ 6) รูปแบบการเกิดกลุ่มทั้ง 6.1) กลุ่มที่เทศบาลจัดตั้ง (กลุ่มผู้นำชุมชน) 6.2) กลุ่มอาชีพ และ 6.3) กลุ่มที่มาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน สามารถใช้ข้อมูลจำนวนกลุ่ม/ชมรมอนุรักษ์ศิลปกรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในเทศบาลหรือจำนวนชมรม/กลุ่มที่ประชาชนในเขตเทศบาลมีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมออกกำลังกาย 7) มีสถานที่หรือมีแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่ (สถานที่สำคัญและตัวบุคคล) สามารถใช้ข้อมูลอัตราโบราณสถาน ศาสนสถานที่ได้รับการอนุรักษ์ และ 8) มีลานวัฒนธรรม สามารถใช้ข้อมูลอัตราศูนย์การเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น

มิติเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่

1) มีการเก็บภาษีที่ดิน สามารถใช้ข้อมูลอัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่จัดเก็บเองของเทศบาลที่เพิ่มขึ้นมากกว่า 10% ของรายได้ปีที่ผ่านมา 2) มีการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำหรือเกี่ยวกับประมง สามารถดูได้จากการมีกิจกรรมทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ปลา 3) มีร้านค้าส่งขนาดเล็กตั้งกระจายในพื้นที่ (ตลาดและห้าง) และ 4) สิ่งปลูกสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถใช้ข้อมูลจำนวนและการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยว ร้านขายของขนาดใหญ่

มิติสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่

1) สภาพทางกายภาพของคลองในอดีตกับปัจจุบัน สามารถใช้ข้อมูลสัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพ ดัชนีคุณภาพน้ำ Water Quality Index (WQI) ค่าแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์ม Total Coliform Bacterial (TCB) ค่าของแข็งแขวนลอย (SS) ค่าความสกปรกของน้ำในรูปสารอินทรีย์ (BOD) ค่าออกซิเจนละลายน้ำ (DO) 2) มีการรวมกลุ่มและตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูคลองลำโรง สามารถใช้ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีเครือข่ายเฝ้าระวังและดูแลรักษาแหล่งน้ำและมีการดำเนินงานอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง 3) มีโครงการกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือดูแลคลองลำโรง สามารถใช้ข้อมูลเทศบาลในพื้นที่ลุ่มน้ำเป้าหมาย มีเครือข่ายเฝ้าระวังและดูแลรักษาแหล่งน้ำ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง 4) ปริมาณขยะ และการร้องเรียนเรื่องขยะ สามารถใช้ข้อมูลอัตราของการบำบัดน้ำเสีย การเก็บขนขยะ การขนถ่ายสิ่งปฏิกูลหรืออัตราการผลิตขยะ/คน/วันหรือร้อยละของหลังคาเรือนที่ได้รับบริการจัดเก็บขยะ 5) มีโครงการ กิจกรรมหรือมีการดำเนินการจัดการขยะในพื้นที่ สามารถใช้ข้อมูลจำนวนกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เทศบาลสนับสนุน 6) มีโครงการ กิจกรรมปรับปรุงพื้นที่เพื่อความสวยงาม พักผ่อนและใช้ประโยชน์อื่นๆ สามารถใช้ข้อมูลพื้นที่สวนสาธารณะต่อพื้นที่ทั้งหมดหรือจำนวนพื้นที่สีเขียวต่อประชากรหรือจำนวนสวนสาธารณะและที่โล่งแจ้งต่อประชากรในเขตเทศบาล 7) การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน สามารถใช้ข้อมูลร้อยละของจำนวนหลังคาเรือนที่มีที่อยู่อาศัยมั่นคงหรืออัตราส่วนประชากรที่ไร้ที่อยู่อาศัย

(2) ตัวชี้วัดที่แตกต่างจากตัวชี้วัดที่ประมวลมา

ความแตกต่างในที่นี้ เป็นความแตกต่างที่เป็น “ประเด็นหลัก” และ “ตัวชี้วัดย่อย” ของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (พัฒนาขึ้นจากพื้นที่ศึกษา) กับตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ (จากการประมวลเอกสาร) มีรายละเอียดดังนี้

มิติสังคม ตัวชี้วัดที่แตกต่างจากตัวชี้วัดที่ประมวลมา ได้แก่

1) จำนวนประชากรที่อาศัยในพื้นที่บุงรุก 2) ระยะเวลาการอยู่อาศัยของประชากร 3) จำนวนเด็กที่จบจากสถานศึกษาแล้วสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ 4) มีศูนย์บริการ

สาธารณสุขหรือสถานพยาบาลใกล้ชุมชนหรือตั้งในเมือง 5) มี อสม. ที่ช่วยดูแลคนในชุมชน 6) มีการใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานสาธารณสุข 7) มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านสาธารณสุขเข้ามาในพื้นที่ 8) มีสถานศึกษาในพื้นที่และใกล้เคียง 9) มีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้น 10) มีองค์ความรู้ต่างๆ ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง 11) มีการเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ผ่านสื่อต่างๆ 12) จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) 13) ระดับความรุนแรงของคดีลดลงจากอดีต 14) มีมาตรการป้องกันเหตุที่มีในเมือง 15) มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม 16) มีการจัดกิจกรรมงานเทศกาล งานประเพณีที่สำคัญของเมือง และ 17) มีพื้นที่หรือมีชุมชนที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิม (บริเวณย่านเมืองเก่า ร้านค้าต่างๆ)

มิติเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดที่แตกต่างจากตัวชี้วัดที่ประมวลมา ได้แก่

1) อัตราราคาสินค้าและบริการที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหรือเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงอย่างหาเหตุใหญ่ 2) ประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงหรือเกี่ยวข้องกับประมงที่หลงเหลืออยู่ 3) มีการรวมตัวของกลุ่มอาชีพ 4) มีโครงการกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม 5) มีการประชาสัมพันธ์ และ 6) มีโรงแรมในพื้นที่

มิติสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดที่แตกต่างจากตัวชี้วัดที่ประมวลมา ได้แก่

1) การใช้ประโยชน์ของคลองในอดีตกับปัจจุบัน 2) มีหน่วยงานที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลคลองสำโรง 3) ที่ดินและการใช้พื้นที่ที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีพื้นที่ที่เป็นชุมชนแออัด 4) มีพื้นที่ที่มีสถานที่ราชการ 5) มีพื้นที่เมืองเก่าหรือมีความเป็นดั้งเดิม (อาคารบ้านเรือนเก่าแก่ ซอปปะฮั่วส์ ถนนสายเก่า วิถีชีวิตเดิม) 6) มีพื้นที่ธรรมชาติ (ชายหาด เขา ทะเลเกาะ) 7) จำนวนทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ และ 8) จำนวนการร้องขอ น้ำ ไฟฟ้าของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ

นอกจากนี้ ประเด็นหลักและตัวชี้วัดย่อยที่ประมวลมา แต่ไม่พบในตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่สัมภาษณ์ได้ระบุเป็นผลการดำเนินงานของเทศบาลนครสงขลาในลักษณะโครงการ กิจกรรมที่แทรกอยู่ในมิติต่างๆ เช่น มิติสังคม ประเด็นหลัก คือ ความปลอดภัย ตัวชี้วัดย่อย คือ มาตรการเกี่ยวกับการดูแลความปลอดภัย ซึ่งสะท้อนออกมาเป็นโครงการ และกิจกรรมต่างๆ เช่น การติดตั้งวงจรปิดตามจุดต่างๆ ของเมือง การปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นต้น

โดยสรุป สำหรับตัวชี้วัดที่ระบุจากพื้นที่ มีทั้งประเด็นที่คนในพื้นที่มองตรงกันกับตัวชี้วัดจากหน่วยงานส่วนกลาง และประเด็นที่แตกต่างจากที่อื่นหรือเป็นประเด็นใหม่ที่มีการระบุเฉพาะจากประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ประเด็นที่มีความสอดคล้องกัน แสดงให้เห็นว่าเรื่องที่ประเมินมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิต เป็นเรื่องพื้นฐานของการดำรงชีวิตในเมือง เนื่องจากทั้งระดับบน (หน่วยงานส่วนกลางที่กำหนดตัวชี้วัด) และระดับล่าง (ประชาชนซึ่งเป็นผู้กำหนดตัวชี้วัด) ซึ่งทั้งสองระดับมีมุมมองในการประเมินเมืองในประเด็นที่ตรงกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าอาจนำมาใช้ประกอบกันได้ เนื่องจากสามารถประเมินเมืองในเรื่องทั่วไปและเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ที่ศึกษาได้

สำหรับประเด็นที่มีความแตกต่างจากที่อื่นหรือประเด็นใหม่ที่ระบุมาจากพื้นที่ศึกษา แสดงถึงมุมมองและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเมืองของตนเอง ผ่านกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา เช่น กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า กลุ่มที่ต่อสู้เพื่อสิทธิในการอยู่อาศัยหรือกลุ่มที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด กลุ่มสามล้อ กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มอสม. กลุ่มที่อาศัยอยู่บริเวณคลองสำโรง และด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาขึ้น โดยประชาชนในพื้นที่ จะสามารถอธิบายสภาพและบริบทของพื้นที่ได้ และเป็นตัวชี้วัดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ผู้วิจัยนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่และตัวชี้วัดที่ทำการประมวลมาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้เห็นว่าประเด็นที่สอดคล้อง และประเด็นที่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่

ในส่วนของการนำตัวชี้วัดไปใช้ เมื่อนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนามาเปรียบเทียบกับตัวชี้วัดที่ผู้วิจัยทำการประมวลมา ผู้วิจัยเห็นว่า ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้จากพื้นที่ศึกษาบางตัวไม่สามารถนำมาใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวชี้วัดใหม่ เนื่องจากไม่เคยมีการรวบรวมข้อมูลในเรื่องนี้มาก่อน หากต้องการใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดเหล่านั้น จะต้องมีกระบวนการพัฒนาวิธีการจัดเก็บข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดดังกล่าว เพื่อให้สามารถนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่กลุ่มนี้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ขณะที่ตัวชี้วัดที่มีความคล้ายกัน จะช่วยให้การค้นหาข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดสะดวกขึ้น เนื่องจากสามารถประยุกต์การจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเดียวกันได้

2) ตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาต่อเนื่อง

จากลักษณะของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่กำลังก้าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจัดกลุ่มความเป็นไปได้ของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยพิจารณาจากกรณีแหล่งข้อมูลและพบข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดในพื้นที่ ซึ่ง

สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ กลุ่มตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ในระดับมาก ปานกลาง และน้อย มีดังนี้

(1)มีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ในระดับ
มาก

ลักษณะของตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้มาก เป็นตัวชี้วัดที่ต้องมีความพร้อมในการนำไปใช้ กล่าวคือ มีตัวชี้วัด เกณฑ์การประเมิน แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด และจากผลการวิจัยในครั้งนี้ ไม่พบตัวชี้วัดในลักษณะดังกล่าว เนื่องจากตัวแทนประชาชนที่ศึกษาไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องตัวชี้วัด จึงระบุเพียงว่าในพื้นที่ที่ตนเองอยู่นั้น มีเรื่องใดบ้างที่แสดงถึงความน่าอยู่

(2)มีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ในระดับ
ปานกลาง

เป็นลักษณะของตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ปานกลาง จะประกอบด้วยตัวชี้วัดและข้อมูลในพื้นที่บางส่วน และการที่จะนำตัวชี้วัดกลุ่มนี้มาพัฒนาต่อ โดยการระบุแหล่งข้อมูลเพื่อการจัดเก็บข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดนั้น จะช่วยทำให้ตัวชี้วัดนั้นมีความเป็นไปได้มากขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ปานกลางถึงร้อยละ 87⁶ ของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาจากพื้นที่ศึกษาทั้งหมด

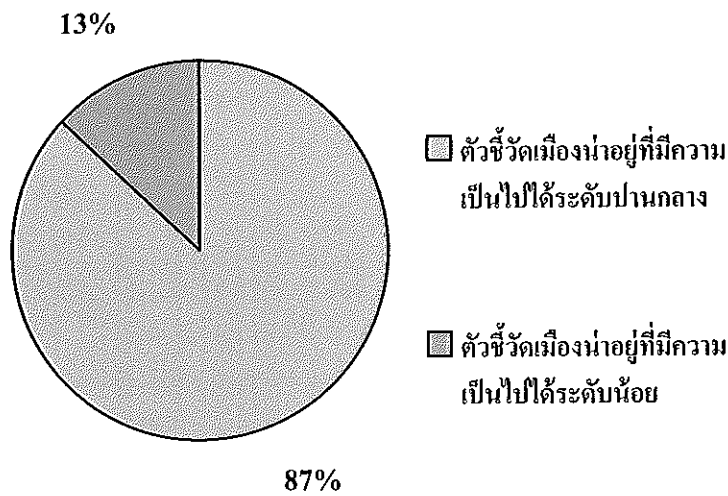
(3)มีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ในระดับ
น้อย

เป็นลักษณะของตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้น้อย คือ มีเพียงตัวชี้วัดหรือประเด็นชี้วัดเท่านั้น ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ในพื้นที่ แต่หากเทศบาล และหน่วยงานต่างๆ ตระหนักถึงความสำคัญ ก็สามารถพัฒนากระบวนการจัดเก็บข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด เพื่อใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดกลุ่มนี้ได้เช่นกัน โดยผู้วิจัยพบกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้เพียงร้อยละ 13⁷ ของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาจากพื้นที่ศึกษาทั้งหมด

จากการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่โดยประชาชนในพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ระดับปานกลาง นอกนั้นเป็นตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่มีความเป็นไปได้ระดับน้อย ดังแสดงในภาพที่ 7 กลุ่มตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พบในพื้นที่ศึกษา

⁶ ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ทั้งหมด 52 ตัว เป็นตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่มีความเป็นไปได้ปานกลาง จำนวน 45 ตัว โดยคิดเป็นร้อยละ 87 ของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ทั้งหมดที่พบในพื้นที่ (คำนวณจาก $(45+52) \times 100 = 87$)

⁷ ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ทั้งหมด 52 ตัว เป็นตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่มีความเป็นไปได้น้อย จำนวน 7 ตัว โดยคิดเป็น ร้อยละ 13 ของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ทั้งหมดที่พบในพื้นที่ (คำนวณจาก $(7+52) \times 100 = 13$)

ภาพที่ 7 กลุ่มตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พบในพื้นที่ศึกษา
ที่มา: ผู้วิจัย

จากตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปไ้กลุ่มต่างๆ ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พบจากการลงพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปไ้ระดับปานกลาง และระดับน้อย ซึ่งเป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้มีความเป็นไปไ้ได้มากขึ้น ซึ่งประเด็นเรื่องการพัฒนาเพื่อให้ตัวชี้วัดมีความเป็นไปไ้ได้และสามารถใช้ประโยชน์ได้นั้น จะกล่าวถึงในลำดับถัดไป

4.2.3 การพัฒนาวิธีการจัดเก็บข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อการใช้ประโยชน์

หลังจากแบ่งตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปไ้ได้เป็น 3 ระดับแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าตัวชี้วัดที่ควรได้รับการพัฒนาต่อ คือ กลุ่มตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่มีความเป็นไปไ้ปานกลางและกลุ่มตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่มีความเป็นไปไ้ได้น้อย โดยกระบวนการพัฒนาวิธีการจัดเก็บข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด จะช่วยให้สามารถนำตัวชี้วัดไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

1) ความสำคัญของการพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปไ้ได้ปานกลางและน้อย

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พบในพื้นที่ศึกษา จัดอยู่ในกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปไ้ได้ปานกลางและมีความเป็นไปไ้ได้น้อย โดยทั้งสองกลุ่มต่างก็เป็นตัวชี้วัดที่ได้มาจากการมี

ส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญ และการที่ตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ที่ร่วมกันพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ถือได้ว่ามีส่วนพัฒนาเมือง โดยร่วมกันระบุความต้องการเกี่ยวกับลักษณะของเมืองน่าอยู่อย่างเป็นรูปธรรมในแบบเฉพาะของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

สำหรับตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ระดับปานกลางและระดับน้อยนั้น เกิดจากการที่ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความสำคัญและหยิบยกประเด็นนั้นๆ มาเป็นตัวชี้วัด ความน่าอยู่ของเมือง จึงถือได้ว่าเป็นตัวชี้วัดที่เกิดจากเงื่อนไขและบริบทของพื้นที่ และเมื่อนำตัวชี้วัดดังกล่าวไปประเมินความน่าอยู่ในพื้นที่ศึกษา พบว่าตัวชี้วัดกลุ่มที่มีความเป็นไปได้ระดับปานกลางยังมีข้อมูลอยู่บ้าง จึงควรมีการพัฒนาต่อไปโดยส่งเสริมให้มีการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และในการศึกษาคั้งนี้ ได้อาศัยกระบวนการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากตัวแทนประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำเสนอแหล่งข้อมูลและระบุข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด เพื่อให้ตัวชี้วัดกลุ่มนี้มีความเป็นไปได้เพิ่มขึ้น

ส่วนตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้น้อย เป็นตัวชี้วัดที่ไม่พบข้อมูลในพื้นที่ แต่มีความสำคัญ ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการพัฒนาวิธีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการใช้ประโยชน์ต่อ เพราะเป็นตัวชี้วัดที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นตัวชี้วัดที่มาจากเงื่อนไขและบริบทของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากตัวชี้วัดกลุ่มนี้ บางส่วนเป็นมุมมองเกี่ยวกับเมืองที่ประชาชนแต่ละกลุ่มสะท้อนเกี่ยวกับสิ่งที่ยังเป็นปัญหาของเมืองหรือมุมที่ไม่น่าอยู่ของเมือง ซึ่งผู้วิจัยจะส่งต่อให้เทศบาล เพื่อให้เทศบาลรับทราบว่ามีประชาชนบางกลุ่มที่มองเห็นหรือมีความวิตกกังวลกับบางเรื่องอยู่ หากเทศบาลเห็นความสำคัญกับข้อมูลเหล่านี้ ก็สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปพิจารณาเพื่อแก้ปัญหาเพื่อให้เมืองน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

2) วิธีการพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด

การพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่แบ่งได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีที่ 1 การพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่สอดคล้องกันกับตัวชี้วัดที่ประมวลมา และกรณีที่ 2 การพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่แตกต่างกันจากตัวชี้วัดอื่น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

กรณีที่ 1 การพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่สอดคล้องกันกับตัวชี้วัดที่ประมวลมา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สามารถใช้แหล่งข้อมูลเดียวกันในการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดได้

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนร่วมกันนำเสนอแหล่งข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในกลุ่มนี้

นอกจากนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าหากใช้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่สอดคล้องกันกับตัวชี้วัดที่ประมวลมาประกอบกัน จะทำให้ได้ข้อมูลความน่าอยู่ของเมืองอย่างครอบคลุมมากขึ้น ทั้งนี้ มุมมองจากส่วนกลางที่เป็นภาพกว้างๆ ของเรื่องนั้น และในมุมที่มาจากพื้นที่ศึกษา โดยตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่จะขยายความในเรื่องนั้นภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่ศึกษา

กรณีที่ 2 การพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่แตกต่างจากตัวชี้วัดอื่น ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เพื่อให้ประชาชนได้นำเสนอแหล่งข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ และพบว่าตัวแทนประชาชนในพื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในกลุ่มนี้

หลังจากพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการพัฒนาแหล่งข้อมูล พร้อมทั้งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ดังนี้

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
มิติสังคม					
1. ประชากร 1.1 ลักษณะประชากร -จำนวนประชากรแฝงในเมือง	ประชากรที่ไม่ได้เกิดในเมือง (สำมะโนครัว) อัตรการอพยพ (ข้อมูลจังหวัด)	ทะเบียนราษฎร งานท่องเที่ยว	ประชากรแฝงในเมืองประมาณ 20,000 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 15 มีนาคม 2550 จาก เอกสารประกอบ)	ปานกลาง	-
1.2 การตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของประชากรในเมือง - จำนวนประชากรที่อาศัยในที่นุกรุก	-	ทะเบียนราษฎร	-	น้อย	ผู้วิจัยเห็นว่าอาจใช้ข้อมูล เดียวกันกับจำนวนผู้ร้อง ขอทะเบียนบ้านชั่วคราว หรือจำนวนทะเบียนบ้าน ชั่วคราว และทะเบียน บ้านชั่วคราว อาจ กลายเป็นทะเบียนบ้าน ถาวรได้เมื่อตกลงทำ สัญญาเช่ากับรัฐ ซึ่งเป็น เจ้าของที่ดินนั้น (ไพศาล มุสิกพงศ์, ตัวแทนงาน ทะเบียนราษฎร, ผู้ให้ สัมภาษณ์, 23 มิถุนายน 2553)
- ระยะเวลาการอยู่อาศัยของประชากร	-	-	-	น้อย	-
2. สุขภาพและสาธารณสุข 2.1 ความทั่วถึงของการบริการสาธารณสุข	-	กองสาธารณสุขและ สิ่งแวดล้อม	- มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประเภทบ้าน จำนวน 22 แห่ง	ปานกลาง	-

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
- มีศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานพยาบาลใกล้ชุมชนหรือตั้งในเมือง			- มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน สถานที่สาธารณะ จำนวน 6 แห่ง - มีศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล 2 แห่ง		
- มีอสม.ที่ช่วยดูแลคนในชุมชน	-	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	มีอสม.ที่ช่วยดูแลคนในชุมชน 491 คน	ปานกลาง	-
- มีการใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานสาธารณสุข	-	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	มีการใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานสาธารณสุข ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา กระทรวงสาธารณสุข เช่น เรื่องของอาหาร ได้แก่ Clean Food Good Taste อาหารปลอดภัย	ปานกลาง	-
- มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่	-	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่ 6 หน่วยงาน ได้แก่ 1) มุขนิธิศุภนิมิต 2) กรมอนามัย 3) กองทุนสนับสนุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) 4) สำนักอนามัย ส่วนภูมิภาคที่ 1-5, 11, 12 (ยะลา) 5) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) 6) บริษัท เซฟรอน	ปานกลาง	-

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
2.2 ปัญหาสาธารณสุขตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน - จำนวนชุมชนที่เคยเกิดโรคระบาด	ร้อยละ 100 ของห้องส้วมที่ให้บริการประชาชนได้มาตรฐานส้วมสาธารณะ	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	ปัญหาสาธารณสุขตั้งแต่อดีต-ปัจจุบันลดลงอธิบายได้จากในอดีตความเป็นอยู่ของชุมชนในอดีตที่มีการขับถ่ายที่ไม่ถูกสุขลักษณะไม่มีระบบระบายน้ำ ทำให้เกิดโรคหิวาดีระบาดในชุมชนเก่าเฉลี่ยประมาณ 10 ปีที่แล้ว* ปัจจุบันพบว่าโรคสำคัญห้าอันดับที่เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ 1) ความดัน 2) เบาหวาน 3) ท้องร่วง 4) ไข้เลือดออก และ 5) โรคตามฤดูกาล ซึ่งสองอันแรกเพิ่มขึ้นมากเกิดจากพฤติกรรมกรรมกรกินและการดูแลตนเอง	ปานกลาง	-
2.3 ประชาชนให้ความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น - มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมออกกำลังกาย	จำนวนชมรม/กลุ่มที่ประชาชนในเขตเทศบาลมีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมออกกำลังกาย (ชมรม/กลุ่ม/พันครัวเรือน)	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	มีกลุ่มกิจกรรมออกกำลังกาย 25 ชมรม	ปานกลาง	-
3. การศึกษา 3.1 คนในเมืองเข้าถึงการศึกษา - มีสถานศึกษาในพื้นที่และใกล้เคียง	-	สำนักงานศึกษา	มีสถานศึกษาในพื้นที่และใกล้เคียง 21 แห่ง	ปานกลาง	-

* ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
3.2 การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้อื่นๆ - มีสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่	แหล่งเรียนรู้/อัตรารายชื่อเรียนรู้ (แห่ง)	สำนักงานการศึกษา งานท่องเที่ยว กองสวัสดิการสังคม สำนักงานช่าง ชุมชน ในพื้นที่ศึกษา	มีสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่ ประมาณ 10 แห่ง	ปานกลาง	-
- มีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้น	-	สำนักงานการศึกษา งานท่องเที่ยว กองสวัสดิการสังคม สำนักงานช่าง ชุมชน ในพื้นที่ศึกษา	โครงการก่อสร้างแหล่งเรียนรู้ เช่น ประติมากรรม สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ โครงการห้องสมุดชายหาดเค็ดก้อนที่	ปานกลาง	-
- มีองค์ความรู้ต่างๆ ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง	-	สำนักงานการศึกษา งานท่องเที่ยว กอง สวัสดิการสังคม สำนัก การช่าง ชุมชนในพื้นที่ ศึกษา	มีองค์ความรู้ต่างๆ ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง ได้แก่ 1) กลุ่มคลองยาว ศาลาเหลือง ของชุมชนศาลาเหลือง 2) ผู้รู้ ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาของเมือง ได้แก่ ประเสริฐ ผุดผ่อง 3) องค์ความรู้เรื่องว่า ได้แก่ กลุ่มแข่งขันว่าหาสมิทลา 4) ใน โรงเรียนมีชมรมหนังตะลุง 5) ชุมชนไทรงาม มีมโนราห์ 6) ราวซ็อนซูล ของชุมชน และอสม. 7) ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนแหลม ทรายด้านสาธารณสุข มีการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพและอาหาร	ปานกลาง	-

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
- มีการเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ผ่านสื่อต่างๆ	- มีช่องทางการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารประเภทของข้อมูล ข่าวสาร หนังสือพิมพ์ - จำนวนโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต (>90%) * ตัวชี้วัดซ้ำกับมิติเศรษฐกิจ ใน ประเด็นปัจจัยสนับสนุนทาง เศรษฐกิจ	สำนักงานการศึกษา งาน ท่องเที่ยว กองสวัสดิการสังคม สำนักงานช่าง ชุมชน ในพื้นที่ศึกษา	สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สารสมิหธา แผ่น พับ จดหมายข่าว เว็บไซต์ของเทศบาล คลื่นวิทยุชุมชนของ เทศบาลนครสงขลา FM 106.25 MHZ สถานีโทรทัศน์กรมประชาสัมพันธ์ NBT แห่งประเทศไทยช่อง 11 จังหวัดสงขลา การ จัดงานแถลงข่าว และประชาสัมพันธ์ผ่านตู้ เอทีเอ็ม	ปานกลาง	-
3.3 คุณภาพของสถานศึกษา - จำนวนเด็กที่จบจากสถานศึกษาแล้วสามารถเข้า มหาวิทยาลัยได้	-	โรงเรียนในพื้นที่	-	น้อย	-
- จำนวนศูนย์เด็กเล็กที่มีมาตรฐาน	ร้อยละของศูนย์เด็กเล็กในเขต เทศบาลที่ได้มาตรฐานของกรม ส่งเสริมการปกครองส่วน ท้องถิ่น (ได้มาตรฐาน/ไม่ได้ มาตรฐาน/ไม่มีข้อมูล)	สำนักงานการศึกษา โรงเรียนในพื้นที่	จำนวนศูนย์เด็กเล็ก 7 แห่ง ได้มาตรฐานจาก กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มาตรฐาน ศูนย์เด็กเล็กน่าอยู่ กรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น	ปานกลาง	-
- จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ผ่านการประเมินจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา (สมศ.)	-	สำนักงานการศึกษา โรงเรียนในพื้นที่	จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ผ่านการประเมิน จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้แก่ โรงเรียน เทศบาล 1-5 และจำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ ผ่านการประเมิน จากสมศ.	ปานกลาง	-

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
4. ความปลอดภัย 4.1 ปลอดภัยของพื้นที่ - ระดับความรุนแรงของคดีลดลงจากอดีต	-	เทศกิจ งานป้องกัน กองสวัสดิการสังคม สถานีตำรวจภูธรเมือง สงขลา	เดิมเป็นคดีอาชญากรรม ฆาตกรรม ฆ่าชิงทรัพย์ คดีข่มขืนที่เกิดเหตุมักจะเป็นบริเวณชายทะเล ⁹ ในยามวิกาล (แหลมสนอ่อน) คดีทะเลาะวิวาท ¹⁰ นักศึกษาขกพวกดี ¹¹ ปัจจุบันความรุนแรงของเหตุที่ก่อลดลงเป็นคดีทะเลาะวิวาท คดีลักทรัพย์	ปานกลาง	-
- มีมาตรการการป้องกันเหตุที่มีในเมือง	-	เทศกิจ งานป้องกัน กองสวัสดิการสังคม	มีมาตรการการป้องกันเหตุที่มีในเมือง เช่น มีการติดตั้งกล้อง ระบบการตรวจคนเข้าเมือง มีไฟฟ้าแสงสว่างบริเวณจุดต่างๆ ของเมือง มีโครงการ มีเครือข่ายดูแลความปลอดภัยของเมือง ติดตั้งโทรทัศน์วงจรปิดทั่วทั้งเมือง จำนวน 24 จุด โครงการกลับบ้านปลอดภัยอุ่นใจกับเทศบาล โครงการหน่วยเคลื่อนที่เร็ว รถตรวจการณ์ เวิร์กษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งยังมีศูนย์จราจรเพื่อลดอุบัติเหตุและอำนวยความสะดวกในช่วงเวลาเร่งด่วน cctv โครงการตาสับปะรด โครงการเครือข่ายวิหขุ	ปานกลาง	-

⁹ ผู้นำชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553

¹⁰ ผู้นำชุมชนบ่อห้ว (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552

¹¹ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยดี (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
			เครื่องแดง การสนธิกำลังระหว่าง 4 ฝ่าย และการบูรณาการร่วมกันจากทุกฝ่าย มีการประสานงานกับตำรวจ ปปส.ก็ให้เงินทุนสำหรับจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด สร้างรั้วชุมชนให้เข้มแข็ง 5 ร้ว ได้แก่ ชุมชน สังคม โรงเรียน และแนวชายแดน		
5. การมีส่วนร่วม 5.1 กลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ - มีกลุ่มที่เทศบาลหรือประชาชนจัดตั้ง - มีกลุ่มที่มาจากฐานอาชีพ - มีกลุ่มที่มาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน	- จำนวนกลุ่ม/ชมรมอนุรักษ์ศิลปกรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในเทศบาล (มากกว่า 1 กลุ่ม) - จำนวนชมรม/กลุ่มที่ประชาชนในเขตเทศบาลมีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมการออกกำลังกาย (ชมรม/กลุ่ม/พันครัวเรือน) - อัตราสมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชนต่อประชากร (คน/พันคน) - รูปแบบการรวมกลุ่ม (อปพร. สหกรณ์ มูลนิธิ พรรคการเมือง)	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อม กองสวัสดิการสังคม ทุกกอง/ฝ่ายของเทศบาล	- กลุ่มที่เกิดจากเทศบาลที่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชน ประธานและคณะกรรมการชุมชน อสม. ¹² - มีกลุ่มที่มาจากฐานอาชีพ ได้แก่ กลุ่มที่มาจากฐานอาชีพที่เหมือนกัน กลุ่มเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเมือง เช่น กลุ่มสามล้อ กลุ่มประมงพื้นบ้าน ชมรมผู้ประกอบการ - มีกลุ่มที่มาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูคลองลำโรง โดยจะมีคณะกรรมการและกลุ่มอนุรักษ์คลองลำโรง มีคณะกรรมการโครงการบ้านมั่นคง และกลุ่มผู้อยู่อาศัยที่มีรายได้น้อยในเขตเมือง - กลุ่มรวมตัวเพราะความสนใจร่วมกัน เช่น	ปานกลาง	-

¹² ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวิธาซอยคี (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
			ชมรมด้านสุขภาพ ชมรมผู้สูงอายุชาวไทสยามจีน (สมาคมจีนสหเกียน)		
6. วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของเมือง 6.1 คุณค่าทางวัฒนธรรม - มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อาหาร เชื้อชาติ ภาษา การแต่งกาย)	-	งานท่องเที่ยว สำนักการศึกษา	การนับถือศาสนาของประชากร พบว่า ประชากรประมาณร้อยละ 82 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 16 นับถือศาสนาอิสลาม และอีกร้อยละ 2 นับถือศาสนาคริสต์ ¹³	ปานกลาง	-
6.2 การอนุรักษ์วัฒนธรรม - มีสถานที่หรือมีแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่ (สถานที่สำคัญ สถานที่ศาสนา ตัวบุคคล)	อัคราโบราณสถานที่ได้รับการอนุรักษ์ (แห่ง/พันครัวเรือน)	งานท่องเที่ยว สำนักการศึกษา วัฒนธรรม จังหวัด สำนักปลัด	1) โบราณสถานบนเขาดังกาน 2) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา 3) กำแพงเมืองสงขลา 4) ป้อมปากน้ำแหลมทราย 5) อาคารทรงจีน ย่านเมืองเก่าสงขลา ถนนนครนอก นครใน 6) ศาสนสถานในพื้นที่ ได้แก่ มีวัด 18 แห่ง มัสยิด 2 แห่ง ศาลเจ้า 6 แห่งและ โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง ¹⁴	ปานกลาง	-
- มีลานวัฒนธรรม	อัคราศูนย์การเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น (แห่ง)	งานท่องเที่ยว สำนักการศึกษา วัฒนธรรม จังหวัด สำนักปลัด	มีลานดนตรีและลานวัฒนธรรม มีแหล่งรวบรวมประวัติความเป็นมาของเมือง ในพื้นที่ มีสำนักงานศิลปากร พิพิธภัณฑ์สถาน	ปานกลาง	-

¹³ สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (2544)

¹⁴ สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (2544)

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
			แห่งชาติ สถาบันทักษิณคดีศึกษา โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชวราวุฒ ¹⁵		
- มีการจัดกิจกรรม งานเทศกาล งานประเพณีที่สำคัญของเมือง	-	งานท่องเที่ยว สำนักการศึกษา วัฒนธรรม จังหวัด สำนักปลัด	- มีการจัดกิจกรรม งานเทศกาล งานประเพณีที่สำคัญของเมือง เช่น งานสมโภชน์เจ้าพ่อผู้ทวดหัวเขาแดง เจ้าพ่อศาลหลักเมือง งานถนนคนเดินเมือง ¹⁶ ขบวนแห่เรือพระและประกวดเรือพระ การแข่งขันแหงต๋ม ประเพณีการแห่ผ้าห่มขึ้น ไปห่มองค์เจดีย์หลวงบนเขาดังกวน - กิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ หนึ่งตะลุง มโนราห์ เป่าปี่ ซึ่งแสดงบริเวณลานดนตรีและลานวัฒนธรรม	ปานกลาง	-
- มีพื้นที่หรือชุมชนที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิม (บริเวณย่านเมืองเก่า ร้านค้าเก่าๆ)	-	งานท่องเที่ยว สำนักการศึกษา วัฒนธรรม จังหวัด สำนักปลัด	ชุมชนเมืองเก่า บริเวณถนนนครใน นครนอก และถนนนางงาม	ปานกลาง	-

¹⁵ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553, ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนผู้รู้ชุมชนวชิราขอยดี (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสถาบันการศึกษา (สัมภาษณ์) 18 ธันวาคม 2552, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552

¹⁶ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 3 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
มิติเศรษฐกิจ					
1. ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง 1.1 อาชีพและรายได้ของประชาชน - ประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงหรือเกี่ยวข้องกับประมงที่หลงเหลืออยู่	-	ชุมชนในพื้นที่ศึกษา	มีกลุ่มประมงพื้นบ้าน	ปานกลาง	-
1.2 รายได้ของพื้นที่ - มีการเก็บภาษีที่ดิน	อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่จัดเก็บเองของเทศบาล (ต้อง >0 หรือ รายได้จากการเก็บภาษีของเทศบาลที่เพิ่มขึ้นมากกว่า 10% ของรายได้ปีที่ผ่านมา)	สำนักงานคลัง	มีการเก็บภาษี 3 ประเภท ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย โดยในปีงบประมาณตั้งไว้ว่าจะต้องจัดเก็บภาษีโรงเรือนและที่ดินให้ได้ประมาณ 26,500,000 บาท ภาษีบำรุงท้องที่ 300,000 บาท ภาษีป้าย 1,000,000 บาท ซึ่งการจัดเก็บภาษีในปีต่อไปเป็น 10% ของปีนี้ (สุจิตร์น ขุนทองปาน, เจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ 23 มิ.ย. 53)	ปานกลาง	-
1.3 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ - มีการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำหรือเกี่ยวกับประมง	กิจกรรมทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ปลา	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พาณิชย์จังหวัด	- มีอุตสาหกรรมขนาดเล็กในครัวเรือนกระจายตามท่าเทียบเรือประมงท่าสะพานตามแนวถนนเตาหลวง เตาอิฐ ราษฎร์อุทิศ 1 และบริเวณริมคลองตำโรง - มีท่าเทียบเรือในเขตเทศบาลนครสงขลา 2 แห่ง ได้แก่ 1) ท่าเทียบเรือประมงของเทศบาลนครสงขลา อยู่บริเวณท่าสะพาน 2) ท่าเทียบ	ปานกลาง	-

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
			เรือของกองทัพเรือ บริเวณหน้าสถานีทหารเรือสงขลา เป็นท่าเรือที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ สำหรับจอดเรือรบ และส่งกำลังบำรุง (สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา, 2551)		
- มีห้างค้าส่งขนาดเล็กตั้งกระจายในพื้นที่	-	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พาณิชย์จังหวัด	มีตลาดที่ตั้งในพื้นที่ ได้แก่ 1. ตลาดประมงใหม่ บริเวณท่าเรือประมงใหม่มีทุกวันจันทร์ อังคาร พุธ 2. ตลาดนัดคูโบร ชุมชนคูโบรมีทุกวันพุธ พฤหัส ศุกร์ เสาร์ 3. ตลาดนัดหน้าอำเภอ ที่หน้าอำเภอมีทุกวันศุกร์ 4. ตลาดนัดหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีทุกวันเสาร์ และ 5. ตลาดนัดรถไฟ/ตลาดนัดวันอาทิตย์ ¹⁷	ปานกลาง	-
1.4 ราคาสินค้า - อัตราราคาสินค้าและบริการที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหรือเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงอย่างหาใหญ่	-	-	-	น้อย	-
2. ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ 2.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง - มีโครงการ กิจกรรมปรับภูมิทัศน์ สร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว	จำนวนและการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยว ร้านขายของขนาดใหญ่	สำนักงานช่าง	มีโครงการ มีสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลนครสงขลา 14 แห่ง	ปานกลาง	-

¹⁷ตัวแทนชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
- มีการรวมตัวของกลุ่มอาชีพ	-	สำนักงานคลัง งานท่องเที่ยว สำนักปลัด สำนักงานการศึกษา กองสวัสดิการสังคม กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ทุกกอง/ฝ่าย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	มีการรวมตัวของกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มประมงพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยว กลุ่มสามล้อชมเมือง 1) ชมรมผู้ประกอบการด้านต่างๆ เช่น กลุ่มร้านอาหาร ตลาดสดหาบเร่ แผงลอย 2) กลุ่มประมงพื้นบ้าน 3) กลุ่มสามล้อ 4) กลุ่มสมุนไพร 5) กลุ่มนวดฝ่าเท้าในชุมชน และผู้พิการ	ปานกลาง	-
- มีโครงการ กิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรม	- สัดส่วนงบประมาณที่ใช้ในการสืบสานศิลปวัฒนธรรม - จำนวนกิจกรรม การพัฒนาการท่องเที่ยว การใช้เวลาวาง	สำนักงานคลัง งานท่องเที่ยว สำนักปลัด สำนักงานการศึกษา กองสวัสดิการสังคม กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ทุกกอง/ฝ่าย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	งานประเพณี วัฒนธรรม ได้แก่ 1) ประเพณีลากพระตักบาตรเทโว 2) งานแข่งขันว่าวนานาชาติ 3) เทศกาลอาหารสองทะเลและอาหารพื้นบ้าน 4) โครงการถนนคนเดิน 5) มหรสพพื้นบ้าน (หนังตะลุง มโนราห์) แสดงบริเวณลานดนตรีและลานวัฒนธรรม 6) งานประเพณีตามปฏิทิน เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง 7) โครงการเทศกาลอาหาร 2 ทะเล และอาหารพื้นบ้าน 8) การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย 9) โครงการสามล้อชมเมือง 10) โครงการถนนคนเดิน	ปานกลาง	-

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
- มีการประชาสัมพันธ์	- มีช่องทางเข้าถึงข้อมูลข่าวสารประเภทของข้อมูลข่าวสาร หนังสือพิมพ์ - จำนวนโทรศัพท์อินเทอร์เน็ต (>90%) *ตัวชี้วัดซ้ำกับมิติสังคม ในประเด็นการศึกษา	งานประชาสัมพันธ์ สำนักปลัดเทศบาลนครสงขลา	มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ สถานีวิทยุสารสมิหลา เสียงตามสายของเทศบาลนครสงขลา โครงการสถานีวิทยุชุมชน ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร (เทศบาลนครสงขลา, 2553)	ปานกลาง	-
- มีโรงแรมในพื้นที่	-	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	มีโรงแรมในพื้นที่ 17 แห่ง (ข้อมูลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ประจำปี 2552) (เทศบาลนครสงขลา, 2553)	ปานกลาง	-

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
มิติสิ่งแวดล้อม					
1. คุณภาพสิ่งแวดล้อม 1.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ คือ คลองสำโรง - สภาพทางกายภาพของคลองในอดีตกับปัจจุบัน	ร้อยละของจำนวนแหล่งน้ำมี คุณภาพ (100%)	สำนักงานช่าง (ส่วนช่างสุขาภิบาล) กองสาธารณสุขและ สิ่งแวดล้อม หน่วยงานของกรม ควบคุมมลพิษ สำนักงานสิ่งแวดล้อมที่ 16	คุณภาพน้ำคลองสำโรง มีการตรวจวัด 2 จุด ได้แก่ บริเวณท้ายน้ำ (เขตเทศบาลนคร สงขลา) และบริเวณบ้านทุ่งใหญ่ (เทศบาล ตำบลเขารูปช้าง) การตรวจวัดพบว่าบริเวณ ท้ายน้ำ มีคุณภาพน้ำต่ำมาก มีความสกปรกน่าเสียจนไม่สามารถใช้ ประโยชน์ได้ ค่าออกซิเจนในน้ำ (DO) ต่ำ ทำ ให้ไม่มีสัตว์น้ำอาศัยอยู่ได้ ค่าความนำเสีย (BOD) สูงเป็น 3 เท่าของมาตรฐาน แบบที่เรีย มิมมาก 60 เท่าของมาตรฐาน ¹⁸ ในปีพ.ศ. 2544- 2545 พบว่า ปากคลองสำโรงเป็นบริเวณที่มี คุณภาพน้ำอยู่ในขั้นวิกฤติ ซึ่งมีคุณภาพน้ำ เทียบเท่ากับแหล่งน้ำประเภทที่ 5 ซึ่งสามารถ ใช้เพื่อการคมนาคมเท่านั้น ซึ่งตั้งแต่ปีพ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ชุมชนอยู่อย่างหนาแน่นมาก ขึ้น โดยเฉพาะบริเวณตลาดสดที่พบว่าคุณภาพ น้ำอยู่ในเกณฑ์ที่เสื่อมโทรมมาก และยังพบ การปนเปื้อนของโลหะหนักหลายชนิด	ปานกลาง	-

¹⁸ สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (2544)

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
- การใช้ประโยชน์ของคลองในอดีตกับปัจจุบัน	-	สำนักงานช่าง (ส่วนช่างสุขาภิบาล) กองสาธารณสุขและ สิ่งแวดล้อม หน่วยงานของกรม ควบคุมมลพิษ สำนักงานสิ่งแวดล้อมที่ 16	ปัจจุบันคลองลำโรงเป็นแหล่งรวบรวมน้ำใน เมือง ถูกขุดกรูกเพื่ออยู่อาศัย มีอุตสาหกรรมตั้ง บริเวณใกล้เคียง มีการทำประมง ทำแพ ฟาร์ม หมู ทำหมึก รวมถึงการค้าเดินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในพื้นที่ ¹⁹ การถมทะเลเพื่อ สร้างสิ่งก่อสร้างที่ส่งผลกระทบต่อระบายน้ำใน คลองลำโรง	ปานกลาง	-
- มีการรวมกลุ่มและตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูคลอง ลำโรง	ร้อยละ 50 ของอปท.มีเครือข่าย เฝ้าระวังและดูแลรักษาแหล่งน้ำ และมีการดำเนินงานอย่างน้อยปี ละ 3 ครั้ง	สำนักงานช่าง (ส่วน ช่างสุขาภิบาล) กอง สาธารณสุขและ สิ่งแวดล้อม หน่วยงาน ของกรมควบคุมมลพิษ สำนักงานสิ่งแวดล้อมที่ 16	มีโครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือ ดูแลคลองลำโรง ได้แก่ โครงการเก็บขยะและ คัดกบขวาในคลองลำโรง โครงการทำน้ำ หมักชีวภาพ โครงการขุดลอกคลองลำโรง	ปานกลาง	-
- มีโครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือ ดูแลคลองลำโรง	เทศบาลในพื้นที่ลุ่มน้ำเป้าหมาย มีเครือข่ายเฝ้าระวังและดูแล รักษาแหล่งน้ำ มีการดำเนิน	สำนักงานช่าง (ส่วน ช่างสุขาภิบาล) กอง สาธารณสุขและ	มีการรวมกลุ่มกันเพื่อฟื้นฟูคลองลำโรงโดย ตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูคลองลำโรงจาก 5 ชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ชุมชนเก่า	ปานกลาง	-

¹⁹ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อห้วย (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนศาลาเหล็ก (สัมภาษณ์) 8 เมษายน 2552

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
	กิจกรรมอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง	สิ่งแวดล้อม หน่วยงาน ของกรมควบคุมมลพิษ สำนักงานสิ่งแวดล้อมที่ 16	เส็ง ริมคลองลำโรง ทำสะพาน โรงเรียน พณิชยศาสตร์ บ่อหว่า ²⁰		
- มีหน่วยงานที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลคลอง ลำโรง	-	สำนักงานช่าง (ส่วน ช่างสุขาภิบาล) กอง สาธารณสุขและ สิ่งแวดล้อม หน่วยงาน ของกรมควบคุมมลพิษ สำนักงานสิ่งแวดล้อมที่ 16	มีหน่วยงานที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแล คลองลำโรง เช่น กรมเจ้าท่า สำนักงาน สิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 เทศบาลนครสงขลาและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2553)	ปานกลาง	-
2. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2.1 ความสะอาด - ความสะอาดของพื้นที่ต่างๆ ในเมือง (ชุมชน ตลาด ถนน คูระบายน้ำ สถานที่ท่องเที่ยว)	-	-	-	น้อย	-

²⁰ ตัวแทนชุมชนบ่อหว่า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนวัดไทรงาม (สัมภาษณ์) 26 มิถุนายน 2552

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความเป็นไปได้	หมายเหตุ
- ปริมาณขยะและการร้องเรียนเรื่องขยะ	- อัตราร้อยละของการบำบัดน้ำเสีย การเก็บขนขยะ การขนถ่ายสิ่งปฏิกูล (ดีมาก >20,000 ลบ.ม., ดี 15,001-20,000 ลบ.ม., ปานกลาง 10,001-15,000 ลบ.ม., ต้องแก้ไข 5,001-10,000 ลบ.ม., ไม่มี <5,000 ลบ.ม.) - อัตราการผลิตขยะ/คน/วัน (ปริมาณขยะทั้งหมดที่เก็บได้ (กก.ต่อวัน)/จำนวนประชากรทั้งหมด) (< 1 กก.ต่อคนต่อวัน)	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	ปริมาณขยะเฉลี่ย 77 ตันต่อวัน กำจัดได้ 120 ตันต่อวัน (เทศบาลนครสงขลา, 2553) คาดว่าอัตราการเกิดมูลฝอยเพิ่มขึ้น 1.63 กก.ต่อคนต่อวัน ในปี.ศ. 2560 ²¹ ส่วนการร้องเรียนเรื่องขยะ ได้แก่ ถังขยะไม่พอ รดขยะไม่มาเก็บเกิดขยะตกค้าง	ปานกลาง	-
- พฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน	-	-	-	น้อย	-
- มีโครงการ กิจกรรมหรือมีการดำเนินการจัดการขยะในพื้นที่	จำนวนกิจกรรม/โครงการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เทศบาลสนับสนุน	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	โครงการรักษาความสะอาดในวันสำคัญ โครงการธนาคารขยะดำเนินการ 4 ชุมชน คือ ชุมชนสมหวัง ชุมชนริมคลองลำโพง ชุมชนวชิราขอยคี และชุมชนเก้าเส้ง โครงการจัดเก็บขยะอันตราย การบริการเก็บขนมูลฝอยภายในเขตเทศบาล โครงการเปลี่ยนขยะเป็นกองบุญ	ปานกลาง	-

²¹ สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (2544)

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
			ของ โรงเรียนเทศบาล 3 (วัดศาลาหัวยาง) โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดแหลมทราย) และ ชุมชนวัดศาลาหัวยาง ชุมชนวัดแหลมทราย		
2.2 ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่ดินและการใช้พื้นที่ที่มีความหลากหลาย - มีสถานที่ราชการ	-	สำนักงานช่าง (งานผังเมือง) กองสวัสดิการสังคม	เป็นที่ตั้งของสถาบันราชการต่างๆ รวม 59 แห่ง สถาบันการศึกษา 25 แห่ง	ปานกลาง	-
- มีพื้นที่ที่เป็นชุมชนแออัด	-	สำนักงานช่าง (งานผังเมือง) กองสวัสดิการสังคม	- มีเพียงข้อมูลที่ดินประเภทต่างๆ ในเขตเทศบาลนครสงขลาที่ประกอบด้วยที่ดินวัด ที่ดินราชพัสดุของกรมธนารักษ์ ที่คลอง สำโรงของกรมเจ้าท่า ที่รถไฟของการรถไฟ ที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ของ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และ ที่ดินเอกชน สำหรับพื้นที่ที่อยู่ในความ รับผิดชอบของเทศบาลนครสงขลา จะเป็น พื้นที่ที่มีทั้งหมด โฉนด	น้อย	-
- มีพื้นที่เมืองเก่าหรือมีความเป็นดั้งเดิม (อาคาร บ้านเรือนเก่าแก่ ซอปล้ำฮั่ว ถนนสายเก่า วิถีชีวิต ดั้งเดิม)	-	สำนักงานช่าง (งานผังเมือง) กองสวัสดิการและ สังคม	บริเวณถนนนครนอก ถนนนครใน ถนน นางงาม	ปานกลาง	-
- มีพื้นที่ธรรมชาติ (ชายหาด เขา ทะเล เกาะ)	-	สำนักงานช่าง (งานผังเมือง)	มีพื้นที่ธรรมชาติ ประมาณ 9 แห่ง	ปานกลาง	-

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
		เมือง) กองสวัสดิการสังคม			
- มีโครงการ กิจกรรมปรับปรุงพื้นที่เพื่อความ สวยงาม พักผ่อน และใช้ประโยชน์อื่นๆ	- พื้นที่สวนสาธารณะต่อพื้นที่ ทั้งหมด จำนวนพื้นที่สีเขียวต่อ ประชากร ชายฝั่งทะเลที่มนุษย์ สร้างขึ้นต่อชายฝั่งทะเลทั้งหมด การปกป้องพื้นที่ชายฝั่งทะเล รัฐบาลเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (ตารางเมตร/พันคน) - จำนวนสวนสาธารณะและที่ โล่งแจ้ง วัดจากอัตราพื้นที่ สาธารณะต่อประชากร ในเขต เทศบาล (สวนหย่อม สวนสาธารณะและสนามกีฬา)	สำนักงานช่าง (งานผัง เมือง) กองสวัสดิการ สังคม	มีโครงการ กิจกรรมปรับปรุงพื้นที่เพื่อความ สวยงาม พักผ่อน และใช้ประโยชน์อื่นๆซึ่ง พื้นที่สำหรับนันทนาการ มี 22 แห่ง	ปานกลาง	-
2.3 การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน - จำนวนการร้องขอทะเบียนบ้านชั่วคราวของ ประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ	อัตราส่วนประชากรที่ไร้ที่อยู่ อาศัย (ดีมาก 0-5%, ดี 6-10%, ปาน กลาง 11-20%, ต้องแก้ไข 21- 35%, ไม่ดี >35%)	ทะเบียนราษฎร กองสวัสดิการสังคม	จำนวนทะเบียนชั่วคราว 1,892 คร่าวเรือน (ข้อมูลเดือนพฤษภาคม 2553)	ปานกลาง	-
- จำนวนทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่ อาศัยบนพื้นที่รัฐ	-	ทะเบียนราษฎร กองสวัสดิการสังคม	จากจำนวนทะเบียนชั่วคราว 1,892 คร่าวเรือน และเป็นทะเบียนบ้านถาวรแล้ว 350 คร่าวเรือน (ข้อมูลเดือนพฤษภาคม 2553)	ปานกลาง	-

ตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	แหล่งข้อมูล	ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด	ระดับความ เป็นไปได้	หมายเหตุ
- จำนวนการร้องขอน้ำประปา ไฟฟ้าของ ประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ	- ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือน ที่มีน้ำใช้เพียงพอ (>95%) สัดส่วนการมีน้ำประปาใช้ใน เทศบาล (มิเตอร์/หลังคาเรือน) - ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือน ที่มีไฟฟ้าใช้ (100%)	ทะเบียนราษฎร์ กองสวัสดิการสังคม	เป็นทะเบียนบ้านถาวรแล้ว 350 ครัวเรือน (ข้อมูลเดือนพฤษภาคม 2553) * อาศัยข้อมูล เดียวกันกับจำนวนทะเบียนบ้านชั่วคราวของ ประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ เนื่องจากเมื่อได้ ทะเบียนบ้านถาวรก็สามารถขอรับน้ำและไฟฟ้า ได้	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 6 แหล่งข้อมูลและข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่แสดงให้เห็นว่าวิธีการจัดเก็บข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่อาจมีได้มากกว่าหนึ่งวิธีการ และการเปิดโอกาสให้ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ศึกษาได้มีส่วนร่วมในกระบวนการนำเสนอแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ก็ทำให้ได้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งข้อมูลที่เป็นเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากตัวบุคคล และผู้วิจัยยังพบว่า สามารถได้แหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวชี้วัดใหม่ที่ไม่เคยมีการรวบรวมข้อมูลมาก่อน จากตัวแทนประชาชนในพื้นที่ศึกษาเช่นกัน

โดยสรุป ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน มีทั้งตัวชี้วัดในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ในแต่ละมิติประกอบด้วยตัวชี้วัดหลักและตัวชี้วัดย่อย สำหรับ 1) มิติสังคม พบประเด็นเกี่ยวกับประชากร สุขภาพและสาธารณสุข การศึกษา ความปลอดภัย การมีส่วนร่วม และวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมืองและจิตวิญญาณ 2) มิติเศรษฐกิจ พบประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเศรษฐกิจของเมือง และปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ และ 3) มิติสิ่งแวดล้อม พบประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้จากพื้นที่ศึกษากับตัวชี้วัดที่ประมวลมา พบว่ามีทั้งประเด็นความคล้ายหรือสอดคล้องกับตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องประเมิน เนื่องจากเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต เป็นเรื่องพื้นฐานการดำรงชีวิตของคนในเมือง ขณะที่บางประเด็นเป็นตัวชี้วัดใหม่ที่พบในพื้นที่ศึกษา และยังไม่เคยมีการรวบรวมข้อมูลเรื่องนี้มาก่อน อย่างไรก็ตามถือว่าตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ทั้งสองแบบล้วนมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน และยังเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของพื้นที่ศึกษา จึงทำให้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้แตกต่างจากตัวชี้วัดอื่น

เมื่อพิจารณาจากการมีข้อมูลในพื้นที่แล้ว พบว่าตัวชี้วัดที่ได้เป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่ระดับปานกลางและระดับน้อย ซึ่งทั้งสองกลุ่ม หากจะนำไปใช้ประโยชน์ต่อควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาแหล่งข้อมูล เพื่อให้สามารถนำข้อมูลจากตัวชี้วัดไปใช้ประโยชน์ต่อได้

ในกรณีที่ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่พัฒนาจากพื้นที่ศึกษามีความสอดคล้องกันกับตัวชี้วัดที่ผู้วิจัยประมวลมา หากใช้ประกอบกันจะช่วยเติมเต็มข้อมูลแก่กันได้ ทั้งมุมมองที่มาจากตัวชี้วัดส่วนกลางที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ และมุมมองจากตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ซึ่งมาจากประชาชนในพื้นที่ โดยจะช่วยขยายความในประเด็นเดียวกัน ทำให้ได้ข้อมูลที่ประเมินเรื่องทั่วไปและเชื่อมโยงถึงบริบทของพื้นที่ศึกษาได้ และเนื่องจากเป็นตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดอื่นๆ ในส่วนของการพัฒนาแหล่งข้อมูลของตัวชี้วัดกลุ่มนี้ ก็สามารถใช้แหล่งข้อมูลที่มาจากแหล่งเดียวกันได้เช่นกัน

ส่วนตัวชี้วัดใหม่ที่ไม่เคยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาก่อน วิธีการพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุแหล่งข้อมูล ช่วยให้ได้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และหากแหล่งข้อมูลที่ระบุไว้ไม่มีข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่คอยย้ำถึงความจำเป็นที่จะมีการรวบรวมข้อมูลเหล่านั้นไว้ในท้องถิ่น

ในส่วนของตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดในพื้นที่น้อย ผู้วิจัยไม่สามารถพัฒนาเพื่อให้เป็นตัวชี้วัดสำหรับประเมินพื้นที่เทศบาลนครสงขลาได้ แต่นำเสนอเพื่อให้เทศบาลรับทราบว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีการสะท้อนประเด็นเหล่านี้ขึ้นมา และหากว่าเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ ก็สามารถนำไปพัฒนาเพื่อหาวิธีการรวบรวมข้อมูลในเรื่องนั้นได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์แก่เทศบาลสำหรับการวางแผนหรือแก้ปัญหาของเมืองในอนาคต

ลำดับถัดไป ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลความน่าอยู่และไม่น่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา ซึ่งเป็นผลการศึกษาจากการใช้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาขึ้นในหัวข้อ 4.3 ความน่าอยู่และความไม่น่าอยู่ของเมือง

4.3 มิติความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

จากคำถามวิจัยข้อ 4 ที่ว่า เมื่อนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้ไปศึกษาในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา พื้นที่ศึกษาดังกล่าวมีมิติความเป็นเมืองน่าอยู่อย่างไร

สำหรับผลการศึกษาในส่วนนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาขึ้นในพื้นที่ไปประเมินความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา โดยอาศัยวิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกับตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ ซึ่งนอกจากความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาแล้ว ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ศึกษากลุ่มต่างๆ ได้สะท้อนมุมมองที่ไม่น่าอยู่ของพื้นที่ศึกษาด้วย และผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ข้อมูลออกเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 มิติสังคม

1) ความเป็นเมืองน่าอยู่ในมิติสังคมของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

จากผลการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ทำให้ได้ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ประชากร 2) สุขภาพและสาธารณสุข 3) การศึกษา 4) ความปลอดภัย 5) การมีส่วนร่วม และ 6) วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมืองและจิตวิญญาณ และจากการใช้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลความเป็นเมืองน่าอยู่ในมิติสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ประชากร

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านประชากรสามารถนำมาใช้ชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 7 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านประชากร

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่	1.1 ลักษณะประชากร -จำนวนประชากรแฝงในเมือง
	1.2 การตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของประชากรในเมือง -จำนวนประชากรที่อาศัยในที่นุกรุก -ระยะเวลาการอยู่อาศัยของประชากร
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	ประชากรที่ไม่ได้เกิดในเมือง(สำมะโนครัว) อัตราการอพยพ (ข้อมูลจังหวัด)

จากตารางที่ 7 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านประชากร ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก 2 ตัว คือ ลักษณะประชากร และการตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของประชากรในเมือง โดยความน่าอยู่ในแต่ละ

ตัวชี้วัดอธิบายได้ว่า ลักษณะประชากร ดูจากจำนวนประชากรแฝงในเมือง ซึ่งในพื้นที่เทศบาลนคร สงขลาจะประกอบด้วยประชากรดั้งเดิมและประชากรแฝงที่มาจากบริเวณใกล้เคียง ต่างจังหวัด และต่างเชื้อชาติ โดยความหลากหลายของประชากรขึ้นอยู่กับ การเข้ามาใช้ประโยชน์ในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งก็จะสื่อถึงวิถีชีวิตของคนกลุ่มต่างๆ ในเมือง ทั้งการเข้ามาเป็นข้าราชการ พ่อค้าแม่ค้า แรงงานประมง ทำงาน โรงงานอุตสาหกรรม และนักเรียนนักศึกษา²²

สำหรับการตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของประชากรในเมือง ดูจากจำนวนประชากร และระยะเวลาการอยู่อาศัยของประชากร ซึ่งการตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของประชากรสามารถบ่งชี้ถึงลักษณะของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองได้ ประชากรบางส่วนที่มีที่ดินเป็นของตนเอง บางส่วนพักอาศัยอยู่ชั่วคราวและมีระยะเวลาการอยู่อาศัยจะไม่ยาวนานนัก²³ เนื่องจากที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่ของหน่วยราชการประมาณร้อยละ 55 และที่ดินในครอบครองของเอกชนร้อยละ 45 ของพื้นที่ทั้งหมด ทำให้บางส่วนมีการบุกรุกพื้นที่เพื่ออยู่อาศัย และประชากรกลุ่มนี้มักไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร²⁴ การอพยพเข้ามามีลักษณะเป็นกลุ่มเครือญาติ มีที่อยู่อาศัยลักษณะชั่วคราวและมีอาชีพหาเช่ากินค่า²⁵ และจากข้อมูลทั่วไป เมื่อดูความหนาแน่นของประชากร โดยเทียบกับพื้นที่เทศบาลนครสงขลาที่มีขนาด 9.27 ตร.กม. แล้วพบว่า ในปีพ.ศ. 2552 ความหนาแน่นเฉลี่ยมี 7774.11 คนต่อตร.กม. (ข้อมูล 29 เมษายน 2553) แต่ความหนาแน่นที่แท้จริงในบริเวณที่อยู่อาศัยควรจะมากถึง 19,000 คนต่อตร.กม. ซึ่งหมายความว่า มีความหนาแน่นของผู้คนอยู่ในระดับสูงมากเกินระดับที่จะเป็นความสุขสบายของสภาพความเป็นอยู่ตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ควรจะเป็น โดยพื้นที่ที่ประชาชนใช้อยู่อาศัยได้เพียงร้อยละ 45.7 ของพื้นที่ทั้งหมดเท่านั้น เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของส่วนราชการ (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544)

²² การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 8 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552

²³ ตัวแทนชุมชนวัดตีนเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552, ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552

²⁴ ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนชาวชิราขอยถู่ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 8 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 4 พฤศจิกายน 2552

²⁵ ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนชาวชิราขอยถู่ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552, ประธานชุมชนวัดตีนเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 8 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนผู้รู้ (สัมภาษณ์) 24 มิถุนายน 2552

2) สุขภาพและสาธารณสุข

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านสุขภาพและสาธารณสุขสามารถนำมาใช้ชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 8 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านสุขภาพและสาธารณสุข

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	2.1 ความทั่วถึงของการบริการสาธารณสุข - มีศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานพยาบาลใกล้ชุมชนหรือตั้งในเมือง - มีอสม. ที่ช่วยดูแลคนในชุมชน - มีการใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานสาธารณสุข - มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่
	2.2 ปัญหาสาธารณสุขตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน - จำนวนชุมชนที่เคยเกิดโรคระบาด
	2.3 ประชาชนให้ความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น - มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมออกกำลังกาย
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	- ร้อยละ 100 ของห้องส้วมที่ให้บริการประชาชนได้มาตรฐานส้วมสาธารณะ - จำนวนชมรม/กลุ่มที่ประชาชนในเขตเทศบาลมีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมออกกำลังกาย (ชมรม/กลุ่ม/พันครัวเรือน)

จากตารางที่ 8 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านสุขภาพและสาธารณสุข ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก 3 ตัว คือ ความทั่วถึงของการบริการสาธารณสุข ปัญหาสาธารณสุขตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน และประชาชนให้ความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น โดยความน่าอยู่ในแต่ละตัวชี้วัดอธิบายได้ว่า ความทั่วถึงของการบริการสาธารณสุขดูจากการมีศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานพยาบาลใกล้ชุมชนหรือตั้งในเมือง มีอสม. ที่ช่วยดูแลคนในชุมชน มีการใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานสาธารณสุข มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่ โดยการที่เมืองมีสถานบริการทางด้านสาธารณสุข ตั้งกระจายตามจุดต่างๆ ของเมือง มีศูนย์บริการสาธารณสุขเคาหลวงและสระเกษ มีโรงพยาบาลเมืองสงขลา มีหน่วยบริการปฐมภูมิ Primary Care Unit (PCU) หรือศูนย์ใกล้บ้านใกล้ใจ ทำให้ประชาชนเกิดความสะดวกในการรับบริการด้านสาธารณสุขมากขึ้น²⁶ และจากข้อมูลทั่วไปพบว่าในพื้นที่เทศบาลนครสงขลามีสถานพยาบาลอื่นๆ ที่สำคัญหลายแห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ โรงพยาบาลฐานทัพเรือสงขลา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ 12 ศูนย์โรคติดต่อทั่วไป เขต 12 ศูนย์บริการสาธารณสุขมูลฐานชุมชน วิทยาลัยพยาบาลบรมราช

²⁶ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

ชนนี้ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ศูนย์โรคเรื้อน เขต 12 ศูนย์กามโรคและโรคเอดส์เขต 12 ศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อม เขต 12 นอกจากนี้ มีสถานพยาบาล/คลินิกเอกชน และสถานที่จำหน่ายยากระจายในตัวเมือง (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544)

ส่วนบทบาททอสม. มีเพิ่มขึ้น หรือจำนวนทอสม.ที่รับผิดชอบในการดูแลสุขภาพคนเมืองมีจำนวนมากขึ้น²⁷ โดยทอสม. ในปัจจุบัน (พ.ศ.2552) เป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอกชุมชน เป็นผู้ดำเนินโครงการ กิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และเป็นผู้เสนอปัญหาของชุมชนตนเองได้²⁸

ส่วนความทั่วถึงของสาธารณสุข ขยายรวมไปถึงการมีมาตรฐานสาธารณสุขเรื่องอาหารปลอดภัย (Food Safety) อาหารสะอาดรสชาติอร่อย (Clean Food Good Taste) และการคุ้มครองผู้บริโภค มีการใช้มาตรฐานสาธารณสุขในรูปของโครงการ มีการดำเนินงานโดยอาศัยเครือข่ายของชมรมผู้ประกอบการ เช่น การจัดระบบระเบียบของพ่อค้าแม่ค้าในตลาด การจัดระเบียบรถเร่ แผงลอยและร้านค้า ทำให้ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการและผู้บริโภคได้รับประโยชน์มากขึ้น²⁹ ขณะที่มิหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีบทบาทในพื้นที่ ได้แก่ มูลนิธิศุภนิมิต กรมอนามัย กองทุนสนับสนุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สำนักงานอนามัยส่วนภูมิภาคที่ 1-5,11,12 (ยะลา) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) บริษัท ยูโนแคล ประเทศไทย จำกัด (ปัจจุบัน คือ บริษัท เซฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด) ช่วยสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพและสาธารณสุข การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับโรคต่างๆ แก่ประชาชน สนับสนุนอุปกรณ์ออกกำลังกาย และงบประมาณ³⁰ ส่วนประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวกับด้านสาธารณสุข เช่น มีการสำรวจข้อมูลของประชากรด้านสาธารณสุข มีกิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพที่ทำตามเกณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุขที่ตั้งไว้³¹

ปัญหาสาธารณสุขทั้งในอดีต-ปัจจุบัน พิจารณาจาก จำนวนชุมชนที่เคยเกิดโรคระบาด โดยตัวชี้วัดนี้อธิบายได้จากความเป็นอยู่ของชุมชนในอดีตที่มีการขับถ่ายที่ไม่ถูกสุขลักษณะ

²⁷ ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวัดตีนเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคู้ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552

²⁸ ตัวแทนชุมชนวัดตีนเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคู้ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

²⁹ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 3 กรกฎาคม 2552

³⁰ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

³¹ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

ไม่มีระบบระบายน้ำ ทำให้เกิด โรคอหิวาต์ระบาดในชุมชนเก่าเสี่ยงประมาณ 10 ปีที่แล้ว³² ปัจจุบัน (พ.ศ.2552) ประชาชนให้ความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น พิจารณาจากมีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมออกกำลังกาย เนื่องจากมีการรวมกันทำกิจกรรมด้านสุขภาพ มีชมรมคนรักสุขภาพ มีกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีการสนับสนุนงบประมาณตามโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ³³ อย่างไรก็ตาม พบว่ามีประชาชนที่ป่วยเป็น โรคเรื้อรังมากขึ้น เช่น โรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง³⁴

3) การศึกษา

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านการศึกษาสามารถนำมาใช้ชี้วัดความนำอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 9 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านการศึกษา

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	3.1 คนในเมืองเข้าถึงการศึกษา - มีสถานศึกษาในพื้นที่และใกล้เคียง
	3.2 การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้อื่นๆ - มีสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่ - มีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้น - มีองค์ความรู้ต่างๆ ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง - มีการเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ผ่านสื่อต่างๆ
	3.3 คุณภาพของสถานศึกษา - จำนวนเด็กที่จบจากสถานศึกษาแล้วสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ - จำนวนศูนย์เด็กเล็กมีมาตรฐาน - จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	- แหล่งเรียนรู้/อัตราศูนย์เรียนรู้ (แห่ง) - มีช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารประเภทของข้อมูลข่าวสาร หนังสือพิมพ์ - จำนวนโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต (>90%) * ตัวชี้วัดซ้ำกับมิติเศรษฐกิจ ในประเด็นปัจจัยสนับสนุนทางเศรษฐกิจ

³² ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

³³ ตัวแทนชุมชนวชิราขอยตี้ (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

³⁴ ตัวแทนชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553

ตารางที่ 9 ตัวชี้วัดเมื่อนำอยู่ด้านการศึกษา (ต่อ)

ตัวชี้วัดที่ประมวลมา (ต่อ)	- ร้อยละของศูนย์เด็กเล็กในเขตเทศบาลที่ได้มาตรฐานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (ได้มาตรฐาน/ไม่ได้มาตรฐาน/ไม่มีข้อมูล)
-------------------------------	---

จากตารางที่ 9 ตัวชี้วัดเมื่อนำอยู่ด้านการศึกษา ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก 3 ตัว คือ คนในเมืองเข้าถึงการศึกษา การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้อื่นๆ และคุณภาพของสถานศึกษา โดยความนำอยู่ในแต่ละตัวชี้วัดอธิบายได้ว่า คนในเมืองเข้าถึงการศึกษา พิจารณาจากมีสถานศึกษาในพื้นที่และใกล้เคียง และมีทุกระดับชั้นการศึกษา³⁵ ส่วนการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้อื่นๆ พิจารณาจากมีสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่ มีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้นพวกโครงการก่อสร้างต่างๆ มุ่งองค์ความรู้ต่างๆ ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง และมีการเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ โดยผ่านสื่อวิทยุโดยพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ส่วนองค์ความรู้ในเมืองเป็นเรื่องด้านประวัติศาสตร์และธรรมชาติ³⁶ จากโบราณสถาน โบราณวัตถุ และผู้รู้ในชุมชน³⁷ มีโครงการก่อสร้างแหล่งเรียนรู้ เช่น ประติมากรรม สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ โครงการห้องสมุดขยายหาดเคลื่อนที่ อย่างไรก็ตามโครงการห้องสมุดขยายหาดเคลื่อนที่ซึ่งขาดความทั่วถึง และการใช้ประโยชน์ยังมีน้อยอยู่³⁸ นอกจากนี้ มีการเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวในเมืองผ่านคนในชุมชนและผ่านสื่อวิทยุในเมือง³⁹

เมื่อกล่าวถึงคุณภาพหรือมาตรฐานของสถานศึกษา ดูจากชื่อเสียงของสถานศึกษา ความเก่าแก่ของสถานศึกษา บุคคลผู้มีชื่อเสียงที่จบการศึกษา และจำนวนเด็กที่จบจากสถานศึกษาแล้วสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้⁴⁰ ศูนย์เด็กเล็กมีสภาพไม่แออัด⁴¹ และมีการดำเนินการตามเกณฑ์

³⁵ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวังเขียว-วังขาว (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 26 พฤศจิกายน 2552

³⁶ ตัวแทนชุมชนวัดดินเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวังเขียว-วังขาว (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552

³⁷ ตัวแทนสถาบันการศึกษา (สัมภาษณ์) 18 ธันวาคม 2552

³⁸ ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552, ตัวแทนชมรมผู้สูงอายุวชิราฟ้าใส (สัมภาษณ์) 1 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชุมชนวัดแหลมทราย (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552

³⁹ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552

⁴⁰ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสถาบันการศึกษา (สัมภาษณ์) 18 ธันวาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 16 พฤศจิกายน 2552

มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข⁴² ส่วนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องผ่านสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)⁴³ จากข้อมูลทั่วไปมีสถานศึกษาในเขตอำเภอเมืองสงขลา ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดสงขลา โรงเรียนวรรณรีเฉลิม วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา เป็นต้น (อำเภอเมือง, 2553)

4) ความปลอดภัย

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านความปลอดภัยสามารถนำมาใช้ชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 10 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านความปลอดภัย

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	4.1 ความปลอดภัยของพื้นที่ - ระดับความรุนแรงของคดีลดลงจากอดีต - มีมาตรการการป้องกันเหตุร้ายที่มีในเมือง
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	-

จากตารางที่ 10 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านความปลอดภัย มีตัวชี้วัดหลัก คือ ความปลอดภัยของพื้นที่ พิจารณาจากระดับความรุนแรงของคดีลดลงจากอดีต มีมาตรการการป้องกันเหตุร้ายที่มีในเมือง เช่น มีการติดตั้งกล้อง ระบบการตรวจคนเข้าเมือง มีไฟฟ้าแสงสว่างบริเวณจุดต่างๆ ของเมือง มีโครงการ หรือมีเครือข่ายดูแลความปลอดภัยของเมือง

ความน่าอยู่จากตัวชี้วัดสามารถอธิบายได้ว่า การที่คดีที่มีลักษณะและระดับความรุนแรงลดลงเมื่อเทียบกับอดีตนั้น เมื่อก่อนคดีที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นคดีที่สะเทือนขวัญ โดยเป็นคดีเกี่ยวกับอาชญากรรม ฆาตกรรม ฆ่าชิงทรัพย์ คดีข่มขืนที่เกิดเหตุมักเป็นบริเวณชายทะเล⁴⁴ ในยามวิกาล(แหลมสนอ่อน) คดีทะเลาะวิวาท⁴⁵ คดีนักศึกษากบฏกติกกัน⁴⁶ ปัจจุบัน (พ.ศ.2552) ความ

⁴¹ ตัวแทนชุมชนสมหวัง (สัมภาษณ์) 1 เมษายน 2552

⁴² ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

⁴³ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 16 พฤศจิกายน 2552

⁴⁴ ตัวแทนชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553

⁴⁵ ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552

รุนแรงของเหตุที่ก่อลดลงเป็นคดีทะเลาะวิวาท คดีลักทรัพย์ และบริเวณจุดที่เกิดเหตุบ่อย คือ ตลาดนัดบริเวณชุมชนวชิราตอนเย็น คนก่อเหตุมักเป็นวัยรุ่นและมีการก่อเหตุซ้ำ ส่วนมาตรการด้านความปลอดภัย มีมาตรการที่หลากหลายมากขึ้น เช่น มีกล้องวงจรปิด (CCTV) มีระบบศูนย์บริการประชาชน มีเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครตามจุดต่างๆ มีไฟฟ้าตามสถานที่ท่องเที่ยว มีระบบตรวจคนเข้าเมือง มีโครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการป้องกันเหตุต่างๆ ของเมืองทำให้คนในเมืองรู้สึกอุ่นใจขึ้น⁴⁷ การปรับปรุงภูมิทัศน์ช่วยให้พื้นที่ที่มีความปลอดภัยมากขึ้น⁴⁸ บางจุดกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและตัวแทนประชาชนเห็นว่าในอดีตที่เมืองที่มีทางเข้าเมืองทางเดียว ทำให้ดูแลความปลอดภัยของเมืองได้ง่ายกว่าปัจจุบันที่มีทางเข้าออกเมืองสามทาง ได้แก่ ประตูแยกคลองสำโรง สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินี และประตูเก้าเส้ง⁴⁹ ตัวแทนประชาชนกล่าวถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาว่ามีความปลอดภัยที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น (เปรียบเทียบกับสามจังหวัดภาคใต้) เนื่องจากสงขลาไม่ค่อยมีเหตุการณ์ที่รุนแรง นอกจากนี้ยังเห็นว่า พื้นที่เทศบาลนครสงขลามีสถานที่ราชการอยู่มากทำให้รู้สึกเป็นเมืองที่ปลอดภัย⁵⁰ รวมถึงการปรับปรุงพื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมทำให้ประชาชนรู้สึกปลอดภัย โดยประชาชนกล่าวว่า บางบริเวณมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก หมายถึงมีการพัฒนาดีขึ้นด้านความสวยงามและความสะอาดของพื้นที่ ตั้งแต่บริเวณที่ตั้งประติมากรรมหัวพญานาคถึงบริเวณอนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นการแสดงถึงการพัฒนาพื้นที่ให้ดีขึ้น โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ของพื้นที่ ทำให้พื้นที่กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยด้วย⁵¹

อย่างไรก็ตาม พื้นที่ที่ประชาชนยังรู้สึกไม่ปลอดภัย คือชุมชนแออัดที่สังคมเห็นว่า เป็นแหล่งก่ออาชญากรรมในเมือง⁵² โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องยาเสพติด สามารถอธิบายได้ว่า

⁴⁶ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราตอนเย็น (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552

⁴⁷ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 26 พฤศจิกายน 2552

⁴⁸ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553, การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553, ตัวแทนชุมชนวชิราตอนเย็น (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 สิงหาคม 2552

⁴⁹ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

⁵⁰ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 18 พฤศจิกายน 2552

⁵¹ ตัวแทนชมรมอนุรักษ์การนวดแผนโบราณ โดยคนพิการทางสายตา (สัมภาษณ์) 26 กันยายน 2552

⁵² ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

ประชาชนกังวลถึงความปลอดภัยในการให้ข้อมูลหรือแจ้งเบาะแส ต่างเห็นว่าปัญหาอาเสพติดยังไม่ได้สูญหายไปจากพื้นที่⁵³ แม้ว่าจะมีมาตรการป้องกันปัญหาอาเสพติดในพื้นที่เป็น โครงการกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด มีการสนับสนุนอุปกรณ์กีฬา มีโครงการครอบครัวอบอุ่น ครอบครัวต้านภัยยาเสพติด การจัดอบรมดูงานตามสถานที่ต่างๆ มีป้ายชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดในชุมชน รวมถึงการสนับสนุนจากตำรวจ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ก็ตาม⁵⁴

5) การมีส่วนร่วม

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมสามารถนำมาใช้ชี้วัดความนำอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 11 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านการมีส่วนร่วม

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	5.1 กลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ - มีกลุ่มที่เทศบาลหรือประชาชนจัดตั้ง - มีกลุ่มที่มาจากฐานอาชีพ - มีกลุ่มที่เกิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	- จำนวนกลุ่ม/ชมรมอนุรักษ์ศิลปกรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในเทศบาล (มากกว่า 1 กลุ่ม) - จำนวนชมรม/กลุ่มที่ประชาชนในเขตเทศบาลมีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมการออกกำลังกาย (ชมรม/กลุ่ม/พันครัวเรือน) - อัตราสมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชนต่อประชากร (คน/พันคน) - รูปแบบการรวมกลุ่ม (อปพร. สหกรณ์ มูลนิธิ พรรคการเมือง)

จากตารางที่ 11 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านการมีส่วนร่วม มีตัวชี้วัดหลัก คือ กลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ พิจารณาจากรูปแบบของการเกิดกลุ่ม ซึ่งมีทั้งกลุ่มเทศบาลจัดตั้ง กลุ่มที่มาจากประชาชน กลุ่มที่มาจากฐานอาชีพ กลุ่มที่รวมตัวกันจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

ความนำอยู่จากตัวชี้วัดสามารถอธิบายได้ว่า ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ประชาชนมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่ม/ชมรมสุขภาพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแอโรบิก กลุ่มที่

⁵³ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553

⁵⁴ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

เกี่ยวกับเอดส์ สโมสรรโรคารี ไลอ่อน ชมรมผู้สูงอายุชราฟ้าใส สมาคมสกเกี้ยน ฯลฯ แต่ละกลุ่มจะมีรูปแบบการเกิดกลุ่มที่ต่างกันไป มีทั้งกลุ่มที่เกิดจากเทศบาลที่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนประชาชนและคณะกรรมการชุมชน อสม.⁵⁵ กลุ่มที่มาจากฐานอาชีพที่เหมือนกัน กลุ่มเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเมือง เช่น กลุ่มสามล้อ กลุ่มประมงพื้นบ้าน ชมรมผู้ประกอบการ บางกลุ่มเกิดจากการรวมตัวกันเนื่องจากจากปัญหาที่พบในชุมชน เช่น มีคณะกรรมการและกลุ่มอนุรักษ์คลองลำโรง มีคณะกรรมการ โครงการบ้านมั่นคงและกลุ่มผู้อยู่อาศัยที่มีรายได้น้อยในเขตเมือง และบางกลุ่มรวมตัวเพราะความสนใจร่วมกัน เช่น ชมรมด้านสุขภาพ ชมรมผู้สูงอายุชราฟ้าใส สมาคมจีน (สมาคมจีนสกเกี้ยน) ลักษณะการดำเนินกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม มักดำเนินการตามความสนใจภายในกลุ่ม⁵⁶ โดยจะมีกิจกรรมหรืองานทางวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต เช่น งานสมโภชน์เจ้าพ่อปู่ทวดหัวเขาแดง เจ้าพ่อศาลหลักเมือง งานถนนคนเดินเมือง⁵⁷

6) วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมือง

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมือง สามารถนำมาใช้ชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 12 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของเมือง

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	<p>6.1 คุณค่าทางวัฒนธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อาหาร เชื้อชาติ ภาษา การแต่งกาย) <p>6.2 การอนุรักษ์วัฒนธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีสถานที่หรือมีแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่ (สถานที่สำคัญ สถานที่ศาสนา ตำบล) - มีลานวัฒนธรรม - มีการจัดกิจกรรม งานเทศกาล งานประเพณีที่สำคัญของเมือง - มีบริเวณหรือชุมชนที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิม (บริเวณย่านเมืองเก่า ร้านค้าเก่าๆ)
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	<ul style="list-style-type: none"> - อัตราโบราณสถานที่ได้รับการอนุรักษ์ (แห่ง/พันครัวเรือน) - อัตราศูนย์การเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น (แห่ง)

⁵⁵ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนผู้รู้ชุมชนชราชอยคี (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552

⁵⁶ ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนชราชอยคี (สัมภาษณ์) 28

พฤษภาคม 2552

⁵⁷ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 3 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

จากตารางที่ 12 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของเมือง ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก 2 ตัว คือ คุณค่าทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยคุณค่าทางวัฒนธรรมพิจารณาจากในพื้นที่เทศบาลนครสงขลามีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเมือง โดยความน่าอยู่จากตัวชี้วัดนี้อธิบายได้ว่า จากการศึกษาในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาเป็นพื้นที่เมืองเก่า มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมบริเวณเมืองเก่า ถนนนครนอก นครใน ถนนนางงาม มีหลายเชื้อชาติศาสนา⁵⁸ จากข้อมูลการนับถือศาสนาของประชากร พบว่าประชากรประมาณร้อยละ 82 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 16 นับถือศาสนาอิสลาม และอีกร้อยละ 2 นับถือศาสนาคริสต์ (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544)

ส่วนการอนุรักษ์วัฒนธรรม พิจารณาจาก การมีสถานที่หรือมีแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น สถานที่สำคัญทางศาสนา จากข้อมูลทั่วไปพบว่าในพื้นที่เทศบาลนครสงขลามีวัด 18 แห่ง มัสยิด 2 แห่ง ศาลเจ้า 6 แห่งและ โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544) มีบุคคลที่สามารถบอกประวัติของเมืองได้ มีลานวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรม งานเทศกาล งานประเพณีที่สำคัญของเมือง มีบริเวณหรือชุมชนที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิม (บริเวณย่านเมืองเก่า ร้านค้าเก่าๆ) โดยความน่าอยู่แต่ละตัวชี้วัดอธิบายได้ว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมในพื้นที่ พิจารณาจาก มีการจัดกิจกรรม งานประเพณี มีงานเทศกาลประจำเมือง มีลานวัฒนธรรม มีการแสดงของโรงเรียนต่างๆ ในพื้นที่ และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่างชาติ และมีสร้างวัฒนธรรมการท่องเที่ยวตามชายหาด มีกิจกรรมและงานประเพณีวัฒนธรรมต่างๆในเมือง เช่น การลากพระ ตรุษจีน ประเพณีสงกรานต์ สารทเดือนสิบ ฮารีรายอ ประเพณีห่มผ้าเจดีย์ขึ้นเขาตังกวน⁵⁹ นอกจากนี้ ในเมืองมีสถานที่ที่ทำให้เมืองมีการเคลื่อนไหวทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น⁶⁰ มีลานดนตรีและลานวัฒนธรรม มีแหล่งรวบรวมประวัติความเป็นมาของเมืองในพื้นที่ มีสำนักงานศิลปากร พิพิธภัณฑสถาน

⁵⁸ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 26 พฤศจิกายน 2552

⁵⁹ ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวิธาซอยคู่ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวิธาซอยคู่ (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 3 กรกฎาคม 2552

⁶⁰ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 18 พฤศจิกายน 2552

แห่งชาติ สถาบันทักษิณคดีศึกษา โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชบุรี⁶¹ หน่วยงานภายนอกที่สนับสนุนมีทั้ง หน่วยงานเอกชนและรัฐ⁶²

บริเวณหรือชุมชนที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิม (บริเวณย่านเมืองเก่า ร้านค้าเก่าๆ) โดยความ น่าอยู่ของตัวชีวิตนี้อธิบายได้ว่า ในเมืองมีบริเวณที่เป็นย่านเมืองเก่า และเจ้าของบ้านเดิมไม่ขายบ้าน บริเวณเมืองเก่า หลายหลังมีสภาพทรุดโทรมและไม่ได้ซ่อมแซม เนื่องจากการดูแลต้องเสียค่าใช้จ่าย รวมถึงการใช้ประโยชน์ของบ้านที่เปลี่ยนไปเพราะเจ้าของบ้านเปิดให้เช่า⁶³ ตัวแทนประชาชน กล่าวถึงลักษณะและวิถีชีวิตของคนสงขลาดั้งเดิมว่า เป็นคนประหยัด ไม่นิยมรับประทานอาหาร นอกบ้าน ประกอบกับบางส่วนมีอาชีพข้าราชการทำให้ใช้จ่ายได้เฉพาะบางช่วงเวลา คือช่วงเลิกงาน เท่านั้น⁶⁴ นอกจากนี้ ในตัวเมืองสงขลาไม่มีร้านค้า ห้างใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ เพราะข้อจำกัดของพื้นที่ และกำลังซื้อของคนน้อย โดยการค้าขายจะมีร้านค้าและลักษณะการค้าขายที่เก่าแก่ เช่น โขห่วยหรือ ร้านค้าปลีกที่มีมาแต่ดั้งเดิม ร้านค้าที่เป็นตึกแถวโบราณ ผู้ซื้อและผู้ขายมีปฏิสัมพันธ์กัน ถือเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่⁶⁵

ผู้วิจัยนำเสนอศาสนสถานและสถานที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในเขต เทศบาลนครสงขลา ในภาพที่ 8 ศาสนสถานและสถานที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง

⁶¹ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553, ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552.

ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนผู้รู้ชุมชนวิเศษชัยคีรี 9 กรกฎาคม 2552,

ตัวแทนสถาบันการศึกษา (สัมภาษณ์) 18 ธันวาคม 2552, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552

⁶¹ ตัวแทนชุมชนวิเศษชัยคีรี (สัมภาษณ์) 28 พฤศจิกายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 17 พฤศจิกายน 2552

⁶² ตัวแทนชุมชนวิเศษชัยคีรี (สัมภาษณ์) 28 พฤศจิกายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 17 พฤศจิกายน 2552

⁶³ ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 8 กรกฎาคม 2552

⁶⁴ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชมรมผู้สูงอายุวิเศษชัยคีรี (สัมภาษณ์) 1 มิถุนายน 2552

⁶⁵ ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552

2) ความไม่น่าอยู่ในมิติสังคมของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

นอกเหนือจากประเด็นที่เป็นความน่าอยู่ของพื้นที่ที่ศึกษาแล้ว ตัวแทนประชาชนบางส่วนเห็นว่า ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลายังมีปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข ได้แก่

(1) ปัญหาแรงงานต่างด้าวในเมือง

ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลามีแรงงานต่างด้าวที่มาลงทะเบียนประมาณหนึ่งหมื่นคนในเขตเทศบาล ขณะเดียวแรงงานผิดกฎหมายที่หลบหนีเข้าเมืองมีเปอร์เซ็นต์สูงกว่าที่ถูกกฎหมาย ปัญหาที่เกิดจากประชากรต่างด้าวดังกล่าว เช่น เรื่องสัญชาติ ปัญหาโรคระบาด⁶⁶

ตัวแทนประชาชนบางกลุ่มมีความกังวลเกี่ยวกับปัญหาที่มาจากแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง โรคระบาด อสม. ที่ดูแลสุขภาพของคนในชุมชนแสดงความเห็นต่อเรื่องนี้ว่า ในด้านสาธารณสุขในพื้นที่มีปัญหาสุขภาพเกี่ยวกับ โรคเรื้อรัง โรคระบาด การดูแลสุขภาพที่เป็นเรื่องการออกกำลังกายและทักษะการดูแลสุขภาพ⁶⁷ ส่วน โรคเรื้อรัง โรคระบาดนั้นส่วนใหญ่เห็นว่าสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากแรงงานต่างด้าวทำ และโรคที่เคยหายไปแล้วกลับมาระบาดอีกครั้ง เช่น โรคมาลาเรีย โรคเท้าช้าง HIV/AIDS ขณะที่ตัวแทนประชาชนบางส่วนเห็นว่า แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในเมืองมักมีปัญหาเรื่องของการขอสัญชาติเนื่องจากไม่ได้ขึ้นทะเบียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีภรรยาเป็นคนไทยแล้วเด็กที่เกิดมาไม่ได้รับสัญชาติไทย⁶⁸

(2) ปัญหาประชากรในวัยต่างๆ

ในส่วนของความน่าอยู่ ตัวแทนประชาชนเห็นว่ากรณีที่เมืองมีสถานศึกษาตั้งอยู่ในเมือง ทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษามากขึ้น แต่ในทางกลับกัน ตัวแทนประชาชนมองว่าปัจจุบัน (พ.ศ.2552) เป็นปัญหาที่เกิดจากตัวบุคคล ทั้งเรื่องเด็กในวัยเรียนไม่เรียนหนังสือ และถูกปล่อยปละละเลยเรื่องการศึกษา นอกจากนี้ มีปัญหาเด็กออกจากโรงเรียนกลางคัน การตั้งครุภัณฑ์ในวัยเรียน ปัญหาเด็กวัยรุ่นซิ่งรถ และเด็กติดเกมส์ ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ได้จากการสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน คือ ต้องพัฒนาคน มีการจัดทำประชาคมทุกชุมชนเพื่อให้ทุกคนรับรู้ การสอดส่องดูแลของผู้นำชุมชน ส่วนปัญหาเด็กติดเกมส์ สถานประกอบการควรมีความรับผิดชอบและคุณธรรม คือ ไม่เปิดให้เด็กอายุที่ต่ำกว่ากำหนดเล่น และมีการเปิดปิดเป็นเวลา⁶⁹

⁶⁶ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

⁶⁷ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553

⁶⁸ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

⁶⁹ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

(3) ปัญหาที่เกิดจากชุมชนแออัด

ปัญหาที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของเมือง ทั้งอาชญากรรม การลักเล็กขโมยน้อย การฉกชิงวิ่งราว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอาชญากรรม ตัวแทนประชาชนส่วนใหญ่มองว่า ชุมชนแออัดเป็นพื้นที่ที่มีเป็นแหล่งของปัญหา ได้แก่ ชุมชนร่วมใจพัฒนา บ่อนวัวเก่า ท่าสะพาน⁷⁰ นอกจากนี้ ตัวแทนประชาชนมองว่า คดีฉกชิงวิ่งราวเป็นผลจากการที่วัยรุ่นในเมืองไม่ยอมทำงาน ส่วนการแก้ไขในเรื่องนี้ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลเห็นว่า ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน และนโยบายของสังคมเมือง ต้องมีการทำงานกันอย่างเป็นระบบในการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน และกล่าวถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้ง โครงการ และกิจกรรมที่เป็นมาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยไว้ว่า “ที่ผ่านมาเทศบาลนครสงขลามีการเพิ่มระบบความปลอดภัย เรื่อง CCTV โครงการตาสับประรด โครงการเครือข่ายวิทยุเครื่องแดง การสนธิกำลังระหว่าง 4 ฝ่าย และการบูรณาการร่วมกันจากทุกฝ่าย มีการประสานงานกับตำรวจ ปปส.ก็ให้เงินทุนสำหรับจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรม สร้างรั้วชุมชนให้เข้มแข็ง 5 ร้ว ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สังคม โรงเรียน และแนวชายแดน โดยมองว่าทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมและทำงานอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน”⁷¹ โดยตัวแทนประชาชนเห็นว่าเมื่อมีโครงการเครือข่ายวิทยุเครื่องแดง ทำให้ได้ประชาชนรับรู้และเป็นหูเป็นตาได้⁷²

⁷⁰ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

⁷¹ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553

⁷² การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

4.3.2 มิติเศรษฐกิจ

1) ความเป็นเมืองนำอยู่ในมิติเศรษฐกิจของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

จากผลการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ทำให้ได้ประเด็นหลัก 1) ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง และ 2) ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลความเป็นเมืองนำอยู่ในมิติเศรษฐกิจ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านลักษณะเศรษฐกิจของเมืองสามารถนำมาใช้ชี้วัดความนำอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 13 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านลักษณะเศรษฐกิจของเมือง

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	1.1 อาชีพและรายได้ของประชาชน - ประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงหรือเกี่ยวข้องกับประมงที่หลงเหลืออยู่
	1.2 รายได้ของพื้นที่ - มีการเก็บภาษีที่ดิน
	1.3 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ - มีการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำหรือเกี่ยวกับประมง - มีห้างค้าส่งขนาดเล็กตั้งกระจายในพื้นที่
	1.4 ราคาสินค้า - อัตราราคาสินค้าและบริการที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหรือเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงอย่างหาใหญ่
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	- อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่จัดเก็บเองของเทศบาล (>0 หรือ รายได้จากการเก็บภาษีของเทศบาลที่เพิ่มขึ้นมากกว่า 10% ของรายได้ปีที่ผ่านมา) - กิจกรรมทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ปลา

จากตารางที่ 13 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านลักษณะเศรษฐกิจของเมือง ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก 4 ตัว คือ อาชีพและรายได้ของประชาชน รายได้ของพื้นที่ (ภาษีที่ดิน) กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และราคาสินค้า โดยแต่ละตัวชี้วัดอธิบายความนำอยู่ได้ว่า อาชีพและรายได้ของประชาชนพิจารณาจากประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงหรือเกี่ยวข้องกับประมงที่หลงเหลืออยู่ เช่น โรงงาน

ปลาป่น รับจ้างปอกหมึก⁷³ แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ.2552) ธุรกิจประมงหลายแห่งปิดกิจการลง เนื่องจากสัตว์น้ำลดลง และราคาน้ำมันสูงขึ้น⁷⁴ ส่วนรายได้ของพื้นที่ (ภาษีที่ดิน) จากภาษีที่ดินที่เทศบาลจัดเก็บ และตัวแทนประชาชนมีความเห็นต่อเรื่องนี้ว่า พื้นที่เทศบาลนครสงขลามีรายได้จากภาษีที่ดินไม่มาก เพราะส่วนใหญ่เป็นที่ดินของรัฐ ที่ดินวัด และสถานที่ราชการ⁷⁵

ส่วนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พิจารณาจากการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำหรือเกี่ยวกับประมง มีห้างค้าส่งขนาดเล็กตั้งกระจายในพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่เทศบาลนครสงขลาไม่ได้เป็นเมืองเชิงเศรษฐกิจ พื้นที่ธุรกิจจึงมีไม่มากและไม่มีการแข่งขันสูงเท่าภาคใหญ่ การลงทุนในพื้นที่มีโรงงานจำนวนเล็กน้อยและมีห้างค้าส่งเล็กตั้งกระจายหลายสาขาในเมือง⁷⁶ ในพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนซื้อสินค้าของท้องถิ่นระหว่างพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น ระโนด สทิงพระ คูขุด ซึ่งพ่อค้าแม่ค้าที่อยู่ใกล้เคียงจะมารวมตัวกันเพื่อขายของที่ตลาดในเขตเทศบาลนครสงขลาและขายในช่วงเย็นบริเวณตลาดนัดเก้าเส้ง⁷⁷ นอกจากนี้ ตัวแทนประชาชนเห็นว่าในพื้นที่ที่มีตลาดหลายแห่ง ทำให้เป็นการเปิดโอกาสในการค้าขายและการประกอบอาชีพอื่นๆ แก่คนในเมืองและต่างถิ่น สังเกตจากการมีตลาดนัดในเมืองหลายแห่ง ได้แก่ 1. ตลาดประมงใหม่ บริเวณท่าเรือประมงใหม่มีทุกวันจันทร์ อังคาร พุธ 2. ตลาดนัดคูโบร์ ชุมชนคูโบร์มีทุกวันพุธ พฤหัส ศุกร์ เสาร์ 3. ตลาดนัดหน้าอำเภอ ที่หน้าอำเภอมี่ทุกวันศุกร์ 4. ตลาดนัดหน้ามหาวิทยาลัยสงขลามีทุกวันเสาร์ และ 5. ตลาดนัดรถไฟ/ตลาดนัดวันอาทิตย์⁷⁸ ในส่วนของราคาสินค้าในพื้นที่ ที่ตัวแทนประชาชนเห็นว่าอัตราราคาสินค้าและบริการที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหรือเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียง เป็นตัวบ่งชี้ลักษณะเศรษฐกิจของเมืองได้ โดยอธิบายถึงความสัมพันธ์ในเรื่องนี้ได้ว่าราคาสินค้าที่ขายบางครั้งมีราคาสูงเนื่องจากมาจากส่วนกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับภาคใหญ่ ค่าครองชีพของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาอยู่ในระดับต่ำ รวมทั้งราคาสินค้าและบริการที่ไม่สูง โดยได้

⁷³ ตัวแทนชุมชนบ่อหว่า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนศาลาเหลือ (สัมภาษณ์) 8 เมษายน 2552

⁷⁴ ตัวแทนชุมชนศาลาเหลือ (สัมภาษณ์) 8 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว่า 2 เมษายน 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

⁷⁵ ตัวแทนผู้รู้ชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวัดดินเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552

⁷⁶ ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 1 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนผู้รู้ 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวังเขียว-วังขาว (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552

⁷⁷ ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552

⁷⁸ ตัวแทนชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553

ยกตัวอย่างตลาดวันอาทิตย์ เป็นตลาดที่ขายสินค้าในท้องถิ่น มีสินค้าหลากหลาย ราคาถูกและตอบสนองได้ทุกกลุ่ม⁷⁹

จากข้อมูลทั่วไป พบว่าในพื้นที่เทศบาลนครสงขลามีสถานประกอบการที่หลากหลาย ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ 68 แห่ง โรงแรม 16 แห่ง อาคารที่พักขนาดใหญ่/หอพัก 14 แห่ง ธนาคาร 17 แห่ง ภัตตาคาร สวนอาหาร 32 แห่ง ร้านจำหน่ายอาหาร 585 แห่ง ร้านจำหน่ายของชำ 530 แห่ง สถานที่ขายปลาสด (แพปลา) 123 แห่ง ตลาดเทศบาล 1 แห่ง ตลาดสดเอกชน 2 แห่ง ตลาดสดชุมชน 2 แห่ง โรงฆ่าสัตว์เทศบาล 1 แห่ง โรงฆ่าไก่ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล 4 แห่ง แผงลอยจำหน่ายอาหาร 211 แห่ง ร้านเสริมสวยแต่งผม 185 แห่ง โรงมหรสพ 1 แห่ง ศูนย์การค้า 2 แห่ง (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544)

2) ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจสามารถนำมาใช้ชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 14 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	2.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง - มีโครงการ และกิจกรรมปรับภูมิทัศน์ สร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว - มีการรวมตัวของกลุ่มอาชีพ - มีโครงการ กิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรม - มีการประชาสัมพันธ์ - มีโรงแรมในพื้นที่
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	- จำนวนและการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยว ร้านขายของขนาดใหญ่ - สัดส่วนงบประมาณที่ใช้ในการสืบสานศิลปวัฒนธรรม - จำนวนกิจกรรม การพัฒนาการท่องเที่ยว การใช้เวลาว่าง - มีช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารประเภทของข้อมูลข่าวสาร หนังสือพิมพ์ - จำนวนโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต (>90%) *ตัวชี้วัดซ้ำกับมิติสังคม ในประเด็นการศึกษา

⁷⁹ ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

จากตารางที่ 14 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านปัจจัยสนับสนุนทางเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดหลัก คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยว พิจารณาจากในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มีโครงการและกิจกรรมปรับภูมิทัศน์ และสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการรวมตัวของกลุ่มอาชีพ มีโครงการและกิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรม มีการประชาสัมพันธ์ และมีโรงแรมในพื้นที่

ความน่าอยู่ของแต่ละตัวชี้วัดอธิบายได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่กระตุ้นเศรษฐกิจของเมือง⁸⁰ การมีโครงการ กิจกรรมของเทศบาลช่วยเสริมให้พื้นที่เป็นเมืองท่องเที่ยว ทั้งสิ่งปลูกสร้าง มีการตั้งกลุ่ม⁸¹ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ⁸² มีกิจกรรมที่ลานวัฒนธรรม มีงานประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ งานเทศกาล ทำให้เศรษฐกิจหมุนเวียนและคนในเมืองมีรายได้จากการท่องเที่ยว⁸³ ประกอบกับมีโรงแรมที่ตั้งในพื้นที่⁸⁴ อย่างไรก็ตาม ตัวแทนประชาชนมองว่า ยังขาดความสะดวกในการซื้อสินค้าและบริการต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวอยู่⁸⁵ นอกจากนี้ มีปัจจัยที่สนับสนุนเศรษฐกิจของเมือง ได้แก่ มาตรการกำหนดจุดผ่อนผันการจำหน่ายสินค้าบนที่สาธารณะ⁸⁶ เส้นทางคมนาคมที่สะดวกที่ทำให้เกิดการลงทุน เช่น โรงงานอุตสาหกรรม สถานบริการน้ำมัน ทำเทียบเรือน้ำลึก⁸⁷ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของเมือง

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตเทศบาลนครสงขลา ดังแสดงในภาพที่ 9 สถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลนครสงขลา

2) ความไม่น่าอยู่ในมิติเศรษฐกิจของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ตัวแทนประชาชนบางกลุ่มมองความน่าอยู่ในเมืองด้านเศรษฐกิจว่า พื้นที่เทศบาลนครสงขลาเป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจดี เนื่องจากมีช่องทางการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น การทำประมง โรงงานอุตสาหกรรม ค้าขาย⁸⁸ แต่ตัวแทนประชาชนบางคนสะท้อนปัญหาการว่างงานในเมืองว่า ในความเป็นจริงประชากรวัยทำงานที่ไม่มีงานทำ ไม่ได้มีสาเหตุจากปัญหาการว่างงาน แต่

⁸⁰ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553

⁸¹ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552

⁸² ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552

⁸³ ตัวแทนชุมชนวัดแหลมทราย (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคู่ 28 พฤษภาคม 2552

⁸⁴ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

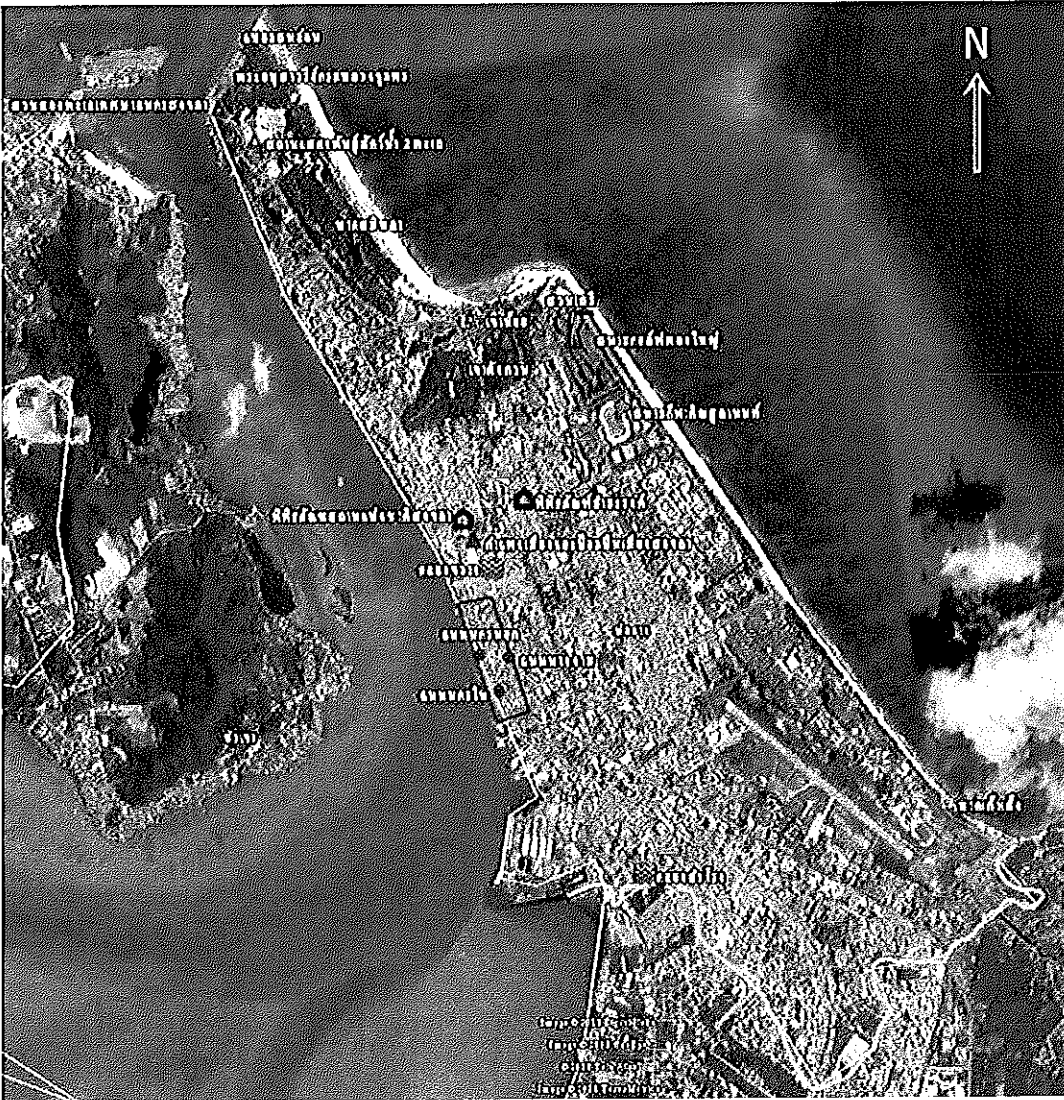
⁸⁵ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552

⁸⁶ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

⁸⁷ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

⁸⁸ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

เกิดจากการไม่ยอมทำงาน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ รวมถึงปัญหาการที่ประชากรบางส่วนไปขายยาเสพติด และเห็นว่าค่านิยมของคนที่จบปริญญาตรีทำให้คนเลิกงานมากขึ้น⁸⁹

ภาพที่ 9 สถานที่ท่องเที่ยวของเทศบาลนครสงขลา
ที่มา: Google Earth (2554)

⁸⁹ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

4.3.3 มิติสิ่งแวดล้อม

1) ความเป็นเมืองนำอยู่ในมิติสิ่งแวดล้อมของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา จากผลการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ทำให้ได้ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) คุณภาพสิ่งแวดล้อม และ 2) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และจากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลความเป็นเมืองนำอยู่ในมิติสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) คุณภาพสิ่งแวดล้อม

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถนำมาใช้ชี้วัดความนำอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 15 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	1.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ คือ คลองลำโรง - สภาพทางกายภาพของคลองในอดีตกับปัจจุบัน - การใช้ประโยชน์ของคลองในอดีตกับปัจจุบัน - มีการรวมกลุ่มและตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูคลองลำโรง - มีโครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือดูแลคลองลำโรง - มีหน่วยงานที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลคลองลำโรง
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	- ร้อยละของจำนวนแหล่งน้ำมีคุณภาพ (100%) - ร้อยละ 50 ของอปท.มีเครือข่ายเฝ้าระวังและดูแลรักษาแหล่งน้ำและมีการดำเนินงานอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง - เทศบาลในพื้นที่ลุ่มน้ำเป่าหมาย มีเครือข่ายเฝ้าระวังและดูแลรักษาแหล่งน้ำ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง

จากตารางที่ 15 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตัวแทนประชาชนได้ให้ความสำคัญกับคลองลำโรง โดยดูจากสภาพทางกายภาพของคลอง การใช้ประโยชน์ของคลองในอดีตกับปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มและตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูคลองลำโรง และมีโครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือดูแลคลองลำโรง มีหน่วยงานที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลคลองลำโรง

จากตัวชี้วัดแต่ละตัว สามารถอธิบายได้ว่า สภาพทางกายภาพ ชีวภาพของคลองลำโรงได้เปลี่ยนไปจากอดีต⁹⁰ เช่น สี กลิ่น ความกว้างของคลอง จำนวนสัตว์น้ำ มีขยะ ผักตบชวา การใช้ประโยชน์จากคลองลำโรงเมื่อเทียบกับอดีต จากข้อมูลคุณภาพน้ำคลองลำโรง มีการตรวจวัด 2 จุด ได้แก่ บริเวณท้ายน้ำ (เขตเทศบาลนครสงขลา) และบริเวณบ้านทุ่งใหญ่ (เทศบาลตำบลเขารูปช้าง) การตรวจวัดพบว่าบริเวณท้ายน้ำ มีคุณภาพน้ำต่ำมาก มีความสกปรกน่าเสียดายไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ ค่าออกซิเจนในน้ำ (DO) ต่ำ ทำให้ไม่มีสัตว์น้ำอาศัยอยู่ได้ ค่าความเน่าเสีย (BOD) สูงเป็น 3 เท่าของมาตรฐาน แคลท์ที่เรี่ยมีมาก 60 เท่าของมาตรฐาน (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544)

จากข้อมูลทั่วไปพบว่า ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลามีคลอง 2 แห่ง คือ คลองขวาง มีความยาวประมาณ 1.4 กม. และคลองลำโรง มีความยาวประมาณ 5.27 กม. (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544) ปัจจุบัน (พ.ศ.2552) คลองลำโรง ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมน้ำในเมือง ถูกบุกรุกเพื่ออยู่อาศัย มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งในบริเวณใกล้เคียง มีการทำประมง ทำแพฟาร์มหมู ทำเหมือง รวมถึงการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่⁹¹ การถมที่ริมคลองเพื่อสร้างสิ่งก่อสร้างที่ส่งผลกระทบต่อระบายน้ำในคลองลำโรง โดยประชาชนเห็นว่าขอเพียงน้ำในคลองไม่มีสีดำ ไม่ส่งกลิ่นก็พอแล้ว⁹² นอกจากนี้ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อฟื้นฟูคลองลำโรงโดยตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูคลองลำโรงจาก 5 ชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ชุมชนเก่าเส็ง ริมคลองลำโรง ท่าสะอ้าน โรงเรียนพาณิชย์ลำโรง และบ่อหว่า⁹³ บทบาทของหน่วยงานภายนอกที่มีการลงพื้นที่ มีการจัดประชุม และการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างและกิจกรรมดูแลคลองในวันสำคัญ⁹⁴ มีการทำแบบฟอร์มเพื่อสำรวจความต้องการ ส่วนเทศบาล กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

⁹⁰ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว่า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนศาลาเหลือง (สัมภาษณ์) 8 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนวัดไทรงาม (สัมภาษณ์) 26 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553.

⁹¹ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว่า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนศาลาเหลือง (สัมภาษณ์) 8 เมษายน 2552

⁹² ตัวแทนชมรมสามล้อ (สัมภาษณ์) 26 กันยายน 2552

⁹³ ตัวแทนชุมชนบ่อหว่า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนวัดไทรงาม (สัมภาษณ์) 26 มิถุนายน 2552

⁹⁴ ตัวแทนชุมชนบ่อหว่า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนศาลาเหลือง (สัมภาษณ์) 8 เมษายน 2552

⁹⁵ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552

และสำนักการช่างของเทศบาลนครสงขลา ทำหน้าที่สนับสนุนด้านวิชาการและกิจกรรมงานพื้นที่อื่นๆ อุปกรณ์งบประมาณเพื่อพัฒนาคลอง⁹⁵

2) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2.1) ความสะอาดของเมือง

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านความสะอาดของเมืองสามารถนำมาใช้ชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 16 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านความสะอาดของเมือง

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	<p>2.1 ความสะอาด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความสะอาดของพื้นที่ต่างๆ ในเมือง (ชุมชน ตลาด ถนน คูระบายน้ำ สถานที่ท่องเที่ยว) - ปริมาณขยะและการร้องเรียนเรื่องขยะ - พฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน - มีโครงการ กิจกรรมหรือมีการดำเนินการจัดการขยะในพื้นที่
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	<ul style="list-style-type: none"> - อัตราร้อยละของการบำบัดน้ำเสีย การเก็บขนขยะ การขนถ่ายสิ่งปฏิกูล ระดับดี >20,000ลบ.ม.,ระดับดี 15,001-20,000,ระดับปานกลาง 10,001-15,000,ระดับต้องแก้ไข 5,001-10,000,ระดับไม่ดี<5,000 - อัตราการผลิตขยะ/คน/วัน (ปริมาณขยะทั้งหมดที่เก็บได้ (กก.ต่อวัน)/จำนวนประชากรทั้งหมด) (< 1 กก.ต่อคนต่อวัน) - จำนวนกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เทศบาลสนับสนุน

จากตารางที่ 16 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก 3 ตัว คือ ความสะอาด ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน โดยความน่าอยู่ของแต่ละตัวชี้วัดอธิบายได้ว่า ความสะอาด ดูจากความสะอาดของชุมชน และตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่ท่องเที่ยวและถนน⁹⁶ โดยเน้นเรื่องการไม่มีขยะ⁹⁷ นอกจากนี้ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลกล่าวถึงความสะอาดว่า ดูได้จากการไม่มีขยะตกค้าง

⁹⁵ ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนวัดไทรงาม (สัมภาษณ์) 26 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชุมชนศาลาเหล็ก (สัมภาษณ์) 8 เมษายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

ประชาชนร้องเรียนเรื่องขยะล้นลง ซึ่งในอดีตพื้นที่เทศบาลนครสงขลามีการใช้มาตรการหรือกฎหมายที่กำหนดขึ้นเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดมาบังคับใช้⁹⁶ แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ.2552) การจัดการขยะของเทศบาลนครสงขลาเป็นแบบระบบจ้างเหมา พฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน โดยชุมชนที่มีความพร้อมในการทำโครงการหรือกิจกรรม ได้เข้าร่วมการประชุม มีสมาชิกรับราชการขยะ และการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ การทำความสะอาดในวันสำคัญ⁹⁷ นอกจากนี้ มีโครงการหรือกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเรื่องขยะ โครงการเกี่ยวกับการปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนให้มีความสะอาด สวยงาม ทำให้สภาพแวดล้อมชุมชนดูน่าอยู่ โดยเทศบาลมีการสนับสนุนอุปกรณ์และจัดประกวด โครงการหน้าบ้านน่ามอง โดยมีเกณฑ์การตัดสินของเทศบาล นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มบางส่วนมีความเห็นว่าความสะอาด และการจัดการขยะเป็นเรื่องของจิตสำนึกและพฤติกรรมของคนในเมือง¹⁰⁰ ขณะที่บางส่วนเน้นความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกและเห็นว่านักท่องเที่ยวควรมีจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดด้วย¹⁰¹ ส่วนข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับขยะมูลฝอยของเทศบาลนครสงขลายังคงเป็นปัญหาเนื่องจาก ปริมาณขยะยังมีมากเฉลี่ย 85 ตันต่อวัน (ข้อมูลปี 2553) และเขตเทศบาลไม่มีพื้นที่ว่างสำหรับพักขยะ และต้องมีการเก็บแล้วขนออกไปกำจัดโดยการกลบฝังในพื้นที่ 200 ไร่ในตำบลเกาะแก้ว การเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะที่ปัจจุบัน (พ.ศ.2553) เฉลี่ยอัตราการเกิดมูลฝอยเป็น 1.17 กก.ต่อคนต่อวัน โดยคาดว่า จะเพิ่มขึ้นเป็น 1.63 กก.ต่อคนต่อวัน ในปีพ.ศ. 2560 (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544)

⁹⁶ ตัวแทนชุมชนสมหวัง (สัมภาษณ์) 1 เมษายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคู่ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552, ตัวแทนสี่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

⁹⁷ ตัวแทนชุมชนวัดตีนเมรุ 4 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนสมหวัง (สัมภาษณ์) 1 เมษายน 2552, ตัวแทนผู้รู้ชุมชนวชิราขอยคู่ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคู่ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552

⁹⁸ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

⁹⁹ ตัวแทนผู้รู้ชุมชนวชิราขอยคู่ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552

¹⁰⁰ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนผู้รู้ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม, ตัวแทนชุมชนวังเขียว-วังขาว (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชุมชนสมหวัง (สัมภาษณ์) 1 เมษายน 2552

¹⁰¹ ตัวแทนชุมชนวัดแหลมทราย (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552

2.2 ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่เพื่อประเมินพื้นที่ศึกษาพบว่า ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินสามารถนำมาใช้วัดความนำอยู่ของเมืองได้ ดังนี้

ตารางที่ 17 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่	<p>2.2 ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน</p> <p>ที่ดินและการใช้พื้นที่ที่มีความหลากหลาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีสถานที่ราชการ - มีพื้นที่ที่เป็นชุมชนแออัด - มีพื้นที่เมืองเก่าหรือมีความเป็นดั้งเดิม - มีพื้นที่ธรรมชาติ - มีโครงการ กิจกรรมปรับปรุงพื้นที่เพื่อความสวยงาม พักผ่อน และใช้ประโยชน์อื่นๆ <p>2.3 การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - จำนวนการร้องขอทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ - จำนวนทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ - จำนวนการร้องขอน้ำ ไฟฟ้าของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ
ตัวชี้วัดที่ประมวลมา	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่สวนสาธารณะต่อพื้นที่ทั้งหมด จำนวนพื้นที่สีเขียวต่อประชากร ชายฝั่งทะเลที่มนุษย์สร้างขึ้นต่อชายฝั่งทะเลทั้งหมด การปกป้องพื้นที่ชายฝั่งทะเล รัฐบาลเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (ตารางเมตร/พันคน) - จำนวนสวนสาธารณะและที่โล่งแจ้ง วัดจากอัตราพื้นที่ที่สาธารณะต่อประชากรในเขตเทศบาล (สวนหย่อม สวนสาธารณะและสนามกีฬา) - อัตราส่วนประชากรที่ไร้ที่อยู่อาศัย ระดับดีมาก 0-5%, ระดับดี 6-10%, ระดับปานกลาง 11-20%, ระดับต้องแก้ไข 21-35%, ระดับไม่ดี 1>35% - ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือนที่มีน้ำใช้เพียงพอ (>95%) - สัดส่วนการมีน้ำประปาใช้ในเทศบาล (มิเตอร์/หลังคาเรือน) - ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ (100%)

จากตารางที่ 17 ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินแสดงให้เห็นประเด็นความหลากหลายในการใช้ที่ดินของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ทั้งสถานที่ราชการ พื้นที่ที่เป็นชุมชนแออัด พื้นที่เมืองเก่าหรือมีความเป็นดั้งเดิม (อาคาร บ้านเรือนเก่าแก่ ซอยเก่า ถนนสายเก่า วิถีชีวิตดั้งเดิม) มีพื้นที่ธรรมชาติ (ชายหาด เขา ทะเล เกาะ) โดยตัวชี้วัดที่ดินและการใช้พื้นที่ที่มีความหลากหลายสามารถอธิบายได้ว่า ในเขตเทศบาลนครสงขลาประกอบด้วยที่ดินวัด ที่ดินราชพัสดุของกรมธนารักษ์ ที่คลองสำโรงของกรมเจ้าท่า ที่รถไฟของการรถไฟ ที่ทรัพย์สิน

ส่วนพระมหากษัตริย์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และที่ดินเอกชน สำหรับพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลนครสงขลา จะเป็นพื้นที่ที่มีหลักหมุดโฉนด¹⁰² และการที่มีสถานที่ราชการในเมืองจำนวนมาก เนื่องจากในอดีตสงขลาเคยเป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์รวมทางการปกครอง ทำให้มีสถานที่ราชการจำนวนมากและตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน¹⁰³ รวมทั้งมีหน่วยงานราชการของต่างชาติเข้ามาตั้งในเมือง¹⁰⁴ ซึ่งการมีสถานที่ราชการในลักษณะนี้ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงส่วนราชการได้ง่าย¹⁰⁵ นอกจากนี้ ประชาชนบางส่วนเห็นว่าพื้นที่เทศบาลนครสงขลาเป็นเมืองที่มีความครบถ้วนในด้านสถานที่ประเภทต่างๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยว โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สถานที่ออกกำลังกาย ตลาด โรงเรียน และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ¹⁰⁶

จากข้อมูลทั่วไป พบว่าในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มีการถือครองที่ดินโดยราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น ราชการทหาร ศาสนสถานและรัฐวิสาหกิจรวมกันประมาณร้อยละ 55 ของพื้นที่เทศบาลทั้งหมด ขณะที่พื้นที่ถือครองโดยเอกชนเพียงร้อยละ 45 เท่านั้น และเมื่อดูความหนาแน่นของประชากร เมื่อเทียบกับพื้นที่ขนาด 9.27 ตร.กม.แล้วพบว่ามีความหนาแน่นของผู้คนอยู่ในระดับสูงมากเกินระดับที่จะเป็นความสุขสบายของสภาพความเป็นอยู่ตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ควรจะเป็น (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544) สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินของเอกชนส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมปะปนกันอยู่อย่างหนาแน่นในบริเวณถนนนครนอก ถนนนครใน ถนนวิเชียรชม ถนนแหล่งพระราม ถนนไทรบุรี และถนนทะเลหลวง และมีการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากการประมง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กในครัวเรือน กระจายตามท่าเทียบเรือประมงท่าสะพานตามแนวถนนเตาหลวง เตาอิฐ ราษฎร์อุทิศ 1 และบริเวณริมคลองสำโรง โดยสถานที่ราชการที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ได้แก่ ฐานทัพเรือจังหวัดสงขลา นอกจากนั้นยังเป็นที่ตั้งของสถาบันราชการต่างๆ รวม 59 แห่ง สถาบันการศึกษา 25 แห่ง และศาสนสถานอีก 18 แห่ง (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544) พื้นที่สำหรับนันทนาการ ประกอบด้วยสนามกีฬาจังหวัด 1 แห่ง ลานกีฬา 2 แห่ง สนามกีฬาในสถานศึกษา 11 แห่ง สวนสาธารณะ 5 แห่ง มีเนื้อที่

¹⁰² คิวแทนชุมชนบ่อหว่า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552

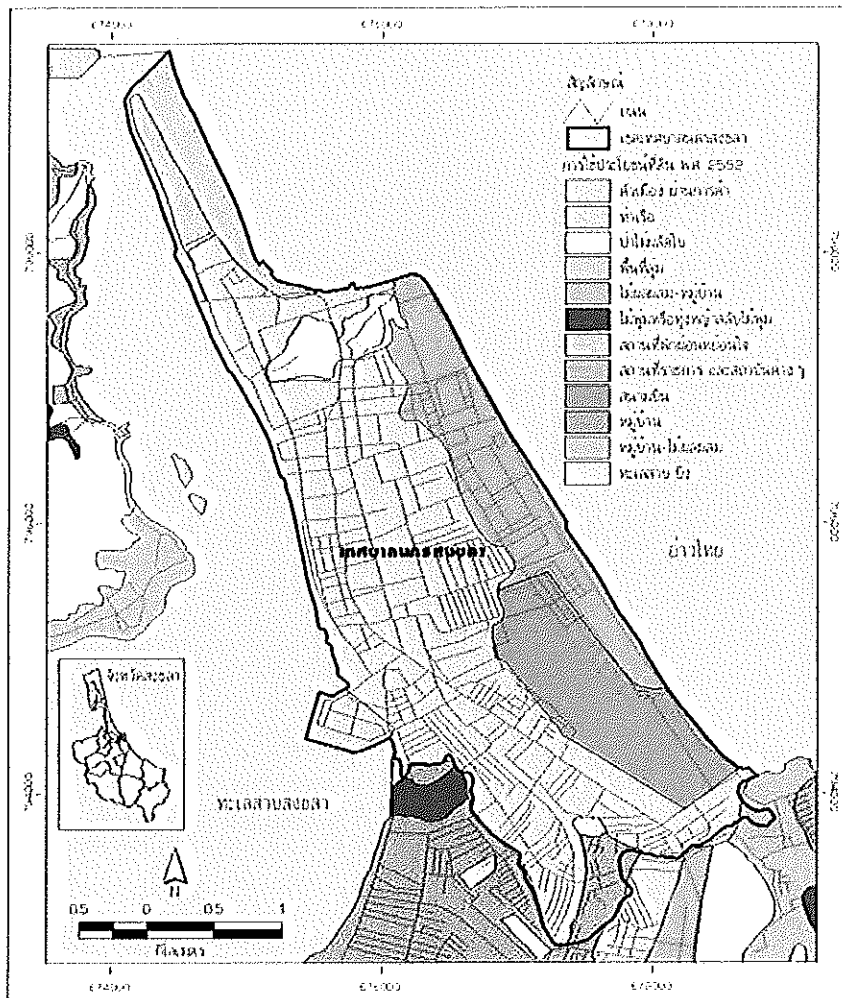
¹⁰³ คิวแทนชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, คิวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552, คิวแทนชุมชนวัดดินเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552, คิวแทนชุมชนสมหวัง (สัมภาษณ์) 6 มิถุนายน 2552, คิวแทนชุมชนแหลมทราย (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552

¹⁰⁴ การสนทนากลุ่มคิวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

¹⁰⁵ คิวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552

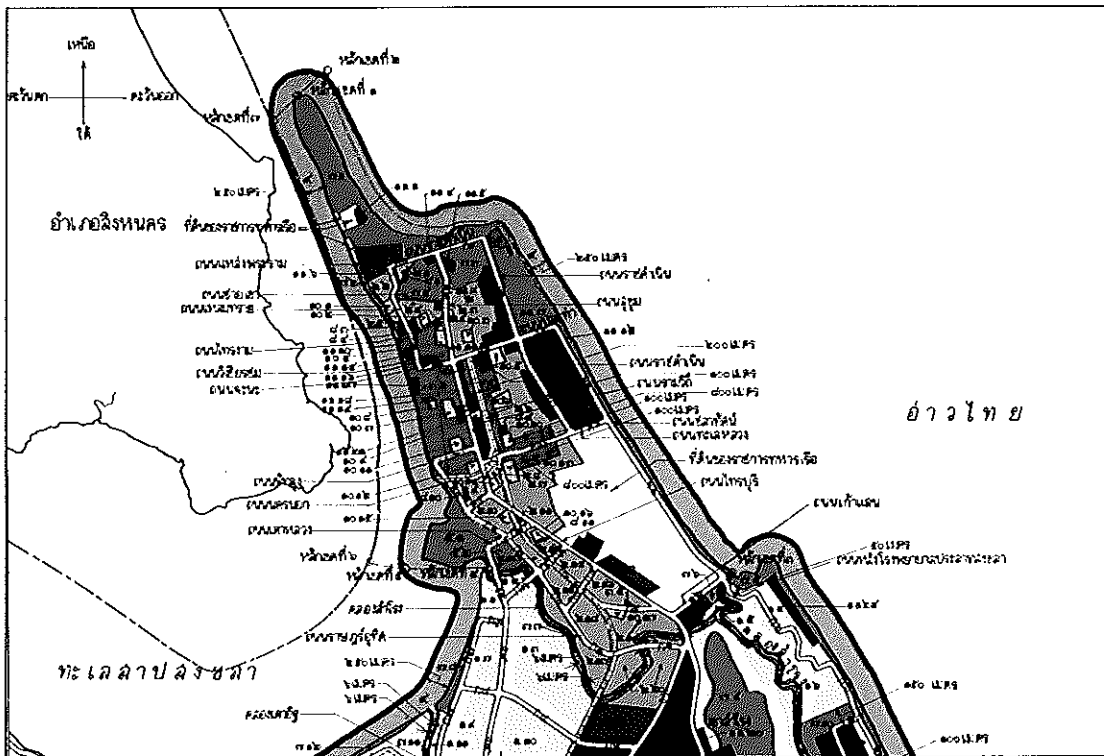
¹⁰⁶ คิวแทนชุมชนวัดไทรงาม (สัมภาษณ์) 26 มิถุนายน 2552

ประมาณ 303 ไร่ สนามกอล์ฟเล็ก 1 แห่ง สนามมวย 1 แห่ง สนามยิงปืน 1 แห่ง สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผู้วิจัยนำเสนอในรูปแบบของแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ในภาพที่ 10 การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครสงขลา และภาพที่ 11 แผนผังกำหนดการใช้ที่ดินของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ภาพที่ 10 การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครสงขลา

ที่มา: สถาบันวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2554)

เครื่องหมาย		
1. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
2. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
3. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
4. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า
5. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
6. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
7. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
8. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
9. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
10. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทศาสนา
11. เขตสี่เหลี่ยม		แทน ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณสุขโลกและสาธารณสุขการ

ภาพที่ 11 แผนผังกำหนดการใช้ที่ดินของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา¹⁰⁷

ที่มา: ประยุกต์จากกรมการผังเมือง ผังเมืองรวมเมืองสงขลา (เทศบาลนครสงขลา, 2553)

¹⁰⁷ แผนผังกำหนดการใช้ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภทท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ 321 (พ.ศ.2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 โดยจังหวัดสงขลาทำผังเมืองรวมเมืองสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลทุ่งหวัง พะวง เกาะแก้ว พะวง เขารูปช้าง โดยกำหนดการใช้ที่ดินเป็น 11 ประเภท

สำหรับสถานที่ราชการและรัฐวิสาหกิจที่สำคัญ ได้แก่ ศาลากลางจังหวัด สงขลา ประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ 1) สำนักงานจังหวัดสงขลา 2) ที่ทำการปกครอง จังหวัด 3) สำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา 4) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา 5) สำนักงาน โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสงขลา 6) สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา สำนักงานจัดหางาน จังหวัดสงขลา ศูนย์ข่าวสารตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา ศูนย์ความปลอดภัยแรงงานพื้นที่ 12 7) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา 8) สำนักงานหนังสือเดินทาง ชั่วคราวสงขลา 9) สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดสงขลา 10) สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลา 11) สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา 12) สำนักงานคลังจังหวัดสงขลา 13) ที่ทำการสัสดีจังหวัดสงขลา 14) สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา 15) ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัด สงขลา 16) สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สงขลา 17) สำนักงานธนารักษ์พื้นที่สงขลา 18) สำนักงาน คณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดสงขลา 19) สำนักงานวิชาการพลังงานภาค 12 ศูนย์วิชาการและ บริการข้อมูลพลังงานภูมิภาคที่ 12

สถานที่ราชการอื่นๆ ที่ตั้งกระจายอยู่ในเมืองหลายแห่ง ได้แก่ ที่ว่าการ อำเภอเมืองสงขลา สำนักงานป่าไม้จังหวัด สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสงขลา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสงขลา สำนักงานศุลกากรภาคที่ 4 สำนักงานสรรพากรพื้นที่สงขลา สำนักงานบริหารพื้นที่ อนุรักษ์ที่ 6 ธนาคารออมสินภาค 14 สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 15 ศูนย์เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารเขต 12 (สงขลา) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา ศูนย์การ กีฬาแห่งประเทศไทยจังหวัดสงขลา ศูนย์อู่ศูนย์มวิทยุภาคใต้ฝั่งตะวันออก ที่ทำการไปรษณีย์ จังหวัดสงขลา สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จังหวัดสงขลา สำนักงานประปาเขต 5 โรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ แขวงการทางสงขลา และเทศบาลนครสงขลา

เนื่องจากลักษณะภูมิศาสตร์ที่ติดทะเล จึงเป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงาน ด้านการคมนาคมขนส่ง ฐานทัพเรือและหน่วยงานด้านการประมง ได้แก่ สำนักงานการขนส่งทาง น้ำที่ 4 (สงขลา) ศูนย์พัฒนาและบำรุงรักษาทางน้ำที่ 4 (สงขลา) สำนักงานการขนส่งทางน้ำที่ 4 สาขาสงขลา หน่วยแพขนานยนต์สงขลา กองเรือภาคที่ 2 กองเรือยุทธการ ฐานทัพเรือสงขลา ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเลอ่าวไทยตอนล่าง สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง สำนักงานอนุรักษ์ทรัพยากรประมงทะเลจังหวัดสงขลาและสำนักงานประมงจังหวัดสงขลา

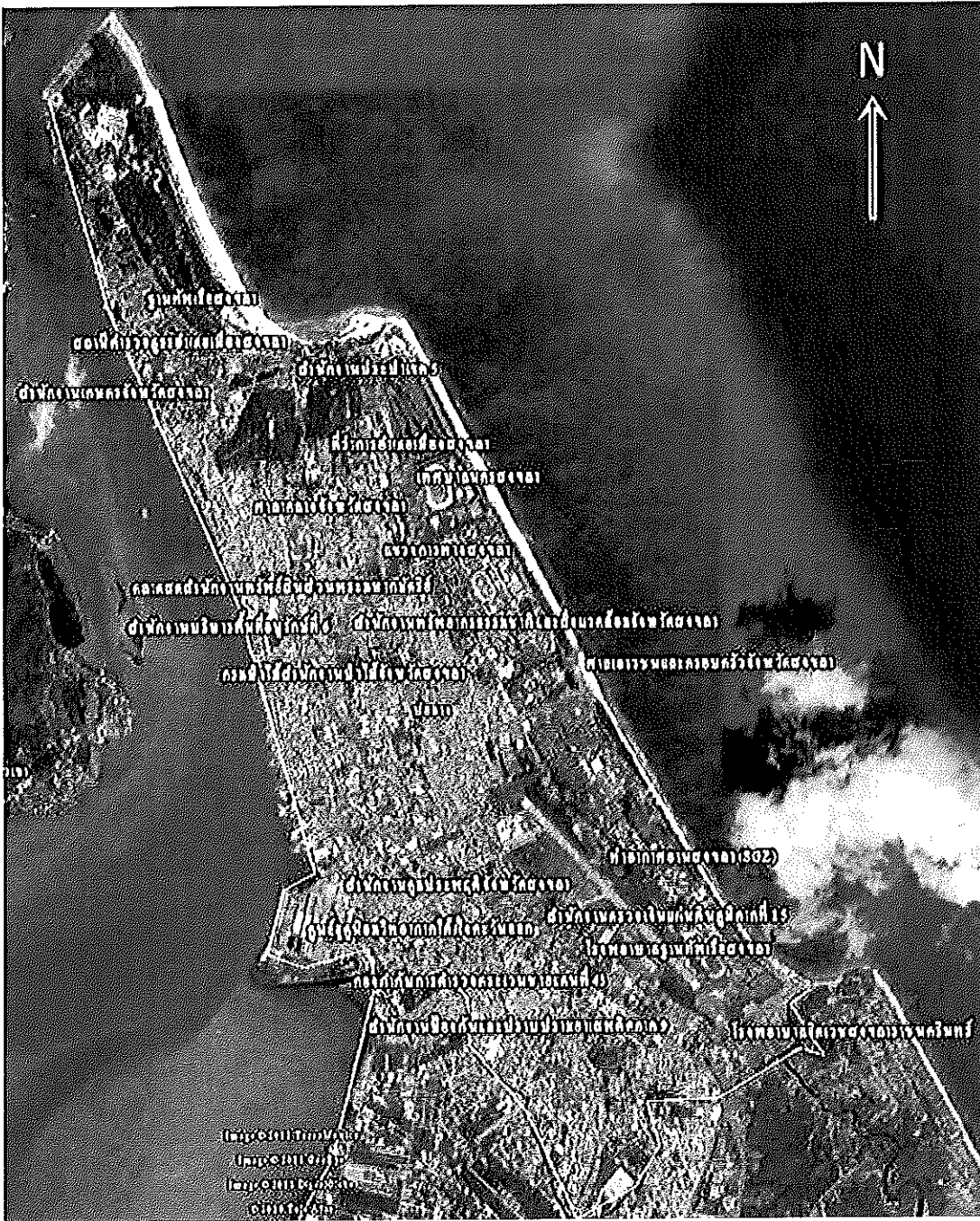
ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาเป็นที่ตั้งของศาลและสถานที่ราชการเกี่ยวกับ ความมั่นคงและความปลอดภัย ได้แก่ ศาลจังหวัดสงขลา ศาลแรงงานภาค 9 ศาลแขวงสงขลา ศาล

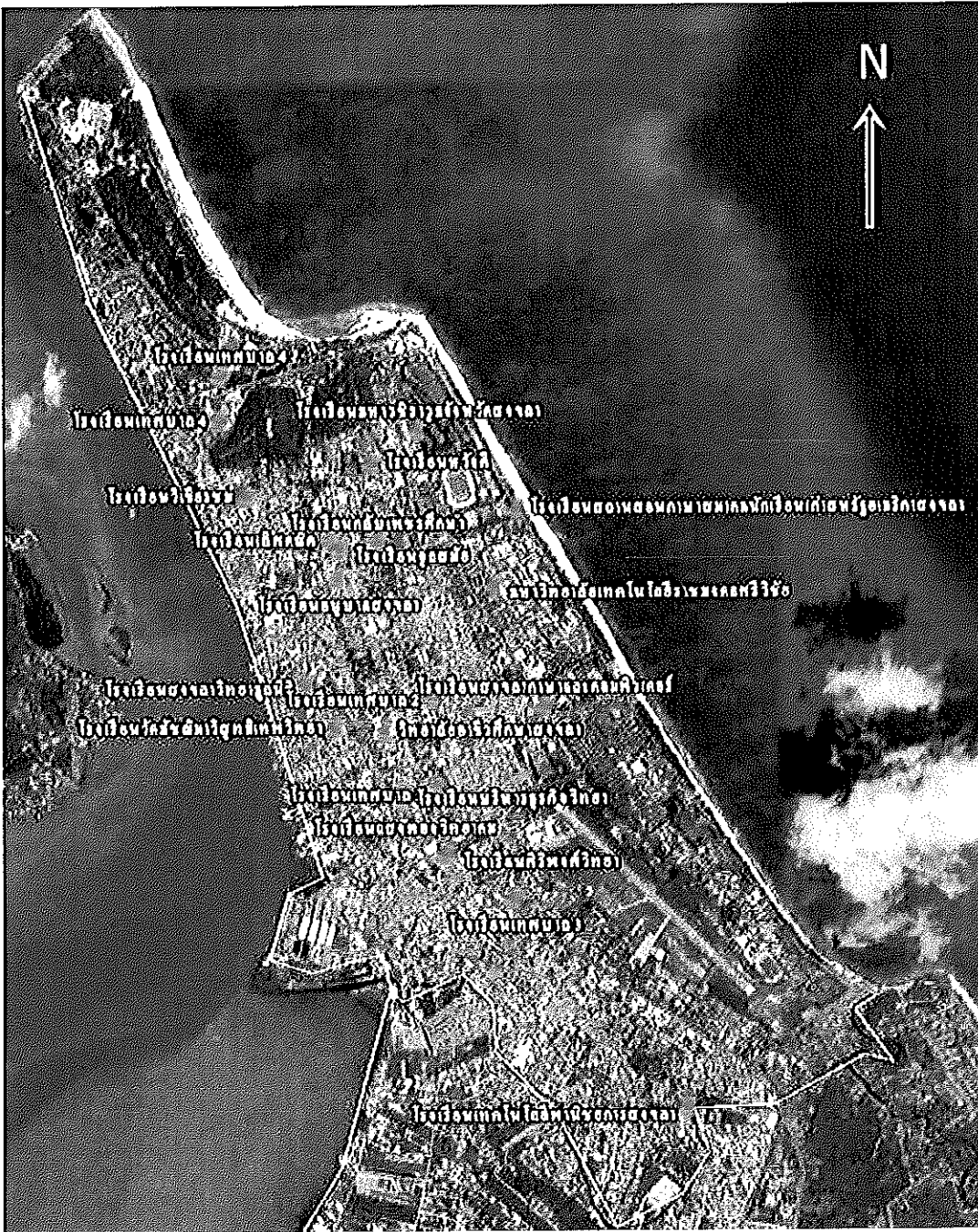
เยาวชนและครอบครัว สำนักงานบังคับคดีจังหวัดสงขลา สำนักงานอัยการ เขต 9 สำนักงานคดีศาลสูงเขต 9 สถานีตำรวจภูธรเมืองสงขลา ตำรวจภูธรภาค 9 กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 กองบังคับการตำรวจน้ำ กองบังคับการพิสูจน์หลักฐาน 9 กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 43 กองวิทยาการ 4 สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสงขลาสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 9 ศูนย์บำบัดรักษาเสพติด กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนภาค (ภาคใต้ตอนล่าง) จังหวัดสงขลา สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสงขลา ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 9 จังหวัดสงขลา สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา และสำนักงานประสานงานชายแดนไทย-มาเลเซีย ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพอากาศที่ 4 ซึ่งสถานที่ราชการเหล่านี้ ผู้วิจัยนำเสนอสถานที่ราชการบางส่วนในภาพที่ 12 สถานที่ราชการที่ตั้งในเขตเทศบาลนครสงขลา

ส่วนประเภทสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ที่ตั้งในเมือง ประกอบด้วย โรงเรียนเทศบาล 1 (ถนนนครนอก) โรงเรียนเทศบาล 2 (อ่อนอุทิศ) โรงเรียนเทศบาล 3 (วัดศาลาหัวยาง) โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านแหลมทราย) โรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหัวป้อมนอก) โรงเรียนอนุบาลสงขลา โรงเรียนวิเชียรชม โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ โรงเรียนวรนารีเฉลิม รวมถึงโรงเรียนเอกชนอีกหลายแห่ง นอกจากนี้ สถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา วิทยาลัยสารพัดช่างสงขลา สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสงขลา หอสมุดแห่งชาติวัดคอดอนรัก และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสงขลา (สำนักงานจังหวัดสงขลา ระบบทำเนียบส่วนราชการ, 2553 และ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา, 2553)¹⁰⁸ ในส่วนของสถานศึกษาที่ตั้งในเขตพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ผู้วิจัยได้นำเสนอในภาพที่ 13 สถานที่ศึกษาที่ตั้งในเขตเทศบาลนครสงขลา

¹⁰⁸ สำนักงานจังหวัดสงขลา ระบบทำเนียบส่วนราชการ(2553) และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (2553)

ภาพที่ 12 สถานที่ราชการที่ตั้งในเขตเทศบาลนครสงขลา
ที่มา: Google Earth (2554)

ภาพที่ 13 สถานศึกษาที่ตั้งในเขตเทศบาลนครสงขลา

ที่มา: Google Earth (2554)

ในส่วนพื้นที่ที่เป็นชุมชนแออัด อธิบายได้ว่า ในเขตเทศบาลนครสงขลา มีชุมชนแออัดถึง 19 ชุมชน หน่วยงาน องค์กรที่เข้ามาดูแลเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดเมือง เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) การเคหะแห่งชาติ มีการสนับสนุนงบประมาณ มีโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การออกกฎระเบียบเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย มีโครงการบ้านมั่นคง มีการจัดตั้งคณะกรรมการเมือง เพื่อช่วยเหลือให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถอยู่อาศัยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของชุมชน เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น¹⁰⁹

การมีพื้นที่ดั้งเดิมหรือบริเวณที่เป็นเมืองเก่าเป็นความน่าอยู่ในแง่ของการเป็นเมืองประวัติศาสตร์ “ประวัติศาสตร์ช่วยให้เมืองน่าอยู่ เพราะบ่งบอกได้ว่าเป็นเมืองน่าอยู่มาตั้งสมัยนานมาแล้ว”¹¹⁰ ในเมืองมีสิ่งปลูกสร้างเก่าแก่บริเวณย่านเมืองเก่า¹¹¹ มีเส้นทางการคมนาคมโบราณ¹¹² เป็นที่ตั้งอาคาร บ้านเรือน สถาปัตยกรรมโบราณที่มีอายุเก่าแก่¹¹³ เป็นบรรยากาศของเมืองเก่าที่ช่วยให้คนในเมืองสามารถรำลึกถึงเหตุการณ์ในสมัยก่อนได้ และการมีสวนวัฒนธรรม¹¹⁴ ความดั้งเดิมรวมถึงวิถีชีวิต ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนในเมือง กล่าวคือ “คนสงขลาอยู่แบบสงบ ประมาณ 4 ทุ่มคนไม่ค่อยพลุกพล่าน ไม่ค่อยมีรถวิ่ง ไม่แออัดขัดเคืองเกินไป”¹¹⁵

ส่วนความเป็นพื้นที่ธรรมชาตินั้น เมื่อมีการเปรียบเทียบกับเมืองหาดใหญ่ จะมีความชัดเจนขึ้น เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ทำให้มีพื้นที่ธรรมชาติที่เป็นชายหาด และมีภูเขา¹¹⁶ การมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีสถานที่นั่งทานอาหาร เป็นเอกลักษณ์ของเมืองและ

¹⁰⁹ ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552

¹¹⁰ ตัวแทนชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553

¹¹¹ ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552

¹¹² ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

¹¹³ ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

¹¹⁴ ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคู่ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552

¹¹⁵ ตัวแทนผู้รู้ชุมชนวชิราขอยคู่ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552

¹¹⁶ ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนสื่อวิทยุ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนคอนรัก (สัมภาษณ์) 10 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชน

รูปแบบเฉพาะของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา¹¹⁷ โดยพื้นที่ที่มีทะเลสามด้าน มีภูเขากลางเมือง¹¹⁸ มีชายหาดที่มีลักษณะกว้างและยาว และเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนเข้ามาใช้ได้¹¹⁹ ทำให้ประชาชนต่างรู้สึกว่าคุณภาพของเมือง คือ เป็นเมืองที่มีบรรยากาศดี เป็นเมืองที่มีความสงบ มีแต่ธรรมชาติ¹²⁰ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน เป็นแหล่งนันทนาการ ทั้งคนในเมืองและนักท่องเที่ยว¹²¹ “นอกจากความสงบแล้ว ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังคงรูปแบบเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น เขาตังกวนอยู่อย่างไรก็อยู่อย่างนั้น เขาน้อย เกาะหนู เกาะแมวก็อยู่อย่างนั้นมาตั้งแต่เกิด”¹²² รวมทั้งคนในท้องถิ่นก็มีรายได้จากการขายของบริเวณ โดยรอบ¹²³ ขณะที่เจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลาให้ความสำคัญกับบริเวณชายหาดที่ต้องมีความสะอาดและเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัย¹²⁴ จากข้อมูลทั่วไป พบว่าในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มีพื้นที่ธรรมชาติ ได้แก่ เขาน้อย เขาตังกวน เกาะหนู เกาะแมว ทะเลสาบสงขลา ที่พักผ่อนหย่อนใจชายหาดริมทะเลอ่าวไทย ยาวประมาณ 8 กม. และสวนสนริมชายทะเล (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544) อย่างไรก็ตาม การกัดเซาะชายหาดเป็นปัญหาในปัจจุบัน นอกจากนี้ ในเมืองยังมีพื้นที่นันทนาการอื่นๆ ที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่หลังเลิกงานหรือพื้นที่ว่างเพื่อใช้ในการออกกำลังกาย¹²⁵ โดยเห็นว่า การมีพื้นที่ธรรมชาติ มีสวนสาธารณะ ทำให้เข้าถึงการนันทนาการได้ง่าย¹²⁶ นอกจากนี้

ศาลาเหลือง (สัมภาษณ์) 8 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนวัดคืนเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนแหลมทราย (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552

¹¹⁷ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนแหลมทราย (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553, ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552

¹¹⁸ ตัวแทนฝ่ายบริหารเทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 2 กันยายน 2552

¹¹⁹ ตัวแทนผู้รู้ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552

¹²⁰ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 18 พฤศจิกายน 2552

¹²¹ ตัวแทนผู้รู้ชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ปลัดเทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 28 กรกฎาคม 2552

¹²² ตัวแทนชมรมสามล้อ (สัมภาษณ์) 26 กันยายน 2552

¹²³ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 สิงหาคม 2552

¹²⁴ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553

¹²⁵ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

¹²⁶ ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552

มีโครงการและกิจกรรมปรับปรุงพื้นที่เพื่อมีทัศนียภาพที่มีความสวยงาม พักผ่อน และใช้ประโยชน์อื่นๆ โดยปรับเป็นสวนสาธารณะ สวนหย่อม น้ำเสีย ระบายน้ำ ถนนที่ได้รับการปรับปรุง¹²⁷

ด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ทั่วถึง พิจารณาจากประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่มีโครงสร้างพื้นฐานที่ทั่วถึง¹²⁸ ดูจากจำนวนการร้องขอทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ จำนวนทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ จำนวนการร้องขอไฟฟ้าของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐเรื่องที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภค สามารถอธิบายได้ว่าประชากรที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดมีการร้องขอทะเบียนบ้านชั่วคราว การร้องขอน้ำประปา ไฟฟ้า รวมถึงถนน ระบายน้ำในชุมชน โดยเป็นหน้าที่ของเทศบาลอยู่แล้วที่ต้องดูแลเรื่องดังกล่าว แต่ด้วยเงื่อนไขทางกฎหมายที่เทศบาลไม่สามารถเข้าไปดูแลเรื่องต่างๆ ในพื้นที่ที่รัฐเป็นเจ้าของได้ จึงไม่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับสิทธิการอยู่อาศัยบนพื้นที่ของรัฐ¹²⁹

ส่วนการเข้าถึงของโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนแออัด พิจารณาการเข้าถึงจากจำนวนบ้านที่พ่วงไฟฟ้า จำนวนผู้ขอต่อพ่วงน้ำ ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนเดือดร้อนและร้องเรียน¹³⁰ จำนวนครัวเรือนที่เข้าถึงไฟฟ้า การเข้าถึงประปาในเขตเทศบาล¹³¹ รวมทั้งต้องมีระบายน้ำ มีการระบายน้ำที่ดีและบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงทะเล¹³² ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา กล่าวถึงผลการดำเนินงานในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานในเมือง โดยสำนักการช่าง เทศบาลนครสงขลา มีการสำรวจจำนวนโครงการก่อสร้างถนนแต่ละปี โดยดูจำนวนโครงการก่อสร้างถนนที่ต้องทำเพิ่ม¹³³ ลักษณะทางกายภาพของถนนขึ้นอยู่กับผังเมืองเก่า จึงไม่สามารถขยายหรือหาทางแก้ไขได้ เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง โดยได้ยกตัวอย่างถนนที่เห็นว่ามีความมาตรฐานเพียงพอสำหรับการนำมาใช้ในพื้นที่ เช่น ซลาทศน์ रामวิถี ไทรบุรี ราชดำเนิน แหลมสนอ่อน ส่วนเกณฑ์ที่ใช้เป็นมาตรฐานของถนนในเมืองสงขลาปัจจุบัน ในอนาคตอาจใช้เป็นเกณฑ์ไม่ได้ เนื่องจากจำนวนคนมากขึ้น จำนวนรถก็ต้องเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ความกว้างของถนนอาจแตกต่างจากเดิม¹³⁴ ส่วนประชาชนเห็นว่าการปรับปรุงสภาพของถนน ไม่ควรใช้ระยะเวลาที่นานและทำบ่อยจนเกินไป

¹²⁷ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

¹²⁸ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

¹²⁹ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553

¹³⁰ ตัวแทนชุมชนสมหวัง (สัมภาษณ์) 1 เมษายน 2552

¹³¹ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

¹³² ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราขอยู่ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552

¹³³ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

¹³⁴ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 9 ธันวาคม 2552

โดยเฉพาะอย่างยิ่งถนนสายหลัก เพราะกระทบต่อการเดินทางสัญจรภายในเมือง¹³⁵ นอกจากนี้ประชาชนมีความเห็นว่า ถนนและทางเท้าควรปรับทัศนียภาพให้มีความสวยงาม โดยที่ต้นไม้บริเวณฟุตบาทต้องไม่ขัดขวางทัศนวิสัยในการขับรถ¹³⁶ ควรมีทางจักรยานในเมืองด้วย¹³⁷ และถนนชอยเป็นพื้นที่และสถานที่ทำกิจกรรมของคนในชุมชน¹³⁸

ส่วนประชาชนที่มีโครงสร้างพื้นฐานที่ได้อยู่แล้ว ปัญหาจึงมักเป็นการดูแลและปรับปรุง โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ เช่น ปัญหาขยะในชุมชน ขยะในรูระบายน้ำ โดยตัวแทนประชาชนได้กล่าวถึงการมีกิจกรรมการดูแลรูระบายน้ำของชุมชนว่า กิจกรรมชุดลอกคู นอกจากจะช่วยให้เรื่องความสะอาดแล้ว ยังช่วยให้ระบายน้ำทันเวลาฝนตกอีกด้วย¹³⁹

2) ความไม่ม่่าอยู่ในมิติสิ่งแวดล้อมของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ความไม่ม่่าอยู่ในมิติสิ่งแวดล้อมของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาที่ประชาชนสะท้อนออกมา ส่วนใหญ่เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่

(1) การกักเซาะชายหาด

ในเรื่องคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งเรื่องน้ำในคลองลำโรงน้ำเสีย เรื่องขยะและอากาศเป็นพิษ¹⁴⁰ เป็นที่เทศบาลต้องดำเนินการแล้ว ปัญหาการกักเซาะชายหาดก็เป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่เทศบาลให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหานี้ เนื่องจากพื้นที่เทศบาลนครสงขลาบางส่วนเป็นชายทะเล โดยที่ผ่านมามีการให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว เช่น การแก้ปัญหาด้วยการนำก้อนหินมาถม การวางแนวยางลือใส่หินอ่างตามแนวชายฝั่ง มีการขอการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ในเรื่องความรู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา แต่ยังไม่สามารถแก้ไขได้อย่างครบวงจร นอกจากนี้ ในการแก้ปัญหาอย่างถาวรต้องมีการระดมกำลังจากหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้เชี่ยวชาญต่างๆ รวมถึงการสร้างจิตสำนึก อบรม ให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวแก่ประชาชน¹⁴¹

¹³⁵ ตัวแทนชมรมผู้สูงอายุชิวราฟ้าใส (สัมภาษณ์) 1 มิถุนายน 2552

¹³⁶ ตัวแทนชุมชนริมคลองลำโรง (สัมภาษณ์) 11 กรกฎาคม 2552

¹³⁷ ตัวแทนชมรมผู้สูงอายุชิวราฟ้าใส (สัมภาษณ์) 1 มิถุนายน 2552

¹³⁸ ตัวแทนชุมชนวังเจียว-วังขาว (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552

¹³⁹ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวชิราชอยคี (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552

¹⁴⁰ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553

¹⁴¹ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553, การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

(2) ความสะอาดของเมือง

ส่วนปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่ประชาชนเสนอในการสนทนากลุ่ม และต้องการให้เทศบาลปรับปรุง ได้แก่ ความสะอาดของสถานที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมของตลาดในพื้นที่ที่ไม่น่าซื้อและยังต้องปรับปรุง ทั้งการดูแลเรื่องขยะ น้ำขัง และการกำจัดหนู¹⁴² นอกจากนี้ ตัวแทนประชาชนได้กล่าวถึงการก่อสร้างพื้นที่ที่เป็นแหล่งนันทนาการในเมือง แต่ได้รับผลกระทบจากกิจการประมงที่อยู่ใกล้เคียง และเสนอว่าควรมีมาตรการเพื่อหน่วยงานมีความรับผิดชอบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ บริเวณสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา ที่สร้างเป็นสวนสาธารณะ แต่พื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณที่ทำกิจการเกี่ยวกับประมง แผลปลา ทำให้มีผลกระทบต่อประชาชนที่ไปออกกำลังกายบริเวณนั้น ทั้งปัญหาเรื่องกลิ่นคาวปลาและความสะอาดยังมีน้อยอยู่ รวมทั้งควรห้ามทำการประมงในพื้นที่ที่เป็นสวนสาธารณะ และเสนอแนะว่า องค์การสะพานปลาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ดูแลเรื่องความสะอาดกิจการประมงโดยตรง มีหน่วยงานลงตรวจเพื่อประเมิน มีการบำบัดน้ำเสียที่ไม่ถูกต้อง คือ ไปตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่มีน้ำเสียปล่อยออกมา และมองว่าทำเทียบเรือเป็นจุดที่ยังคงต้องพัฒนา เนื่องจากเรื่องของกลิ่นคาวปลา และความสะอาดของบริเวณทำเทียบเรือ¹⁴³

(3) การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่ดินของรัฐ ที่ดินวัด และทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ทำให้เกิดปัญหาจากการที่ประชาชนอพยพเข้ามา บางส่วนบุกรุกที่เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยบนที่ดินของรัฐ และสร้างบ้านแออัดติดกัน ทำให้ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย แม้ว่าจะมีโครงการจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น โครงการบ้านมั่นคง มีสถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน การเคหะแห่งชาติ มาช่วยเรื่องการปรับภูมิทัศน์ และมีการจัดสรรพื้นที่ที่อยู่อาศัย มีการเว้นพื้นที่ถนนเพื่อใช้สัญจรในชุมชน รวมถึงการขอเช่าที่ดินดังกล่าวเพื่ออยู่อาศัย และเจ้าหน้าที่เทศบาลมีความเห็นต่อเรื่องการจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยบนที่ดินของรัฐว่า ควรจัดสวัสดิการในเรื่องที่อยู่อาศัยให้ชัดเจน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ “ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยบนพื้นที่ของรัฐแก้ไขได้โดยการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย การขอเช่าพื้นที่ของรัฐ การจัด โชนนิ่งตามเกณฑ์ของโครงการบ้านมั่นคง การเคหะ เป็นต้น”¹⁴⁴ นอกจากนี้ เรื่องที่เจ้าหน้าที่เทศบาลเห็นว่าต้องทำเพิ่มคือ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว และพื้นที่สาธารณะเพื่อให้คนในเมืองมีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมมากขึ้น¹⁴⁵

¹⁴² การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

¹⁴³ การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553

¹⁴⁴ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553

¹⁴⁵ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553

(4) ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง

สิ่งที่ต้องทำเพิ่มเติมในด้านสิ่งแวดล้อม ตัวแทนประชาชนเห็นว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจราจรที่เป็นปัญหาในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน การจัดระเบียบของกลุ่มต่างๆ เช่น แม่ค้า แผงลอย มอเตอร์ไซค์รับจ้าง ส่วนการแก้ไขในเรื่องการจราจร เจ้าหน้าที่เทศบาลเห็นว่าเป็นเรื่องของการทำงานที่เป็นระบบ ต้องมีการประสานงานระหว่างเทศบาลและตำรวจจราจรให้จัดวางระบบต่างๆ ที่สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และจากปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลเห็นว่าสิ่งที่ควรทำเพิ่มก็คือ การสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและมีส่วนร่วมในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อม การรักษาความสะอาด ความปลอดภัย ปัญหาสุขภาพจิต ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง โดยต้องสร้างจิตสำนึกอย่างจริงจังและต่อเนื่อง¹⁴⁶

ความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา จากการใช้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่พัฒนาขึ้นไปประเมินความเป็นไปได้ โดยการนำไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยสรุปความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ดังตารางที่ 18

¹⁴⁶ การสนทนากลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา, 19 มีนาคม 2553

ตารางที่ 18 ความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา	สรุปความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา
<p>วิถีสังคม</p> <p>1. ประชากร มี 2 ตัวชี้วัด คือ 1.1 ลักษณะของประชากรในเมือง 1.2 การตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของประชากรในเมือง มี 3 ตัวชี้วัดย่อย คือ จำนวนประชากรแฝงในเมือง จำนวนประชากรที่อาศัยในพื้นที่ปลูก ระยะเวลาการอยู่อาศัยของประชากร</p> <p>2. สุขภาพและสาธารณสุข มี 3 ตัวชี้วัด คือ 2.1 ประชาชนได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง 2.2 ปัญหาสาธารณสุขลดลงเมื่อเทียบกับในอดีต 2.3 ประชาชนให้ความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น มี 6 ตัวชี้วัดย่อย คือ มีศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานพยาบาลใกล้ชุมชนหรือตั้งในเมือง มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ช่วยดูแลคนในชุมชน มีการใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานสาธารณสุข มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่ จำนวนชุมชนที่เกิดโรคระบาด มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมออกกำลังกาย</p> <p>3. การศึกษามี 2 ตัวชี้วัด คือ 3.1 ประชาชนเข้าถึงสถานศึกษาหรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในเมือง 3.2 คุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในเมือง มี 7 ตัวชี้วัดย่อย คือ มีสถานศึกษาในพื้นที่และใกล้เคียง มีสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่ มีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้น มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง มีการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ จำนวนนักเรียนที่จบจากสถานศึกษาแล้วสามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ จำนวนศูนย์เด็กเล็กที่มีมาตรฐาน จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ดำเนินการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สม.ศ.)</p> <p>4. ความปลอดภัย ตัวชี้วัด คือ 4.1 ความปลอดภัยของเมือง มี 2 ตัวชี้วัด คือ ระดับความรุนแรงของคดีลอบจกคดี มีมาตรการการป้องกันเหตุที่มีในเมือง เช่น มีการติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) ระบบการตรวจคนเข้าเมือง มีไฟฟ้าแสงสว่างบริเวณจุดต่างๆ ของเมือง มีโครงการ มีเครือข่ายดูแลความปลอดภัยของเมือง</p> <p>5. การมีส่วนร่วม ตัวชี้วัด คือ 5.1 การรวมกลุ่มต่างๆ ในเมือง รูปแบบการเกิดกลุ่ม มีกลุ่มที่เทศบาลหรือประชาชนจัดตั้ง มีกลุ่มที่มาจากรัฐอาชีว มีกลุ่มที่มาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่ ปัญหาคลองสำโรง ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย</p> <p>6. วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมือง มี 2 ตัวชี้วัด คือ 6.1 คุณค่าทางวัฒนธรรมของเมือง 6.2 การอนุรักษ์วัฒนธรรมของเมือง มี 5 ตัวชี้วัดย่อย คือ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อาหาร เชื้อชาติ ภาษา การแต่งกาย) มีสถานที่หรือมีแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่ (สถานที่สำคัญ สถานที่ศาสนา ตัวบุคคล) มีลานวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรม งานเทศกาล งานประเพณีที่สำคัญของเมือง มีพื้นที่หรือชุมชนที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิม (บริเวณย่านเมืองเก่า ร้านค้าเก่าแก่)</p>	<p>มิติสังคม เทศบาลนครสงขลา น่าอยู่ขึ้นเนื่องจากความหลากหลายจากวิถีชีวิตของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองกลุ่มต่างๆ เป็นการผสมผสานหลายวัฒนธรรม รวมทั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเมือง เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในเมือง</p> <p>ความน่าอยู่จากควมมีชีวิตชีวาที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง โดยเฉพาะบรรยากาศความเป็นเมืองเก่าที่ยังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน</p> <p>นอกจากนี้ ความพร้อมของเมือง ทั้งเรื่องการบริหารสาธารณสุข มีโรงพยาบาลในเมือง มีสถานศึกษาทุกระดับชั้นทั้งในเมืองและพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้คนในเมืองได้รับสิ่งเหล่านี้อย่างทั่วถึง มีมาตรการที่ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ามีเมืองปลอดภัย</p>
<p>วิถีเศรษฐกิจ</p> <p>1. ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง มี 4 ตัวชี้วัด คือ 1.1 การประกอบอาชีพและรายได้ของประชาชนในเมือง 1.2 รายได้ของเมือง 1.3 กิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมือง 1.4 ราคาสินค้าและบริการ มี 5 ตัวชี้วัดย่อย คือ ประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงหรือเกี่ยวข้องกับประมงที่หลงเหลืออยู่ มีการเก็บภาษีที่ดิน มีการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำหรือเกี่ยวกับประมง มีร้านค้าส่งขนาดเล็ที่ตั้งกระจายในพื้นที่ ราคาสินค้าและบริการที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหรือเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงอย่างหาคใหญ่</p> <p>2. ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัด คือ 2.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง มี 5 ตัวชี้วัดย่อย คือ มีโครงการ กิจกรรมปรับตัวมีทัศน สร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการรวมตัวของกลุ่มอาชีพ มีโครงการ กิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรม มีการประชาสัมพันธ์ มีโรงแรมในพื้นที่</p>	<p>มิติเศรษฐกิจ เทศบาลนครสงขลา น่าอยู่เพราะเอกลักษณ์ของเมืองกลายเป็นจุดขายของเมือง โดยสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและความเป็นเมืองเก่า เป็นทุนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง และผู้บริหารพัฒนาโดยใช้จุดเด่นของเมืองเหล่านี้ ทั้งโครงการและกิจกรรมส่งเสริมให้เมืองมีรายได้ นอกจากนี้ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ติดทะเลก็เอื้อในการประกอบอาชีพประมงมานับแต่อดีต</p>
<p>วิถีสิ่งแวดล้อม</p> <p>1. คุณภาพสิ่งแวดล้อม มีตัวชี้วัด คือ 1.1 การให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำในเมือง (คลองสำโรง) มี 5 ตัวชี้วัดย่อย คือ สภาพทางกายภาพของคลองในอดีตกับปัจจุบัน การใช้ประโยชน์ของคลองในอดีตกับปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มและตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูคลองสำโรง มีโครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือดูแลคลองสำโรง มีหน่วยงานที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลคลองสำโรง</p> <p>2. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มี 3 ตัวชี้วัด คือ 2.1 ความสะอาดของเมือง 2.2 สิ่งเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง 2.3 การได้รับบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ทั่วถึงทุกกลุ่ม มี 12 ตัวชี้วัดย่อย คือ ความสะอาดของพื้นที่ต่างๆ ในเมือง (ชุมชน ตลาด ถนน คูระบายน้ำ สถานที่ท่องเที่ยว) ปริมาณขยะและการร้องเรียนเรื่องขยะพฤติกรรมจัดการขยะของประชาชน มีโครงการ กิจกรรมหรือมีการดำเนินการจัดการขยะในพื้นที่ ที่ดินและการใช้พื้นที่ที่มีความหลากหลาย มีสถานที่ราชการ มีพื้นที่ที่เป็นชุมชนแออัด มีพื้นที่เมืองเก่าหรือมีความเป็นดั้งเดิม (อาคาร บ้านเรือนเก่าแก่ ซอปปี้เก่า ถนนสายเก่า วิถีชีวิตดั้งเดิม) มีพื้นที่ธรรมชาติ (ชายหาด เขา ทะเล เกาะ) มีโครงการและกิจกรรมปรับปรุงพื้นที่เพื่อความสวยงาม ทัดถ่อน และใช้ประโยชน์อื่น ๆ จำนวนการร้องขอทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ จำนวนทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ จำนวนการร้องขอ นำ ไฟฟ้าของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ</p>	<p>มิติสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครสงขลา น่าอยู่เนื่องมาจากกรณีที่เมืองมีพื้นที่ธรรมชาติที่เป็นพื้นที่พักผ่อนสาธารณะ ทำให้ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย เช่น ทะเล เขา และเกาะ นอกจากนี้ การดูแลสภาพแวดล้อมของเมืองให้สะอาด การปรับปรุงพื้นที่ให้สวยงาม ทำให้ประชาชนรู้สึกถึงการเป็นเมืองที่น่าอยู่มากขึ้น และการให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติที่เมืองมีก็ทำให้พื้นที่มีความน่าอยู่ เช่น การให้ความสำคัญกับคลองสำโรงเพราะเป็นคลองที่มีความสำคัญสำหรับคนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน</p>

กล่าวโดยสรุป ความน่าอยู่ในแต่ละมิติของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา บางประเด็น เป็นความน่าอยู่ของเมืองจากลักษณะทางกายภาพของเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่เมืองมีอยู่แล้ว ขณะที่บางเรื่องเป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาเมืองที่ดำเนินการตามนโยบาย วิสัยทัศน์และพันธกิจ ซึ่งจะสะท้อนออกมาทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ในมิติสังคม ประเด็นความน่าอยู่ที่ประชาชนให้ความสำคัญ ได้แก่ ประเด็นการศึกษา โดยมองว่าพื้นที่เทศบาลนครสงขลาเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้และสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ทั้งที่มีอยู่เดิมและสร้างขึ้นใหม่ ประเด็นความปลอดภัยที่ระดับความรุนแรงลดลงเมื่อเทียบกับอดีต และมีมาตรการต่างๆ ที่ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ามีเมืองปลอดภัย ประเด็นวัฒนธรรม เอกลักษณ์และจิตวิญญาณที่เน้นเรื่องการเป็นเมืองอนุรักษ์วัฒนธรรม จากสถานที่สำคัญของเมือง ตัวบุคคลที่ถ่ายทอดเรื่องราวของเมืองได้ และการจัดงานประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงงานเทศกาลในเมือง

ส่วนมิติเศรษฐกิจ ประเด็นความน่าอยู่ที่ประชาชนเน้นคือ ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมือง จากลักษณะภูมิศาสตร์ที่เมืองมีอยู่ ประกอบกับการพัฒนาเมืองในรูปของโครงการและกิจกรรมการปรับภูมิทัศน์ สิ่งปลูกสร้าง ทำให้เป็นบรรยากาศของการพักผ่อน เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นแหล่งนันทนาการ ช่วยให้ประชาชนมีที่ทำมาหากิน นำมาซึ่งรายได้ และส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น เมื่อเศรษฐกิจภายในเมืองดีคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองก็ดีตามด้วย เศรษฐกิจจึงเป็นตัวบ่งชี้ว่าเมืองน่าอยู่ได้เช่นเดียวกัน

ในมิติสิ่งแวดล้อม ประเด็นความน่าอยู่ที่ประชาชนให้ความสำคัญ ได้แก่ ประเด็นคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเรื่องสภาพกายภาพและการใช้ประโยชน์ของคลองลำโพง โดยเปรียบเทียบกับอดีต ตลอดจนการมีกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์คลองลำโพง ส่วนประเด็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นเรื่องผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลาย ทั้งส่วนราชการ พื้นที่ชุมชนแออัด พื้นที่เมืองเก่าที่รวมถึงวิถีชีวิตของคนในเมือง พื้นที่ธรรมชาติ ทำให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากการเข้าถึงสถานที่ต่างๆ ได้

นอกจากความน่าอยู่แล้ว ความไม่น่าอยู่หรือปัญหาของเมืองเป็นสิ่งที่ประชาชนได้สะท้อนออกมามีทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งคุณภาพชีวิตของประชากรที่อยู่ในวัยศึกษา ปัญหาแรงงานต่างด้าว ปัญหาความปลอดภัยในเมือง ค่านิยมในการประกอบอาชีพ ส่วนด้านกายภาพของเมือง ประชาชนยังกังวลในเรื่องปัญหาการกัดเซาะชายหาด ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นเรื่องที่ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องเป็นประโยชน์ต่อเทศบาล เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของพื้นที่ให้มีความน่าอยู่ยิ่งขึ้นในอนาคต

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่และการประเมินความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา เป็นการศึกษาที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งการทบทวนเอกสารเพื่อศึกษาตัวชี้วัดที่มีอยู่ ภายใต้กรอบแนวคิดแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มตัวแทนทั้งภาครัฐและภาคประชาชนกลุ่มต่างๆ เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในพื้นที่และประเมินความน่าอยู่ของพื้นที่ศึกษาในมิติต่างๆ ซึ่งผลการศึกษาทั้งหมดสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

กระบวนการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเทศบาลนครสงขลา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การสำรวจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลและจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ 2) การพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา 3) การนำตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่ได้ ไปประเมินความน่าอยู่ในพื้นที่ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของตัวชี้วัดเหล่านั้น และความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่ศึกษา

จากการสำรวจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลและจัดหมวดหมู่ตัวชี้วัดจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ จากกรอบแนวคิดทั้งสอง ผู้วิจัยพบว่าตัวชี้วัดทั้งในระดับสากล ระดับประเทศ และระดับพื้นที่ ซึ่งก็มีการประเมินเมืองในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยประเด็นหลักที่นิยมประเมินจะเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน หรือเป็นเรื่องที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของเมือง ซึ่งจะเน้นการประเมินไปในมิติใดนั้น ขึ้นอยู่กับนโยบาย ภารกิจ ขอบเขตความรับผิดชอบหรือความสนใจของหน่วยงานหรือองค์กรที่สร้างตัวชี้วัดนั้น และจากการประเมินตัวชี้วัดที่ผู้วิจัยประมวลมาพบว่า ร้อยละ 50 เป็นตัวชี้วัดที่มีความสมบูรณ์ กล่าวคือ มีองค์ประกอบของการวัดครบถ้วนทั้งตัวชี้วัดหลัก ตัวชี้วัดย่อยและเกณฑ์การประเมิน

ประเด็นที่นิยมสร้างเป็นตัวชี้วัด ในมิติสังคมมี 7 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ประชากร 2) สุขภาพและสาธารณสุข 3) การศึกษา 4) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 5) การมีส่วนร่วม (การเมือง กลุ่ม และการร้องเรียน) 6) วัฒนธรรม เอกลักษณ์ และจิตวิญญาณ และ 7) องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น ในมิติเศรษฐกิจมี 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การผลิตโดยภาพรวม 2) รายได้ 3) การว่างงานและแรงงาน และ 4) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (การออม การคมนาคมขนส่ง การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ) ส่วนในมิติสิ่งแวดล้อมมี 7 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) อากาศและเสียง 2) น้ำ 3) พลังงาน 4) การใช้สารเคมี 5) ขยะ 6) ดังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน และ 7) โครงสร้างพื้นฐาน

จากการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มที่เป็นตัวแทนกลุ่มภาครัฐและภาคประชาชน จำนวน 40 คน พบว่า ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พัฒนาขึ้นในพื้นที่ศึกษา มีครบทุกมิติ ทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

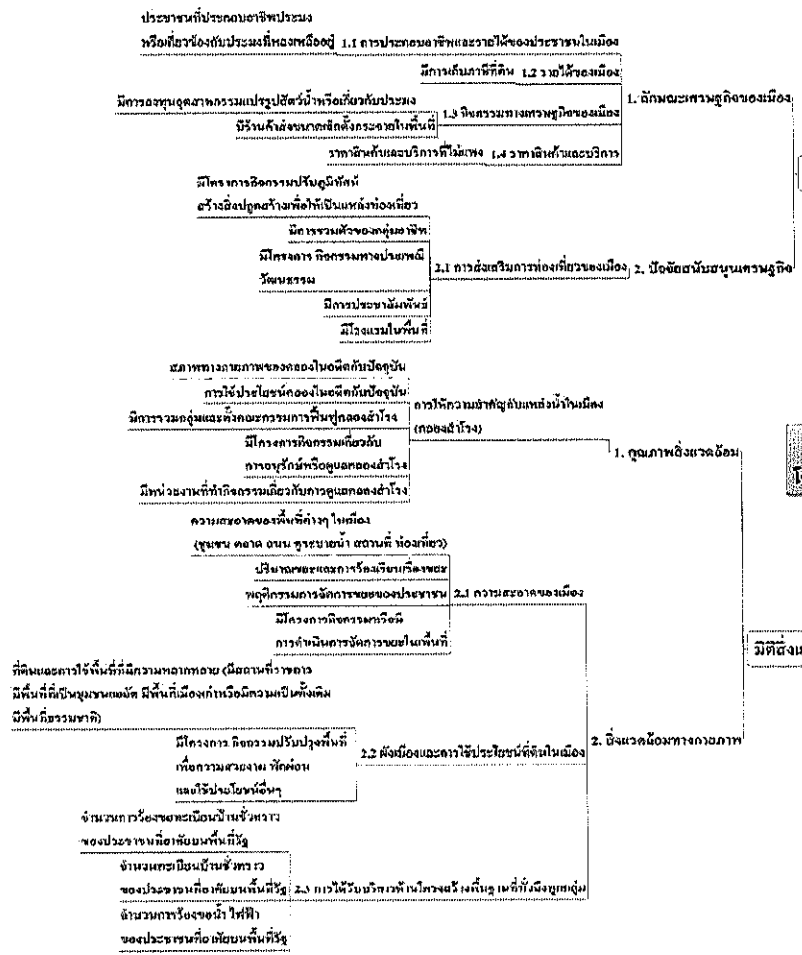
ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พบในพื้นที่ ในมิติสังคมมี 6 ประเด็นหลัก มี 27 ตัวชี้วัดย่อย โดยประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ประชากร 2) สุขภาพและสาธารณสุข 3) การศึกษา 4) ความปลอดภัย 5) การมีส่วนร่วม และ 6) วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมือง ส่วนมิติเศรษฐกิจมี 2 ประเด็นหลัก มี 10 ตัวชี้วัดย่อย โดยประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง และ 2) ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจ ส่วนมิติสิ่งแวดล้อมมี 2 ประเด็นหลัก มี 17 ตัวชี้วัดย่อย โดยประเด็นหลัก ได้แก่ 1) คุณภาพสิ่งแวดล้อม และ 2) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (ภาพที่ 14 แผนภาพสรุปตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พื้นที่เทศบาลนครสงขลา)

การนำตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่ได้ ไปประเมินความน่าอยู่ในพื้นที่ พบว่าตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่พบส่วนใหญ่ร้อยละ 87 จัดเป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ระดับปานกลาง กล่าวคือ เป็นตัวชี้วัดใหม่ที่ไม่เคยมีการกล่าวถึงในการประเมินจากหน่วยงานใดมาก่อน รวมทั้งเป็นตัวชี้วัดที่หน่วยงานต่างๆ ไม่เคยมีการรวบรวมข้อมูลไว้ ผู้วิจัยเห็นว่า สำหรับกลุ่มตัวชี้วัดเหล่านี้ สามารถส่งเสริมให้มีการพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด เพื่อนำข้อมูลจากตัวชี้วัดไปใช้ประโยชน์ต่อได้ และยังพบอีกว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเอื้อต่อการพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัด

ปัจจัยที่ทำให้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่มีความต่างจากตัวชี้วัดจากที่อื่นๆ คือ กระบวนการในการพัฒนาตัวชี้วัดที่อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจากกระบวนการดังกล่าว ทำให้ได้ตัวชี้วัดใหม่ๆ และได้มุมมองที่หลากหลายจากคนกลุ่มต่างๆ ทั้งมุมมองที่นำอยู่และไม่นำอยู่ของเมือง อีกทั้งเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษาไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ ประวัติศาสตร์ของเมือง และวิถีชีวิต ล้วนเป็นสิ่งที่ประชาชนได้เสนอเป็นตัวชี้วัดและนำมาอธิบายความเป็นเมืองนำอยู่ตามสภาพจริงของพื้นที่

นอกจากนี้ ความเป็นเมืองนำอยู่สามารถอธิบายจากผลการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ นโยบายที่ผ่านมาของเทศบาลผ่านมุมมองของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมือง ได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่น่าอยู่หรือปัญหาที่ประชาชนแต่ละกลุ่ม ได้สะท้อนออกมา ซึ่งหากได้รับ

การตอบสนองหรือแก้ไขจะทำให้มีความน่าอยู่เพิ่มขึ้น ทั้งความกังวลในเรื่องคุณภาพชีวิต เช่น ปัญหาของประชากรวัยเด็ก ความปลอดภัยในเมือง ค่านิยมในการประกอบอาชีพ ในด้านกายภาพของเมือง เช่น ปัญหาการกัดเซาะชายหาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง และการใช้ประโยชน์ที่ดิน ฯลฯ ซึ่งมุมมองเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อเทศบาลในการนำไปพิจารณา กำหนดแนวทางในการพัฒนาและแก้ปัญหาของเมืองต่อไป

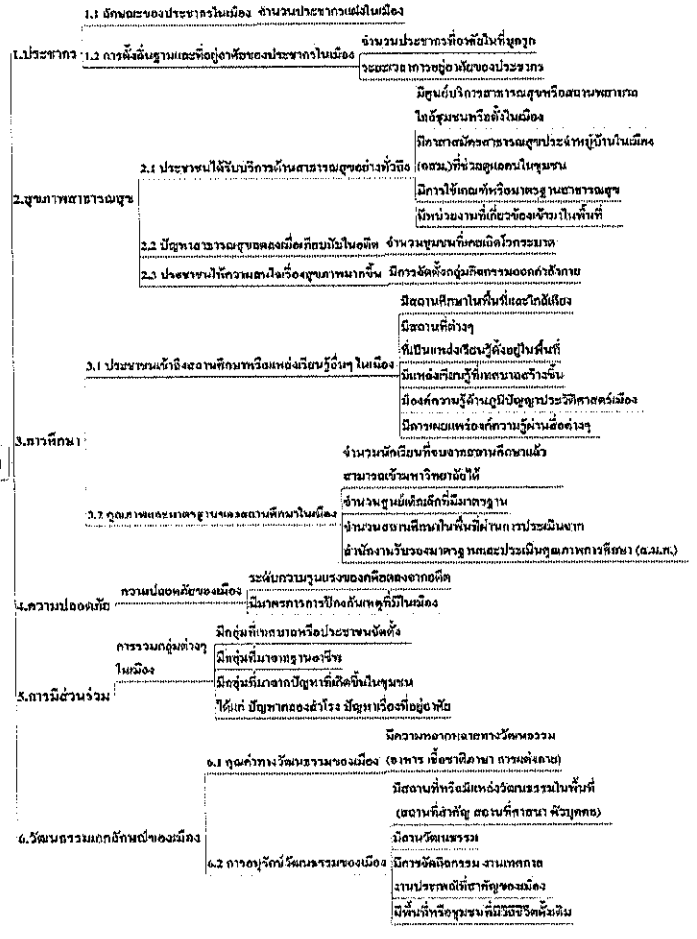

ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่พัฒนา
โดยประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

มิติเศรษฐกิจ

มิติสิ่งแวดล้อม

มิติสังคม

ภาพที่ 14 แผนภาพสรุปตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอการอภิปรายผลการวิจัย เป็น 2 ส่วน คือ 1) กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ และ 2) ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่จากการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่

กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากตัวแทนภาครัฐและภาคประชาชน ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายในหัวข้อ 1) กรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวชี้วัด และ 2) เทคนิคการพัฒนาและผู้มีส่วนร่วม ดังนี้

1) กรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวชี้วัด

แนวคิดเบื้องต้นในการพัฒนาตัวชี้วัดของแต่ละหน่วยงานมีความแตกต่างกัน บางหน่วยงานอาจพัฒนาจากตัวชี้วัด รวมถึงเกณฑ์ที่มีอยู่แล้วนำมาปรับปรุงให้เข้ากับหน่วยงานของตน (สุภางค์ จันทวานิช และวรรณิ ไทยานันท์ อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ, 2541: 201-202) โดยพิจารณาร่วมกับภารกิจหรือขอบเขตงานที่ต้องรับผิดชอบ ดังเช่นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ก็จะเน้นประเมินหรือมีตัวชี้วัดที่เน้นมิติสังคมและเศรษฐกิจ เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาระบบสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนในด้านสิ่งแวดล้อม ก็จะเน้นการประเมินหรือมีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เน้นประเมินในภาพรวม เช่น ดัชนีชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของกระทรวงมหาดไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติที่จัดเก็บข้อมูลภาพรวมของระดับจังหวัดและประเทศ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามาจากกระแสแนวคิดจากต่างประเทศในประเทศไทยก็ได้้นำแนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่เข้ามาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตั้งแต่หน่วยงานในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและในระดับท้องถิ่น ตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินผลการพัฒนาก็เช่นกัน โดยตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินในประเทศไทยส่วนใหญ่ประยุกต์จากแนวคิดของต่างประเทศ ดังที่หน่วยงานราชการไทยหลายแห่งได้พัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจากแนวคิดขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก องค์กรเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติหรือ United Nations Children's Fund (UNICEF) โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติหรือ United

Nations Development Programme (UNDP) (ลีลาภรณ์ นาคทรพรพ, ม.ป.พ. อ้างถึงในอนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอำ, 2541: 234)

สำหรับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ เป็นกระแสการพัฒนาที่มองเมืองในมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยตัวชี้วัดจากที่ต่างๆ ที่พัฒนาจากกรอบแนวคิดเหล่านี้ ก็สามารถนำไปประเมินเมืองได้ครอบคลุมทุกมิติ และจากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยก็ได้พบมิติทั้งสามปรากฏในตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้วย ซึ่งก็ครอบคลุมประเด็นเมืองน่าอยู่ตามฐานคิดดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ทั้งสามมิตินี้เป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมประเด็นเมืองน่าอยู่ ซึ่งเป็นฐานคิดที่มีความเป็นรูปธรรม เนื่องจากการนิยามเมืองน่าอยู่ที่ดีต้องมีสังคมดี เศรษฐกิจดี และสิ่งแวดล้อมดี หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ได้นำมาแปลงให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้เห็นภาพของความน่าอยู่ได้ชัดเจนมากขึ้น

ในกรณีดัชนีความน่าอยู่ของเมือง เป็นการศึกษาสถานการณ์เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ในประเทศไทย ในโครงการประสานการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ได้กล่าวถึงความน่าอยู่ของเมืองใน 5 มิติ ได้แก่ มิติความปลอดภัย มิติความสะอาด มิติความมีคุณภาพชีวิตที่ดี มิติการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล และมิติความเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละมิติยังมีความเป็นนามธรรมอยู่ และมีการอธิบายหรือขยายความให้เห็นภาพมากขึ้นจนกลายเป็นองค์ประกอบของตัวชี้วัดในเรื่องนั้น เช่น เมืองน่าอยู่ที่เป็นเมืองที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี หมายถึงเมืองที่ต้องมีสภาพแวดล้อมและสังคมที่ดี มีสิ่งจำเป็นและอำนวยความสะดวกแก่การดำรงชีวิตอย่างเพียงพอ มีประเด็นตัวชี้วัดในเรื่องนี้ ได้แก่ เรื่องสุขภาพ การศึกษา และเศรษฐกิจชุมชน (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2551: 42-43)

ดังนั้น ในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนต้องเป็นผู้กำหนดกรอบความน่าอยู่ทั้งสามมิติด้วยตนเอง โดยการขยายความความน่าอยู่ในแต่ละมิติจะมาจากฐานของชุมชน ซึ่งเป็นฐานคิดที่แตกต่างจากการอธิบายเมืองน่าอยู่ของหน่วยงานต่างๆ กล่าวคือ เป็นฐานคิดที่อยู่ภายใต้บริบทของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา และเป็นการนิยามความน่าอยู่ของเมืองที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในเมือง

2) เทคนิคการพัฒนาตัวชี้วัดโดยผู้มีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้วัด ผู้วิจัยพบว่าการพัฒนาตัวชี้วัดมีหลายวิธี และแต่ละวิธีก็จะอาศัยการมีส่วนร่วมของคนกลุ่มต่างๆ โดยกระบวนการในการพัฒนาตัวชี้วัดมีทั้งวิธีการเชิงประมาถและเชิงคุณภาพ ได้แก่ วิธีการสัมภาษณ์

การสนทนากลุ่ม การใช้แบบสอบถาม เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้มีส่วนพัฒนาตัวชี้วัดมีทั้งตัวแทนประชาชน ตัวแทนภาครัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิ ดังงานวิจัยของกิตติคมน์ สงเอียด (2552) ที่ทำการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินความพร้อมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยการทบทวนเอกสาร การสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่ม งานวิจัยของสุคนธ์ ชัยชนะ (2549) ศึกษาขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม ต.พะตง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา พัฒนาตัวชี้วัดโดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการใช้แบบสอบถาม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และสถิติเชิงพรรณนา และงานวิจัยของลดาวัลย์ ชาติไทย (2549) ที่ศึกษาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรตามแนวชายแดนไทยกับพม่า ลาว กัมพูชาและมาเลเซีย ใช้การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มจากประชาชน และใช้แบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์ตัวชี้วัดเป็นกลุ่ม (Factor analysis) และวิเคราะห์จำแนกประเภท (Discriminant analysis) เพื่อระบุกลุ่มตัวชี้วัด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในงานวิจัยที่ดังกล่าวข้างต้นมีวิธีการในการพัฒนาตัวชี้วัดโดยอาศัยเทคนิคที่หลากหลาย และผู้ที่เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดประกอบด้วยกลุ่มที่หลากหลายทั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ประชาชนกลุ่มต่างๆ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งจะสังเกตได้ว่าผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเหล่านี้ ล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ทำการศึกษาหรือสามารถให้ความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นได้เป็นอย่างดี

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากตัวแทนภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ โดยผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่เป็นช่องทางในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพที่นิยมใช้มากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีการค้นพบว่ากระบวนการสัมภาษณ์ในวิจัยเชิงคุณภาพสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้เปลี่ยนแปลงตนเองและเปลี่ยนแปลงสังคมได้อีกด้วย (Tutty, Rothery&Grinnell, 1996: 52 อ้างถึงใน กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์, 2546: 120)

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ประชาชนในเมืองเป็นผู้สะท้อนความน่าอยู่ของเมืองได้ดีที่สุด สาเหตุที่ทำให้ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่สามารถบ่งชี้และอธิบายความน่าอยู่ได้ นอกจากความเป็นรูปธรรมที่สามารถเห็นได้ชัดเจนแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเพราะประชาชนในเมืองมีความใกล้ชิดหรืออาศัยในเมือง จึงทำให้สามารถนำเสนอมุมมองต่อความน่าอยู่ของพื้นที่ตนเองออกมาเป็นตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นมุมมองที่มีความแตกต่างจากตัวชี้วัดส่วนกลางที่

กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมักเป็นเพียงการประเมินในภาพกว้างของประเด็นต่างๆ เท่านั้น แต่ไม่มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ที่ทำการประเมินแต่อย่างใด ดังงานวิจัยของจุฑารัตน์ บุญญาวัฒน์ (2546) ที่ศึกษาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา ในชุมชนวชิรา พบว่าผู้อยู่อาศัยในเมืองเป็นกลุ่มคนที่สามารถบอกหรือยอมรับว่าเมืองมีความน่าอยู่ ซึ่งรวมไปถึงความต้องการในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองของตนเอง

ผู้วิจัยพบว่า ประชาชนต่างกลุ่มกัน มีมุมมองต่อความน่าอยู่ที่ไม่เหมือนกัน ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่จึงมีความหลากหลายและมีลักษณะที่เป็นอัตวิสัย ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ภูมิหลัง ระยะเวลาการอยู่อาศัย ตำแหน่งทางสังคมและการประกอบอาชีพของตัวแทนของแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ตัวชี้วัดที่แต่ละกลุ่มกำหนดออกมามีลักษณะที่เป็นบริบทเฉพาะของกลุ่มด้วย

ดังเช่น ตัวแทนประชาชนที่อยู่ในชุมชนเก่าเสี่ยงจะนำเสนอตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัย เนื่องจากมีภูมิหลังที่ต้องต่อสู้และเรียกร้องความเป็นธรรมในด้านที่อยู่อาศัย ส่วนตัวแทนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ได้นำเสนอความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น น้ำประปาและไฟฟ้าที่เป็นของตนเอง ตัวแทนประชาชนที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลรักษาและการอนุรักษ์คลองลำโรงก็จะนำเสนอตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับคลองลำโรง เนื่องจากเห็นว่าคลองลำโรงเป็นคลองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชน และแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำในคลองลำโรง ส่วนตัวแทนประชาชนที่เป็นกลุ่มในด้านอาชีพ เช่น ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ ตัวแทนสามล้อ ตัวแทนประมงพื้นบ้าน ได้กำหนดตัวชี้วัดที่เน้นแหล่งรายได้ของเมือง และการประกอบอาชีพในเมือง

ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลามีการรวมตัวของประชาชนเป็นกลุ่มต่างๆ มีทั้งที่เป็นกลุ่มที่จัดตั้งแบบเป็นทางการ โดยมีรูปแบบที่ชัดเจน ได้แก่ กลุ่มชมรมผู้ประกอบการ กลุ่มสามล้อชมเมือง กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มประชาชนชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน กลุ่มออกกำลังกาย เป็นต้น การมีกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ในเมืองได้กลายมาเป็นประเด็นในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆ โดยตัวชี้วัดที่แสดงถึงประเด็นดังกล่าว ได้แก่ การมีกลุ่มที่เทศบาลหรือประชาชนจัดตั้งขึ้น กลุ่มที่มาจากฐานอาชีพ และกลุ่มที่รวมตัวเพราะได้รับผลกระทบหรือประสบปัญหาเหมือนกัน หรือมีความสนใจในเรื่องเดียวกัน ซึ่งกลุ่มต่างๆ ในเทศบาลนครสงขลาจัดอยู่ในประเภทของกลุ่มที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นโดยทั่วไป กล่าวคือ ลักษณะของกลุ่มจะมีการพึ่งพาอาศัยกัน ในแง่การให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ และช่วยเหลือราชการ และมีกลุ่มที่มีลักษณะเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจของส่วนราชการกับท้องถิ่น โดยที่กลุ่มจะได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม (โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 335-338)

การที่ประชาชนในเมืองได้มีส่วนร่วมในการกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ทำให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของเมืองตนเอง ซึ่งการที่ประชาชนได้มีส่วนกำหนดทิศทางของเมืองทำให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) และการทำให้รู้สึกวาท้องถิ่นเป็นของทุกคน จะนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน และทำให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามหลักของธรรมาภิบาล (โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 413) นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เมืองน่าอยู่ และการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในพื้นที่ของตนเอง เป็นช่องทางหนึ่งในการนำเสนอความต้องการที่จะให้เมืองน่าอยู่โดยตรงจากคนในเมือง ซึ่งในงานวิจัยของกิตติคมน์ สงเอียด (2552) ได้กล่าวถึงพลังขับเคลื่อนของประชาชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ โดยประชาชนหรือคนที่อยู่ในอบต. เป็นส่วนสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาของอบต. โดยควบคู่ไปกับองค์กรประกอบอื่นๆ เช่น ผู้บริหาร ซึ่งการที่ประชาชนมีความตระหนักรู้ มีความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่และสิทธิตนเองต่อชุมชนจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนนำพา อบต. ไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้

การพัฒนาตัวชี้วัด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ช่วยให้ตัวชี้วัดที่สามารถประเมินความน่าอยู่ตรงตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุด โดยประชาชนกลุ่มต่างๆ จะมีมุมมองต่อเมืองที่หลากหลาย ทั้งมุมมองดีและไม่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่น่าอยู่หรือปัญหาของเมืองที่ประชาชนเสนอขึ้นมา จะถูกนำเสนอต่อเทศบาลนครสงขลา เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาในระยะต่อไป

การสร้างความเข้มแข็งของประชาชน (Empowerment) จะเกิดได้ก็ต่อเมื่อคนในเมืองแสดงความต้องการที่จะให้เมืองตนเองมีการพัฒนา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดที่อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อเมืองของตนเอง ซึ่งการเสนอความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่างๆ จะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประชาชนนำเสนอปัญหาและความต้องการ แล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและดำเนินการแก้ไขปัญหา การตอบสนองกลับดังกล่าวจะทำให้ประชาชนรู้สึกวาท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญ โดยจะกลายเป็นการเชื่อมโยงไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับอื่นๆ ต่อไป ซึ่งการเรียกร้องของประชาชน แล้วรัฐมีการตอบสนองในการจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพและอำนาจของภาคประชาชน (Empowerment) (Friedmann, 1993 อ้างถึงใน จามะรี เทียงทอง, 2549: 140) และจากการสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งดังกล่าว คือ ทุนทางสังคมที่เป็นพื้นฐานของท้องถิ่นและชุมชน และเป็นพลังที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนชุมชนต่างๆ ให้สามารถ

จัดการกับปัญหาได้มากขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว (เอนก นาคนบุตร, 2544 และ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2544 อ้างถึงในวรวิภา โรมรัตน์พันธ์, 2551: 317) นอกจากนี้ ประชาสังคม เป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน โดยการที่มีพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนริเริ่ม และร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการรวมตัวกัน เสริมสร้างความ เป็นชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น จนกลายเป็นพลัง หรือทุนทางสังคมของชุมชน (จาเมรี เชียงทอง, 2549: 164)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เมืองเกิดการ พัฒนาและนำไปสู่เมืองน่าอยู่ โดยการสนับสนุนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและเสนอความ ต้องการของชุมชนได้ปรากฏอยู่ในนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พ.ศ.2550 (โกวิท พวงงาม, 2553: 98) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา 79 ที่เน้นถึงการที่รัฐต้อง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน มาตรา 66 ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของชุมชนดั้งเดิมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูความดั้งเดิมของชุมชน ตนเอง และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นนั้นๆ และถือเป็นการยอมรับแนวคิดเรื่อง สิทธิชุมชน (Community's Right) (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2551: 122-126)

5.2.2 ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่จากการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนคร สงขลา

ในส่วนของตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ผู้วิจัยได้อภิปรายในหัวข้อตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่มี ความสอดคล้องและมีความแตกต่างจากตัวชี้วัดที่ผู้วิจัยทำการสำรวจและประมวลเอกสารที่ผ่านมามี รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลาที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดจากการ สำรวจและประมวลเอกสารที่ผู้วิจัยประมวลมา

ความสอดคล้องในที่นี้ เป็นความสอดคล้องในส่วนที่เป็นประเด็นหลักของ ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา กับประเด็นหลักที่ได้จากตัวชี้วัดที่ประมวลมา ซึ่ง ประเด็นหลักที่สอดคล้องกัน ได้แก่ จำนวนประชากร สุขภาพและสาธารณสุข การศึกษา การ รวมกลุ่มของประชาชน วัฒนธรรม รายได้ของเมือง สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ เช่น คุณภาพแหล่งน้ำ ความสะอาดของเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นเกี่ยวกับ ความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นเรื่องของคุณภาพชีวิตของคนในเมือง และในแต่ละ หน่วยงาน รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลเป็นข้อมูลพื้นฐาน

ตามสำนักหรือกองต่างๆ ซึ่งประเด็นพื้นฐานของเมืองเหล่านี้ นอกจากจะมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในเมืองแล้ว ยังถือเป็นความพร้อมของเมือง ซึ่งเป็นคุณสมบัติขั้นต่ำของความเป็นเมือง เช่น เมืองต้องมีความสมบูรณ์พร้อมทางด้านไฟฟ้า น้ำประปา ตำรวจ โรงเรียน โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย ศาล และระบบการคมนาคมขนส่ง (สุพจน์ บุรพุกสวัสดิ์, 2531 อ้างถึงในกฤษ เพิ่มทันจิตต์, 2543: 89)

การที่ประชาชนได้เสนอตัวชีวิตในกลุ่มนี้ขึ้นแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาในเรื่องเหล่านี้ ยังมีความจำเป็นต่อเมืองอยู่ สำหรับเทศบาลในฐานะผู้ดูแลเมืองให้น่าอยู่ จะต้องรับผิดชอบภารกิจเหล่านี้ เนื่องจากเป็นลักษณะงานประจำที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการอยู่แล้ว เพราะงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นงานที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและงานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2550: 33-34) นอกจากนี้ การที่รัฐได้กระจายอำนาจบางอย่างแก่ท้องถิ่นทำให้เอื้อต่อการดูแลเมือง โดยเห็นว่างค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดประชาชน จึงทำให้ทราบปัญหา สามารถตอบสนองความต้องการ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ได้ตรงจุดและมีความรวดเร็ว (ปิยะวุฒิ ศิริรัตน์, 2548: 44)

กรณีตัวอย่างที่ชัดเจน คือ ประเด็นในมิติสังคม เช่น เรื่องการศึกษา โดยตัวชีวิตเมืองน่าอยู่ที่พบในพื้นที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ การมีสถานศึกษาที่เป็นแหล่งเรียนรู้ และการมีแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ได้กล่าวถึงความสำคัญในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียม และสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น ส่วนเรื่องวัฒนธรรม ตัวชีวิตเมืองน่าอยู่ในเรื่องนี้ ได้แก่ การมีลานวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งในมาตรา 289 ได้ระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 97-100) และในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ก็ได้ระบุถึงหน้าที่ดังกล่าวของเทศบาลด้วยเช่นกัน

ส่วนมิติเศรษฐกิจ ตัวชีวิตเมืองน่าอยู่ที่มีก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษี การลงทุนภาคอุตสาหกรรมเกี่ยวกับประมง มีร้านค้าขนาดเล็กตั้งกระจายในพื้นที่ และการสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งตัวชีวิตเหล่านี้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อลักษณะเศรษฐกิจของเมือง และในรัฐธรรมนูญพ.ศ.2550 กล่าวถึงการที่รัฐกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของตนเองได้ รวมทั้งส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น ทั้งระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศให้

ทั่วถึงและเทียบกัน (โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 97) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ข้างต้น เป็นตัวแปรที่มีผลต่อลักษณะเศรษฐกิจของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาด้วยเช่นกัน

ส่วนมิติสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพนั้นๆ ส่วนในด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นการให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำในพื้นที่ คือ คลองสำโรง มีตัวชี้วัดเรื่องคุณภาพของคลอง ซึ่งประชาชนประเมินจากลักษณะทางกายภาพของคลอง เช่น สีและกลิ่น แต่ก็ต้องอาศัยเกณฑ์คุณภาพแหล่งน้ำจากหน่วยงานส่วนกลางประกอบกัน ส่วนตัวชี้วัดเรื่องความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง ได้แก่ ปริมาณขยะ ที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด การมีโครงการกิจกรรมปรับปรุงพื้นที่เพื่อความสวยงาม เพื่อการพักผ่อนและประโยชน์อื่นๆ ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวกับการดูแลทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมืองเหล่านี้เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย ในมาตรา 290 ได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นในการจัดการ การบำรุง รักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 100)

2) ลักษณะเด่นของตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ของเทศบาลนครสงขลา

ลักษณะของตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่เด่นหรือแตกต่างจากตัวชี้วัดอื่น นอกจากการที่ประชาชนมีส่วนในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่แล้ว สภาพของพื้นที่ศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตัวชี้วัดมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นผลมาจากเอกลักษณ์ของพื้นที่ ตลอดจนผลของการพัฒนาเมืองในอดีตที่ผ่านมา

2.1) คุณลักษณะของตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ของเทศบาลนครสงขลา

ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่ได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นตัวชี้วัดที่สามารถอธิบายความนำอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาในมิติต่างๆ จึงเป็นผลให้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่มีคุณลักษณะ ดังนี้

(1) ตัวชี้วัดทางกายภาพของเมือง เป็นตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่สามารถอธิบายลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ได้แก่ ตัวชี้วัดเรื่องความหลากหลายของการใช้ที่ดิน และการมีพื้นที่ธรรมชาติที่แสดงให้เห็นลักษณะกายภาพของเมืองรวมถึงตัวชี้วัดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพประมงที่ยังหลงเหลืออยู่ เนื่องจากแสดงให้เห็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเมืองที่ติดทะเล

(2) ตัวชี้วัดด้านประวัติศาสตร์ และพัฒนาการความเป็นเมือง เป็นตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่สามารถอธิบายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และพัฒนาการความเป็นเมืองของพื้นที่

เทศบาลนครสงขลา ได้แก่ ตัวชี้วัดเรื่องการที่พื้นที่เทศบาลนครสงขลาเมืองคึกคักความรู้ต่างๆ ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง การเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเป็นเมืองที่มีพื้นที่หรือมีชุมชนที่วิถีชีวิตที่ดั้งเดิม (บริเวณย่านเมืองเก่า ร้านค้าต่างๆ) การมีเมืองที่มีพื้นที่เมืองเก่าหรือพื้นที่ที่เป็นความดั้งเดิม และการเป็นเมืองที่มีสถานที่ราชการ

(3) ตัวชี้วัดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนในเมือง เป็นตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่สามารถอธิบายวิถีชีวิตของประชาชนในเมือง ได้แก่ ตัวชี้วัดเรื่องราคาสินค้าในพื้นที่มีราคาไม่แพงเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาหรือเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงอย่างหาเหตุใหญ่ การประกอบอาชีพประมงที่ยังหลงเหลืออยู่ และการใช้ประโยชน์จากคลองสำโรงในอดีตกับปัจจุบัน และมีการรวมตัวของกลุ่มอาชีพ

(4) ตัวชี้วัดเกี่ยวกับผลการพัฒนาเมืองของเทศบาล เป็นตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ที่สามารถอธิบายผลการพัฒนาเมือง ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดที่เป็นโครงการและกิจกรรมที่เทศบาลดำเนินการ ได้แก่ ตัวชี้วัดเรื่องการมีศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานพยาบาลใกล้ชุมชนหรือตั้งในเมือง การมีสวนสาธารณะที่ช่วยดูแลคนในชุมชน การมีสถานศึกษาที่มีคุณภาพ การมีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้น การมีมาตรการป้องกันเหตุที่เกิดขึ้นในเมือง และการมีลานวัฒนธรรมในเมือง

ส่วนมิติเศรษฐกิจประกอบด้วย โครงการและกิจกรรมที่เน้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดรายได้ในเมือง ได้แก่ การมีโครงการกิจกรรมปรับภูมิทัศน์ สร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีโครงการกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรม

ส่วนมิติสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยตัวชี้วัดที่เน้น โครงการ กิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสภาพแวดล้อมในพื้นที่ ได้แก่ โครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลคลองสำโรง การจัดการขยะในพื้นที่ การปรับปรุงพื้นที่เพื่อความสวยงามและการใช้ประโยชน์อื่นๆ

ในทางกลับกัน ตัวชี้วัดบางตัวที่ประชาชนสะท้อนออกมาจะแสดงให้เห็นว่า หากมีสิ่งเหล่านี้น้อยลงหรือมีการแก้ไขจะทำให้เมืองนำอยู่ขึ้น ได้แก่ ตัวชี้วัดเรื่องการมีพื้นที่ชุมชนแออัด การมีประชากรที่อาศัยในพื้นที่บุงรุก การมีทะเบียนบ้านชั่วคราวของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่รัฐ การร้องขอน้ำประปาและไฟฟ้าของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของรัฐโดยที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน

2.2) ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่จากเอกลักษณ์ของเมือง

จากเอกลักษณ์ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ทั้ง ลักษณะทางกายภาพ ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของเมือง รวมถึงวิถีชีวิตของประชาชนในเมือง ล้วนเป็นประเด็นที่

แสดงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ และเอกลักษณ์เหล่านี้เป็นมุมมองที่ประชาชนได้นำเสนอเป็นตัวชี้วัด และเห็นว่าสามารถนำมาเป็นตัวแทนความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาได้ มีดังนี้

(1) ลักษณะทางกายภาพของเมือง

การที่ประชาชนในพื้นที่นำเสนอลักษณะทางกายภาพของเมืองให้เป็นตัวชี้วัดความน่าอยู่ แสดงให้เห็นว่าลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา เป็นเอกลักษณ์ที่สามารถบ่งชี้ความน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาได้อย่างชัดเจน

เนื่องจากในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มีพื้นที่ธรรมชาติ ได้แก่ เขาน้อย เขาตังกวน เกาะหนู เกาะแมว ทะเลสาบสงขลา ที่พักผ่อนหย่อนใจชายหาดริมทะเลอ่าวไทย ยาวประมาณ 8 กม. และสวนสนริมชายทะเล (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2544) ทำให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ มองว่าพื้นที่เทศบาลนครสงขลา มีลักษณะทางกายภาพของเมืองทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ และเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกน่าอยู่

“ความน่าอยู่ของเมือง คือ เป็นเมืองที่มีบรรยากาศดี เป็นเมืองที่มีความสงบ มีแต่ธรรมชาติ’ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน เป็นพื้นที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน เป็นแหล่งนันทนาการ ทั้งคนในเมืองและนักท่องเที่ยว”²

“มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีสถานที่นันทนาการ เป็นเอกลักษณ์ของเมืองและรูปแบบเฉพาะของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา’ โดยพื้นที่ที่มีทะเลสามด้าน มีภูเขากลางเมือง’

กล่าวได้ว่า พื้นที่ธรรมชาติดังกล่าวนอกจากจะทำให้เกิดบรรยากาศของความน่าอยู่แล้ว ยังเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับคนในเมืองและคนต่างถิ่นอีกด้วย ซึ่งการที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงพื้นที่เหล่านี้ได้ เป็นเอกลักษณ์ของเมืองและรูปแบบเฉพาะของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

“มีชายหาดที่มีลักษณะกว้างและยาว และเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนเข้ามาใช้ได้”⁵

¹ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 18 พฤศจิกายน 2552

² ตัวแทนผู้รู้ชุมชนวชิราขอยตี้ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ปลัดเทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 28 กรกฎาคม 2552

³ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนแหลมทราย (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552,

การสนทนากลุ่มตัวแทนประชาชน, 26 มีนาคม 2553, ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552

⁴ ตัวแทนผู้บริหารเทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 2 กันยายน 2552

⁵ ตัวแทนผู้รู้ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552

“ในเมืองยังมีพื้นที่นันทนาการอื่นๆ ที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่หลังเลิกงานหรือพื้นที่ว่างเพื่อใช้ในการออกกำลังกาย⁶ โดยเห็นว่า การมีพื้นที่ธรรมชาติ มีสวนสาธารณะ ทำให้เข้าถึงการนันทนาการได้ง่าย”⁷

นอกจากนี้ การที่เมืองมีพื้นที่ส่วนราชการต่างๆ อยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อเวลาเลิกงาน ประชาชนก็สามารถใช้พื้นที่ของส่วนราชการในการทำกิจกรรมนันทนาการ เช่น การเดินแอโรบิคด้านหน้าที่ว่าการอำเภอฯ และวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา ประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของวนิดา สุชี (2550) ที่ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อความเป็นเมืองนำอยู่ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลนครนครปฐม โดยพบว่าจากวิถีชีวิตและบริบทของเมืองนครปฐมที่ประชาชนในพื้นที่ได้ใช้กิจกรรมหรือพื้นที่ของศาสนสถาน โบราณสถาน พื้นที่ของสถานศึกษา และศูนย์การค้าต่างๆ ในการพักผ่อน คลายเครียด และส่วนใหญ่เลือกที่จะพักผ่อนอยู่ในบ้านเรือน หรือสถานที่เป็นส่วนตัวมากกว่าการใช้บริการสวนสาธารณะ

⁶ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552

⁷ ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552

(2) ประวัติศาสตร์และพัฒนาการความเป็นเมือง

สงขลาเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีเรื่องราวสืบต่อมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น โครงกระดูก เครื่องมือของมนุษย์ โบราณวัตถุต่างๆ รวมถึงพัฒนาการของการเกิดเป็นเมือง และการปกครอง ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี อยุธยาและรัตนโกสินทร์

ความชัดเจนของการก่อตั้งเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง (พื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลาในปัจจุบัน (พ.ศ.2554)) เริ่มชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยเมืองสงขลาเริ่มพัฒนาเมือง โดยมีจีนเหยี่ยง แซ่เฮา นายอากรรั้งนกเป็นเจ้าเมืองสงขลา โดยเป็นต้นตระกูล ณ สงขลา และสืบทอดการปกครองมาไม่ขาดสาย และเมืองสงขลามีความเจริญทางการค้ากับต่างชาติมาก ในขณะนี้ ทั้งเมืองสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง (ศรีสมร ศรีเบญจพลาถนุร, 2539: 1-5)

หลังจากนั้น การปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ในปีพ.ศ. 2439 สงขลาเป็นที่ตั้งของที่ว่ากรมณฑลนครศรีธรรมราช ต่อมารัฐบาลยุบมณฑลให้มีแต่จังหวัดในปี พ.ศ.2475 (เอนก นาวิกมูล, 2536) กระทั่งปีพ.ศ.2463 สถาปนาเป็นสุขาภิบาลเมืองสงขลา หลังจากนั้นต่อมาปี พ.ศ.2478 และปีพ.ศ.2542 ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองสงขลา และเทศบาลนครสงขลาตามลำดับ (เทศบาลนครสงขลา, 2554)

จากประวัติศาสตร์ในการพัฒนาเมืองมาอย่างยาวนาน ทั้งการเป็นเมืองท่าที่สำคัญ และเป็นที่ตั้งของที่ว่ากรมณฑลนครศรีธรรมราชในอดีต ทำให้พื้นที่เทศบาลนครสงขลา มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในตัวเมือง ซึ่งส่วนมากเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่ทำการปกครอง วัด รวมถึงอาคารที่พักอาศัยที่มีความเป็นมาอย่างยาวนาน ซึ่งประชาชนก็มีการนำเสนอประเด็นเหล่านี้เป็นตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาด้วยเช่นกัน

การที่ประชาชนนำเสนอประเด็นเหล่านี้เป็นตัวชี้วัด แสดงให้เห็นว่าประชาชนเห็นคุณค่าของการเป็นเมืองประวัติศาสตร์ โดยการรับรู้ประวัติศาสตร์ทำให้คนในเมืองภาคภูมิใจในความเป็นเมือง รวมถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในเมือง

“ประวัติศาสตร์ช่วยให้เมืองนำอยู่ เพราะบ่งบอกได้ว่าเป็นเมืองนำอยู่มาตั้งสมัยนมนานมาแล้ว”⁸

⁸ คิวแทนชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553

“ในเมืองมีสิ่งปลูกสร้างเก่าแก่บริเวณย่านเมืองเก่า มีเส้นทาง การคมนาคมโบราณ⁹ เป็นที่ตั้งอาคาร บ้านเรือน สถาปัตยกรรมโบราณที่มีอายุเก่าแก่¹⁰ เป็นบรรยากาศของเมืองเก่าที่ช่วยให้คนในเมืองสามารถรำลึกถึงเหตุการณ์ในสมัยก่อนได้”¹²

“เทศบาลนครสงขลาเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ส่วนองค์ความรู้ในเมืองเป็นเรื่องด้านประวัติศาสตร์และธรรมชาติ¹³ จากโบราณสถาน โบราณวัตถุ และผู้รู้ในชุมชน”¹⁴

ภายในพื้นที่เทศบาลนครสงขลามีสถานที่สำคัญๆ ที่มีความเป็นมาอย่างยาวนาน บางแห่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 ได้แก่ ถนนวิเชียรชม วัดคอนรัก วัดโพธิปฐมาวาส ถนนไทรบุรี วัดเพชรมงคล วัดชัยมงคล และพระตำหนักเจ้าน้อย ส่วนสถาปัตยกรรมที่มีอายุนับร้อยปี คือ ตึกเก่าบนถนนนครใน และถนนนครนอกที่เคยมีกำแพงสมัยรัชกาลที่ 3 ทั้ง 4 ด้าน ส่วนลักษณะตึกจะเป็นตึกเก่าแบบจีน และมีตึกรุ่นพ.ศ.2470-2490 ซึ่งเป็นลักษณะของตึกฝรั่งที่แทรกอยู่ด้วย (สัญญา วัชรพันธุ์, 2538) และจากการวิเคราะห์สถานภาพเมืองเก่าในประเทศไทยทำให้เมืองสงขลาเป็น “เมืองเก่า” ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ.2546 เนื่องจากมีองค์ประกอบของการเป็นเมืองเก่า ทั้งบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษสืบต่อมาแต่กาลก่อน หลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรมซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และมีการใช้สอยในลักษณะเมืองที่ยังมีชีวิตอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นต้น (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548: 11)

⁹ ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2552, ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552

¹⁰ ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

¹¹ ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

¹² ตัวแทนชุมชนวิเศษชัยภูมิ (สัมภาษณ์) 28 พฤษภาคม 2552

¹³ ตัวแทนชุมชนวัดต้นเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนวิเศษชัยภูมิ (สัมภาษณ์) 29 มีนาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวังเขียว-วังขาว (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552

¹⁴ ตัวแทนสถาบันการศึกษา (สัมภาษณ์) 18 ธันวาคม 2552

นอกจากนั้น ความน่าอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาที่น่าสนใจ คือ การเป็นเมืองที่มีบรรยากาศที่เป็นความดั้งเดิมหลงเหลืออยู่ โดยสาเหตุสำคัญที่มีผลต่อการทำให้พื้นที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ ผังเมืองที่มีมาตั้งแต่โบราณ และการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาที่ส่วนใหญ่หน่วยงานภาครัฐเป็นเจ้าของ และเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติ ดังปรากฏว่า พื้นที่เทศบาลนครสงขลาปัจจุบัน (พ.ศ.2554) มีประมาณ 9.27 ตารางกิโลเมตร ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่ของหน่วยราชการประมาณร้อยละ 55 และที่ดินในครอบครองของเอกชนร้อยละ 45 ของพื้นที่ทั้งหมด (เทศบาลนครสงขลา, 2554) ขณะที่ตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ ก็สะท้อนถึงการให้ที่ดินของเทศบาลนครสงขลาว่า

“ในเขตเทศบาลนครสงขลาประกอบด้วยที่ดินวัด ที่ดินราชพัสดุของกรมธนารักษ์ ที่คลองสำโรงของกรมเจ้าท่า ที่รถไฟของการรถไฟ ที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และที่ดินเอกชน สำหรับพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลนครสงขลา จะเป็นพื้นที่ที่มีหลักรูปโฉนด”¹⁵

“นอกจากความสงบแล้ว ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังคงรูปแบบเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น เขาตังกวนอยู่อย่างไรก็อยู่อย่างนั้น เขาน้อย เกาะหนู เกาะแมวก็อยู่อย่างนั้นมาตั้งแต่ล้นเกิด”¹⁶

อนึ่ง การที่พื้นที่เทศบาลนครสงขลาที่มีสถานที่ราชการตั้งอยู่ในเมือง เช่น ศาลากลางจังหวัดสงขลา เทศบาลนครสงขลา ที่ว่าการอำเภอเมือง ศาล สถานีตำรวจภูธร สถานศึกษา เป็นต้น ช่วยให้ประชาชนในเมืองสามารถเข้าถึงการรับบริการได้อย่างสะดวก

“การที่มีสถานที่ราชการในเมืองจำนวนมาก เนื่องจากในอดีตสงขลาเคยเป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์รวมทางการปกครอง ทำให้มีสถานที่ราชการจำนวนมากและตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน”¹⁷

(3) วิถีชีวิตของประชาชนในเมือง

วิถีชีวิตของประชาชนในเมือง สื่อให้เห็นถึงความมีชีวิตชีวาของเมือง โดยการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนจะมีความเฉพาะและแตกต่างกันไปในแต่ละเมือง และการที่ประชาชนนำเสนอตัวชี้วัดเหล่านี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตของคนสามารถเป็น

¹⁵ ตัวแทนชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์) 2 เมษายน 2552

¹⁶ ตัวแทนชมรมสามล้อ (สัมภาษณ์) 26 กันยายน 2552

¹⁷ ตัวแทนชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552, ตัวแทนชุมชนวัดดินเมรุ (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2552, ตัวแทนชุมชนสมหวัง (สัมภาษณ์) 6 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชุมชนแหลมทราย (สัมภาษณ์) 7 มิถุนายน 2552

ตัวแทนความน่าอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาโดยเฉพาะ ดังการสัมภาษณ์ที่กล่าวถึงลักษณะการใช้ชีวิตของคนในพื้นที่ไว้ว่า

“ความดั้งเดิมรวมถึงวิถีชีวิต ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนในเมือง กล่าวคือ “คนสงขลาอยู่แบบสงบ ประมาณ 4 ทุ่มคนไม่ค่อยพลุกพล่าน ไม่ค่อยมีรถวิ่ง ไม่แออัดคับแคบเกินไป”¹⁸

ตัวแทนประชาชนกล่าวถึงลักษณะและวิถีชีวิตของคนสงขลา ดั้งเดิมว่า เป็นคนประหยัด ไม่นิยมกินอาหารนอกบ้าน ประกอบกับบางส่วนมีอาชีพข้าราชการทำให้ใช้จ่ายได้เฉพาะบางช่วงเวลา คือช่วงเลิกงานเท่านั้น¹⁹

นอกจากนี้ เศรษฐกิจของเมืองสามารถบอกเล่าวิถีชีวิตของคนในเมืองได้อีกด้วย ซึ่งในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาเน้นลักษณะเศรษฐกิจที่มีความเป็นท้องถิ่น โดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมือง จะแสดงให้เห็นถึงความเฉพาะของเศรษฐกิจในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

ในตัวเมืองสงขลาไม่มีร้านค้า ห้างใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ เพราะข้อจำกัดของพื้นที่และกำลังซื้อของคนน้อย โดยการค้าขายจะมีร้านค้าและลักษณะการค้าขายที่เก่าแก่ เช่น ร้านค้าปลีกที่มีมาแต่ดั้งเดิม (ร้านโชห่วย) ร้านค้าตึกแถวโบราณ ผู้ซื้อและผู้ขายมีปฏิสัมพันธ์กัน ถือเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่²⁰

“ในพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนซื้อสินค้าของท้องถิ่นระหว่างพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น ระโนด สทิงพระ ภูซุด ซึ่งพ่อค้าแม่ค้าที่อยู่ใกล้เคียงจะมารวมตัวกันเพื่อขายของในตลาดในเขตเทศบาลนครสงขลาและขายในช่วงเย็นบริเวณตลาดนัดเก้าเส้ง”²¹

“การมีตลาดนัดในเมืองหลายแห่ง ได้แก่ 1. ตลาดประมงใหม่ บริเวณท่าเรือประมงใหม่มีทุกวันจันทร์ อังคาร พุธ 2. ตลาดนัดคูโบร์ ชุมชนคูโบร์มีทุกวันพุธ พฤหัส ศุกร์ เสาร์ 3. ตลาดนัดหน้าอำเภอ ที่หน้าอำเภอมีทุกวันศุกร์ 4. ตลาดนัดหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีทุกวันเสาร์ และ 5. ตลาดนครไผ่/ตลาดนัดวันอาทิตย์”²²

¹⁸ ตัวแทนผู้รู้ชุมชนวชิราขอยคี (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (สัมภาษณ์) 30 มีนาคม 2552

¹⁹ ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 9 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนชมรมผู้สูงอายุวชิราฟ้าใส 1 มิถุนายน 2552

²⁰ ตัวแทนนักวิชาการ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2552, ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552

²¹ ตัวแทนองค์กรอิสระ (สัมภาษณ์) 22 มิถุนายน 2552

²² ตัวแทนชุมชนบ้านบน (สัมภาษณ์) 13 มีนาคม 2553

“ราคาสินค้าที่ขายในพื้นที่ บางครั้งมีราคาสูงเนื่องจากเป็นราคา
ที่มาจากส่วนกลาง และเมื่อเปรียบเทียบกับหาดใหญ่ ค่าครองชีพของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาอยู่ใน
ระดับต่ำ รวมทั้งราคาสินค้าและบริการในพื้นที่ถูกกว่า โดยได้ยกตัวอย่างตลาดวันอาทิตย์ เป็นตลาด
ที่ขายสินค้าในท้องถิ่น มีสินค้าหลากหลาย ราคาถูกและตอบสนองได้ทุกกลุ่ม”²³

เอกลักษณ์ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลาทั้งด้านกายภาพของเมือง
ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของเมือง รวมทั้งวิถีชีวิตของประชาชนในเมือง เป็นอัตลักษณ์ของ
พื้นที่เทศบาลนครสงขลา โดยลักษณะทางกายภาพเป็นทุนทางนิเวศของเมือง ส่วนประวัติศาสตร์
และพัฒนาการของเมืองเป็นทุนทางวัฒนธรรมของเมือง ส่วนความเป็นท้องถิ่นนิยมปรากฏให้เห็น
ในวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และลักษณะเศรษฐกิจเชิงท้องถิ่น ซึ่งการมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในเรื่อง
เหล่านี้ (Identity/Sense of Place) เป็นคุณสมบัติที่ทำให้เทศบาลนครสงขลาเป็นเมืองน่าอยู่และเป็น
เมืองที่มีคุณภาพ เนื่องจากมีลักษณะเด่นทั้งเรื่องการมีพื้นที่ธรรมชาติ ความเป็นเมืองเก่า โดยเมืองที่
ดีจะต้องมีอัตลักษณ์ที่ทำให้สามารถตระหนักถึงความเป็นเมืองได้ (สำนักพัฒนามาตรฐาน กรม
โยธาธิการและผังเมือง, 2551)

2.3) ผลการพัฒนาเมืองของเทศบาลนครสงขลา

สงขลาเป็นเมืองที่สำคัญเมืองหนึ่งของภาคใต้ และเป็นเมืองท่าที่สำคัญใน
อดีต จึงกลายเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมผสมผสานและมีความหลากหลาย ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา
ยังมีร่องรอยของการพัฒนาเมืองในอดีตปรากฏให้เห็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นบริเวณชุมชนเมืองเก่าที่มี
สถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตของคนจีน โบราณสถาน ศาสนสถาน และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ที่เป็น
ส่วนราชการซึ่งเป็นผลจากการที่เมืองเคยเป็นศูนย์กลางการปกครองในอดีต

การที่พื้นที่เทศบาลนครสงขลาส่วนใหญ่ถูกใช้เป็นที่ส่วนราชการ

มีส่วนที่ทำให้เมืองไม่ได้ถูกรุกคืบโดยระบบทุนนิยม ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเมืองมี
จำกัด และลักษณะทางกายภาพของเมืองที่ติดทะเล รวมถึงการที่อดีตผู้บริหารบางท่านให้
ความสำคัญของพื้นที่ชายหาด โดยไม่ให้มีการพัฒนาหรือสร้างสิ่งปลูกสร้างที่รุกรานพื้นที่ชายหาด
โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงแรม และร้านค้า รวมถึงห้ามมิให้บุคคลใดทำการครอบครองหรือเป็นเจ้าของ
เหมือนที่อื่นๆ อีกทั้งการที่ประชาชนมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการเป็นเมืองเก่าและการเป็นเมือง
ราชการ ทำให้เมืองยังคงความดั้งเดิม และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้พื้นที่
เทศบาลนครสงขลาแตกต่างจากที่อื่น

²³ ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์) 6 กรกฎาคม 2552, ตัวแทนสื่อ (สัมภาษณ์) 14 กรกฎาคม 2552

สำหรับการที่ประชาชนนำเสนอตัววัดเมืองนำอยู่ที่เป็นผลการดำเนินงานของเทศบาลที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเทศบาล ในการเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเมืองให้นำอยู่

การพัฒนาเมืองของเทศบาลนครสงขลา มีภารกิจที่ต้องดำเนินการอยู่สองส่วน คือ งานประจำที่ท้องถิ่นต้องดำเนินการตามกฎหมายและตามแนวนโยบายของหน่วยงานราชการส่วนกลาง และการดำเนินงานตามนโยบายของผู้บริหารเทศบาล

ในส่วนของนโยบายการพัฒนาเมืองของผู้บริหาร ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา มองว่า นโยบายมีความสำคัญ และเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าในแต่ละสมัยเน้นการพัฒนาเมืองในไปในด้านใด

“นโยบายการพัฒนาเมืองที่ผ่านมาก่อนปีพ.ศ.2542 เป็นการพัฒนาที่เน้นกายภาพของเมือง แต่จะเป็นการพัฒนาเรื่องโครงสร้างพื้นฐานให้มีความทั่วถึง เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มีการพัฒนาในเรื่องนี้ เช่น ถนน ระบายน้ำ น้ำประปา ไฟฟ้า ต่อมาในสมัยของอดีตนายกเทศมนตรี จะเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมให้เมืองเป็นเมืองท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาเพื่อให้เมืองนำอยู่ นำเที่ยว และในสมัยนายกพิระในปัจจุบัน จะมีนโยบายที่หลากหลาย โดยเน้นเรื่องเมืองเก่า และกลุ่มคนในเมืองมากขึ้น”²⁴

ในช่วงปี พ.ศ.2542 เป็นปีที่ยกฐานะเทศบาลเมืองสงขลาเป็นเทศบาลนครสงขลา และการพัฒนาเมืองในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปีพ.ศ. 2542-2552) ผู้บริหารให้ความสำคัญกับ “ทุนทางธรรมชาติหรือทุนทางนิเวศของเมือง” โดยปรากฏชัดเจนในวิสัยทัศน์ที่จะทำให้เป็น “เมืองนำอยู่ เมืองน่าเที่ยว” การดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวจะเป็นการพัฒนาทางกายภาพของเมือง มักเป็นโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปรับปรุงภูมิทัศน์ของเมืองบริเวณชายหาด การก่อสร้างสวนหย่อม สวนสาธารณะ งานประติมากรรมเป็นต้น และผลจากการพัฒนาดังกล่าวก็ทำให้เทศบาลนครสงขลา มีสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น แหล่งเสื่อมโทรมถูกปรับปรุงทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกปลอดภัยมากขึ้น และผลสืบเนื่องจากการที่เทศบาลนครสงขลาเป็นเมืองนำอยู่ เมืองน่าเที่ยว คือเศรษฐกิจของเมืองดีขึ้น ประชาชนมีรายได้มากขึ้นจากการที่เทศบาลนครสงขลาเป็นเมืองท่องเที่ยว

ในปัจจุบัน (พ.ศ.2554) นายพิระ ตันติเศรณี นายกเทศมนตรีคนปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ความเป็นเมืองเก่า ซึ่งเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ของเมือง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนบริเวณถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม รวมถึงการที่เมืองมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในเมือง รากฐานทางประวัติศาสตร์นี้ จึงกลายเป็น

²⁴ ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา (สัมภาษณ์) 4 มีนาคม 2554

ประเด็นที่ผู้บริหารปัจจุบันให้ความสำคัญ ซึ่งเทศบาลได้ให้การสนับสนุน โครงการ และกิจกรรม ทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมประจำปี รวมทั้ง โครงการ และกิจกรรมฟื้นฟูเมืองเก่าดังใน โครงการ “สงขลาแต่แรก” ซึ่งเป็นกิจกรรมถนนคนเดินที่จัดขึ้นบริเวณหน้าพิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติและกำแพงเมือง โบราณ ตลอดจนการรวมตัวของประชาชนกลุ่มคนรักเมืองเก่าอีกด้วย

โดยสรุป จากผลการดำเนินงานของเทศบาลนครสงขลาในแต่ละช่วงสมัย ในช่วงแรกของการพัฒนาเมืองมุ่งเน้นที่ความพร้อมของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน โครงสร้าง พื้นฐานที่ทั่วถึง เนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานของเมืองที่มีความสำคัญและมีผลต่อคุณภาพชีวิตของคน ในเมืองในขณะนั้น ในช่วงต่อมาเป็นการส่งเสริมการพัฒนา ในมิติอื่นๆ ของเมืองมากขึ้น ลักษณะที่ เหมือนกันของนโยบายการพัฒนาเมือง คือ การใช้ทุนทางสังคมที่เมืองมีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น “ทุน ทางธรรมชาติหรือทุนทางนิเวศ” ที่เกิดจากลักษณะทางกายภาพของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ ทางธรรมชาติ และการใช้ “ทุนทางวัฒนธรรม” จากการเป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มี พัฒนาการความเป็นเมืองมาอย่างยาวนาน และบรรยากาศของความเป็นเมืองเก่า เป็นปัจจัยที่ ผู้บริหารนำมาใช้เป็นฐานการพัฒนา ซึ่งในงานวิจัยของกิตติคมน์ สงเอียด (2552) ที่ศึกษาการพัฒนา ตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินความพร้อมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล ก็ได้ กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ว่า เป็นปัจจัยที่สนับสนุนความพร้อมในการพัฒนาในพื้นที่นั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่เป็นประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม โดยควรมีการสำรวจ ค้นหา และส่งเสริมสิ่งเหล่านั้น

อนึ่ง การพัฒนาทางกายภาพของเมืองในช่วงสมัยของผู้บริหารท่านหนึ่ง ที่มุ่งเน้นเฉพาะ โครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมหรือภูมิทัศน์โดยรอบของเมือง ซึ่งเป็นชั้นนอกของ เมือง แม้ว่าประชาชนจะเห็นว่าการพัฒนาพื้นที่รกร้างหรือแหล่งเสื่อมโทรมช่วยให้เกิดความรู้สึก ปลอดภัยมากขึ้นก็ตาม แต่ในอีกนัยหนึ่งก็ยังคงเป็นการพัฒนาที่แยกส่วนระหว่างตัวเมืองและคนใน เมือง โดยที่ผ่านมายังเป็นการพัฒนาเมืองที่ไปคนละทางกับปัญหาที่ประชาชนประสบ และต้องการ ให้แก้ไขอยู่ และผลจากการพัฒนาที่ผ่านมา มักเป็น โครงการ และกิจกรรมในช่วงระยะเวลาสั้นๆ กล่าวคือ เป็นการดำเนินการที่มุ่งให้เสร็จสิ้น ในผู้บริหารแต่ละสมัย ทำให้ขาดความต่อเนื่อง ประชาชนบางส่วนจึงยังมีความวิตกกังวลว่า เมืองยังมีปัญหาที่ต้องแก้ไขหรือต้องได้รับการพัฒนา อีกหลายด้าน ซึ่งเป็นเรื่องที่เทศบาลต้องนำไปพิจารณาและแก้ไขในอนาคต

2.4) การสะท้อนปัญหาของเมืองจากตัวชี้วัดเมืองนำอยู่

การพัฒนาเมืองในแต่ละสมัยของผู้บริหารเมืองแต่ละชุด มีจุดเน้นที่ แตกต่างกันขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหาร และการดำเนินงานของเทศบาลที่ผ่านมามุ่งเน้นที่

โครงสร้างพื้นฐานของเมือง ซึ่งเป็นภารกิจที่เทศบาลต้องจัดให้มีตามกฎหมายอยู่แล้ว ทั้งนี้ พบว่ายังมีประชาชนบางกลุ่มที่สะท้อนความต้องการเรื่อง โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ เรื่องความมั่นคงของที่อยู่อาศัย การได้รับน้ำประปา ไฟฟ้า ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประเด็นดังกล่าวยังเป็นบริการที่ประชาชนยังไม่ได้รับอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของรัฐ

แม้ว่าผลการพัฒนาเมืองที่ผ่านมีส่วนช่วยให้เมืองมีการพัฒนาในระดับมากขึ้น แต่ในการนำเสนอตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ประชาชนไม่ได้เสนอแต่มุมมองที่เป็นความน่าอยู่ของเมืองเท่านั้น ในการสนทนากลุ่ม ประชาชนได้สะท้อนความต้องการหรือปัญหาของเมืองที่ต้องการให้มีการแก้ไข ทั้งในด้านสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเมือง ซึ่งได้แก่ ปัญหาแรงงานต่างด้าวในเมือง เนื่องจากประชาชนยังมีความกังวลในเรื่องการเข้าเมืองผิดกฎหมายและการแพร่ของโรคระบาดของแรงงานต่างด้าว ปัญหาที่เกิดจากชุมชนแออัดซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาสังคมอื่นๆ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการระบาดของยาเสพติด เป็นต้น ส่วนปัญหาของประชากรวัยต่างๆ ในเมือง เช่น เด็กไม่เรียนหนังสือ เด็กติดเกมส์ วัยรุ่นไม่ยอมทำงาน ซึ่งเป็นปัญหาที่ประชาชนมองว่าต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าว

ส่วนปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมือง ประชาชนเน้นที่การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด มีความเป็นระเบียบ และการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการอยู่อาศัยบนพื้นที่ของรัฐและการเพิ่มพื้นที่สาธารณะแก่คนเมือง นอกจากนี้ ยังมีเรื่องการแก้ปัญหาคัดเซาะของชายหาด ซึ่งเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา ซึ่งที่ผ่านมาประชาชนเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐยังไม่สามารถแก้ปัญหาคัดเซาะได้ ทั้งนี้เป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยใช้การบูรณาการจากทุกภาคส่วนและการสร้างจิตสำนึกของประชาชน เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาของเมืองได้ครบวงจรและยั่งยืน ซึ่งการนำเสนอปัญหาของเมืองถือเป็นการเอาใจใส่เมืองตนเอง การมีจิตสาธารณะของความเป็นพลเมืองดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เมืองมีความน่าอยู่ขึ้นมาได้ ซึ่งการที่คนในสังคมรวมตัวกัน มีการสร้างสำนึกร่วมกัน เกิดค่านิยมในเรื่องประโยชน์ส่วนรวมระหว่างคนในสังคม ถือเป็นรูปแบบของทุนทางสังคมที่สะสมอยู่ในชุมชน นอกจากนี้ระบบคิดที่ริเริ่มจากความสำนึกร่วมกันในความเป็นเจ้าของ ยังเป็นกระบวนการของทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงให้คนในชุมชนมีความเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น (Putnam (1991), New Hampshire Charitable Foundation (1998) อ้างถึงในวรวิฑูริ โธมัสตัน พันธุ์, 2551: 309-310)

โดยสรุป การพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ไม่จำเป็นต้องมีการพัฒนาเมืองไปตามกระแสนิยมเมืองอื่นๆ แต่เป็นการพัฒนาที่อยู่บนฐานของคนในเมือง และเงื่อนไขที่แตกต่างกันในแต่ละเมือง ซึ่งก็กลับมาสู่แนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และ

เน้นการพัฒนาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยมีทั้งสามจะต้องได้ให้ความสำคัญหรือมีการให้น้ำหนักของการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน และที่สำคัญต้องเป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงคนรุ่นหลัง จึงจะถือเป็นการพัฒนาให้เมืองมีความน่าอยู่และมีความยั่งยืนอย่างแท้จริง

5.3 ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในด้านกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนาตัวชี้วัดในอนาคต ดังนี้

1) การกำหนดกลุ่มตัวแทนประชาชนให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้บทบาทและหน้าที่ทางสังคม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเมืองหรือสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับกับเมืองได้ แต่มีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับเมืองด้วยเช่นกัน แต่ด้วยเงื่อนไขและข้อจำกัดในด้านวิถีชีวิตของพวกเขา ทำให้ผู้วิจัยยังไม่ได้มีโอกาสเข้าถึงและรับฟังข้อเสนอแนะ รวมทั้งการพัฒนาตัวชี้วัดของพวกเขา ซึ่งในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะครอบคลุมมุมมองความนำอยู่จากประชากรทุกกลุ่ม ทั้งเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เนื่องจากการเป็นเมืองที่นำอยู่จะต้องเป็นเมืองที่สนองตอบความต้องการของคนในเมือง

2) วิธีการได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเมืองนำอยู่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ โดยอาศัยความคิดเห็นของตัวแทนกลุ่มต่างๆ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ แล้วจึงจัดสนทนากลุ่มตัวแทนต่างๆ เพื่อหาข้อสรุปของตัวชี้วัดและข้อมูลความเป็นเมืองนำอยู่ วิธีการสัมภาษณ์รายบุคคลช่วยให้ได้ข้อมูลที่มีความลึก แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นข้อมูลที่มีความเป็นอัตวิสัยในระดับสูง จึงอาจไม่เพียงพอที่จะเป็นข้อมูลจากตัวแทนกลุ่มต่างๆ ได้

ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอวิธีการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์กลุ่ม และการสนทนากลุ่มตามลำดับ เนื่องจากการสัมภาษณ์กลุ่มมีความเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนชุมชน เพราะแต่ละชุมชนมีสภาพพื้นที่และปัญหาที่แตกต่างกัน โดยข้อดีของการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) คือ ช่วยประหยัดเวลาในการสัมภาษณ์ โดยเป็นการตอบคำถามที่เดียวพร้อมกันหลายๆ คน และทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายต่อปรากฏการณ์ชุดเดียวกัน (กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์, 2546: 145-146) จากนั้นจึงจัดสนทนากลุ่มกับตัวแทนของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกของแต่ละกลุ่มมีโอกาสในการพิจารณาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ และแลกเปลี่ยนมุมมองที่หลากหลายร่วมกัน โดยกระบวนการในการสนทนากลุ่ม จะอาศัยปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่คาดว่าจะป็นคำตอบของชุดคำถามที่ตั้งไว้ โดยมีการกระตุ้นให้เกิดการ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองระหว่างกัน (กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล, 2546: 145-146) และยังเป็นโอกาสให้คนร่วมกันคิดและหาแนวทางในการแก้ปัญหาเมืองร่วมกันได้

3) การใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่

นอกจากการนำตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ไปประเมินความน่าอยู่ของเมือง และข้อมูลจากตัวชี้วัดก็ใช้เป็นฐานข้อมูลของเมืองแล้ว การใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ เพื่อการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ก็เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ ซึ่งในการใช้ตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ไปสร้างกระบวนการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลเมืองหรือท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของเทศบาล อาจมีการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อการแลกเปลี่ยนมุมมองในการพัฒนาเมือง โดยเชิญคนกลุ่มต่างๆ มาแลกเปลี่ยนและสร้างความเป็นเครือข่ายในการสร้างเมืองนำอยู่โดยภาคประชาสังคมในอนาคต

4) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกณฑ์สำหรับตัวชี้วัดเมืองนำอยู่

ในการพัฒนาเกณฑ์สำหรับตัวชี้วัดเมืองนำอยู่ ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีตัวแทนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องเมือง นักวิชาการในพื้นที่ โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามซึ่งมีประเด็นเกี่ยวกับ

- 1) เกณฑ์ที่เสนอสำหรับตัวชี้วัดหนึ่งๆ มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร และข้อเสนอแนะต่อเกณฑ์ตัวชี้วัดนี้มีอะไรบ้าง และ
- 2) ข้อเสนอแนะในการระบุแหล่งข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดเหล่านี้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสพิจารณาก่อน หลังจากนั้นจึงติดต่อเพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อให้ได้ข้อมูลโดยละเอียด

โดยสรุป งานวิจัยนี้ได้ทำการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่และศึกษาความเป็นเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เทศบาลนครสงขลา โดยเริ่มจากการศึกษาเอกสาร แล้วจึงลงพื้นที่เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ร่วมกัน และผู้วิจัยพบว่า การที่เมืองพัฒนาได้ พื้นฐานสำคัญสุด คือ จิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมของมนุษย์ร่วมกัน เป็นหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ดังปาฐกถา

“ การจะแก้ปัญหทุกอย่าง ศูนย์กลางอยู่ที่การพัฒนาคน เมื่อคนถูกพัฒนาอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการพัฒนาให้คนมีฐานความคิดในการสัมพันธ์กับธรรมชาติแล้ว คนก็พร้อมที่จะปฏิบัติอย่างถูกต้องกับทุกสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง กลายเป็นความสัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกันซึ่งกันและกันกับสิ่งแวดล้อม และเป็นไปอย่างเป็นระบบ และเมื่อมนุษย์มีการพัฒนาตนขึ้นไป ก็จะใช้ความสามารถที่เพิ่มขึ้นมาช่วยเหลือตนเอง และสิ่งอื่นให้อยู่กัน ได้ดีมีความสุขยิ่งขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง เกื้อกูลกันมากขึ้น และทำให้โลกนี้มีสภาพที่เอื้ออำนวยยิ่งขึ้นต่อการเป็นอยู่ด้วยดีอย่างผาสุกแก่ผู้เป็นส่วนร่วมทั้งหมด ซึ่งเป็นความสามารถพิเศษของมนุษย์อย่างแท้จริง เพราะเขาสามารถทำให้โลกและชีวิตดีขึ้นกว่าเดิม.....”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2549: 173-175)

บรรณานุกรม

หนังสือ

UNESCO. 2007. Asia-Pacific Guidelines for the Development of National ESD Indicators.

Bangkok : UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2548. คู่มือการพัฒนาเมืองยั่งยืน. กรุงเทพฯ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2548. ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พ.ศ.2548-2552. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น ส่วนแผนพัฒนาท้องถิ่น และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ ส่วนเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งและน่าอยู่. 2546. คู่มือบ้านเมืองน่าอยู่. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กฤษ เพิ่มทันจิตต์. 2543. ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 4. สมุทรปราการ: บริษัทศรีบุญฤๅตสาหกรรมการพิมพ์ (1988) จำกัด.

กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์. 2546. การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โกวิท พวงงาม และคณะ. 2544. อบต.ในกระบวนการทัศน์ใหม่: พัฒนา สร้างเครือข่าย และเสริมสร้างความเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

โกวิท พวงงาม. 2553. ขรรษาภิบาลท้องถิ่นว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส. กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

จามะรี เชียงทอง. 2549. สังคมวิทยาการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

จิราภรณ์ คชเสนี. 2540. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิรุตม์ ศรีรัตนบัลล์ และคณะ. 2543. เครื่องชี้วัดคุณภาพโรงพยาบาล (Hospital Quality Indicators).
กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล.

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตน์ เจริญเมือง. 2545. เมืองยั่งยืน แนวคิดและประสบการณ์ของตะวันตก.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นันทวัฒน์ บรรมานันท์. 2549. การปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.
2540. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). 2549. การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development). พิมพ์ครั้งที่
ที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พิภพ อุดมอิทธิพงษ์. แปล. 2539. เฮอริเบ็ต จิราเคย์. เขียน. 1996. ทำเมืองให้น่าอยู่ วิสัยทัศน์
ยุทธศาสตร์และความหวังสำหรับเมืองที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลคีมทอง.

วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. 2551. ทวนทางสังคม กระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ:
ฟิลิปปส์เซ็นเตอร์.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2549. การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์ (The Applied Development of
Urban and Rural Areas). กรุงเทพฯ : ฟอร์เพช.

ศรีสมร ศรีเบญจกลางกูร. 2539. ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา. น.ป.พ.

สถาบันพระปกเกล้า. 2548. คู่มือการจัดทำตัวชี้วัด โครงการขยายผลเพื่อนำตัวชี้วัดการบริหาร
กิจการบ้านเมืองที่ดีระดับองค์กรไปสู่การปฏิบัติ. สถาบันพระปกเกล้า: นนทบุรี.

สถาบันวิจัยสังคม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2545. การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและ
พัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัญญา วัชรพันธุ์. 2538. สงขลาที่ข้าเกิด. ม.ป.พ.

สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สำนักงานปลัด
สำนักนายกรัฐมนตรี. 2548. ความรู้เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และ
สถาบันคีนันแห่งเอเชีย . 2547. คู่มือการจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย.
โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย. กันยายน 2547.

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2550.
แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก (พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา
และนราธิวาส). กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และสถาบันนโยบายศึกษา. 2539. คู่มือแนวทางการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผน
สิ่งแวดล้อม และสถาบันนโยบายศึกษา.

สุกาญจน์ รัตนเลิศสุธรรม. 2550. หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

โสภารัตน์ จารุสมบัติ. 2551. นโยบายและการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ. 2541. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เอนก นาวิกมูล. 2536. สมุดภาพสงขลามหาวิทยาลัยราชภัฏ. ม.ป.พ.: คณะกรรมการชุมนุมนักเรียน
เก่ามหาวิทยาลัยสงขลา.

วิทยานิพนธ์

- กิตติคมน์ สงเอียด. 2552. “การพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมินความพร้อมในการจัดการ
สิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล”, วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จุฑารัตน์ บุญญาวัตต์. 2546. “การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลา
เมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา”, วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปณิดา จิระกานูวัฒน์. 2545. “การสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ในประเทศ
ไทย”, วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง ภาค
วิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะวุฒิ สิริรัตน์. 2548. “การยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการบริหารของเทศบาล
ตำบล”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภัสสุรีย์ คุณกลาง. 2546. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการ
พัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์
สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รัชดา บุญแก้ว. 2551. “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
ชุมชนแบบบูรณาการ กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา”,
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์. (สำเนา)

วนิดา สุชี, 2550. “การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อความเป็นเมืองนำอยู่ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลนครนครปฐม จังหวัดนครปฐม”, วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน) สาขาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วรนิษฐา บุญฤทธิ์. 2546. “วิธีการเชิงระบบในการพัฒนาตัวชี้วัดเมืองยั่งยืน กรณีศึกษาเทศบาลนครสงขลา”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วันเพ็ญ บุญเฟือก. 2546. “ความต้องการมีส่วนร่วมและความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านฉางให้เป็นเมืองนำอยู่”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วัลดี จันทนฤมาน. 2546. “การทดสอบดัชนีชี้วัดการพัฒนาเมือง และชุมชนนำอยู่: กรณีศึกษาโครงการเคหะชุมชน การเคหะแห่งชาติ”, วิทยานิพนธ์เคหพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมชัย ศิริสมบัติ. 2545. “การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลไปสู่ “เมืองนำอยู่” : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุคนธ์ ชัยชนะ. 2549. “การศึกษาขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม กรณีศึกษาดำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วารสาร

ปรีดี บุณศิริ. 2544. “เมืองนำอยู่กับสุขภาพของประชากร”. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. ฉบับที่ 2, 39-54.

พนัส พุกภัยสุนันท์. 2547. “กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเมืองนำอยู่ เทศบาลตำบลปรางค์บุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข. ปีที่ 27. ฉบับที่ 2. (เมษายน-มิถุนายน), 55-66.

พนัส พุกภัยสุนันท์ มันทนา บัววัฒนา และจิตนา ชุณหภูมกดา. 2550. “นวัตกรรมการขับเคลื่อนเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่”, วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน), 79-90.

พรศรี ยงค์อุประพันธ์. 2543. “เมืองนำอยู่ในทัศนะของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลเมืองบางมูลนาก จ.พิจิตร”, วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม), 3-18.

ลดาวัลย์ ชาติไทย. 2549. “ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชากรตามแนวชายแดน”, วารสารพัฒนาชุมชน. ปีที่ 45. ฉบับที่ 4 (เมษายน), 11-15.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (NESDB). 2550. “การจัดทำตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, วารสารเศรษฐกิจและสังคม. ปีที่ 44 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม), 15-19.

เอกสารอื่นๆ

กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ส่วนแผนพัฒนาท้องถิ่น. ม.ป.ป. เอกสารแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง. โครงการจัดทำแนวทางและผลิตสื่อด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง.

กระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (พชช.). แบบสอบถามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือน ปี 2550-2554.

จำลอง โพธิ์บุญ. 2544. การจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง (Urban Environment Management). เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง (วิชา จส. 721). หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม. สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เทศบาลเมืองสงขลา. 2540. การจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง. เอกสารทางวิชาการ. เทศบาลเมืองสงขลา.

เทศบาลนครสงขลา. 2549. แผนพัฒนาเทศบาลนครสงขลา พ.ศ. 2549-2551. เทศบาลนครสงขลา.

..... 2550. แผนพัฒนาเทศบาลนครสงขลา พ.ศ. 2550-2552. เทศบาลนครสงขลา.

..... 2552. แผนพัฒนาเทศบาลนครสงขลา พ.ศ. 2552-2554. เทศบาลนครสงขลา.

สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. 2551. รายงานสถานการณ์เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ประจำปี 2550.

วันที่ 8 ตุลาคม 2551 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
กันยายน 2551.

สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ. 2544. รายงานฉบับสมบูรณ์. โครงการจัดทำ

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองนครสงขลาและปริมณฑลใน 20 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2545-2564). ระยะที่ 1 เล่มที่ 1 ภาคข้อมูลข้อเท็จจริงทั่วไป (มิถุนายน 2544).

สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2548. โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเทศบาลทั่วประเทศ เรื่อง เครื่องมือและเทคโนโลยีในการจัดการเพื่อเมืองน่าอยู่.
เอกสารวิชาการชุดที่ 2. มีนาคม-เมษายน 2548.

..... 2548. โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเทศบาลทั่ว

ประเทศ เรื่อง ตัวชี้วัด เครื่องมือในการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาเมืองสู่ความน่าอยู่อย่างยั่งยืน. เอกสารวิชาการชุดที่ 3. มีนาคม-เมษายน 2548.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบท

ไทย. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2546 การพัฒนาที่ยั่งยืน. ศูนย์การประชุมและ
แสดงสินค้า อิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี. 30 มิถุนายน 2546.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

2549. โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย ระยะที่สอง. รายงานการศึกษาลบปีสมบูรณ์. มกราคม 2549.

สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2551. รายงานฉบับสุดท้าย. โครงการการศึกษาเพื่อจัดลำดับการพัฒนาเมือง การค้นหาเมืองคุณภาพด้วยมาตรฐานผังเมือง. ม.ป.พ.: สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง.

เว็บไซต์

Bryony L. Hoskins and Massimiliano Mascherini. 2008. Measuring Active Citizenship through the Development of a composite Indicator (Online). Available: <http://www.springerlink.com/content/p2811363230422n4/fulltext.pdf> [2008, November 17]

Hoornweg, D. , Ruiz Nuñez, F. , Freire, M. , Palugyai, N. , Villaveces, M. and Wills Herrera, E. 2006. City Indicators : Now to Nanjing. A paper presented by the World Bank at the third World Urban Forum.Vancouver (Online). Available: http://econ.worldbank.org/external/default/main?entityID=000016406_2007_0117_123154_&menuPK=64166093&pagePK=64165259&piPK=64165421&theSitePK=469372 [2008, September, 9 2008]

International Institute for Sustainable Development IISD. 2009. City of Winnipeg Quality of Life Indicators (1997) (Online). Available: <http://www.iisd.org/pdf/wpg.qoli.pdf> [2008, October 30]

Luque-Martínez T. and Muñoz-Leiva F. 2005. Department of Market Research, Faculty of Economics and Business Sciences, University of Granada, Campus Universitario la Cartuja, s/n, 18071 Granada, Spain. City benchmarking: A methodological proposal referring specifically to Granada. (Online). 411-423. Available: <http://www.elsevier.com/locate/cities> [2008, October 30]

Nader, M. R. , Salloum, B. A. and Karam, N. 2007. Environment and sustainable development indicators in Lebanon: A practical municipal level approach. Ecological Indicators. (Online). Article in press. Elsevier Ltd. Available: <http://www.sciencedirect.com>. [2008, January 3]

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม. สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น. สถานการณ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คำอธิบายตัวชี้วัด. (ออนไลน์). สืบค้นจาก: <http://local.environment.in.th/explain.php> [4 มกราคม 2552]

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2550. กระบวนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ (ออนไลน์). สืบค้นจาก: http://cities.anamai.moph.go.th/menu_right/techique/3book/006%20apt/booklet03%28Pagoda%29.pdf [7 สิงหาคม 2550]

กระทรวงสาธารณสุข. 2551. ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านสุขภาพ ปี 2550 (ออนไลน์). สืบค้นจาก: <http://www.lbo.moph.go.th/enocc/standardenv/Mhcity.doc> [28 พฤศจิกายน 2551]

เทศบาลนครสงขลา. 2554. ประวัติเทศบาลนครสงขลา (ออนไลน์). สืบค้นจาก: <http://www.songkhilacity.go.th/history.asp> [8 มีนาคม 2554]

ฝ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2551. ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมธนาคารโลก (World Bank) (ออนไลน์). สืบค้นจาก: <http://www.thaienvi-monitor.net/Index/listoffice-wb.htm> [25 กันยายน 2551]

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2551. ตัวชี้วัดขององค์การอนามัยโลก (WHO) (ออนไลน์). สืบค้นจาก: http://cyberlab.lh1.ku.ac.th/elearn/faculty/science/sci33/Homepage/page/chapter_10.htm [25 กันยายน 2551]

ลือชา วนรัตน์. 2542. แนวคิดเรื่องเมืองน่าอยู่. โครงการตำราสำนักงานวิชาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (ออนไลน์). สืบค้นจาก: <http://advisor.anamai.moph.go.th/>

tamra/cities01.html , <http://advisor.anamai.moph.go.th/tamra/cities02.html>,
<http://advisor.anamai.moph.go.th/tamra/cities03.html> [6 กันยายน 2551]

สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. ข้อมูลเทศบาลเข้มแข็ง ท้องถิ่นน่าอยู่ เมืองไทยแข็งแรง. 2551.
 (ออนไลน์). สืบค้นจาก: http://www.ldinet.org/2008/index.php?option=com_remository&Itemid=26&func=startdown&id=10 [5 ธันวาคม 2551]

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. 2550. โครงการประเมินเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน ประจำปี พ.ศ. 2550.
 (ออนไลน์). สืบค้นจาก : [WWW]: <http://www.tei.or.th> [17 กรกฎาคม 2551]

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. ฝ่ายกิจกรรมภาคสนาม. 2552. โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเทศบาลและเขตกรุงเทพมหานครน่าอยู่อย่างยั่งยืน (ออนไลน์). สืบค้นจาก: http://www.tei.or.th/gap/th_gap_projects_city7.htm [20 กุมภาพันธ์ 2552]

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาสังคม. 2551. ตัวชี้วัดภาวะสังคม (รายปี) 2542-2550. รายงานภาวะสังคม. NESDB Social Outlook ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 (ธันวาคม), 18-20 (ออนไลน์). สืบค้นจาก: http://www.m-society.go.th/document/statistic/statistic_3050.pdf [4 มกราคม 2552]

สุคนธ์ เจียสกุล. 2540. เมืองน่าอยู่ เป้าหมายที่ต้องไปให้ถึง. วารสารการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม. ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) (ออนไลน์). สืบค้นจาก: <http://advisor.anamai.moph.go.th/203/20301.html> [10 มีนาคม 2554]

สุวัฒนา ชาดานิติ. 2550. เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับการพัฒนากรุงเทพมหานคร ครั้งที่ 8. ปาฐกถา. ณ ห้องประชุมสารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วันที่ 18 ธันวาคม 2550 (ออนไลน์). สืบค้นจาก: http://www.chula.ac.th/resources/download/cu_rel/curel_50_2007.pdf [9 กันยายน 2551]

ภาพประกอบ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สถานีวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
2554.

Google Earth. 2554.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

คำถามสำหรับตัวแทนภาคประชาชนกลุ่มต่างๆ และตัวแทนภาครัฐ

1. ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์
2. ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเมืองในอดีตกับปัจจุบัน (สำหรับบางท่านที่สามารถให้ข้อมูลได้)
3. เมืองน่าอยู่ในความคิดของท่านเป็นอย่างไร
4. ท่านคิดว่าเทศบาลนครสงขลา หรือพื้นที่ที่ท่านอาศัยอยู่ มีความน่าอยู่อย่างไร ดูจากอะไรได้บ้าง โดยคำถามในข้อนี้ได้อาศัยการเปรียบเทียบ “เวลาในอดีตกับปัจจุบัน” หรือ “พื้นที่ที่อาศัยอยู่ กับพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น หาดใหญ่ หรือมีลักษณะทางกายภาพของเมืองที่คล้ายคลึงกัน” เพื่อให้ผู้ตอบเห็นภาพและอธิบายเมืองจากความแตกต่างในแต่ละมิติของเมืองได้

มิติสังคม

- เมืองที่น่าอยู่ สังคมต้องเป็นอย่างไร แล้วพื้นที่เทศบาลนครสงขลาเป็นอย่างไร

เพราะอะไร ดูจากอะไร ประเด็นเหล่านี้ใช้บอกว่าเมืองน่าอยู่ได้ไหม อย่างไร เช่น ประชากรในเมือง วิถีชีวิต วัฒนธรรม หรือสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง คุณภาพชีวิตของคนในเมือง โดยเฉพาะความพร้อมและความทั่วถึง (การศึกษา บริการสาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน ความปลอดภัย) การเข้าร่วมกิจกรรมของคนในเมือง (การมีส่วนร่วมของประชาชน) เป็นอย่างไร มีส่วนช่วยพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างไร องค์กรปกครองท้องถิ่น (เทศบาล) เกี่ยวข้องกับเมืองน่าอยู่อย่างไร โครงการ กิจกรรมที่มีทำให้เมืองน่าอยู่ได้อย่างไร มีเรื่องอะไรที่ยังต้องแก้ไขหรือพัฒนาให้เมืองน่าอยู่

มิติเศรษฐกิจ

- เมืองที่น่าอยู่ เศรษฐกิจ หรือความเป็นอยู่ของคนในเมืองต้องเป็นอย่างไร แล้วพื้นที่เทศบาลนครสงขลาเป็นอย่างไร เพราะอะไร ดูจากอะไร ประเด็นเหล่านี้ใช้บอกว่าเมืองน่าอยู่ได้ไหม อย่างไร เช่น รายได้ การประกอบอาชีพ ปัจจัยส่งเสริมเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มของพ่อค้า การสนับสนุนจากเทศบาล โครงการ กิจกรรมที่มีทำให้เมืองน่าอยู่ได้อย่างไร มีเรื่องอะไรที่ยังต้องแก้ไขหรือพัฒนาให้เมืองน่าอยู่

มิติสิ่งแวดล้อม

- เมืองที่น่าอยู่ สิ่งแวดล้อมของเมืองต้องเป็นอย่างไร แล้วพื้นที่เทศบาลนครสงขลาเป็นอย่างไร เพราะอะไร ดูจากอะไร ประเด็นเหล่านี้ใช้บอกว่าเมืองน่าอยู่ได้ไหม อย่างไร เช่น สภาพแวดล้อมที่น่าอยู่จะต้องเป็นอย่างไร คุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมของเมืองในอดีตกับ

ปัจจุบันแบบไหนน่าอยู่กว่า เพราะอะไร (คุณภาพแหล่งน้ำ อากาศ ฯลฯ) สิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้เมืองน่าอยู่อย่างไร ในพื้นที่เทศบาลนครสงขลาเป็นอย่างไร (ความสะอาดตามสถานที่ต่างๆ ขยะ พื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่เมืองเก่า) โครงการ กิจกรรมที่มีทำให้เมืองน่าอยู่ได้อย่างไร มีเรื่องอะไรที่ยังต้องแก้ไขหรือพัฒนาให้เมืองน่าอยู่

คำถามสำหรับตัวแทนเทศบาลนครสงขลา

1. ลักษณะงานที่ท่านรับผิดชอบภาพรวมเป็นอย่างไร
2. ในการทำงานที่ผ่านมา ในทางปฏิบัติ โครงการและกิจกรรมที่ท่านทำสอดคล้องกับนโยบายและวิสัยทัศน์ของเมือง (เมืองน่าอยู่ เมืองน่าเที่ยว) อย่างไร ดูจากอะไรได้บ้าง
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองเป็นอย่างไร มีในด้านใดบ้าง (สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม)

นอกจากนี้ ใช้ประเด็นคำถามของภาคประชาชนข้อที่ 3 และ 4 ข้างต้น

ภาคผนวก ข
เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
มิติสังคม					
1. ประชากรและ การอพยพ	1.1 ลักษณะประชากร	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในเมือง 			
	1.2 การตั้งถิ่นฐานและการอยู่อาศัย	<ul style="list-style-type: none"> ลักษณะการอยู่อาศัย ระยะเวลาการอยู่อาศัย 			
	1.3 ปัญหาที่เกิดจากประชากร	<ul style="list-style-type: none"> ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นอยู่และที่อยู่อาศัย เช่น หอพักนักศึกษาที่ไม่ได้มาตรฐาน ความเป็นอยู่ในชุมชนแออัด ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดในชุมชนแออัด 			
2. สาธารณสุขและ สุขภาพ	2.1 ปัญหาสาธารณสุขตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ข้อมูลสาธารณสุขที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง 			

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
2. สาธารณสุขและ สุขภาพของคนใน เมือง (ต่อ)	2.2 ประชาชนให้ความสนใจ เรื่องสุขภาพมากขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> มีการจัดตั้งกลุ่มด้านสุขภาพ 			
	2.3 ความทั่วถึงของการบริการ สาธารณสุข	<ul style="list-style-type: none"> มีศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานพยาบาลใกล้ชุมชน มีอสม.ช่วยเหลือคนในชุมชน มีการใช้มาตรฐานสาธารณสุข 			
3. การศึกษาใน เมือง	3.1 คนในเมืองเข้าถึงการศึกษา หรือมีโอกาสทางการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> สถานศึกษาระดับต่างๆ ในเมือง 			
	3.2 คุณภาพของสถานศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> เด็กที่จบจากสถานศึกษาดังกล่าวสามารถเรียนต่อระดับอุดมศึกษาได้ 			

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
		<ul style="list-style-type: none"> ● ความมีชื่อเสียงของสถานศึกษา 			
		<ul style="list-style-type: none"> ● แหล่งเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ สถานที่ต่างๆ ในชุมชน ● มุ่งองค์ความรู้ต่างๆ (ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เมือง) และมีการเผยแพร่ความรู้ในเมือง (คนในชุมชน สถานีวิทยุ สถานศึกษาในพื้นที่) 			
		<ul style="list-style-type: none"> ● มีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้น ได้แก่ โครงการห้องสมุดชายหาดเคลื่อนที่ 			
		<ul style="list-style-type: none"> ● มีแหล่งเรียนรู้ที่เทศบาลสร้างขึ้น ได้แก่ โครงการก่อสร้างแหล่งเรียนรู้ เช่น ประติมากรรม สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ 			
		<ul style="list-style-type: none"> ● ลักษณะความรุนแรงของคดีเปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน 			

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
4. ความปลอดภัย ในเมือง	4.1 ความรู้สึกปลอดภัยในพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนรู้สึกปลอดภัยกับบริเวณจุดต่างๆ ของเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะชายทะเล 			
		<ul style="list-style-type: none"> มีมาตรการการป้องกันเหตุที่มีในเมือง เช่น มีกล้องวงจรปิด มีเจ้าหน้าที่ มีอาสาสมัครตามจุดต่างๆ ของเมือง 			
		<ul style="list-style-type: none"> ความปลอดภัยด้านการจราจร 			
		<ul style="list-style-type: none"> มียาเสพติดในชุมชน 			
5. การมีส่วนร่วม	5.1 การจัดตั้งกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่ม/ชมรมสุขภาพ ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ รูปแบบการเกิดกลุ่ม เช่น กลุ่มที่เทศบาลแต่งตั้ง กลุ่มจากฐานอาชีพ กลุ่มที่เกิดจากปัญหา 			
	5.2 ความเข้มแข็งของกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> ลักษณะของกิจกรรมของกลุ่ม 			

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
6. วัฒนธรรม	6.1 คุณค่าทางวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเมือง 			
	6.2 การอนุรักษ์วัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> มีแหล่งรวบรวมศิลปวัฒนธรรม (สถานที่ที่เป็นหลักฐาน หรือมีแหล่งเก็บรวบรวมหลักฐาน, บุคคลในพื้นที่) 			
	6.3 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> มีการจัด/การเข้าร่วมกิจกรรม งานประเพณี มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางด้านประเพณีวัฒนธรรม 			
		<ul style="list-style-type: none"> เทศบาลสนับสนุนในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม 			
		<ul style="list-style-type: none"> หน่วยงานภายนอกสนับสนุนในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม 			

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
มิติเศรษฐกิจ					
1. สภาพเศรษฐกิจ ของเมือง	1.1 ลักษณะเศรษฐกิจของเมือง เปรียบเทียบกับอดีตกับปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> รายได้ของเทศบาลในแต่ละปีเปรียบเทียบกับ การลงทุนของผู้ประกอบการในเมือง 			
		<ul style="list-style-type: none"> การประกอบอาชีพหลักและรายได้ของคนในพื้นที่ เปลี่ยนแปลงไป การลดลงของทรัพยากรสัตว์น้ำ คดีต่างๆ เกี่ยวกับร่างกายและทรัพย์สินมีจำนวน เพิ่มขึ้น สภาพเศรษฐกิจโลกมีผลต่อเศรษฐกิจในเมือง เช่น ราคาน้ำมันที่เพิ่มขึ้น ราคาสินค้าสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับ พื้นที่อื่นหรือเทียบกับปีก่อน เป็นต้น 			
2. บัณฑิตสนับสนุน เศรษฐกิจ	2.1 เงินหมุนเวียนเนื่องจากเป็น เมืองท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> รายได้ที่ได้มาเกี่ยวกับการเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่ง ท่องเที่ยว โดยเฉพาะ ค่าขาย ค่าเข้าชมสถานที่ 			

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
		ห้องเที่ยวบางแห่งในเมือง			
	2.2 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ในเมือง	<p>การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การจัดตั้งกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ● การจัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรม เช่น จัดงานและ เพณี เทศกาลต่างๆ 			
		<p>การมีส่วนร่วมของเทศบาล</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การจัดตั้งกลุ่ม เช่น จัดตั้งกลุ่มชมรมผู้ประกอบการ กลุ่มสามล้อเพื่อการท่องเที่ยว กลุ่มเรือประมงพีบ้าน เพื่อการท่องเที่ยว ● การจัดกิจกรรมและสนับสนุนกิจกรรม บริการด้านที่ เกี่ยวข้อง เช่น บริการปิดถนน รถไฟฟ้า รดสุขา เคลื่อนที่ และเป็นผู้จัดงานหรือสนับสนุนงานประเพณี ต่างๆ เทศกาลถนนคนเดิน อาหารสองทะเล งานลาก พระ งานแห่ผ้าห่มเจดีย์เขาดังกวน 			

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
		<ul style="list-style-type: none"> การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภายนอก เช่น การสนับสนุนอุปกรณ์งบประมาณ ความรู้ทางวิชาการ เป็นต้น 			
มิติสิ่งแวดล้อม					
1. คุณภาพสิ่งแวดล้อม	1.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ คือ คลองสำโรง				
	1.1.1 คลองสำโรงในอดีต-ปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> สภาพทางกายภาพของคลอง สาเหตุการเกิดน้ำเสีย และการระบายน้ำของเมือง 			
	1.1.2 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คลอง	<ul style="list-style-type: none"> โครงการ กิจกรรมของเกี่ยวกับการดูแลคลองสำโรง เช่น ขุดลอกคลอง การเว้นระยะตัวคลอง เก็บขยะ การเทน้ำหมักลงคลอง 			
	1.2 คุณภาพอากาศ	<ul style="list-style-type: none"> สาเหตุการเกิดมลภาวะทางอากาศ เช่น การจราจร 			

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
2. สิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ	2.1 ความสะอาดของเมือง	<ul style="list-style-type: none"> ปริมาณขยะและการร้องเรียนเรื่องขยะ 			
		<ul style="list-style-type: none"> การจัดการขยะ พฤติกรรมของคนที่อาศัยในเมือง มีกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะ เช่น ธนาคารขยะในชุมชน ทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล 			
	2.2 ผังเมืองและการใช้ ประโยชน์ที่ดิน	<ul style="list-style-type: none"> ลักษณะผังเมืองของเทศบาลนครสงขลา ปัญหาผังเมืองและแนวทางการแก้ไข เช่น บริเวณพื้นที่รถไฟที่เป็นชุมชนบุกรุก 			
	2.3 การเข้าถึงโครงสร้าง พื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนคนที่บุกรุกและร้องขอทะเบียนบ้านชั่วคราว ประชาชนมีน้ำใช้ มีไฟฟ้าเป็นของตนเอง 			
		<ul style="list-style-type: none"> มีถนน มีคูระบายน้ำในชุมชน 			
	2.3 การเข้าถึง โครงสร้าง	<ul style="list-style-type: none"> รูปแบบการสื่อสารและการรับรู้ เช่น วิทยุในท้องถิ่น 			

ตารางที่ 19 ตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลนครสงขลา		เทศบาลนครสงขลา		แหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่แนะนำเพิ่มเติม
	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	ข้อมูลเรื่องนี้อยู่ใน สำนักหรือกองใด	ในพื้นที่ มีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้	
	พื้นฐาน ประชาชนในพื้นที่เข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร	<ul style="list-style-type: none"> ● ลักษณะข้อมูลข่าวสาร ● เรื่องร้องเรียน ● หน่วยงานภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน 			

ภาคผนวก ก

ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
มิติสังคม				
1. ประชากร	1.1 การเกิด-ตายของทารก	อัตราการตายทารกต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คนของจังหวัด	ร้อยละ 15	-
		อัตราการตายของทารก 1ปี/1,000 การเกิด	ระดับดีมาก <25, ระดับดี 25-50, ระดับปานกลาง 51-75, ระดับต้องแก้ไข 76-100, ระดับไม่ดี >100	สถิติการแจ้งเกิด แจ้งตายจากฝ่ายทะเบียน สำนักเขต
	1.2 การอพยพ	ประชากรที่ไม่ได้เกิดในเมือง (สำมะโนครัว) อัตราการอพยพ (ข้อมูลจังหวัด)	-	-
	1.3 การกระจายตัวและความหนาแน่นของประชากร	จำนวนประชากรทั้งหมด/พื้นที่ของเทศบาล (หลังคาเรือนต่อตารางกิโลเมตร)	-	งานทะเบียนราษฎร์ เทศบาล
2. สุขภาพและสาธารณสุข	2.1 สุขภาพกาย - ผู้เป็นโรคไข้เลือดออก	จำนวนผู้ป่วยโรคติดต่อ (ไข้เลือดออก) ต่อประชากรแสนคน	<50คนต่อ100,000คน	ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อ สาธารณสุขจังหวัด สถานีอนามัย โรงพยาบาล สถานพยาบาลในพื้นที่
	2.2 สุขภาพจิต - การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน	อัตราส่วนผู้ป่วยโรคจิตประสาท/ประชากรแสนคน	<10คนต่อประชากร 100,000คน	สาธารณสุขจังหวัด สถานีตำรวจ โรงพยาบาล การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนายั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล	
2.สุขภาพและ สาธารณสุข (ต่อ)	2.3 การทำอัตวินิบาตกรรม	อัตราส่วนผู้ป่วยและตายจากการทำอัตวินิบาตกรรมต่อประชากรแสนคน	<10คนต่อประชากร 100,000คน	สาธารณสุขจังหวัด สถานีตำรวจ โรงพยาบาล การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม	
	2.4 โรคจากการประกอบอาชีพ	-	-	สถานีอนามัย โรงพยาบาล สถิติจากกองระบาดวิทยา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด รายงานจากกองทุนประกันสังคมอำเภอ	
	2.5 การออกกำลังกาย	จำนวนสถานที่เพื่อออกกำลังกายและสถานที่เพื่อออกกำลังกายได้มาตรฐาน	มีสถานที่เพื่อออกกำลังกายได้มาตรฐานอย่างน้อย 1 แห่ง		เทศบาล สาธารณสุขจังหวัด สถานพยาบาลในพื้นที่
		จำนวนชมรม/กลุ่มที่ประชาชนในเขตเทศบาลมีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมออกกำลังกาย	ชมรม/กลุ่ม/พันครัวเรือน		..
	2.6 บริการสาธารณสุข	อัตราแพทย์ต่อประชากรในเขตเทศบาล (คน/หมื่นคน)	-	-	สาธารณสุขจังหวัด สถานพยาบาลในพื้นที่
		จำนวนเตียง เข้าถึงการบริการ การให้ความรู้	-	-	..
		สัดส่วนประชากรผู้ที่สังคมควรช่วยเหลือเกื้อกูล ได้รับการประกันสุขภาพจากภาครัฐของจังหวัด (%)	ร้อยละ15		..
	2.7 คนมีสิทธิในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า	ร้อยละของจำนวนประชากรที่ได้รับประกันสุขภาพ	>95%		..
	2.9 สุขภาพาล: ส้วม	ร้อยละ 100 ของห้องส้วมที่ให้บริการประชาชนได้มาตรฐาน ส้วมสาธารณะ	มี/ไม่มี		สำนักงานเขต
		สัดส่วนประชากรที่ใช้ส้วมถูกสุขลักษณะ (เมืองและชนบท) (ร้อยละ)	-	-	-

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
3. การศึกษา	3.1 การเข้าถึงการศึกษา - การรู้-ไม่รู้หนังสือของประชากร	อัตราการรู้หนังสือของประชากรที่อายุ 15 ปีขึ้นไป	ระดับดีมาก 96-100%, ระดับดี 91-95%, ระดับปานกลาง 81-90%, ระดับต้องแก้ไข 76-80%, ระดับไม่ดี <75%	สำนักงานเขต สามะโนประชากร
		ร้อยละของนักเรียนที่ได้เรียนต่อจากภาคบังคับ	>90%	เทศบาล สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานเขต/จังหวัด โรงเรียนในพื้นที่
		แหล่งเรียนรู้/อัตราศูนย์เรียนรู้ (แห่ง)	-	-
	3.2 มาตรฐานสถานศึกษา - มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น - มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กน่าน้อย	ร้อยละของศูนย์เด็กเล็กในเขตเทศบาลที่ได้มาตรฐานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น	ได้มาตรฐาน/ไม่ได้/ไม่มีข้อมูล	เทศบาล สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานเขต/จังหวัด โรงเรียนในพื้นที่
		ร้อยละ 80 ของศูนย์เด็กเล็กทุกสังกัด(สังกัดเทศบาล/เอกชน) ได้มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กน่าน้อย	มี/ไม่มี	..
		- ความเพียงพอของครู	สัดส่วนจำนวนนักเรียนภาคบังคับ/ห้อง/ครู หรือจำนวนนักเรียนต่อจำนวนห้องต่อจำนวนครู 1 คน	40 คนต่อห้องต่อครู 1 คน
3.3 ประเด็นอื่น	ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของรัฐ	-	-	
	การวิจัยในชุมชน	-	-	
4. ความปลอดภัย	4.1 คดีอาญา อาชญากรรม	อัตราคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญต่อประชากร	คดี/พันคน	สถิติจากกรมตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลในพื้นที่
	4.2 คดีเกี่ยวกับอุบัติเหตุจราจรทางบก	อัตราคดีเกี่ยวกับอุบัติเหตุยานยนต์ในเขตเทศบาลต่อประชากร	ราย/พันคน	สถานีตำรวจนครบาลในพื้นที่ โรงพยาบาลสาธารณสุขจังหวัด

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนายั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
		อัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุยานยนต์ในเขตเทศบาลต่อประชากร	ราย/พันคน	..
	4.3 การเกิดสาธารณภัย	มูลค่าความเสียหายที่เกิดจากสาธารณภัยในเขตเทศบาลในรอบปี	บาท/พันครัวเรือน	เทศบาล ศูนย์ป้องกันสาธารณภัยจังหวัด
	4.4 อุบัติเหตุจากการทำงาน	-	-	กองทุนประกันสังคมอำเภอ
	4.5 เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด	จำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก	-	สนทนากลุ่มการสัมภาษณ์ สถานีตำรวจ รายงานผู้ปวยที่มารับบริการ
	4.6 ยาเสพติด	ร้อยละของชุมชนที่ได้รับการประกาศเป็นชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด (คุณลักษณะของหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้เสพยาถูกบำบัด ไม่มีผู้เสพยาใหม่ มีการแพร่เบาบางไม่เกิน 5 คนต่อประชากร 1,000 คน ตามเกณฑ์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปป.ส.) หรือไม่มีการแพร่ระบาดเลย)	ต้อง 100%	เทศบาล ศตส.จังหวัด สถานีตำรวจ ปปส.
5. การมีส่วนร่วม	5.1 กลุ่ม องค์กร	จำนวนกลุ่ม/ชมรมอนุรักษ์ศิลปกรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในเทศบาล	มากกว่า 1 กลุ่ม	เทศบาล สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด ที่ทำการปกครองของจังหวัด
		จำนวนชมรม/กลุ่มที่ประชาชนในเขตเทศบาลมีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมการออกกกำลังกาย	ชมรม/กลุ่ม/พันครัวเรือน	-
		อัตราสมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชนต่อประชากร	คน/พันคน	-
		รูปแบบการรวมกลุ่ม (อปพร. สหกรณ์ มูลนิธิ พรรค	-	-

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนายั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
		การเมือง)		
	5.2 การทำกิจกรรม	กิจกรรมการประท้วง	-	-
		การมีส่วนร่วมในนโยบายและแผน	-	-
		การทำตามกฎหมายของพลเมือง	-	-
	5.3 การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของภาคสังคม	ร้อยละของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นหรือเลือกตั้งนายกเทศมนตรี	ร้อยละ	กรมการปกครองและทะเบียน สำนักปลัด กทม. เทศบาล
	5.4 การเมือง การบริหาร	จัดช่องทางในการร้องเรียนและรับเรื่องราวร้องทุกข์	-	-
		กรณีความเดือดร้อนที่ร้องเรียน	-	-
6. วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของเมือง และจิตวิญญาณ	6.1 สิ่งปลูกสร้างโบราณสถาน	อัตราโบราณสถานที่ได้รับการอนุรักษ์	แห่ง/พันครัวเรือน	เทศบาล
		ร้อยละของศาสนสถาน/โบราณสถานที่ได้รับการอนุรักษ์	>50%	เทศบาล สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
		อัตราศูนย์การเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น	แห่ง	..
		อัตรารายการศิลปหัตถกรรมของท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอด	รายการ	-
	6.2 กลุ่ม/ชมรมอนุรักษ์ศิลปกรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวนกลุ่ม/ชมรมอนุรักษ์ศิลปกรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในเทศบาล	มากกว่า 1 กลุ่ม	เทศบาล ที่ทำการปกครองจังหวัด
		สัดส่วนงบประมาณที่ใช้ในการสืบสานศิลปวัฒนธรรม	-	-
จำนวนกิจกรรม การพัฒนาการท่องเที่ยว การใช้เวลาว่าง		-	-	
- จิตวิญญาณ	6.3 เกี่ยวกับจิตวิญญาณ - ความภาคภูมิใจของประชาชนในการ	-	-	การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม โดยถามเกี่ยวกับทัศนคติ ความรู้สึก

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมื่อนำอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
	<p>อนุรักษ์ท้องถิ่น/เมือง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม - ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน - ความเอื้ออาทรและความมีน้ำใจ - การยอมรับผู้นำชุมชน - คุณค่าในชีวิต - ความเชื่อและความศรัทธา - ความอดทน - ความเป็นประชาธิปไตย - การแสดงความคิดเห็นอิสระ 			
7. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	7.1 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรเรียนรู้	ร้อยละบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพในรอบปีที่ผ่านมา	<p>- ไม่มีบุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพในรอบปีที่ผ่านมา</p> <p>- มี แต่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของบุคลากรทั้งหมด</p> <p>- มีอย่างน้อยร้อยละ 20 ของบุคลากรทั้งหมด</p>	เทศบาล
	7.2 การนำสิ่งที่เรียนรู้มาประยุกต์ใช้กับงาน	ร้อยละของเรื่องที่น่ามาประยุกต์ในงาน	<p>- ไม่มีข้อมูลเพราะไม่มีการติดตามผลที่ชัดเจน</p> <p>- มีระบบการติดตามผล แต่เรื่องที่น่ามาประยุกต์ในงานมีน้อยกว่าร้อยละ 30 ของจำนวนเรื่องที่เป็นไปพัฒนาศักยภาพทั้งหมด</p> <p>- มีระบบติดตามผล และมีเรื่องที่น่ามาประยุกต์</p>	..

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
			อย่างน้อยร้อยละ 30 ของจำนวนเรื่องทั่วไปพัฒนา ศักยภาพทั้งหมด	
	7.3 พัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูล	มีการจัดเก็บข้อมูลและนำมาใช้ประโยชน์แล้ว ทั้ง ประชาสัมพันธ์ และนำมาประกอบการวางแผนพัฒนา เทศบาล	- ไม่มีการดำเนินการที่ชัดเจน - จัดเก็บข้อมูลแล้ว แต่เป็นไปเพื่อประชาสัมพันธ์ หรือรายงานไปยังหน่วยงานส่วนกลางหรือต้น สังกัด - มีจัดเก็บข้อมูลและนำมาใช้ประโยชน์แล้ว ทั้ง ประชาสัมพันธ์ และประกอบการวางแผนพัฒนา เทศบาล	เทศบาล
7. องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (ต่อ)	7.4 พัฒนาทัศนคติและจิตสำนึกที่ดีของ บุคลากร	มีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทัศนคติและจิตสำนึกที่ดีของ บุคลากรอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว 2 ใน 3 ด้านหรือ ครบถ้วนทั้ง 3 ด้าน (สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม)	- ไม่มี /มีแล้ว 1 ด้าน - มีการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว 2 ใน 3 ด้านหรือ ครบถ้วนทั้ง 3 ด้าน (สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม)	เทศบาล
	7.5 พัฒนาวิธีการทำงานร่วมกันภายใน องค์กร	มีการตั้งการและการจัดประชุมระหว่างผู้บริหารและ เจ้าหน้าที่เทศบาลในทุกระดับ	- ตั้งการเป็นทอดๆ ไม่มีการจัดประชุมระหว่าง ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลในทุกระดับ - ตั้งการ ประชุมร่วมกัน แต่บ่อยกว่าปีละ 4 ครั้ง - ตั้งการ ประชุมอย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง	เทศบาล
	7.6 การออกเทศบัญญัติที่ครอบคลุมและมี	มีการออกเทศบัญญัติที่ครอบคลุม และประกาศเทศบัญญัติที่	-ไม่สามารถออกได้ และไม่ได้ประกาศ	เทศบาล

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
	การบังคับใช้	ออกแล้วให้ทราบ	- ครอบคลุมแล้ว แต่ไม่ได้ประกาศให้ทราบ - ออกเทศบัญญัติยังไม่ครอบคลุม แต่ประกาศเทศบัญญัติที่ออกแล้วให้ทราบบ้างแล้ว	
	7.7 จัดระบบร้องเรียนและรับเรื่องราวร้องทุกข์	มีช่องทางร้องเรียน มีกลไกรับเรื่อง กระบวนการแก้ปัญหา และการแจ้งกลับ และประชาสัมพันธ์ออกสู่ประชาชนในวงกว้าง	- ร้องเรียนตามช่องร้องเรียนปกติ - จัดช่องทางรับเรื่องร้องเรียนและแก้ปัญหา โดยเฉพาะขึ้น แต่ไม่ได้กำหนดระบบแจ้งกลับยังผู้ร้องเรียน - จัดช่องทางร้องเรียน มีกลไกรับเรื่อง กระบวนการแก้ปัญหาและการแจ้งกลับ และประชาสัมพันธ์ออกสู่ประชาชนในวงกว้าง	เทศบาล
7. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ต่อ)	7.8 การติดตามประเมินผลกระทบของโครงการที่ดำเนินการของเทศบาล	มีการกำหนดแผนงานหรือระบบการติดตามผลกระทบไว้แล้วในโครงการ	- ยังไม่มีการจัดระบบการติดตามผลกระทบไว้ อย่างชัดเจน แต่จะแก้ปัญหาตามประชาชน ร้องเรียนมาตามปกติ - มีการกำหนดแผนงานหรือระบบการติดตามผลกระทบไว้แล้วในโครงการ แต่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวน โครงการที่ดำเนินการ - มีอย่างน้อยร้อยละ 50 ของโครงการที่ดำเนินการ	เทศบาล
	7.9 ดำเนินโครงการได้ตามระยะเวลาที่กำหนด	มีโครงการที่ดำเนินการล่าช้า ไม่ตรงตามแผนงานจัดหาพัสดุประจำปีทีเทศบาลกำหนดไว้	- โครงการมากกว่าร้อยละ 20 ที่ดำเนินการล่าช้า ไม่ตรงตามแผนงานจัดหาพัสดุประจำปีทีเทศบาล	เทศบาล

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
			กำหนดไว้ - น้อยกว่าร้อยละ 20 แต่มากกว่าร้อยละ 10 - น้อยกว่าร้อยละ 10	
	7.10 การให้บริการแก่สังคม	อัตราการพึงพอใจของประชาชนต่อการได้รับการบริการจากภาครัฐ	ระดับดีมาก>95, ระดับดี 81-95, ระดับปานกลาง 71-80, ระดับต้องแก้ไข 60-70, ระดับไม่ดี<60	เทศบาล
มิติเศรษฐกิจ				
1. ผลิตภัณฑ์มวลรวม	1.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด การเติบโตของ GDP ของจังหวัด	-	-	สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด เทศบาล สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	1.2 การออมของจังหวัด	อัตราร้อยละของ GPP กิดจาก เงินออมเฉลี่ย/หัวประชากร	-	-
	1.3 ราคาสินค้า บริการ ราคาที่ดิน ภาษีรายได้	-	-	การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม
	1.4 เศรษฐกิจชุมชน	กิจกรรมทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ปลา	-	เทศบาล
	1.5 งบประมาณ	แหล่งเงินทุนในชุมชน	-	-
2. รายได้	2.1 การกระจายรายได้	อัตราเปรียบเทียบรายได้ของประชากรกลุ่มรายได้สูง/รายได้ต่ำ	ระดับดีมาก 0-5%, ระดับดี 6-10%, ระดับปานกลาง 11-15%, ระดับต้องแก้ไข 16-20%, ระดับไม่ดี 1>20%	สำนักงานสถิติแห่งชาติ สภาพัฒนาฯ กรมสรรพากร อปฐ.

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
	2.2 รายได้ท้องถิ่น: ผู้เสียภาษี	อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่จัดเก็บเองของเทศบาล	>0 หรือ รายได้จากการเก็บภาษีของเทศบาลที่เพิ่มขึ้นมากกว่า10%ของรายได้ปีที่ผ่านมา	เทศบาล
	2.3 รายได้ท้องถิ่น - สินค้า otop - โรงแรม - รายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น	รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 10%ทุกปี	-	-
3. การว่างงานและแรงงาน	3.1 การมีงานทำ - อัตราการว่างงาน	ประชากรวัยทำงาน (ระหว่าง 15-60 ปี) ที่ไม่มีงานทำ	<10%	กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน
	- การจ้างงานภาครัฐ อุตสาหกรรม บริการ	-	-	-
	- การประกอบอาชีพหลักและรอง	-	-	-
	3.2 การลงทุนอุตสาหกรรมใหม่ๆ	-	-	-
	3.3 สภาพการทำงาน	อัตราส่วนประชากรที่ต้องทำงานมากกว่า40ชม./สัปดาห์	ระดับดีมาก 0-15%, ระดับดี 16-25%, ระดับปานกลาง 26-35%, ระดับต้องแก้ไข 36.45%, ระดับไม่ดี >45%	สำนักงานเขต เทศบาล สำนักงานแรงงานจังหวัด สำนักงานจัดหางานจังหวัด
	3.4 การใช้แรงงานเด็ก	อัตราการใช้แรงงานเด็ก(1-12ปี)	ระดับดีมาก 1%, ระดับดี 2-3%, ระดับปานกลาง 4-5%, ระดับต้องแก้ไข 6-7%, ระดับไม่ดี >7%	เทศบาล
	3.5 การกระจายตัวของสถานที่	จำนวนและการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยว ร้านขายของขนาดใหญ่	-	เทศบาล

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
	3.6 ที่อยู่อาศัย	สิ่งปลูกสร้างใหม่	-	-
4. ปัจจัยการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ	4.1 โครงสร้างพื้นฐาน	- จำนวนโทรศัพท์ - การคมนาคมขนส่ง - การประกอบอาชีพเกี่ยวกับขนพาหนะและการขนส่ง	-	-
	4.2 กลุ่มองค์กรเศรษฐกิจ ชมรม จำนวนกลุ่ม	-	-	-
	4.3 การออม	การออมเกิดจากเปอร์เซ็นต์ของรายได้	-	-
	4.4 การออมทางสังคม	ดูจากสนับสนุนทางการเงินและอื่นๆ สำหรับกลุ่มด้อยโอกาส	-	-
มิติสิ่งแวดล้อม				
1. อากาศ	1.1 คุณภาพอากาศ	คุณภาพอากาศในเมืองหลักที่เกินค่ามาตรฐาน	ร้อยละ	-
	1.2 คุณภาพอากาศอยู่ในระดับดีและระดับเสี่ยงไม่เกิน 70 เดซิเบล	รักษาระดับคุณภาพอากาศในพื้นที่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน (คูโอไอเซน ไนโตรเจนไดออกไซด์ คาร์บอนมอนอกไซด์ ซัลเฟอร์ ผุ่น)	-	กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รายงานสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สำนักงานเขต สำนักงานสิ่งแวดล้อมจังหวัด/ภาค
	1.3 ดัชนีคุณภาพอากาศ Air Quality Index (AQI)	การคำนวณดัชนีคุณภาพอากาศรายวันของสารมลพิษทางอากาศแต่ละประเภท (ร้อยละ)	เกณฑ์ ประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ที่ 10/2535 เรื่องกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศโดยทั่วไป	..
		จำนวนวันใน 1 ปีที่มีคุณภาพอากาศเกินมาตรฐาน จำนวนวันที่มีคุณภาพอากาศเกินมาตรฐาน	0 วัน	..

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
	1.4 เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับอากาศ วิกฤต	ร้อยละของเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับอากาศ วิกฤตจาก(จำนวนเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ* 100)/จำนวนเรื่องร้องเรียนทั้งหมด	<10%	เทศบาล
	1.5 ประเด็นอื่น	- แก๊สที่อันตรายต่อสุขภาพ 24 ชม. - เสียงที่เกิดจากการจราจรกลางเมืองแหล่งข้อมูลและการปล่อยแก๊สพิษ - จำนวนรถยนต์ที่ผ่านการตรวจสภาพ - การเผาในที่โล่งแจ้ง - หลุมฝังกลบ การบริโภคสารทำลายโอโซน	-	-
		มีฐานข้อมูลแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศ	-	-
		มีการณรงค์ให้ความรู้เพื่อลดการเผาในที่โล่ง	-	-
2. น้ำ	2.1 คุณภาพของแหล่งน้ำ	ร้อยละของจำนวนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพ	100%	รายงานสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ กรมควบคุมมลพิษ จัดเก็บบริเวณปากทะเลสาบสงขลา อ.เมือง จ.สงขลา สถานีตรวจวัดของ SK15 สำนักงานสิ่งแวดล้อมจังหวัด/ภาค สำนักงานทรัพยากรน้ำ
		สัดส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ต่อแหล่งน้ำทั้งหมด	ร้อยละ	กรมควบคุมมลพิษ จัดเก็บบริเวณปากทะเลสาบสงขลา อ.เมือง จ.สงขลา สถานีตรวจวัดของ SK15

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
		มลพิษทางน้ำดัชนีคุณภาพน้ำ Water Quality Index (WQI) - ค่าแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์ม Total Coliform Bacterial (TCB) - ค่าของแข็งแขวนลอย (SS) - ค่าความสกปรกของน้ำในรูปสารอินทรีย์ (BOD) - ค่าออกซิเจนละลายน้ำ (DO)	ตามเกณฑ์คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ	..
		ด้านสิ่งแวดล้อมและบริการพื้นฐาน	ร้อยละ 15	-
	2.2 คุณภาพของแหล่งน้ำผิวดินในพื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤติ (ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา)	สัดส่วนคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ขึ้นไปไม่น้อยกว่าร้อยละ 50	เกณฑ์คุณภาพน้ำ (ค่าDO/BOD) 4 ระดับ ดี พอใช้ เลื่อมโทรม เลื่อมโทรมมาก	-
	2.3 คุณภาพแหล่งน้ำผิวดินในเขตเทศบาลที่มีการเฝ้าระวัง	-	มีการตรวจ/ไม่ตรวจ	-
	2.4 น้ำประปาในเขตเทศบาลมีการเฝ้าระวังและควบคุมคุณภาพ	-	มีการตรวจ/ไม่มี	-
	2.5 คุณภาพของน้ำทะเล	-	-	-
	2.6 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	วัดจากแหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัด	-	-
	2.7 สุขภาพ	ระบบระบายน้ำ	-	-
	2.8 ปริมาณน้ำเสีย การบำบัดน้ำเสีย	ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือนที่ได้รับการบำบัดน้ำเสีย	>50%	สำนักงานระบายน้ำ สำนักงานรักษาความสะอาด เทศบาล
	2.9 การเก็บรวบรวมน้ำเสียและน้ำเสียที่	การเก็บรวบรวมน้ำเสียและน้ำเสียที่ได้รับการบำบัด/ไม่ได้รับ	-	-

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
	ได้รับการบำบัด	การบำบัดน้ำเสียรวมจากระบบระบายน้ำสาธารณะ		
	2.10 เครื่องช่วยดูแลแหล่งน้ำ	อปท.มีเครื่องช่วยเฝ้าระวังและดูแลรักษาแหล่งน้ำและมีการดำเนินงานอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง	ร้อยละ 50 ของอปท.มีเครื่องช่วยเฝ้าระวังและดูแลรักษาแหล่งน้ำ	เทศบาล
		เทศบาลในพื้นที่ลุ่มน้ำเป่าหมาย มีเครื่องช่วยเฝ้าระวังและดูแลรักษาแหล่งน้ำ มีการดำเนินกิจกรรม	อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง	-
		มีรายงานข้อมูลสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบ	-	-
	2.11 ประเด็นอื่น	ครัวเรือนที่มีบ่อบาดาล การเก็บรวบรวมน้ำเสีย คุณภาพของระบบ กลไกการจัดการฟื้นฟูคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	-	-
3. พลังงาน	3.1 การใช้พลังงานไฟฟ้าในครัวเรือน	อัตราการใช้พลังงานในครัวเรือน	ระดับดีมาก>80%, ระดับดี 71-79%, ระดับปานกลาง 61-70%, ระดับต้องแก้ไข 51-60%, ระดับไม่ดี <50%	การไฟฟ้านครหลวง สำนักงานเขต
		อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการใช้พลังงาน	ร้อยละ	..
	3.2 รูปแบบการผลิตและการบริโภค	การใช้พลังงานรายปีต่อครัวเรือน	-	..
	3.3 การผลิตไฟฟ้า	- จำนวนเครื่องกำเนิดไฟฟ้า - จำนวนสถานีกระจายไฟฟ้า - ครัวเรือนที่มีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ การใช้แก๊สธรรมชาติดูจากการใช้แก๊สธรรมชาติ (คิวบิกเมตร) ต่อครัวเรือน	-	..

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
4. การใช้สารเคมี		ปริมาณการใช้ยาฆ่าแมลง วัดจากสัดส่วนการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ลดลง	-	-
5. ขยะ	5.1 ปริมาณและแหล่งกำเนิดขยะ	อัตราร้อยละของการบำบัดน้ำเสีย การเก็บขนขยะ การขนถ่ายสิ่งปฏิกูล	ระดับดีมาก >20,000 ลบ.ม., ระดับดี 15,001-20,000 ลบ.ม., ระดับปานกลาง 10,001-15,000 ลบ.ม., ระดับต้องแก้ไข 5,001-10,000 ลบ.ม., ระดับไม่ดี <5,000 ลบ.ม.	ทะเบียนราษฎร์ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาล โรงเรียน ชุมชน
		อัตราการผลิตขยะ/คน/วัน วัดจาก(ปริมาณขยะทั้งหมดที่เก็บได้ (กก.ต่อวัน))/จำนวนประชากรทั้งหมด	<1 กก.ต่อคนต่อวัน	-
		ร้อยละของหลังคาเรือนที่ได้รับบริการจัดเก็บขยะ วัดจาก (จำนวนหลังคาเรือนที่ได้รับบริการจัดเก็บขยะ*100)/จำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด	>90%	-
	5.2 ขยะอันตราย	ร้อยละของขยะอันตรายที่เก็บได้ วัดจาก (ปริมาณขยะอันตรายจากบ้านเรือน*100)/ปริมาณขยะอันตรายทั้งหมด	20%	ทะเบียนราษฎร์ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาล โรงเรียน ชุมชน
	5.3 การจัดการขยะมูลฝอยการรีไซเคิล	ร้อยละของปริมาณขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ วัดจาก(ปริมาณขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้* 100)/ปริมาณขยะทั้งหมดที่เก็บได้	>20%	-
	5.4 การจัดการของเสีย ขยะของเมือง	การจัดการของเสีย ขยะของเมือง ถูกต้องตามหลักวิชาการ	-	-
	5.5 การมีส่วนร่วม	การร้องเรียนเรื่องขยะ เหตุเดือดร้อนรำคาญ	-	-
		จำนวนกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เทศบาล	-	-

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
		สนับสนุน		
	5.6 องค์ประกอบและการจัดการของเสีย	องค์ประกอบและการจัดการของเสีย จากแหล่งต่างๆ เช่น การขนส่งทางเรือ สนามบิน คลังเรือ เทศบาล โรงพยาบาล ชุมชน โรงฆ่าสัตว์ อุตสาหกรรม การเกษตร	-	-
	5.7 การจัดการของเสีย	ประเด็นเกี่ยวกับนโยบาย ค่าใช้จ่าย ศูนย์รวบรวมของเสีย คลังเรือที่ประสบปัญหาในการจัดการของเสียครัวเรือน	-	-
6. ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	6.1 ผลกระทบของที่ดินจากดินดล่ม	-	-	-
	6.2 พื้นที่สวนสาธารณะ	พื้นที่สวนสาธารณะต่อพื้นที่ทั้งหมด จำนวนพื้นที่สีเขียวต่อประชากร ชายฝั่งทะเลที่มนุษย์สร้างขึ้นต่อชายฝั่งทะเลทั้งหมด การปกป้องพื้นที่ชายฝั่งทะเล รัฐบาลเป็นเจ้าของทรัพย์สิน	-	-
		จำนวนสวนสาธารณะและที่โล่งแจ้ง วัดจากอัตราพื้นที่สวนสาธารณะต่อประชากรในเขตเทศบาล (สวนหย่อม สวนสาธารณะและสนามกีฬา)	ตารางเมตร/พันคน	สำนักงานเขต กองสวนสาธารณะ สำนักสวัสดิการสังคม สำนักผังเมือง
		จำนวนแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีชื่อเสียงของจังหวัด	-	-
	6.3 ลานกีฬา สนามกีฬา	ชุมชนมีลานกีฬา สนามกีฬาได้มาตรฐาน	-	-
	6.4 พื้นที่ป่า	- พื้นที่ป่าที่ถูกเผา - การปกป้องป่าไม้ - จำนวนและพื้นที่บุกรุก	-	-

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
		<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ทำการเกษตร ประเภทพื้นที่เกษตรกรรม - % น่านน้ำสาธารณะ - แหล่งน้ำสำคัญของจังหวัด 		
	6.5 อุตสาหกรรม	จำนวนอุตสาหกรรมใน โซนที่ไม่ใช่อุตสาหกรรม	-	-
	6.6 การกระจายตัวของเหมืองแร่	-	-	-
	6.7 ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง	ร้อยละของตลาดสดผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อระดับ 1ดาว ตามกระทรวงสาธารณสุข	ผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ 100%	-
		<ul style="list-style-type: none"> - มีกฎหมายครอบคลุมทุกพื้นที่เกี่ยวกับผังเมือง - ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสวยงาม - มีการขออนุญาตสร้างอาคารที่เป็นล้าหน้า 	-	-
	6.8 ประเด็นอื่น	<ul style="list-style-type: none"> - สถานศึกษามีการทำกิจกรรมสร้างจิตสำนึกสิ่งแวดล้อม - การดำเนินการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อม - มีโครงการภายใต้การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม - การเกิดอุบัติเหตุกับสิ่งแวดล้อมในเมือง - ค่าใช้จ่ายเทศบาลในประเด็นที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (จำนวนแหล่งเจอปนที่ตั้งในเมือง) 	-	-
- โครงสร้างพื้นฐาน	6.10 เกี่ยวกับ โครงสร้างพื้นฐาน			-
	- ที่อยู่อาศัยมั่นคง	ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือนที่มีที่อยู่อาศัยมั่นคง	>80%	เทศบาล จปฐ. สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันบัณฑิต

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนายั่งยืนและแนวคิดเมืองน่าอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
				พัฒนาศาสตร์ (ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง) การ เลหะแห่งชาติ
		- ประเภทที่อยู่อาศัย - ความสะอาดถูกสุขลักษณะ บ้านไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ - ความมั่นคงและปลอดภัย	-	..
		อัตราส่วนประชากรที่ใช้ที่อยู่อาศัย	ระดับดีมาก 0-5%, ระดับดี 6-10%, ระดับปานกลาง 11-20%, ระดับต้องแก้ไข 21-35%, ระดับไม่ดี >35%	..
		ชุมชนแออัดที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา	-	-
6.11 การคมนาคมขนส่ง - ถนนมีมาตรฐาน		ร้อยละของถนนมาตรฐาน	>80%	เทศบาล
6.12 รูปแบบ ลักษณะการขนส่ง (การขนส่งทางเครื่องบิน มีเที่ยวบิน ไปกลับ โดยตรง ทางเรือ ทางรถไฟ)		- ระยะเวลาเดินทางจากบ้านไปโรงเรียน - ความสำคัญของการขนส่งเอกชน - อำนาจของผู้โดยสาร - คุณภาพ/ลักษณะถนนที่ดี มีทางเท้า ทางจักรยาน คนพิการ	-	-
6.13 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร		- มีช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารประเภทของข้อมูล ข่าวสาร หนังสือพิมพ์ - การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน	-	-
6.14 การสื่อสาร		- จำนวนโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต	>90%	บริษัท ทศท.๑ เทศบาล

ตารางที่ 20 ตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนายั่งยืนและแนวคิดเมื่อนำอยู่ (ต่อ)

ประเด็นหลัก	ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดย่อย	เกณฑ์	แหล่งข้อมูล
6.15 ไฟฟ้า	6.15 ไฟฟ้า	- ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือนที่มีโทรศัพท์ทำงาน (รวมถึงโทรศัพท์พื้นฐานตามบ้านและเคลื่อนที่)		
		การใช้พลังงาน วัดจากอัตราการใช้พลังงานในครัวเรือน	ระดับดีมาก >80%, ระดับดี 71-79%, ระดับปานกลาง 61-70%, ระดับต้องแก้ไข 51-60%, ระดับไม่ดี <50%	เทศบาล การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สำนักงานเขต
	ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือนที่มีไฟฟ้าใช้	100%	..	
	6.16 น้ำใช้	ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือนที่มีน้ำใช้เพียงพอ	>95%	เทศบาล จปฐ. กปน. กปน. สำนักงานประปาจังหวัด งานประปาของเทศบาล
		สัดส่วนการมีน้ำประปาใช้ในเทศบาล (มิเตอร์/หลังคาเรือน)	-	..
	ร้อยละของจำนวนหลังคาเรือนที่มีน้ำสะอาดต่อจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด	เกณฑ์ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	..	

ที่มา: (1) ตัวชี้วัดความน่าอยู่ของเมืองหลักในภูมิภาคของประเทศไทย 11 เมือง (2) โครงการจัดทำตัวชี้วัดเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน (3) City Benchmarking: A Methodological Proposal Referring Specifically to Granada (4) ตัวชี้วัดสถานการณ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (5) ขอบเขตและความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม กรณีศึกษา ต.พะตง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา (สุคนธ์ ชัยชนะ, 2549) (6) ตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ด้านสุขภาพ ปี 2550 (7) รายงานสถานการณ์เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ (8) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมของธนาคารโลก (World Bank) (9) ตัวชี้วัดโครงการกรุงเทพฯ เมืองน่าอยู่ ช่วงปี 2541 (10) ข้อมูลเทศบาลเข้มแข็ง ท้องถิ่นน่าอยู่ เมืองไทยแข็งแรง (11) ตัวชี้วัดขององค์การอนามัยโลก (WHO) (12) ตัวชี้วัดจังหวัดน่าอยู่ จังหวัดสงขลา (สมจิต คาระวี, 2541 อ้างถึงใน วรรณิษฐา บุญฤทธิ์, 2546) (13) ตัวชี้วัดความยั่งยืนของเมืองเซียงไฮ้ (14) City of Winnipeg Quality of Life Indicators (1997) (15) ดัชนีชี้วัดการพัฒนายั่งยืนของประเทศไทย (16) ตัวชี้วัดแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมภาคใต้ตอนล่างฝั่งตะวันออก 2550-2554 (17) ข้อมูลเทศบาลเข้มแข็ง ท้องถิ่นน่าอยู่ เมืองไทยแข็งแรง (18) ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมและการพัฒนายั่งยืนในเลบานอน

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

1. รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนภาครัฐ

พีระ ตันติเศรษฐี. ตัวแทนฝ่ายบริหารเทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 10 มีนาคม 2553.

วิชากร บัวหอม. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 10 มีนาคม 2553.

อนันต์ วัตตธรรม. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 2 กันยายน 2552.

สมนึก ผลพิบูลย์. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 10 มีนาคม 2553.

เกษรา ชัยเชื้อ. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 10 กันยายน 2552.

อิสสระ สัตยามาศ. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 17 พฤศจิกายน

2552.

สกล วัฒนอัมพร. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 3 กรกฎาคม 2552.

วาสนา ศรีกรรต. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 4 มีนาคม 2554.

เสรีย์ มณีกรณ์. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 4 พฤศจิกายน 2552.

สกุลวรรณ ดวงแข. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 10 สิงหาคม 2552.

ดวงพร วิจิตรพันธ์. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 18 พฤศจิกายน

2552.

กัทรชัย สุวรรณโณ. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 9 ธันวาคม 2552.

อัญฐ์วุฒิ จันท์เขียว. ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา. (สัมภาษณ์), 26 พฤศจิกายน

2552.

ศานี ทิพย์ทะเบียณการ. ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ. (สัมภาษณ์), 30 มีนาคม 2552.

1.2 ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนประชาชน เทศบาลนครสงขลา

เล่ง แซ่เอี้ยว. ประธานอสม.ชุมชนบ่อหว้า (สัมภาษณ์), 2 เมษายน 2552

ชูลี กาฬรัตน์. ประธานอสม.และคณะกรรมการชุมชนวัดคันทน์เมรุ. (สัมภาษณ์), 4 เมษายน

2552

วิจิตร ไชยมณี. ประธานชุมชนวัดตีนเมรุ. (สัมภาษณ์), 4 เมษายน 2552
 ประจวบ บุญเมือง. ประธานชุมชนวชิราขอยคู่ (สัมภาษณ์), 28 พฤษภาคม 2552
 ลีลี่ พรหมการ. ประธานอสม.ชุมชนวชิราขอยคู่. (สัมภาษณ์), 29 มีนาคม 2552.
 สมาร์ท อร่ามวงศ์. ประธานอสม. ชุมชนวังเขียว-วังขาว. (สัมภาษณ์), 7 มิถุนายน 2552.
 พังศรี นิลแสง. ประธาน อสม.ชุมชนสมหวัง. (สัมภาษณ์), 1 เมษายน 2552
 อุบลวรรณ กระวิก. ประธานชุมชนวัดแหลมทราย. (สัมภาษณ์), 7 มิถุนายน 2552.
 เจริญศักดิ์ หนูเมือง. ตัวแทนชุมชนศาลาเหลือง. (สัมภาษณ์), 8 เมษายน 2552
 สมจิต ทุ่งทศธรรม. ประธานอสม.ชุมชนวัดไทรงาม. (สัมภาษณ์), 26 มิถุนายน 2552.
 พัลลภ ทองคง. ประธานชุมชนริมคลองลำโรง. (สัมภาษณ์), 11 กรกฎาคม 2552.
 สมนึก คำจำปาศักดิ์. ประธานอสม.และรองประธานชุมชนบ้านบน. (สัมภาษณ์)

13 มีนาคม 2553.

เชษฐา ชัยเสนา. ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ. (สัมภาษณ์), 6 กรกฎาคม 2552.
 จักรินทร์ ชุมละออง. ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ. (สัมภาษณ์), 1 กรกฎาคม 2552.
 พงษ์พิทักษ์ สุนทรานุรักษ์. ตัวแทนชมรมผู้ประกอบการ. (สัมภาษณ์), 6 กรกฎาคม 2552.
 คำรงกิจ แก้วละเอียด. ประธานชมรมผู้สูงอายุวชิราฟ้าใส. (สัมภาษณ์), 1 มิถุนายน 2552.
 ปรีดาพร ศรีawangส์. ตัวแทนชมรมอนุรักษ์การนวดแผนโบราณโดยคนพิการทางสายตา.

(สัมภาษณ์), 26 กันยายน 2552.

ประธานชมรมสามล้อ. (สัมภาษณ์). 26 กันยายน 2552.
 ประเสริฐ ผุดผ่อง. ผู้รู้ชุมชนวชิราขอยคู่. (สัมภาษณ์), 9 กรกฎาคม 2552.
 พล สุวรรณชาติวี. ตัวแทนผู้รู้. (สัมภาษณ์), 24 มิถุนายน 2552.
 เอกศิริ สุระตโก. ตัวแทนสื่อ. (สัมภาษณ์), 14 กรกฎาคม 2552.
 มนัสพล แสงอรุณ. ตัวแทนสื่อ. (สัมภาษณ์), 9 กรกฎาคม 2552.

1.3 ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนนักวิชาการและตัวแทนองค์กรอิสระ

จเร สุวรรณชาติ. ตัวแทนนักวิชาการ. (สัมภาษณ์), 18 มิถุนายน 2552.
 อุษา รัตนสาร. ตัวแทนสถาบันการศึกษา. (สัมภาษณ์), 18 ธันวาคม 2552.
 สิทธิศักดิ์ ต้นมงคล. ตัวแทนนักวิชาการอิสระ. (สัมภาษณ์), 8 กรกฎาคม 2552.
 พิษญา แก้วขาว. ตัวแทนองค์กรอิสระ. (สัมภาษณ์), 22 มิถุนายน 2552

2. รายชื่อผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

2.1 การสนทนากลุ่มจากตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา

ครั้งที่ 1 วันที่ 19 มีนาคม 2553

สมนึก ผลพิบูลย์	ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
นุชนาด สุวรรณะ	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
ภัทรพร จินต์พิศุทธิ์	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
อุมภาพร เพ็งหนู	กองสวัสดิการสังคม
อากาศกร ไตรเรกพันธ์	กองสวัสดิการสังคม
สุวนา ชุสิน	สำนักการคลัง
บุษกร จันทร์แป้น	สำนักปลัดเทศบาลนครสงขลา
คัทธนี มงคลบุตร	กองวิชาการและแผนงาน
ยุทธิชัย กลุ่มเต็ม	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
ศรุดา สนิทมีจโร	สำนักการคลัง
วิชัย มาเรือง	สำนักปลัดเทศบาลนครสงขลา
ณัฐนิภรณ์ น้อยเสงี่ยม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

2.2 การสนทนากลุ่มจากตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาลนครสงขลา

ครั้งที่ 2 วันที่ 22 เมษายน 2553

สมนึก ผลพิบูลย์	ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
นุชนาด สุวรรณะ	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
ภัทรพร จินต์พิศุทธิ์	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
ยุทธิชัย กลุ่มเต็ม	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
อัญชฎิณี จันทร์เมือง	กองวิชาการและแผน
วาสนา ศรีกรด	สำนักปลัดเทศบาล
สารัลยา สุวรรณวงศ์	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
ไพฑูล ปันแก้ว	สำนักการศึกษา
สกุลวรรณ ดวงแข	กองสวัสดิการสังคม
ณัฐนิภรณ์ น้อยเสงี่ยม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

2.3 การสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนประชาชน เทศบาลนครสงขลา

ครั้งที่ 1 วันที่ 26 มีนาคม 2553

บันเทิง ยี่รงค์	ชุมชนสมหวัง
พัลลภ ทองคง	ชุมชนริมคลองสำโรง
เถียง สังข์ทอง	ชุมชนสมหวัง
สมจิต ฟู่งทศธรรม	ชุมชนวัดไทรงาม
สมนึก คำจำปาศักดิ์	ชุมชนบ้านบน
พัชรี นิลแสง	ชุมชนสมหวัง
สมรภัท อร่ามวงศ์	ชุมชนวังเขียว-วังขาว
ฉัฐนิภรณ์ น้อยเสงี่ยม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นางสาวจิตราวดี ฐิตินันท์		
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5010920039		
วุฒิการศึกษา	วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2549

ทุนการศึกษา (ที่ได้รับในระหว่างการศึกษา)

ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ พ.ศ.2551 ภายใต้เงื่อนไขการนำเสนอผลงานทางวิชาการ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ภายใต้แผนงานสร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อการพัฒนานโยบายสาธารณะที่ดี

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

จิตราวดี ฐิตินันท์, ชนิษฐา ชุสุข และเขาวนิจ กิตติชรกุล. 2553 “การพัฒนาตัวชี้วัดเมืองนำอยู่โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา” การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารและการจัดการ ครั้งที่ 2 วันศุกร์ที่ 21 พฤษภาคม 2553 ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.